

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PRÁVNICKÁ FAKULTA

Katedra obchodního práva

JUDr. Petr Bříza, LL.M.

**VOLBA PRÁVA A VOLBA SOUDU
V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ**

DISERTAČNÍ PRÁCE

Praha 2011

Školitelka: prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci zpracoval samostatně, uvedl jsem v ní veškeré použité informační prameny a literaturu a řádně je citoval. Předkládaná práce rovněž nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne . . . . .

.....

JUDr. Petr Bříza, LL.M.

PODĚKOVÁNÍ

Chtěl bych na tomto místě upřímně poděkovat především mé školitelce, prof. JUDr. Monice Pauknerové, CSc., DSc., bez jejíž trvalé podpory, rad a pozitivního přístupu by tato práce dost možná nikdy nevznikla. Vděčím jí v tomto směru za mnohé, ať to bylo její doporučení, které mi pomohlo ke studiu na NYU School of Law, kde jsem nasbíral neocenitelné poznatky v této práci využitě, tak podpora při změně tématu práce či věcné rady týkající se celkového zpracování.

Děkuji mé rodině a přátelům za podporu, stejně jako kolegům z advokátní kanceláře, že měli a mají pro mé akademické aktivity pochopení.

Konečně děkuji Renému Ciencialovi za pomoc s formátováním a editací této práce, což mi výrazně usnadnilo její včasné odevzdání.

ABSTRAKT

Disertační práce se věnuje úpravě volby práva a volby soudu v EU a v mezinárodních instrumentech, a to v oblasti smluv mezinárodního obchodního styku.

Práce je rozdělena do 4 základních kapitol, přičemž její těžiště se nalézá v kapitolách II a III, které obsahují podrobný rozbor úpravy volby práva a volby soudu, jak v aktech EU, tak v mezinárodních smlouvách. Kapitola I představuje úvod do problematiky, zatímco kapitola IV přináší shrnutí a závěry z učiněných poznatků.

Úvodní kapitola obsahuje zdůvodnění, proč se předmětem práce stala právě volba práva a volba soudu. Hned na začátku je demonstrován význam těchto institutů pro mezinárodní transakce, v nichž hraje zásada smluvní autonomie, jejíž jsou tyto instituty reflexí, klíčovou roli. Právě princip smluvní autonomie a jeho historie jsou rozebrány v prvním oddíle této kapitoly, jakkoliv se k této stěžejní a dnes již v mezinárodním obchodním styku prakticky všeobecně respektované zásadě autor vrací i v kapitolách dalších, a to ve vztahu k tam rozebíraným konkrétním právním instrumentům. Úvodní kapitola také přináší rozbor důvodů, pro které strany přistupují k volbě práva a pojednání o tom, v kterých situacích tak obvykle činí. Kapitola I se dále snaží ukázat mimořádný význam, který má *forum*, u něhož je spor posuzován. Samostatný oddíl je věnován rozboru pojmu imperativních norem a výhrady veřejného pořádku a další zvláštní oddíl rozebírá dopady *legis fori* z pohledu procesního, stejně jako s ohledem na další vlivy, ať je to rychlost soudního rozhodování, soudní poplatky, náklady řízení apod. Práce ukazuje, že neohledně na vymahatelnost volby práva mají strany stále mnoho důvodů ke spekulacím ohledně soudu, u kterého zahájí spor – právě tomuto převážně negativně vnímanému (i když ne každým) jevu, jenž se nazývá *forum shopping*, by mělo do značné míry bránit ujednání o volbě soudu. I když se nejedná o prostředek stoprocentně úspěšný, zcela jistě je neefektivnější. Na konec úvodní kapitoly je zdůrazněno, že je ideální, aby volba práva i volba soudu směřovaly k jedné a té samé zemi.

Druhá kapitola je rozdělena na dvě části. Část II.A a II.B. První z nich podrobně rozebírá úpravu volby práva v mezinárodním obchodě na úrovni EU. Tato část je pak doplněna částí II.B, jež nabízí pohled na některé mezinárodní instrumenty, jež se volbou práva v mezinárodním obchodě také zabývají. Část II.A se konkrétně týká tzv. Římské úmluvy („Úmluva“) a nařízení Řím I. Práce se zabývá jejich věcnou a časovou působností, jakož i substantivními změnami, které Řím I oproti Úmluvě ve vztahu k volbě práva přináší. Autor se též zabývá poměrem Úmluvy a nařízení k jiným mezinárodním instrumentům a pravidly jejich výkladu. Další oddíly se již zaobírají samotnou věcnou úpravou, konkrétně základními náležitostmi volby práva podle Úmluvy, resp. nařízení Řím I. I zde platí stěžejní princip smluvní autonomie v podobě svobodné volby práva, která je explicitně reflektována v textu Úmluvy i nařízení Řím I. Práce odpovídá na otázku, k jakému okamžiku je třeba zkoumat náležitosti volby práva – podle autora je nejvhodnějším řešením časově fixovat toto posouzení k okamžiku uzavření dohody o volbě práva, tj. momentu, kdy byla volba práva učiněna. Práce také z různých pohledů řeší požadavek mezinárodního prvku, jehož existence je nutná pro plnohodnotnou volbu práva. Pozornost je věnována tzv. čistě vnitrostátním a čistě unijním situacím.

Autor dále ukazuje, že Úmluva ani nařízení Řím I neumožňují volbu „nestátního práva“, nýbrž pouze volbu platného právního řádu existujícího státu. Nevyžaduje se přitom, aby mělo zvolené právo ke smluvnímu poměru jakýkoliv vztah, autor v tomto směru pleduje pro co nejširší možnost volby mezi právními řády, a to s ohledem na respekt k zásadě svobodné volby práva.

Autor se také zabývá nepříliš diskutovanou otázkou, zda právo EU umožňuje stranám zvolit právo platné k určitému časovému okamžiku. Dochází přitom k závěru, že zmrazení obsahu zvoleného práva k určitému okamžiku není zřejmě v režimu nařízení Řím I přípustné, respektive mělo by jen omezené účinky. Důležitou otázkou diskutovanou v části II.A je způsob volby práva. Autor ukazuje na praktických případech hranice mezi implicitní (a stále ještě skutečnou) a pouhou hypotetickou volbou práva. Práce analyzuje i režim částečné volby práva a tzv. štěpení rozhodného práva, u něhož se snaží ukázat, za jakých podmínek je různý právní režim různých částí smlouvy možný. Autor také vysvětluje, že rozebírané instrumenty ponechávají velkou volnost jak pro dodatečnou volbu práva, tak pro změnu volby práva. Rozebrány jsou ale i zcela specifické otázky, v teorii nepříliš diskutované, nicméně pro praxi zajímavé, a to např. podmíněná volba práva a alternativní volba práva (*floating choice*).

Podstatná část kapitoly II.A je věnována také zásadním otázkám materiální a formální platnosti volby práva. Práce se zejména zabývá ne zcela jasnou otázkou určení rozhodného práva pro materiální platnost volby práva. V tomto směru jsou diskutovány protichůdné akademické názory. V případě úpravy formální platnosti je zdůrazněn „provalidační“ a flexibilní charakter této úpravy.

Zásadní význam má také oddíl věnovaný omezením zvoleného práva. Právě tato možná omezení a jejich rozsah jsou pro praxi zcela zásadní, neboť mohou zčásti či zcela zhatit účel, pro který smluvní strany volbu práva činily. Práce se tak postupně zabývá možnými omezeními účinků volby (či zvoleného práva) ze strany kogentních norem, imperativních norem či výhrady veřejného pořádku. Práce si všímá změn, které v této oblasti přináší Řím I oproti Úmluvě, ať již jde o vložení definice imperativních norem nebo zásadní omezení vlivu imperativních norem třetích států.

V kapitole II.B je rozebrána Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží z r. 1955 (upravující volbu práva ve svém čl. 2) a Mexická úmluva z r. 1994 (obdobu Římské úmluvy závazná v Mexiku a Venezuele). Krátká komparativní zmínka je věnována i neúčinné Haagské úmluvě o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží z r. 1986 a také Haagské úmluvě o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení z r. 1978. Práce se snaží upozornit zvláště na některá zajímavá řešení a rozdíly, které tyto instrumenty přináší v porovnání s Úmluvou a nařízením Řím I. Na závěr této části jsou také zmíněny všechny mezinárodní smlouvy, které mají přednost před nařízením Řím I, jsou závazné v České republice a přitom upravují volbu práva relevantní pro mezinárodně obchodní vztahy.

III. kapitola zabývající se volbou soudu je vedle kapitoly II hlavní částí disertační práce. Podobně jako v kapitole II je rozbor unijního předpisu (nařízení Brusel I) v části III.A doplněn v části III.B o analýzu některých mezinárodních instrumentů upravujících volbu soudu. Kapitola III.A se primárně zabývá volbou soudu v režimu nařízení Brusel I. Zmíněny jsou i změny tohoto nařízení, které se době psaní práce projednávaly v orgánech EU. Práce analyzuje jak klasickou volbu soudu prostřednictvím jurisdikční dohody ve smyslu čl. 23 nařízení Brusel I, tak prostřednictvím podrobení se jurisdikci soudu ve smyslu čl. 24 nařízení Brusel I.

Jelikož nařízení Brusel I se ve své současné podobě nevztahuje na veškeré jurisdikční doložky, ale pouze na ty, které směřují k volbě některého ze soudů EU a jejichž alespoň jednou stranou je subjekt s bydlištěm v EU, musí se disertační práce zabývat i přesným vymezením těchto limitů a jejich časovou fixací. Práce však řeší i (potenciální) dopady nařízení Brusel I na ujednání směřující k volbě soudů třetích států. V tomto směru je diskutován „neslavný“ případ *Owusu*.

I v této kapitole se autor snaží vyslovit svůj názor k otázkám v literatuře a judikatuře dosud příliš neřešeným nebo alespoň neřešeným jednoznačně. To platí jak o časové působnosti nařízení Brusel I ve vztahu k volbě soudu, tak o tom, zda volba soudu v čistě vnitrostátní situaci spadá do působnosti nařízení či nikoliv.

Kapitola III.A se samozřejmě věnuje jednotlivým náležitostem a aspektům volby soudu. Rozebrána je otázka, zda k platné volbě postačí zvolit jen jurisdikci soudů určitého státu nebo zda je nutno volit konkrétní soud; zda je možná volba soudů více než jednoho státu. Práce se také zabývá tím, jak má být dostatečně relevantně vyjádřen souhlas se svěřením věci určitému soudu (jurisdikci), stejně jako otázkou (ne)exkluzivity jurisdikčních doložek. Řešeny jsou také všechny přípustné formy jurisdikčních dohod a otázky jejich formální a materiální platnosti. Práce se zde snaží vypořádat s otázkou, jak velký prostor nařízení Brusel I pro uplatnění rozhodného práva v otázce platnosti (zejména té materiální) vlastně dává.

Významná část kapitoly III.A je věnována omezením, které nařízení Brusel I samo přináší ve vztahu k účinnosti volby soudu v rámci EU. Nejedná se jen o „populární“ problém „italského torpéda“, ale i o další omezení plynoucí z textu nařízení či judikatury. Kapitola III.A rozebírá i možné (přípustné) postihy za porušení jurisdikční dohody.

V souvislosti s čl. 24 se práce snaží odpovědět na nevyjasněnou otázku působnosti čl. 24, konkrétně zda se toto ustanovení použije i v případech, kdy žalovaný nemá bydliště/sídlo na území EU. Autor se domnívá, že za současné situace převažují argumenty ve prospěch závěru, že na žalovaného usazeného mimo EU by se dotčený článek vztahovat neměl. Podobně jako v případě čl. 23 jsou i u čl. 24 rozebrány případy, kdy jej nebude možno použít, protože jiné ustanovení nařízení by mělo mít přednost. Kapitola III.A se alespoň stručně zabývá i otázkou, kterou může připravovaná revize nařízení Brusel I učinit zcela obsoletní. Konkrétně se jedná o právní režim jurisdikčních doložek, které nespádají do působnosti Bruselu I. Blíže je zde rozebrána česká úprava, která se v těchto případech použije.

Na závěr kapitoly III. A jsou kriticky analyzovány změny, které by ve vztahu k volbě soudu měla přinést revize nařízení Brusel I.

Kapitola III.B na úvod řeší mezinárodní smlouvy, které rozšiřují režim nařízení Brusel I na Dánsko a na země ESVO. Konkrétně jde o smlouvu mezi EU a Dánskem z r. 2005 a o novou Luganskou úmluvu z r. 2007. Práce se v této části zabývá i dalšími mezinárodními smlouvami, které zavazují přímo i samotnou EU a z tohoto titulu mají před nařízením Brusel I přednost. V tomto ohledu jde o Montrealskou úmluvu z r. 1999 upravující některé aspekty odpovědnosti leteckých dopravců za škodu, jež umožňuje žalovat z titulu porušení ustanovení Úmluvy pouze v taxativně vypočtených forech (srov. její čl. 33).

Hlavní pozornost části III.B se však soustředí na Haagskou úmluvu o dohodách o volbě soudu z r. 2005. Tento moderní instrument potenciálně univerzálního dopadu je pro oblast mezinárodního obchodu velkým příslibem. Práce ukazuje přednosti této mezinárodní smlouvy, jako je řešení problému italského torpéda nebo jednotný způsob určení rozhodného práva pro otázku materiální platnosti ujednání o volbě soudu.

Kapitola III.B se dotýká i některých úmluv upravujících volbu soudu, které sice nevážou přímo EU, ale jsou závazné pro ČR. Jedná se například o úmluvu o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě, podepsané v Ženevě dne 19. května 1956, konkrétně její čl. 31 odst. 1, či

tzv. Varšavskou úmluvu z oblasti letecké přepravy, která ve svém čl. 28 taxativně omezuje možná sudiště pro nároky z této úmluvy.

V závěrečné kapitole pak práce shrnuje předchozí výklad, provádí určité komparace a nastiňuje i určitý výhled do budoucna.

ABSTRACT

The dissertation thesis deals with choice of law and choice of court in the area of international trade, as governed by the EU and international legal instruments.

The thesis is divided into 4 basic chapters, its centerpiece being chapters II and III, which contain a detailed analysis of choice of law and choice of court in the EU legal instruments and also in international agreements. Chapter I is an introduction of the topic, while chapter IV brings a summary of findings and conclusions made throughout the thesis.

The introductory chapter brings about the justification, why it was choice of law and choice of court, which have become the subject matter of the thesis. Right at the beginning, the importance of these tools for international transactions is demonstrated; principle of party autonomy, which is reflected in these tools, plays a key role here. It is party autonomy principle and its history, what is analyzed in the first part of this chapter, while the author comes back to this pivotal (and nowadays in principle universally respected) principle also in other chapters, always in relation to the specific legal instruments dealt with therein. The introductory chapter also discusses the reasons, why parties conclude choice of law agreements and it also analyses under which circumstances they do so. Chapter I further tries to show the extraordinary importance that is connected with the forum that adjudicates upon the given dispute. A separate part is devoted to the analysis of the concept of overriding mandatory norms and public order reservation; next separate part deals with the procedural impacts of *lex fori* and further implications, be it speed of the judicial proceedings or court fees, costs of the proceedings, etc. The thesis shows that regardless the enforceability of the choice of law agreement, the parties still have enough reasons to speculate as to in which court they should commence the proceedings. This generally negatively perceived phenomenon called *forum shopping* should be, to some extent, prevented by a choice of court agreement. Although it is not 100% effective tool, surely it is the most effective one. At the end of the introductory chapter it is stressed that the ideal situation is when both choice of law and choice of court agreement point to the very same country.

The second chapter is divided into two basic parts: II.A and II.B. The former analyses in quite some detail the legal regulation of choice of law agreements in international trade at the EU level. This part is supplemented by part II.B that offers a view on some international instruments, which also deal with choice of law agreements in international trade. Part II.A specifically deals with the Rome Convention (the “Convention”) and the Rome I Regulation. The thesis discusses their scope and temporal applicability and also substantial changes, which the regulation brings, compared to the Convention, as far as the choice of law agreement is concerned. The author also deals with the relationship between the Convention (Rome I Regulation) and other international legal instruments and the rules of interpretation. Next parts are devoted to substantial issues, namely to basic elements of choice of law agreement under the Convention (Rome I Regulation). The party autonomy principle enshrined in the freedom of choice of law applies here, which is explicitly reflected both in the text of the Convention and the regulation. The thesis answers the question to which point in time one should assess the prerequisites of (valid) choice of law agreement – according to the author the most advisable solution is to fix this assessment to the moment of conclusion of given choice of law agreement, i.e., to the moment when choice of law was made. The thesis also deals from different angles with the requirement of foreign element, whose existence is necessary for a full scale choice of law agreement. The attention is paid to the so-called purely domestic and purely EU situations.

The author further shows that neither the Convention nor the Rome I Regulation allow for the choice of a “non-state law”; they only allow for a choice of effective law of an existing state. It is not required that the chosen law has any connection whatsoever to a contractual relationship at hand; the author in this respect pleads (in light of the respect to freedom of choice principle) for the widest possible choice among legal orders.

The author also deals with not too often discussed question, whether EU Law allows for a choice of a law valid at some specific point of time. He comes to the conclusion that such a “freezing” of applicable law is not probably permitted under the Rome I Regulation, at least not without limited effects only. The important question discussed in chapter II.A is the means of choice of law. The author shows on practical examples the boundaries between implicit (and yet real) and hypothetical choice of law. The thesis analyses also the regime of partial choice of law and the so-called “contract splitting.” In relation to the latter, the thesis shows under which conditions the separate legal regime of different contract clauses is possible. The author also explains that the analyzed instruments leave enough room both for additional choice of law and for the change of chosen law. Also quite specific questions interesting for practitioners (though not much discussed in theory) are being analyzed in this part of the thesis, namely, e.g., the conditional choice of law and floating choice. The substantial part of chapter II.A is also devoted to essential questions of formal and material validity of choice of law agreement. The thesis deals, in particular, with not quite clear an issue of determination of applicable law for the material validity of choice of law agreement. The different academic views are being discussed in this respect. In relation to formal validity, the „pro-validation“ and flexible nature of the regulation is stressed.

Of crucial importance is also the part devoted to limitations of chosen law. It is those potential limitations and their extent, what is quite essential for practice, as they may partially or fully impair the purpose, for which the parties concluded choice of law agreement. Therefore the thesis consecutively discusses the limiting effects on choice of law (or chosen law) caused by (simple) mandatory norms, overriding mandatory norms and public order reservation. The thesis notes the changes brought in this area by the Rome I Regulation, be it a definition of overriding mandatory norms or significant limitation of influence of overriding mandatory norms of third states.

In chapter II.B the Hague Convention of 1955 on the Law Applicable to International Sales of Goods (governing choice of law in its Article II) and Mexico Convention of 1994 (an analogue to the Rome Convention, applicable in Mexico and Venezuela) are analyzed. A short comparative notice is devoted also to the Hague Convention of 1986 on the Law Applicable to Contracts for the International Sale of Goods (which has never entered into force) and to the Hague Convention of 1978 on the Law Applicable to Agency. The thesis tries, in particular, to highlight some interesting solutions and differences, which these instruments bring, compared to the Convention and the Rome I Regulation. At the end of this part, all the international agreements that prevail over the Rome I Regulation, are binding upon the Czech Republic and regulate choice of law in international trade are mentioned.

Chapter III dealing with choice of court is, together with chapter II, the main part of the dissertation thesis. Similarly to chapter II, an analysis of the EU instrument (Brussels I Regulation) in part III.A is in part III.B supplemented by an analysis of some international instruments regulating choice of court. Chapter III.A primarily deals with choice of court under the Brussels I Regulation. Also the amendments thereof, which at time of the writing were being discussed within the EU decision-making bodies, are mentioned. The thesis analyses both typical choice of court via

jurisdiction agreement under Article 23 and entering an appearance under Article 24 of the Brussels I Regulation.

As the Brussels I Regulation in its current form does not cover all jurisdiction agreements, but only those that point to a court seated within EU and whose at least one party is domiciled in the EU, the dissertation thesis deals with the precise delimitation of the scope and its temporal fixation. The thesis also focuses on (potential) impact of the Brussels I Regulation on agreements pointing to choice of third states courts. In this respect the “infamous” Owusu case is being discussed. Also in this chapter the author tries to express his opinion on questions not solved (or at least not solved unequivocally) in the literature or in case-law. This goes both for the temporal applicability of Brussels I Regulation as to choice of court and for the question, whether choice of court in purely domestic situation falls within the scope of the regulation or not.

Chapter III.A deals with particular elements and aspects of choice of court. It copes with a question, whether for a valid choice of court it suffices to choose jurisdiction of courts of a particular state or if it is necessary to pick a specific court; whether a choice of court of more than one state is possible. The thesis also deals with a question, how sufficiently consent with a jurisdiction of a particular court should be expressed, as well as with (non)exclusivity of jurisdiction agreements. All permissible forms of jurisdiction agreements are dealt with, as well as their formal and material validity. The thesis also tries to cope with a question, what room the Brussels I Regulation in fact gives for use of applicable law to question of validity (especially the substantive one).

A significant part of chapter III.A is devoted to limitations, which the Brussels I Regulation brings in relation to the effectiveness of choice of court agreements within the EU. It is not only a “popular” problem of an “Italian torpedo”, but also other limitations stemming from the text of the regulation or case-law. Chapter III.A deals also with possible (permitted) sanctions for a breach of jurisdiction agreement.

In relation to Article 24, the thesis aims to answer an unclear question of Article 24 scope, in particular whether this provision is applicable also in situations, where the defendant is not domiciled in the EU. The author holds a view that under the current circumstances the prevailing arguments support the conclusion that defendants domiciled outside the EU should not be covered by this provision. Similarly to Article 23, also in relation to Article 24 the cases in which this provision is not applicable, since other provision of the regulation has priority, are discussed. Chapter III.A also deals at least briefly with a question that might become obsolete after revision of the Brussels I Regulation is effective: it is the legal regime of jurisdiction agreements that do not fall under the Brussels I Regulation. The Czech law, which is applicable in these situations, is analyzed in more detail. At the end of chapter III.A the changes that should be brought about by the revision of the Brussels I Regulation are critically analyzed.

Chapter III.B deals at the outset with international agreements that extend the Brussels I Regulation regime to Denmark and EFTA countries. Namely it is the agreement of 2005 between the EU and Denmark and the new Lugano Convention of 2007. The thesis deals in this part also with further international agreements binding upon the EU and thus prevailing over the Brussels I Regulation. In this respect it is the Montreal Convention of 1999 governing some aspects of air carriers’ liability, which allows to bring a claim under the convention only in exhaustively listed fora (see its Article 33).

The main attention of part III.B is, however, drawn to the Hague Convention of 2005 on choice of court agreements. This modern instrument of potentially universal impact amounts to a big promise for the area of international trade. The thesis shows the advantages of this international agreement, such as a solution to the Italian torpedo problem or the uniform means of determination of applicable law to material validity of choice of court agreement.

Chapter III.B also touches upon some conventions regulating choice of court, not binding upon the EU though, but the Czech Republic. It is, by way of example, Convention on the Contract for the International Carriage of Goods by Road, signed in Geneva on 19 May 1956, namely its Art. 31 para. 1, or the so-called Warsaw Convention from the area of carriage by air, which in its Art. 28 exhaustively limits fora available for claims arising out of this convention.

The final chapter of the thesis sums up the previous discussion, makes some comparisons and outlines also an outlook into the future.

OBSAH

PROHLÁŠENÍ	I
PODĚKOVÁNÍ	II
ABSTRAKT	III
ABSTRACT	VII
OBSAH	XI
SEZNAM ZKRATEK	XVII
I. VÝZNAM VOLBY PRÁVA A VOLBY SOUDU V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ	1
1. NĚKOLIK ZÁKLADNÍCH POZNÁMEK O PRINCIPU SMLUVNÍ AUTONOMIE.....	1
2. VOLBA PRÁVA – PROČ A KDY?	2
3. KLÍČOVÁ ROLE (VOLBY) SOUDU PRO AUTONOMII STRAN.....	3
3.1. Normy mezinárodního práva soukromého jako součást legis fori.....	4
3.2. Imperativní normy a veřejný pořádek jako typické omezení volby práva prostřednictvím fora	4
3.2.1 Vymezení a použití imperativních norem	4
3.2.2 Imperativní normy legis fori.....	6
3.2.3 Imperativní normy legis causae.....	6
3.2.4 Imperativní normy třetích států (jiné než legis causae).....	6
3.2.5 Výhrada veřejného pořádku	7
3.3. Omezení kogentními normami	8
3.4. Rovina procesní a další související faktory.....	8
3.5. Shrnutí role soudu a forum shopping	9
4. VOLBA PRÁVA A VOLBA SOUDU JAKO MAXIMUM MOŽNÉHO (PŘI PŘEDCHÁZENÍ <i>FORUM SHOPPINGU</i>).....	10
4.1. Ani volba soudu nevyklučuje forum shopping stoprocentně.....	10
4.2. Ideál volby práva a soudu jedné země.....	10
II. A VOLBA PRÁVA V EU	12
1. ZÁKLADNÍ INFORMACE O APLIKOVATELNÝCH PŘEDPÍSECH A VZTAHU MEZI NIMI: ŘÍMSKÁ ÚMLUVA A NAŘÍZENÍ ŘÍM I	12
1.1. Vztah Úmluvy a Nařízení a jejich časová působnost.....	12
1.2. Věcná působnost Úmluvy a Nařízení.....	15
1.3. Vztah k mezinárodním instrumentům a k (jiným) předpisům práva Evropské unie	16
1.3.1 Vztah Úmluvy k jiným právním předpisům.....	16
1.3.2 Vztah Nařízení k jiným právním předpisům	17
2. NÁLEŽITOSTI VOLBY PRÁVA PODLE NAŘÍZENÍ A ÚMLUVY	18
2.1. Svobodná volba práva jako základní princip celé úpravy.....	18
2.2. Okamžik, k němuž se náležitosti volby práva zkoumají	19
2.3. Plnohodnotná volba práva vyžaduje mezinárodní prvek.....	19
2.3.1 Článek 3 odst. 3: volba práva v čistě vnitrostátních situacích	20

2.3.2	<i>Článek 3 odst. 4: volba práva v čistě unijních situacích</i>	22
2.3.3	<i>Jak určit, kdy je situace dostatečně mezinárodní?</i>	23
2.4.	Předmět volby: jaké „právo“ lze zvolit	25
2.4.1	<i>Právo státu vs. „nestátní“ právo</i>	25
2.4.2	<i>Není třeba žádného spojení mezi smlouvou a zvoleným právem, zvolit lze právo jakéhokoliv státu</i> 27	
2.4.3	<i>Zákaz zpětného odkazu: volba práva nezahrnuje jeho kolizní normy</i>	29
2.4.4	<i>Fixace obsahu zvoleného práva k určitému časovému okamžiku?</i>	29
2.5.	Způsob volby práva: explicitní či implicitní, ale vždy skutečná	30
2.5.1	<i>Skutečná volba práva, zákaz hypotetické volby</i>	30
2.5.2	<i>Implicitní volba práva</i>	31
2.5.3	<i>Volba soudu jako (ne)indikace volby práva</i>	34
2.5.4	<i>Kde není jasno ohledně volby práva, bude možné dosáhnout podobného výsledku prostřednictvím čl. 4</i>	35
2.6.	Částečná volba práva, štěpení volby práva	36
2.6.1	<i>Judikát ICF – omezená použitelnost na případy štěpení volbou práva</i>	37
2.7.	Dodatečná volba práva, změna volby práva	38
2.8.	Podmíněná volba práva, alternativní volba práva (floating choice), negativní volba práva	39
3.	OTÁZKA PŘÍPUSTNOSTI VOLBY PRÁVA, JEJÍ EXISTENCE, MATERIÁLNÍ A FORMÁLNÍ PLATNOSTI	41
3.1.	<i>Přípustnost a splnění základních náležitostí volby práva určuje lex fori, tj. Nařízení a Úmluva</i>	41
3.2.	Materiální (věcná) platnost volby práva	42
3.2.1	<i>Rozsah pojmu materiální platnosti (i) ve vztahu k volbě práva</i>	42
3.2.2	<i>Právo rozhodné pro otázku materiální platnosti</i>	43
3.2.3	<i>Čl. 10 odst. 2: ochrana při absenci souhlasu</i>	46
3.3.	Formální platnost	47
3.3.1	<i>Rozsah pojmu formální platnosti (i) ve vztahu k volbě práva</i>	47
3.3.2	<i>Právo rozhodné pro otázku formální platnosti</i>	48
3.4.	Nezpůsobilost	49
4.	ROZSAH ZVOLENÉHO PRÁVA: NA CO VŠECHNO SE POUŽÍJE	49
5.	OMEZENÍ VOLBY PRÁVA A ÚČINKŮ ZVOLENÉHO PRÁVA	51
5.1.	Omezení zvoleného práva kogentními normami	51
5.1.1	<i>Režim čl. 3 odst. 3: omezení volby v čistě vnitrostátních situacích</i>	51
5.1.2	<i>Režim čl. 3 odst. 4: omezení volby práva v čistě unijních situacích</i>	52
5.2.	Omezení imperativními normami	55
5.2.1	<i>Použití imperativních norem</i>	55
5.2.2	<i>Vymezení imperativních norem v Římských instrumentech</i>	55
5.2.3	<i>Imperativní normy legis fori</i>	56
5.2.4	<i>Imperativní normy legis causae</i>	60
5.2.5	<i>Imperativní normy třetích států</i>	60

5.3. Nemovitosti	65
5.4. Právo místa plnění v případě vadného plnění (čl. 12 odst. 2)	66
5.5. Výhrada veřejného pořádku	67
6. SPECIFICKÉ A SOUVISEJÍCÍ OTÁZKY	69
6.1. Volba práva v případě pojistných smluv a smluv o zajištění	69
6.1.1 Volba práva u smluv o zajištění: žádná specifická omezení	70
6.1.2 Volba práva u smluv kryjících velké riziko: žádná specifická omezení	70
6.1.3 Volba práva u ostatních pojistných smluv spadajících do působnosti Nařízení, pokud kryjí rizika umístěná na území EU	71
6.1.4 Volba práva u ostatních pojistných smluv spadajících do působnosti Nařízení, pokud kryjí rizika umístěná mimo území EU	71
6.1.5 Povinné pojištění	71
6.2. Volba práva u postoupení pohledávky a při započtení	71
II. B ÚPRAVA VOLBY PRÁVA V MEZINÁRODNÍCH INSTRUMENTECH	73
1. HAAGSKÁ ÚMLUVA O PRÁVU ROZHODNÉM PRO MEZINÁRODNÍ KOUPI ZBOŽÍ Z R. 1955	73
2. MEXICKÁ ÚMLUVA	75
3. HAAGSKÁ ÚMLUVA O PRÁVU ROZHODNÉM PRO SMLOUVY O MEZINÁRODNÍ KOUPI ZBOŽÍ Z R. 1986	77
4. HAAGSKÁ ÚMLUVA O PRÁVU ROZHODNÉM PRO ZPROSTŘEDKOVÁNÍ A ZASTOUPENÍ	78
5. ÚMLUVA CMNÍ A DOHODY O PRÁVNÍ POMOCI	80
III. A VOLBA SOUDU V EU	82
1. VOLBA SOUDU SPADAJÍCÍ DO PŮSOBNOSTI NAŘÍZENÍ BRUSEL I	82
1.1. Základní informace o nařízení Brusel I	82
1.2. Věcná působnost Nařízení (zejména) ve vztahu k volbě soudu	84
1.2.1 Obecná věcná působnost Nařízení	84
1.2.2 Nařízení omezeno na volbu soudu (soudů) v EU	84
1.2.3 (Možný) dopad Nařízení na volbu soudů třetích států	87
1.3. Časová působnost nařízení Brusel I (zejména) ve vztahu k volbě soudu	90
1.4. Existence mezinárodního prvku: Volba soudu (státu EU) v čistě vnitrostátní situaci (ne)spadá do působnosti Nařízení	91
1.5. Vztah k jiným instrumentům práva EU	93
1.6. Vztah k mezinárodním instrumentům	94
1.7. Autonomie stran jako jeden z principů Nařízení	96
1.8. Základní náležitosti volby soudu podle Nařízení	96
1.8.1 Princip autonomního výkladu pojmu „dohoda o příslušnosti“	97
1.8.2 „Dohoda stran“	97
1.8.3 Spor z určitého právního vztahu	98
1.8.4 Volba konkrétního soudu, volba státu soudu, volba soudů více států	99
1.8.5 (Ne)vylučnost jurisdikční dohody	103
1.8.6 Prorogace vs. derogace	103
1.8.7 Volba místa plnění jako volba soudu	103

1.8.8	<i>Není třeba objektivního spojení mezi zvoleným státem (soudem) a dotčeným právním vztahem, rozumnosti ani jiných požadavků nad rámec Nařízení</i>	104
1.9.	Formy volby soudu podle Nařízení	104
1.9.1	<i>Ujednání v písemné formě či ústní ujednání s písemným potvrzením</i>	104
1.9.2	<i>Elektronická komunikace</i>	108
1.9.3	<i>Doložka odpovídající zvyklostem zavedeným mezi stranami</i>	109
1.9.4	<i>Doložka odpovídající obchodním zvyklostem v mezinárodním obchodě</i>	109
1.10.	Právo rozhodné pro materiální platnost doložky o volbě soudu a rozsah použití vnitrostátního práva na další aspekty jurisdikční doložky	111
1.10.1	<i>Rozhodné právo pro otázky materiální (věcné) platnosti jurisdikční doložky</i>	111
1.10.2	<i>Rozhodné právo pro další otázky s jurisdikční doložkou spojené</i>	113
1.10.3	<i>Oddělitelnost jurisdikční dohody od zbývajících částí smlouvy</i>	114
1.11.	Případy, kdy Nařízení samo omezuje či neguje účinnost volby soudu EU	115
1.11.1	<i>Výlučná příslušnost (čl. 22)</i>	115
1.11.2	<i>Věci pojistné, spotřebitelské a pracovní (čl. 13, 17, 21)</i>	117
1.11.3	<i>Přednost podřízení se jurisdikci podle čl. 24</i>	118
1.11.4	<i>Překážka zahájeného řízení (čl. 27): případ Gasser a „italské torpédo“</i>	118
1.12.	Sankce za porušení platného ujednání o volbě soudu podle čl. 23 Nařízení	119
1.12.1	<i>Sankce v případech vztahujících se k soudům v EU</i>	119
1.12.2	<i>Sankce v případech vztahujících se k soudům mimo EU</i>	122
1.13.	„Volba soudu“ podřízením se jurisdikci podle čl. 24	122
1.13.1	<i>Vymezení působnosti čl. 24 a jeho základní rysy</i>	122
1.13.2	<i>Vztahuje se článek 24 i na žalovaného s bydlištěm mimo EU?</i>	124
1.13.3	<i>Vztah čl. 24 k ostatním ustanovením Nařízení</i>	125
2.	VOLBA SOUDU NEUPRAVENÁ NAŘÍZENÍM BRUSEL I ANI MEZINÁRODNÍMI SMLOUVAMI	125
2.1.	Vnitrostátní úprava podle práva České republiky	126
2.1.1	<i>ZMPS</i>	126
2.1.2	<i>Nový ZMPS</i>	127
3.	REVIZE NAŘÍZENÍ BRUSEL I	127
3.1.	Dopady univerzální působnosti na čl. 23 a 24 Nařízení	128
3.2.	Úprava režimu jurisdikčních dohod	129
3.2.1	<i>Určení práva rozhodného pro otázky materiální platnosti</i>	129
3.2.2	<i>Řešení problému Gasser</i>	129
3.2.3	<i>Připuštění jurisdikčních dohod u komerčních nájmu nemovitostí</i>	130
3.3.	Shrnutí	130
III.B	ÚPRAVA VOLBY SOUDU V MEZINÁRODNÍCH INSTRUMENTECH	131
1.	ÚMLUVY ROZŠIŘUJÍCÍ REŽIM NAŘÍZENÍ BRUSEL I NA DALŠÍ ZEMĚ	132
1.1.	Dohoda EU-DK.....	132
1.2.	Luganská úmluva II	132
2.	DALŠÍ ÚMLUVY, KTERÝMI JE VÁZÁNA EU A OBSAHUJÍ ÚPRAVU VOLBY SOUDU	133
3.	HAAGSKÁ ÚMLUVA	134

3.1. Základní informace o Haagské úmluvě	134
3.2. Věcná působnost.....	136
3.3. Územní a osobní působnost.....	137
3.3.1 Vymezení bydliště a jeho význam z hlediska Haagské úmluvy	137
3.3.2 Pojem státu a neunitární státy s více právními systémy	139
3.4. Časová působnost.....	140
3.5. Existence mezinárodního prvku.....	140
3.6. Vztah Haagské úmluvy a jiných mezinárodních instrumentů	142
3.7. Vztah Haagské úmluvy k EU a unijnímu právu, zejména nařízení Brusel I.....	143
3.7.1 EU jako strana Haagské úmluvy	143
3.7.2 Vztah Haagské úmluvy a unijního práva, zejména nařízení Brusel I.....	143
3.8. Základní náležitosti volby soudu podle Haagské úmluvy.....	144
3.8.1 „Dohoda uzavřená mezi dvěma nebo více stranami“	144
3.8.2 „Spory, které vznikly nebo mohou vzniknout v souvislosti s konkrétním právním vztahem“	145
3.8.3 „Soudy jednoho smluvního státu nebo jeden či více konkrétních soudů jednoho smluvního státu, s vyloučením soudní příslušnosti všech ostatních soudů“	145
3.8.4 Presumpce výlučnosti jurisdikční dohody	146
3.8.5 Oddělitelnost	147
3.8.6 Absence objektivního spojení mezi situací a zvoleným soudem.....	147
3.9. Formální náležitosti volby soudu	147
3.10. Materiální platnost volby soudu a právo pro ni rozhodné	148
3.11. Povinnost respektovat platnou jurisdikční doložku	148
3.11.1 Perspektiva zvoleného soudu.....	148
3.11.2 Povinnosti jiného než zvoleného soudu	149
3.12. Uznání a výkon rozsudků	150
3.12.1 Předběžné otázky a uznání rozhodnutí nepřímo se týkajících věcí vyloučených z působnosti úmluvy	151
3.12.2 Uznání nekompensační náhrady škody	152
3.13. Nevýlučné dohody	152
3.14. Další otázky	153
3.14.1 Předběžná a zajišťovací opatření.....	153
3.14.2 Osvobození od formalit	153
3.15. Přednosti Haagské úmluvy (nejen) pro EU a její perspektiva.....	153
3.15.1 Význam pro EU	153
3.15.2 Vstup v platnost a budoucí vyhlídky.....	154
4. MEZINÁRODNÍ SMLOUVY, KTERÝMI JE VÁZÁNA ČR A MAJÍ PŘEDNOST PŘED BRUSELEM I	155
4.1. CMR	155
4.2. Varšavská úmluva	156
4.3. Dohody o právní pomoci.....	156
IV. ZÁVĚREČNÉ SHRNU TÍ	158
1. VOLBA PRÁVA V KOMPARATIVNÍM POHLEDU	158

2. VOLBA SOUDU V KOMPATIVNÍM POHLEDU	160
3. VOLBA PRÁVA A VOLBA SOUDU V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ: JAK DÁL?.....	161
LITERATURA	163
1. KNIHY	163
2. ČLÁNKY	164
3. ZPRÁVY A PODOBNÉ DOKUMENTY	169
4. SEZNAM ROZHODNUTÍ SOUDNÍHO DVORA	170
5. DALŠÍ VYBRANÉ DOKUMENTY	172
5.1. Vybrané evropské předpisy	172
5.2. Vybrané mezinárodní úmluvy	172
5.3. Vybrané smlouvy o právní pomoci.....	173

SEZNAM ZKRATEK

Brusel I	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech
Bruselská úmluva	Bruselská úmluva o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, 27. září 1968
CISG	viz <i>Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží</i>
CMNI	Budapešťská úmluva ze dne 22. června 2001 o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách
CMR	Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě, Ženeva, 19. května 1956
CVR	Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel, Ženeva, 1. března 1973
Dohoda EU-DK	Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Brusel, 17. ledna 2005
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
Haagská úmluva	Úmluva o dohodách o volbě soudu, Haagská konference o mezinárodním právu soukromém, 30. června 2005
Komise	Evropská komise
Luganská úmluva I	Úmluva o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Lugano, 16. září 1988
Luganská úmluva II	Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Lugano, 30. října 2007
Mexická úmluva	Mezi-americká úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní smlouvy, Mexico City, 17. března 1994
Montrealská úmluva	Úmluva o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, Montreal, 28. května 1999
Návrh	Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, 14. prosince 2010
Návrh Nařízení	Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I), 15. prosince 2005
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
Nejvyšší správní soud	Nejvyšší správní soud České republiky
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, New York, 10. června 1958
nový ZMPS	Návrh zákona o mezinárodním právu soukromém, sněmovní tisk č. 364 z r. 2011
NZMPS	viz <i>nový ZMPS</i>
občanský zákoník	viz <i>ObčZ</i>
obchodní zákoník	viz <i>ObchZ</i>
ObčZ	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ObchZ	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Řím I	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Řím II	Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro nesmluvní závazkové vztahy
Římské instrumenty	Římská úmluva a nařízení Řím I
Římská úmluva	Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, Řím, 19. června 1980
SDEU	viz <i>Soudní dvůr</i>
SES	Smlouva o založení Evropského společenství
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
směrnice o obchodních zástupcích	Směrnice Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců
směrnice o opožděných platbách	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES ze dne 29. června 2000 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích (revokována směrnicí Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích)
Soudní dvůr	Soudní dvůr Evropské unie, resp. Evropský soudní dvůr
stanovisko GA	Stanovisko generálního advokáta
Úmluva	viz <i>Římská úmluva</i>
Úmluva 1955	Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží, 15. června 1955
Úmluva 1978	Haagská úmluva o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení, 14. března 1978
Úmluva 1986	Haagská úmluva o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží, 22. prosinec 1986
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Varšavská úmluva	Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě, Varšava, 12. října 1929
Vídeňská úmluva	viz <i>Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží</i>
Vídeňská úmluva o mezinárodní koupi zboží	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, Vídeň, 11. dubna 1980
ZMPS	Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů

I. VÝZNAM VOLBY PRÁVA A VOLBY SOUDU V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ

Tato kapitola přináší zdůvodnění, proč se předmětem mé disertační práce stala právě volba práva a volba soudu. Hned na začátku je demonstrován význam těchto institutů pro mezinárodní transakce, v nichž hraje zásada smluvní autonomie, jejíž jsou tyto instituty reflexí, klíčovou rolí. Princip smluvní autonomie a jeho historie budou stručně rozebrány v prvním oddíle této kapitoly, jakkoliv se k této stěžejní a dnes již v mezinárodním obchodním styku prakticky všeobecně respektované zásadě budeme vracet i v kapitolách dalších, a to ve vztahu k tam rozebíraným konkrétním právním předpisům. V dalších částech této kapitoly se podíváme na otázku, proč a kdy je vhodné činit volbu práva a rozebereme si také důvody, pro které je volba soudu klíčovým institutem a nástrojem předcházení tzv. *forum shoppingu* v mezinárodním obchodě. Ukážeme si také důležitost vzájemné interakce volby soudu a volby práva, ale i její limity.

Celkově by měla tato kapitola nastínit význam a účel volby soudu a volby práva v mezinárodním obchodě, což nám následně lépe umožní zhodnotit, nakolik konkrétní předpisy rozebírané v dalších kapitolách tento druh smluvní autonomie podporují. Jako celá disertační práce, i tato kapitola se primárně soustředí na rozbor sledovaných institutů v kontextu mezinárodního obchodního styku, a to především oblasti smluvních transakcí.

1. NĚKOLIK ZÁKLADNÍCH POZNÁMEK O PRINCIPU SMLUVNÍ AUTONOMIE

Princip autonomie vůle smluvních stran odrážející se v možnosti zvolit si pro své transakce s mezinárodním prvkem rozhodný právní řád a soud,¹ který bude jejich spor řešit, není v dnešní době již třeba výrazněji obhajovat. Přinejmenším v západní právní kultuře je obecně akceptováno, že strany mezinárodních obchodních transakcí mohou shodným projevem vůle určit jak rozhodné právo, tak (mezinárodně) příslušný soud. Určité problémy s akceptací tohoto principu jsou stále zejména v Jižní Americe² a některých dalších státech.³

O historii (kolizně) smluvní autonomie již bylo jinými napsáno mnoho a lépe,⁴ nicméně sluší se pro účely této práce zmínit alespoň některá základní data. Dějiny smluvní autonomie sahají do 16. století,⁵ podle některých autorů ještě dál.⁶ Ke skutečnému rozmachu smluvní autonomie v podobě volby práva a volby soudu dochází ve 20. století, zejména v jeho druhé polovině. Snáze k němu

---

¹ Výrazem autonomie vůle je samozřejmě i volba rozhodčího řízení, ta však zůstává stranou předmětu této práce.

² I tam se ale, zdá se, situace pomalu vyvíjí pozitivním směrem – srov. *Albornoz 2011*.

³ *Sambugaro 2008*, s. I-127 v pozn. č. 21, uvádí příkladmo Brazílii, Irák, Irán či Spojené arabské emiráty.

⁴ Srov. *Nygh 1999*, s. 3-14; *Rühl-Party Autonomy*, s. 4-8. *Lowenfeld 2002*, s. 256-258. Srov. též *Scoles, E. (ed.) a kol. Conflict of Laws*. 4. vydání. ThomsonWest, 2004, s. 947-956. *Zhang, M. Party Autonomy and Beyond : An International Perspective of Contractual Choice of Law*. (2006) *Emory International Law Review*, Vol. 20, Issue 2, s. 516-529. V češtině *Rozehnalová 2010*, s. 76-77 a díla tam citovaná.

⁵ Za „otce“ smluvní autonomie je označován francouzský právník Dumoulin (1501-1566) – srov. např. *Nygh 1999*, s. 4.

⁶ V odborné literatuře se s oblibou traduje tvrzení profesora Juengera, že někdy kolem r. 1074 slavný El Cid sepsal (před)manželskou smlouvu, která obsahovala volbu práva – srov. *Juenger, F., Marital Property and the Conflict of Laws : A Tale of Two Countries*. (1981) *Columbia Law Review*, Vol. 81, No. 5, s. 1065, pozn. č. 39 (1981). *Rozehnalová 2010*, s. 76, pozn. č. 139, zmiňuje, že někteří autoři hledají kořeny tohoto institutu dokonce až v Řecku okolo prvního století před naším letopočtem (smlouva ovládaná cizím právem).

dochází v Evropě⁷ než v USA, kde rozvoj v tomto ohledu brzdil zejména zpravodaj Prvního restatementu⁸ amerického kolizního práva z roku 1934 profesor Beale, který byl přesvědčen, že by to znamenalo dovolit stranám vlastní legislativní činnost mimo dosah na daném území rozhodného práva.⁹ Slavný soudce Learned Hand přirovnával volbu práva ke zvedání se na vlastních tkaničkách.¹⁰ Rovněž v USA se však postoj k autonomii stran začal otáčet výrazně v její prospěch po druhé světové válce, s případy jako *Siegelman v. Cunard White Star*¹¹ a později přijetím Druhého restatementu.¹² Když se zásada smluvní autonomie prosadila v Evropě a USA, začala se i prostřednictvím mezinárodních úmluv šířit do dalších zemí světa.¹³

Ohledně teoreticko-právního základu (kolizně) smluvní autonomie se vedou spory. Najdou se autoři, kteří v zásadě staví vůli stran nad konkrétní právní řád, nicméně většinový názor je ten, že i volba práva (natož soudu) se musí opírat o konkrétní právní řád.¹⁴ Osobně se domnívám, že jak volba práva, tak volba soudu se vždy musí opírat (pokud jde o jejich přípustnost) o normy mezinárodního práva soukromého státu soudu (ať je jejich původ vnitrostátní či mezinárodněprávní), nemůže jen tak „viset ve vzduchu“ a být postavena nad právní řád země sudiště.

Jakkoliv historické a právně-teoretické pozadí a vymezení smluvní autonomie není zcela bez významu ani pro tak výsostně praktickou oblast jako je právo mezinárodního obchodu, naše hlavní pozornost se nyní přesune k důvodům, pro které si možnost volby práva a soudu vybudovala nepostradatelnou roli v mezinárodních obchodních transakcích.¹⁵ Budeme se jimi zabývat v následujících oddílech.

2. VOLBA PRÁVA – PROČ A KDY?

Základním přínosem volby práva je zvýšená právní jistota, kterou to přináší stranám (mezinárodního) smluvního vztahu. To má zvláště v obchodních vztazích neocenitelnou hodnotu. Strany mohou předvídat, které hmotné právo bude regulovat jejich smluvní práva a povinnosti, stejně jako další aspekty jejich smlouvy. Jistota ohledně právního režimu znamená lepší možnost odhadnout,

---

⁷ Na území bývalého Československa se možnost volby práva objevila poprvé v zákoně č. 41/1948 Sb. ze dne 11. března 1948, o mezinárodním a mezioblastním právu soukromém a o právním postavení cizinců v oboru práva soukromého, jehož § 9 zněl: „Strany mohou právní poměr podrobiti určitému právnímu řádu, má-li tento poměr k zvolenému právnímu řádu významný vztah a nebrání-li tomu donucující ustanovení právních řádů, kterým onen právní poměr je vůbec podroben podle ustanovení obsažených v této hlavě.“

⁸ Restatementy představují jakási shrnutí převažující právní praxe v USA, připravené pod záštitou American Law Institutu (sdružujícího prominentní soudce, právníky a akademiky). Zpravodajové a jejich spolupracovníci je připravují se snaží na základě judikatury a existujících akademických názorů v daném odvětví kodifikovat a vyjasnit pravidla odrážející pokud možno většinový přístup. Restatementy se však mnohdy snaží i o inkorporaci moderních trendů a v praxi často ve větší či menší míře odrážejí představy a subjektivní preference jejich hlavních zpravodajů. Restatementy nejsou závazné a působí jen silou přesvědčivosti – je tak pouze na soudech, zda je následují či nikoliv, což se liší stát od státu a restatement od restatementu, ale obvykle bývají následovány.

⁹ Srov. *Beale, J.*, What Law Governs the Validity of a Contract? (1909) Harvard Law Review, roč. 23, č. 2, blíže viz *Nygh 1999*, s. 10, pozn. pod čarou č. 46.

¹⁰ Srov. *Lowenfeld 2002*, s. 256, pozn. pod čarou b.

¹¹ 221 F.2d 189 (1955). Nejdůležitější pasáže jsou přetištěny v *Lowenfeld 2002*, s. 259-270, poznámky autora k případu tamtéž, s. 274-276.

¹² Restatement (Second) of the Conflict of Laws (1971).

¹³ Srov. např. mezinárodní úmluvy popisované v kapitole II.B.

¹⁴ Srov. k tomu podrobněji *Rozehmalová 2010*, s. 86-89; *Nygh 1999*, s. 31-37.

¹⁵ K principu smluvní autonomie se budeme znovu vracet ve vztahu k jednotlivým předpisům v této práci rozebíraným.

jak dopadnou případné spory z daného vztahu vzniklé.¹⁶ Strany si tak mohou plánovat svůj postup, ať už jde o fázi uzavírání smlouvy, jejího (ne)plnění, ukončení nebo vymáhání v soudním či rozhodčím řízení. Snižují se tím kontraktační náklady a zvyšuje se počet ziskových transakcí.¹⁷ Jistota ohledně rozhodného práva umožňuje stranám toto zohlednit v ujednání o ceně, pojištění atp.¹⁸ Volba práva ale především dává stranám šanci vybrat si právo, které nejlépe odpovídá jejich potřebám a specifikům transakce, právo, které odpovídá tržní praxi v daném oboru;¹⁹ strany se naopak mohou vyhnout právnímu řádu, který jim z nějakého důvodu nevyhovuje.²⁰ Strany z různých států se také mohou snažit zvolit nějaké neutrální právo, tj. právní řád nespojený ani s jednou ze stran. Motivací volby práva může být také skutečnost, aby se jejich smlouva řídila stejným právem jako smlouvy úzce související.²¹ Z praxe vím, že důvodem pro volbu práva může být i skutečnost, že jsou se zvoleným právním řádem dobře obeznámeni majitelé/manažeři jedné či obou ze stran (je-li jí obchodní společnost) a tento právní řád jim je bližší, než právo sídla dané strany (společnosti). Jistě by se daly jmenovat i další důvody,²² nicméně se dá říci, že téměř všechny důvody mají dva společné jmenovatele – právní jistotu (předvídatelnost) a (s tím spojenou) ekonomickou efektivitu.

Je zřejmé, že volba práva má význam především tam, kde připadá (v případě absence volby) do úvahy aplikace právních řádů, které se značně liší. Menší potřeba volby práva může být vnímána v oblastech, kdy jsou předmětné úpravy podobné, nebo zde existuje jednotná úprava (často mezinárodněprávního či nadnárodního (EU) původu).²³

Je nepochybné, že volba práva má pro smluvní vztah stran zásadní význam, neboť určuje právní režim smlouvy a vztahu, který jí byl založen. Nicméně jedná se pouze o režim hmotněprávní a, jak uvidíme dále, i do něj mohou teoreticky zasáhnout další právní řády. Klíčovou roli zde totiž hraje soud, k němuž se případný spor dostane.

3. KLÍČOVÁ ROLE (VOLBY) SOUDU PRO AUTONOMII STRAN

Role soudu, který bude případný spor rozhodovat, je klíčová z mnoha důvodů, neboť právní řád místa soudu má rozhodující slovo v rovině kolizněprávní, v rovině procesní a ve větší či menší míře i v rovině hmotněprávní, a to i tehdy, když strany zvolily jako rozhodné právo jiné, než *lex fori*. S příslušným soudem jsou spojeny další mimoprávní, nicméně podstatné faktory jako je úroveň vzdělání soudců, jazyk řízení, míra korupce v justičním systému apod. Na všechny tyto faktory se podíváme dále v této části.

---

¹⁶ Což v praxi znamená méně soudních sporů a častější mimosoudní vyrovnání. Srov. Priest, G., Klein, B., The Selection of Disputes for Litigation. (1984) Journal of Legal Studies, Vol. 13, No. 1, s. 24.

¹⁷ Srov. O'Hara/Ribstein 2007, s. 5.

¹⁸ Ribstein, L., From Efficiency to Politics in Contractual Choice of Law. (2003) Georgia Law Review, Vol. 37, No. 2, s. 363-472.

¹⁹ Srov. Verhagen 2002, s. 143. Autor uvádí typické příklady práva státu New York nebo anglického práva pro oblast finančních transakcí.

²⁰ Neumožňuje např. limitaci náhrady škody nebo má nevhodnou úpravu smluvní pokuty, což jsou problémy, se kterými se setkáváme v českém právu – srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 1651/2005 (nemožnost limitace náhrady škody?) nebo rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2575/2010 (smluvní pokutu musí být vždy nepodmíněná?), www.nsoud.cz.

²¹ Srov. např. Verhagen 2002, s. 143.

²² Srov. např. Rozehnalová 2010, s. 85.

²³ Zejména v případě unifikací mezinárodněprávního původu bez jednoho vrcholného soudu však nezajišťuje samotná existence jednotné úpravy automaticky její uniformní aplikaci – srov. např. Ferrari, F., International Sales Law and the Inevitability of Forum shopping : A Comment on Tribunale di Rimini. (2004) Journal of Law and Commerce, Vol. 23, Issue 2, s. 169-192.

3.1. Normy mezinárodního práva soukromého jako součást *lex fori*

Jak jsem naznačil už výše, každá (kolizně) smluvní autonomie se musí opírat o nějaký právní řád, aby mohla být soudy vynucována. Tím je právo příslušného soudu, konkrétně jeho pravidla mezinárodního práva soukromého. Tato pravidla rozhodují o tom, zda soud vůbec připustí použití jiného právního řádu a v jaké míře.²⁴ Soud tedy podle předpisů svého mezinárodního práva soukromého rozhoduje o tom, zda je volba práva přípustná, na jaké vztahy, za jakých podmínek. Může ji úplně zakázat²⁵ či ji připustí jen v některých oblastech nebo/a omezí právní řády, které lze volit, a to buď, že je přímo vypočte, nebo bude požadovat nějaké objektivní pojiťko mezi zvoleným právem a danou situací.²⁶ Normy mezinárodního práva soukromého státu soudu rozhodují i o tom, jestli vůbec připustí volbu soudu (ať toho, u něhož byla žaloba podána, či jiného soudu). Tatáž pravidla také určují, jakým právem se bude řídit formální a materiální platnost volby práva a volby soudu.²⁷ Normy státu soudu také rozhodují o uplatnění kogentních či imperativních norem jiného než zvoleného práva a výhrady veřejného pořádku. Jak uvidíme dále v oddílech 3.2 a 3.3, tyto normy mohou učinit volbu práva neúčinnou či alespoň výrazně omezit dopad zvoleného práva.

Mimo oblasti, kde existuje unifikovaná unijní či mezinárodněprávní úprava dotčených otázek mezinárodního práva soukromého, budou se tyto normy lišit a může tedy dojít k tomu, že volba práva plně vymahatelná v jednom státě bude (byť třeba jen částečně) neúčinná ve státě jiném a bude tedy velice záležet na tom, před který soud se daný spor dostane.

3.2. Imperativní normy a veřejný pořádek jako typické omezení volby práva prostřednictvím *fora*

3.2.1 Vymezení a použití imperativních norem

Lex fori někdy pojem imperativních norem definuje,²⁸ ale častěji jejich vymezení přenechává právní teorii. Česká teorie imperativní normy definuje jako „normy, které nemohou být v mezích svého předmětu úpravy zásadně zaměněny či nahrazeny cizím právem.“²⁹ Podle profesora Nygha se jedná o „špatně definovanou kategorii vnitrostátních předpisů, které mají přednost před kolizními normami, a to včetně volby učiněné stranami mezinárodní smlouvy.“³⁰ Tyto normy zkrátka nemohou být obejity žádnou operací kolizního procesu.³¹ Česká doktrína pro ně používá i označení nutně (přímo) použitelné předpisy (normy), případně absolutně kogentní či mezinárodně kogentní normy.³²

---

²⁴ Srov. Nygh 1999, s. 260.

²⁵ Což je v oblasti mezinárodního obchodu zcela výjimečné – srov. výše pozn. č. 3 a text, který ji obklopuje.

²⁶ Např. čl. 7 odst. 3 nařízení Řím I vypočítává právní řády, které lze zvolit pro některé pojistné smlouvy – srov. kapitolu II.A, oddíl 6.1.3. Vztah mezi zvoleným právním řádem a danou situací požadoval např. v pozn. č. 7 citovaný zákon č. 41/1948 Sb.

²⁷ Pokud otázku materiální či formální platnosti svěří *lex fori* jinému právnímu řádu, určuje zároveň rozsah této otázky, tedy zda např. otázka dodatečné volby práva, podmíněné volby práva či změny volby práva je otázkou, kterou vyřeší přímo *lex fori* (v rámci podmínek přípustnosti volby) nebo ji ponechá právnímu řádu, který *lex fori* určí jako řád rozhodný pro otázky platnosti volby. Srov. obecně Nygh 1999, zejm. kapitoly 2-6 a 11.

²⁸ Jak to činí např. čl. 9 odst. 1 nařízení Řím I.

²⁹ Kučera 2009, s. 236.

³⁰ Nygh 1999, s. 199.

³¹ Srov. Knöfel 1999, s. 241.

³² Srov. Rožehnalová 2010, s. 180; Kučera 2009, s. 194. I v angličtině se pro ně používají různé termíny jako *internationally mandatory rules*, *overriding mandatory rules* (terminologie nařízení Řím I), *super-mandatory rules*, *priority rules*, *overriding statutes* apod. Římská úmluva dokonce používala termín „*mandatory rules*“, což vyvolávalo nedorozumění, jelikož někde byly myšleny normy (jen) kogentní, jinde normy imperativní. Srov. k anglické (i další) terminologii Nygh 1999, s. 200-201; srov. též Pauknerová 2010, s. 30.

Imperativní normy je třeba odlišovat od obyčejných (jednoduchých) kogentních norem, od nichž se nelze ve vnitrostátním právu smluvně odchýlit.³³ Zatímco každá imperativní norma je i normou kogentní, zdaleka ne každá kogentní norma má sílu normy imperativní. Kdyby totiž všechny kogentní normy byly zároveň i normy imperativní, neměla by volba práva valného smyslu, neboť by se strany nemohly vyhnout ani jediné kogentní normě a vyloučit by mohly jen použití norem dispozitivních, od nichž se však mohou odchýlit i v rámci vnitrostátního práva. I proto je třeba klást důraz na výjimečný charakter imperativních norem a souhlasit s názory, že imperativní ustanovení musí chránit nejen individuální, soukromý, zájem, ale též určitý zájem veřejný,³⁴ nebo musí odrážet zřejmý úmysl být aplikováno i v situaci s mezinárodním prvkem, v situaci „za hranicemi domácí jurisdikce.“³⁵ Zcela pak souhlasím se stanoviskem, že ustanovení soukromého práva, která z převážné míry směřují k pouhému vyvažování zájmů stran smlouvy, nejsou imperativními ustanoveními.³⁶ Tento názor budu později obhajovat i v kontextu výkladu nařízení Řím I.³⁷

Každý soud musí rozhodnout na bázi svého právního řádu, zda to či ono ustanovení je imperativní normou, a odpověď není vždy zřejmá.³⁸ Praktické problémy spojené s určením těchto norem jsou společné všem „public policy“ normám a jsou široce diskutovány nejen v souvislosti s Římskou úmluvou a nařízením Řím I,³⁹ ale i ve vztahu k jiným předpisům a právním řádům.⁴⁰ V literatuře i judikatuře nalezneme různé příklady norem, jimž byl (či by měl být) přiznán imperativní charakter. Většinou se jedná o předpisy, které bychom na kontinentě charakterizovali jako veřejnoprávní a které mají důsledky pro právní postavení účastníků soukromoprávních vztahů.⁴¹ Obvykle se mezi tyto normy řadí regulace kartelů a protisoutěžního chování obecně, ochrana spotřebitele,⁴² dovozní/vývozní omezení, ochrana devizových a monetárních zdrojů, předpisy chránící životní prostředí, ustanovení pracovního práva,⁴³ pravidla týkající se cenných papírů a trhu s nimi nebo omezení vývozu kulturních památek, stavební či požární předpisy.⁴⁴ Všemi těmito příklady však zní jednotný hlas, že, zejména v mezinárodním obchodním styku, je v zájmu autonomie stran a jistoty v právních transakcích, aby zásah imperativních norem byl výjimečný.⁴⁵

---

³³ Jednoduchou kogentní normou tak máme na mysli např. normy, které obchodní zákoník vyjmenovává v § 263 či normy vymezené v § 2 odst. 3 ObčZ. V praxi jde např. o (některé) normy stanovící promlčecí lhůty, způsob plnění, možnosti odstoupení od smlouvy, prodlení dlužníka, prodlení věřitele, podstatné náležitosti smluvního typu apod. Srov. např. *Pauknerová 2010*, s. 30.

³⁴ Srov. *Rinze 1994*, s. 427.

³⁵ Srov. *Knöfel 1999*, s. 251.

³⁶ Srov. *Max Planck*, s. 78.

³⁷ Srov. kapitulu II.A, oddíl 5.2.

³⁸ *Green Paper*, s. 33.

³⁹ Srov. např. *Chong 2006*.

⁴⁰ Srov. např. *Nygh 1999*, s. 199-208; *O'Hara/Ribstein 2007*, s. 52-54; *Paulsen, M., Sovern, M.*, „Public Policy“ in the Conflict of Laws. (1956) *Columbia Law Review*, Vol. 56, No. 7, s. 969-1016.

⁴¹ Srov. *Kučera 2009*, s. 235-236.

⁴² To by ovšem mělo platit jen tam, kde kolizní normy *legis fori* nestanoví žádný zvláštní ochranný režim pro spotřebitele, jaký zná např. Římská úmluva (čl. 5) nebo nařízení Řím I. V případech absence takového režimu lze připustit, že některé normy na ochranu spotřebitele mohou být aplikovány ve veřejném zájmu jakožto normy imperativní, ale ani za této situace za ně nelze považovat jakoukoliv normu na ochranu spotřebitele.

⁴³ Pokud jde o ochranu zaměstnanců jakožto slabší smluvní strany, bude zde platit to samé, co jsme uvedli v pozn. č. 42 ve vztahu ke spotřebitelům.

⁴⁴ Srov. např. *Nygh 1999*, s. 203; *Carr 2005*, s. 586; *Kropholler, J.* Internationales Privatrecht : einschliesslich der Grundbegriffe des internationalen Zivilverfahrensrechts. 4. vydání. Tübingen : Mohr Siebeck, 2001, s. 477-478; *Max Planck*, s. 78; *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28; *Pauknerová 2010*, s. 30.

⁴⁵ Srov. např. *Carr 2005*, s. 586; *Nygh 1999*, s. 211; nařízení Řím I, odst. 37 preambule.

Při aplikaci imperativních norem je vždy třeba pečlivě zkoumat jejich osobní a územní působnost;⁴⁶ soudce si musí být jistý, že i v posuzované situaci by právní řád, jehož je imperativní norma součástí, měl zájem na její bezvýjimečné aplikaci. Zkoumá se tedy, zda je zde dostatečně úzká vazba mezi imperativní normou a dotčeným sporem.⁴⁷ Pokud tomu tak je, normu je nutno přímo použít⁴⁸ na posuzovanou situaci, přičemž použití ustanovení zvoleného práva, které je s imperativní normou v rozporu, je vyloučeno. Způsob použití/zohlednění imperativních norem se nicméně může lišit v závislosti na tom, kterého právního řádu je imperativní norma součástí, jak uvidíme dále.

3.2.2 *Imperativní normy legis fori*

Imperativní normy státu soudy jsou typickým příkladem omezení rozhodného práva ze strany *legis fori*. Zásadně platí, že jsou aplikovány vždy,⁴⁹ samozřejmě za předpokladu, že dotčená situace spadá do jejich působnosti.

3.2.3 *Imperativní normy legis causae*

Za imperativní normy *legis causae* označujeme nutně použitelná pravidla, která jsou součástí rozhodného práva, ale nejedná se o soukromoprávní normy, které by přímo upravovaly daný soukromoprávní vztah. Souhlasím s názorem profesorky Pauknerové, že veškeré relevantní kogentní normy, tedy včetně norem imperativní povahy, které jsou součástí rozhodného právního řádu, by měly být aplikovány,⁵⁰ samozřejmě za předpokladu, že daný rozhodný právní řád zamýšlí jejich použití v dané situaci.⁵¹ Zdá se, že toto je převažující názor, mající oporu i v judikatuře národních soudů.⁵² Tento přístup má nepochybně tu výhodu, že nevyžaduje určování, zda se v daném případě jedná či nejedná o imperativní normu; na daný vztah se zkrátka aplikují všechny normy rozhodného právního řádu, které by tento právní řád za daných okolností na danou situaci aplikoval. Samozřejmě ani imperativní normy rozhodného práva nemohou být v rozporu s imperativními normami *legis fori* či veřejným pořádkem místa soudu.⁵³

3.2.4 *Imperativní normy třetích států (jiné než legis causae)*

Zásadní význam státu soudu spočívá i v tom, že jeho právní řád rozhoduje i o tom, zda a v jaké míře má (může) vnitrostátní soudce zohlednit imperativní normy třetích států. *Lex fori* zde často rozhoduje o tom, jaké normy vůbec mohou být považovány za imperativní, jakou musí mít vazbu na

---

⁴⁶ Jak připomíná *Kučera 2009*, s. 237-238, působnost těchto norem je obvykle vymezena úžeji (osobně/územně), než normy soukromoprávní, které se *a priori* neomezuji na určité subjekty či území.

⁴⁷ Jako příklad lze uvést spor ze smlouvy o dílo, kdy strana A namítá, že strana B při opravě budovy porušila stavební (požární, bezpečnostní) předpisy státu X, v důsledku čehož není budova způsobilá k užívání a strana A se domáhá náhrady škody. Příklad řeší soud státu X. Pokud je budova na území státu X, dotčené předpisy budou muset být aplikovány jakožto imperativní normy bez ohledu na právo, jímž se smlouva o dílo řídí. Pokud je ale budova na území státu Y, neměly by dotčené předpisy státu X být aplikovány, neboť těžko lze připustit, aby regulovaly stavební práce na území jiného státu. Jinou otázkou je, zda a jak by měl soudce státu X zohlednit obdobné předpisy státu Y – srov. k tomu kapitulu II.A, oddíl 5.4 a 5.2.5.

⁴⁸ Takto bezvýjimečně to obvykle platí jen u imperativních norem *legis fori*, u jiných může být situace odlišná – srov. níže, zejména oddíl 3.2.4.

⁴⁹ Srov. např. čl. 7 odst. 2 Římské úmluvy a čl. 9 odst. 2 nařízení Řím I a výklad v kapitole II.A, oddíl 5.2.3.

⁵⁰ Srov. *Pauknerová 2010*, s. 37 a 39.

⁵¹ Srov. *Pavic 1998*, s. 6.

⁵² Srov. *Pavic 1998*, s. 5-6; srov. *Rozehnalová 2010*, s. 190 a díla citovaná tamtéž v pozn. č. 374; *Nygh 1999*, s. 213. Všichni tito autoři uvádějí i příklady minoritních názorů, kdy se soudy či akademici přiklonili k tomu, že dosah imperativních norem *legis causae* by měl být nějakým způsobem omezen, a to nad rámec, v jakém by tak činil rozhodný právní řád. Nejen s ohledem na mnou výše zmiňovaný pragmatický argument, ale i ve světle základního principu, že rozhodné právo by mělo být aplikováno tak, jak by bylo aplikováno před soudy země, kde je platným právem, tyto, v každém případě menšinové, názory odmítám.

⁵³ Srov. např. *Kučera 2009*, s. 242.

posuzovanou situaci, zda je či není soudce *povinen* je použít či pouze zohlednit apod.⁵⁴ I zde je tedy *lex fori* branou, kterou mohou vstoupit další právní řády, které mohou mít dopad na dotčený vztah, a to volbě práva navzdory.

3.2.5 Výhrada veřejného pořádku

Výhrada veřejného pořádku je tradičním institutem mezinárodního práva soukromého, a to na obou stranách Atlantiku, přičemž je obsažena nejen v národních úpravách, ale i v mezinárodních smlouvách a předpisech práva EU. Někteří ji dokonce považují za obecný právní princip, kterého se lze dovolat, i kdyby kolizní normy *legis fori* explicitně tuto možnost neupravovaly.⁵⁵ Výhrada veřejného pořádku umožňuje odmítnout použití cizího právního řádu (tedy i toho stranami zvoleného), jestliže by účinky tohoto použití byly zásadně nepřijatelné z hlediska základních hodnot chráněných *legis fori* (tvořících jeho veřejný pořádek).⁵⁶

Výhrada veřejného pořádku má blízko k imperativním normám, které jsou také někdy označované jako „*zákony veřejného pořádku*“.⁵⁷ Oba instituty chrání (významný) veřejný zájem. Oba je nutno aplikovat výjimečně, jakožto výjimku z použití cizího právního řádu na základě kolizní normy. Někteří autoři tvrdí, že i v případě výhrady veřejného pořádku je třeba podobně jako u imperativních norem před její aplikací přihlídnout k vazbě sporu na dané forum a jeho zájmy, a že tedy čím vzdálenější vztah chráněného zájmu od předmětu sporu a čím méně univerzálně je sdílená hodnota, kterou daný stát chrání, tím zdrženlivější by soudce při aplikaci výhrady veřejného pořádku měl být.⁵⁸ Přece jen se nicméně zdá, že na rozdíl od imperativních norem se výhrada veřejného pořádku (aspoň v kontinentálním právním systému) obvykle omezuje jen na ochranu těch opravdu nejzákladnějších a nejdůležitějších hodnot veřejného zájmu (typicky např. základní lidská práva, stěžejní morální principy), zatímco ochrana poskytovaná imperativními normami může pokrýt širší paletu veřejných zájmů. Základní rozdíl však spočívá především v tom, že výhrada veřejného pořádku má obranný (pasivní) charakter, je aplikována až tehdy, kdy už je zjištěn obsah rozhodného práva a je zřejmé, že toto použití by mělo účinky neslučitelné se zásadními hodnotami státu *fora*. Imperativní normy se v mezích své působnosti naopak použijí vždy, bez ohledu na rozhodné právo, o jejich použití je *de facto* rozhodnuto ještě před určením rozhodného práva.⁵⁹ Výhrada veřejného pořádku má primárně negativní charakter v tom smyslu, že umožňuje soudu odmítnout aplikaci rozhodného práva.⁶⁰ Výhrada veřejného pořádku tak činí ustanovení jinak rozhodného práva nepoužitelným v konkrétním případě, aniž by však přímo poskytla normu, kterou by bylo možno místo neaplikovatelného ustanovení použít.⁶¹

Vzniká tak otázka, jaké pravidlo použít namísto vyloučeného ustanovení rozhodného práva, pokud tedy vůbec vznikne potřeba uplatnění náhradního práva/pravidla.⁶² Možností se nabízí více: někteří autoři navrhují analogicky použít nejbližší neproblematické pravidlo *legis causae* namísto toho, jež bylo použitím výhrady vyloučeno, a pouze tehdy není-li takového pravidla, má se použít *lex*

---

⁵⁴ Porovnání různých přístupů nabízí Nygh 1999, s. 217-226; srov. též Kučera 2009, s. 240-243.

⁵⁵ Srov. Mills 2008, s. 201.

⁵⁶ Pro různé definice srov. Kučera 2009, s. 193-194; Pauknerová 2010, s. 31; Mills 2008, s. 201.

⁵⁷ Srov. Kučera 2009, s. 194; Nygh 1999, s. 206.

⁵⁸ Srov. pro podrobnou analýzu těchto požadavků Mills 2008, zejm. s. 210 an. Podobné naznačuje i Kučera 2009, s. 196.

⁵⁹ Srov. Kučera 2009, s. 194; Pauknerová 2008, s. 31. Srov. též Chong 2006, s. 32.

⁶⁰ Srov. Nygh 1999, s. 206; Kučera 2009, s. 194 a 238.

⁶¹ Srov. Rinze 1994, s. 429. Ke vztahu imperativních norem a výhrady veřejného pořádku v rámci Římských instrumentů srov. v kapitole II.A, oddíl 5.5.

⁶² Jak uvádí Kučera 2009, s. 197, v některých případech nebude třeba nic nahrazovat – platit to bude např. v případě, kdy v rozporu s veřejným pořádkem bude uplatnění zákazu určitého jednání – v takovém případě bude jednání dovoleno, aniž by se muselo pravidlo, které jej zakazovalo nějak nahrazovat.

fori.⁶³ Objevují se i názory, že pokud nelze náhradní normu najít v *legis causae*, měla by být nalezena v právním řádu, který má k dané situaci blíže než *lex fori*, pokud je takový právní řád k dispozici.⁶⁴ Jiní navrhují přímé použití *lex fori*.⁶⁵ Osobně se domnívám, že zvláště v případě volby práva bychom měli vždy hledat řešení, které je maximálně blízké vůli stran, tedy jej hledat primárně v rámci zvoleného práva. Z tohoto pohledu považuji za vhodný přístup profesora Kučery, který za nejschůdnější považuje adaptaci, tedy určité přizpůsobení rozhodného práva dané situaci.⁶⁶

Jakkoliv výhrada veřejného pořádku představuje způsob, jakým *lex fori* zasahuje do zvoleného práva, je s ohledem na svůj účel a povahu v praxi mezinárodního obchodu používána skutečně jen velice výjimečně.⁶⁷

3.3. Omezení kogentními normami

Jestliže účelem volby práva je vyhnout se normám jiných právních řádů, je, jak už jsem naznačil, do značné míry popírán její smysl, pokud může být zvolené právo omezeno obyčejnými kogentními normami. V praxi se tak ale někdy děje ve vztahu ke slabším smluvním stranám (zaměstnanci, spotřebitelé apod.), což je oblast stojící mimo pozornost této práce.⁶⁸ Římské instrumenty omezují zvolené právo kogentními normami také v čistě vnitrostátních případech, což je ovšem daň za to, že vůbec volbu v případech postrádajících relevantní mezinárodní prvek připouštějí.⁶⁹ Z pohledu práva mezinárodního obchodu se dá říci, že tato oblast nebude tímto typem omezení obvykle dotčena, a to až na čl. 3 odst. 4 nařízení Řím I, který připouští použití obyčejných kogentních norem práva EU v případech vázaných ve všech svých prvcích na EU – podrobněji si rozebereme tyto situace v kapitole II.A.⁷⁰

3.4. Rovina procesní a další související faktory

Lex fori určuje i hranici mezi procesními aspekty řešeného sporu, které se tradičně řídí *legis fori* a hmotněprávními otázkami, jež reguluje *lex causae*, tedy v případě volby právo zvolené stranami. Je přitom zřejmé a lze to demonstrovat i na případech z praxe, že určení, zda je např. promlčení, důkazní břemeno nebo výše náhrady škody (její výpočet) otázkou hmotněprávní nebo procesní může mít rozhodující vliv na výsledek sporu.⁷¹ Skutečnost, že proces se řídí *legis fori* má pro strany sporu i další nikoliv nepodstatné dopady. *Lex fori* totiž určuje otázky dokazování, včetně přípustnosti důkazů, způsobu jejich získávání,⁷² provádění a hodnocení, vymezuje také roli soudce a laického prvku

---

⁶³ Srov. Nygh 1999, s. 206; Knöfel 1999, s. 247.

⁶⁴ Srov. Mills 2008, s. 212.

⁶⁵ Srov. Green Paper, s. 45; Pauknerová 2010, s. 41, jež to označuje za převažující názor, což je podle mne sporné tvrzení, osobně se domnívám, že většinový názor je ten, že náhrada má být hledána v rámci *legis causae* a až v případě neúspěchu je třeba se obrátit na *legis fori*.

⁶⁶ Srov. Kučera 2009, s. 197 a 185.

⁶⁷ Srov. kapitolu II.A s příklady z použití výhrady veřejného pořádku v oblasti Římských instrumentů.

⁶⁸ Srov. obecně např. Nygh 1999, kapitola 7.

⁶⁹ Blíže k této úpravě srov. kapitolu II.A, oddíl 2.3.1 a 5.1.1.

⁷⁰ Srov. kapitolu II.A, oddíl 2.3.2 a 5.1.2.

⁷¹ Srov. např. věc *Harding v. Wealands* [2006] UKHL 32 House of Lords HL. Závěr House of Lords, že ustanovení o náhradě škody mělo procesní povahu, měl obrovský vliv na výši přiznané náhrady – dnes je již tato otázka upravena nařízením Řím II jako hmotněprávní – srov. jeho čl. 15. K významu rozdílů mezi hmotněprávními a procesními srov. Panagopoulos, G., Substance and Procedure in Private International Law. (2005) Journal of Private International Law, Vol. 1, No. 1, s. 69 an.

⁷² Stačí zmínit discovery, depositions či různé affidavity, tedy způsob získávání a provádění důkazů kontinentálnímu právníkovi v zásadě zcela neznámý. Zásadní rozdíly panují také ve způsobu výběru znalců a provádění a hodnocení důkazu znaleckým posudkem.

(poroty), určuje pravidla o nákladech řízení a odměně právním zástupcům,⁷³ jakož i další procesní faktory, které se liší stát od státu (natož v rámci právních systémů)⁷⁴ a které mohou zásadně ovlivnit pozici stran v rámci řízení, jakož i jejich vůli řešit spor raději smírem či se do něj vůbec nepouštět.

Jsou zde i další faktory, které nemusí plynout přímo z procesního práva, ale každopádně jsou spjaty se soudem (státem soudu), kde se řízení vede. Jedním z nich je skutečnost, že soudy různých států mohou ten samý právní předpis vykládat rozdílně, tím spíše, když se výklady často liší i v rámci jediného státu.⁷⁵ Na výklad cizího práva má vliv i vzdělání soudců v dané zemi, nakolik jsou zvyklí rozhodovat spory s mezinárodním prvkem a jak moc jsou obeznámeni s instituty cizího práva. *Lex fori* bude navíc určovat i způsob, jakým se cizí právo zjišťuje (a případně dokazuje či presumuje), zda se s ním zachází jako s otázkou skutkovou a právní, či jaké jsou možnosti přezkumu jeho výkladu v dalších instancích.⁷⁶

Konečně, s místem soudu budou spojeny i další nikoliv nepodstatné otázky jako je jazyk řízení, jeho rychlost, reputace soudního systému, pokud jde o jeho nestrannost a nezávislost apod.⁷⁷

3.5. Shrnutí role soudu a *forum shopping*

Výše uvedené, myslím, zřetelně ukazuje, že volba práva sama o sobě má jen omezený účinek, není-li doprovázena i volbou soudu. Dokonce i za předpokladu, že ve všech státech, jejichž příslušnost by mohla být dána, by byla volba práva účinná, stále se z výše uvedených důvodů žalobci obvykle vyplatí vybrat si vhodný soud a získat tak výhodu, která v kontextu sporu může být i rozhodující pro jeho výsledek – např. systém dokazování mu umožní prokázat snadno to, co by u jiného soudu dokazoval jen s obtížemi, případně může být břemeno přeneseno dokonce na žalovaného apod. Volba práva jako taková tedy nezabrání jevu, který označujeme jako *forum shopping*. Tomu lze předejít jen tehdy, učiní-li strany vedle volby práva i volbu soudu, a to pokud možno výlučnou (při nevýlučné lze stále žalovat i u jiných soudů).⁷⁸ Volba soudu má tedy z hlediska právní jistoty v mezinárodním obchodě význam zcela zásadnější a v mnoha ohledech i větší, než volba práva.⁷⁹

---

⁷³Srov. *Lowenfeld, A. International Litigation and Arbitration (American Casebook Series)*. 3. vydání. Thomson West, 2005, s. 313, kde autor uvádí slavnou „Piper Aircraft litigation“, která skončila až u Nejvyššího soudu USA (srov. *Piper Aircraft v. Reyno*. 454 U.S. 235 (1981)), který na základě doktríny *forum non conveniens* odňal věc americkým soudům, neboť za nejvhodnější zemi považoval Skotsko. Ve Skotsku se však řízení ani po 10 letech nikam nedostalo, neboť skotské právo zakazuje vázat odměnu advokáta na výši vysouzené částky.

⁷⁴ Pro výbornou komparaci všemožných rozdílů existujících v procesním právu srov. *Chase/Hershkoff 2007*.

⁷⁵ Tam ale zpravidla existují vrcholné soudy, které výklad sjednocují.

⁷⁶ Pokud se s cizím právem nakládá jako se skutečností, může to v některých právních řádech znamenat, že se v otázkách jeho výkladu nebude možné odvolat. Srov. např. *Gerooms, S. Foreign Law in Civil Litigation: A Comparative and Functional Analysis*. Oxford University Press, 2004; nebo *Esplugues, C., Iglesias, J., Palao, G. (eds.) Application of Foreign Law*, München: Sellier, 2011.

⁷⁷ Velice pěkný přehled těchto faktorů najdeme v rozsudku, vneseném ve sporu týkajícím se CISG, italského Tribunale di Rimini, ze dne 26. 11. 2002, *Al Palazzo S.r.l v. Bernardaud di Limoges S.A.*, č. 3095, anglický překlad je dostupný na <http://cisgw3.law.pace.edu/cases/021126i3.html>.

⁷⁸ K úpravě výlučnosti a nevýlučnosti v nařízeních Brusel I a v některých mezinárodních smlouvách srov. kapitulu III.A, oddíl 1.8.5 a kapitulu III.B, oddíl 3.8.4.

⁷⁹ Zvláště to platí ve vztahu k těm jurisdikcím, kde jsou kolizní normy pro daný právní vztah natolik jednoznačné, že i bez volby práva je předem poměrně jasně identifikovatelné, jakým právem se bude daná situace řídit.

4. VOLBA PRÁVA A VOLBA SOUDU JAKO MAXIMUM MOŽNÉHO (PŘI PŘEDCHÁZENÍ *FORUM SHOPPINGU*)

Pokud strany vloží do smlouvy volbu práva a volbu soudu, je to zřejmě maximum, co mohou pro předvídatelnost a právní jistotu jejich mezinárodní transakce udělat.⁸⁰ Jak si však ukážeme dále, ani to neposkytuje absolutní záruky, neboť i volbu soudu může být někdy možné teoreticky prolomit. Nicméně i tak platí, že ideální je, pokud smlouva obsahuje volbu práva i volbu soudu, a to nejlépe jedné a té samé země – důvody, proč tomu tak je, si rozebereme v posledním oddíle této kapitoly.

4.1. Ani volba soudu nevyklučuje *forum shopping* stoprocentně

Jak bylo již naznačeno, ani volba soudu neposkytuje úplnou jistotu, že spor bude vyřešen (pouze) ve zvoleném soudišti. Stranou teď ponechávám případy, kdy volba práva bude shledána neplatnou/neúčinnou přímo zvoleným soudem, který ji tím pádem odmítne přiznat prorogační účinky (tj. účinky založení jeho pravomoci). K takovým situacím by v praxi docházet nemělo či pouze výjimečně, neboť strany by měly být schopné formulovat dohodu takovým způsobem, aby ji jimi zvolený soud mohl akceptovat. Častější však může být situace, kdy se jedna ze stran rozhodne z nějakého důvodu jurisdikční dohodu porušit a zahájit řízení v jiné zemi, než je ta, jejíž soudy jsou touto dohodou určeny.⁸¹ Půjde tedy o situace, kdy se strana snaží dovolat toho, aby jiný než zvolený soud odmítl přiznat dohodě derogační účinky (tj. účinky, které vylučují jeho pravomoc) a věc projednal volbě soudu navzdory. Aby taková strategie byla úspěšná, nestačí jen najít soud, který by odmítl přiznat jurisdikční dohodě derogační účinky; takový soud se musí zároveň nacházet v zemi, kde má žalovaný svůj majetek nebo alespoň rozsudek tohoto soudu je v zemi, kde má žalovaný majetek, snadno vykonatelný. V praxi mezinárodního obchodu nebudou takové případy zase tak časté, nicméně k nim dochází.⁸² Je nicméně pravdou, že tam, kde platí přísné pravidlo priority soudu, který zahájil řízení (a ostatní soudy musí čekat, než rozhodne o své (ne)příslušnosti), může žalobci „stačit“ zahájit řízení u soudu, o němž ví, že mu bude trvat roky, než o své nepřislušnosti rozhodne, čímž na tuto dobu zablokuje projednání věci a donutí druhou stranu k uzavření smíru. To je problém, kterému v současné době čelí systém nařízení Brusel I.⁸³

4.2. Ideál volby práva a soudu jedné země

Volba soudu a volba práva je pro právní jistotu stran mezinárodní transakce dobré řešení. Nejlepší však je, směřuje-li ke stejné zemi, respektive územní jednotce. Taková varianta dává největší pravděpodobnost, že veškeré aspekty posuzované situace budou řešeny jen podle stranami zvoleného práva. Navíc soud v takovém případě aplikuje právo, které dobře zná,⁸⁴ hmotněprávní a procesní

---

⁸⁰ Jak už bylo zmíněno na začátku, stranou nechávám možnost využití rozhodčí doložky, nicméně si z praktické zkušenosti neodpustím poznámku, že rozhodčí řízení nelze zrovna považovat za záruku předvídatelnosti rozhodování, zvláště v některých oblastech. Skutečnost, že rozhodčí nálezy nejsou příliš často zveřejňovány ani nijak autoritativně sjednocovány jen přispívá k tomu, že odhadovat výsledek rozhodčího sporu (přínejmenším do doby, než jsou známi všichni členové rozhodčího tribunálu) připomíná někdy pověstné věštění z křišťálové koule.

⁸¹ Srov. např. problém „italského torpéda“ řešený v kapitole III.A, oddíl 1.11.4.

⁸² Srov. např. rozsudek vrchního zemského soudu v Mnichově ze dne 17. 5. 2006, sp. zn. 7 U 1781/06, kde soud ignoroval jak prorogační tak arbitrážní doložku ve prospěch státu Kalifornie, aby zajistil, že imperativní ustanovení směrnice o obchodních zástupcích nemohou být obojita. Rozhodnutí zmiňuji i v kapitole II.A, oddíl 5.2.3. Podrobněji též srov. kritický komentář *Rühl-Extending Ingmar*.

⁸³ Srov. problém „italského torpéda“ řešený v kapitole III.A, oddíl 1.11.4.

⁸⁴ A zachází s ním jako s právem a ne jako se skutečností, což v případě cizího práva v některých zemích hrozí – srov. díla citovaná výše v pozn. č. 76.

pravidla mají stejný původ, takže by měla navazovat a bez problémů fungovat. Navíc samozřejmě jak výhrada veřejného pořádku, tak imperativní normy *legis fori* nebudou představovat problém, neboť jsou součástí rozhodného práva.

Nicméně i za tohoto „ideálního“ stavu může dojít k tomu, že soud použije (či alespoň přihlédne) i k jinému právnímu řádu, než tomu zvolenému. Bude tomu tak právě v případě použití imperativních norem třetích států. Jak ale uvidíme v dalších kapitolách, takové případy jsou výjimečné a zdá se, že je zde trend omezit je skutečně jen na úplné minimum. K tomu se však konkrétněji dostaneme až v dalších částech této práce. Na tomto místě nezbývá než uzavřít, že situace, kdy smlouva obsahuje volbu práva a volbu soudu směřující ke stejné zemi, poskytuje stranám největší míru právní jistoty a pravděpodobnosti, že jejich smluvní vůle bude náležitě respektována.

II.A VOLBA PRÁVA V EU*

V této kapitole se zaměříme na právní úpravu, která je v hlavním centru pozornosti této práce, alespoň tedy pokud jde o volbu práva. Jedná se o regulaci volby práva právem EU, tedy o kolizněprávní předpisy Unie, které zavazují soudy členských států. Předmětem naší zevrubné analýzy bude režim volby práva podle dvou základních předpisů upravujících obecný kolizněprávní režim smluvních závazků, konkrétně Římské úmluvy (v této kapitole též jen „Úmluvy“)¹ a nařízení Řím I² (v této kapitole též jen „Nařízení“; společně pak „Římské instrumenty“). Jak bylo avizováno v úvodu této práce, naše pozornost se soustředí pouze na obchodněprávní vztahy a na náležitosti volby práva, stranou našeho pojednání tedy zůstanou ta ustanovení dotčených předpisů, která se týkají vztahů se slabšími smluvními stranami (spotřebitelé, zaměstnanci), jakož i ta, která nejsou bezprostředně relevantní pro náležitosti, formu a omezení volby práva, tj. zejména ustanovení o určení rozhodného práva v případě absence volby. V tomto směru odkazujeme na jejich rozbor v jiných odborných publikacích.³ Vzhledem k tomu, že Římské instrumenty pokrývají v zásadě celou oblast obchodněprávních smluvních závazků, nezbyvá pro použití vnitrostátní úpravy, tedy ZMPS, v zásadě mnoho prostoru. ZMPS se nicméně u českých soudů použije na smlouvy uzavřené před účinností Úmluvy v České republice, tj. do 30. června 2006 včetně.⁴ Jelikož se tedy s postupujícím časem bude význam vnitrostátní úpravy marginalizovat a navíc byla již dříve předmětem pozornosti odborné veřejnosti,⁵ nebude v této práci (i s ohledem na její rozsah) blížeji zpracována. Jelikož se tato práce soustředí primárně na smluvní závazkové vztahy vznikající v mezinárodním obchodu, zůstává stranou její pozornosti volba práva pro mimosmluvní závazkové vztahy.⁶

1. ZÁKLADNÍ INFORMACE O APLIKOVATELNÝCH PŘEDPISECH A VZTAHU MEZI NIMI: ŘÍMSKÁ ÚMLUVA A NAŘÍZENÍ ŘÍM I

1.1. Vztah Úmluvy a Nařízení a jejich časová působnost

Jak již bylo naznačeno výše, v oblasti smluvních závazků existují v právu EU dva základní kolizněprávní předpisy, které jsou klíčové pro posouzení volby práva v obchodních smlouvách. Pro smlouvy uzavřené do 16. prosince 2009 (včetně) je to Římská úmluva, pro smlouvy uzavřené ode dne

---

* Některé pasáže této kapitoly byly publikovány před odevzdáním práce v rámci samostatných článků – srov. Bříza, P., (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. Právní rozhledy, 2009, č. 2, s. 39 an., nebo Bříza, P., Vybrané aspekty volby práva podle nařízení Řím I. Právní fórum, 2010, č. 10, s. 470 an.

¹ Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, podepsaná v Římě dne 19. 6. 1980 (O.J. 1980, L 266, s. 1), konsolidovaná verze s dodatkovými protokoly byla publikována v Úř. věst. 2005, C 334, s. 1. ČR podepsala Úmluvu o přistoupení k Římské úmluvě dne 14. 4. 2005, ratifikovala ji 6. 4. 2006 a účinnou se pro ni stala 1. 7. 2006. Vyhlášena byla pod č. 64/2006 Sb. m. s.

² Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6). Tam, kde v poznámkách této kapitoly cituji bez udání pramene, jedná se vždy o citaci Nařízení.

³ Srov. např. v češtině Pauknerová 2008, Bělohlávek 2009, Kučera 2009, Rozehnalová 2010, v angličtině Ferrari/Leible 2009, Cheshire, North & Fawcett 2008, Plender/Wilderspin 2009.

⁴ Srov. níže oddíl 1.1.

⁵ Srov. Kučera 1999, zejména s. 120-127; Kučera/Tichý 1989, s. 95-101; Pokorný 2004, s. 29.

⁶ Sluší se nicméně alespoň uvést, že volba práva pro mimosmluvní závazkové vztahy je upravena v nařízení Řím II, konkrétně jeho čl. 14. Podrobněji k této úpravě srov. např. Briggs 2008, s. 417-420.

17. prosince 2009 (tj. počínaje 17. prosincem 2009) je to nařízení Řím I,⁷ které Úmluvu nahrazuje.⁸ Tak tomu je ve všech státech EU s výjimkou Dánska, pro které není Nařízení závazné⁹ a jeho soudy tak i na smlouvy uzavřené od 17. prosince 2009 dále aplikují Úmluvu.

Úmluva je klasičtí smlouvou mezinárodního práva veřejného, jež byla uzavřena v r. 1980 tehdejšími členskými státy ES a vstoupila v platnost¹⁰ 1. dubna 1991. Země, které nepatřily mezi původní signatáře Úmluvy, přistupovaly zpravidla později,¹¹ obvykle na základě zvláštních úmluv o přistoupení.¹² Úmluva vstoupila v platnost první den třetího měsíce následujícího po uložení sedmé ratifikační listiny (což nastalo právě 1. dubna 1991),¹³ úmluvy o přistoupení obvykle vstoupily v platnost prvním dnem třetího měsíce po uložení druhé a pro každý další stát po uložení jeho ratifikační listiny.¹⁴ Podle čl. 17 Úmluvy se tato vztahuje na smlouvy uzavřené po dni, ke kterému vstoupí pro dotyčný stát v platnost. Je tedy třeba u každého státu EU zkoumat, kdy pro něj vstoupila Úmluva v platnost, aby mohlo být identifikováno, na které smlouvy (ve smyslu data jejich uzavření) se bude Úmluva aplikovat. ČR podepsala úmluvu o přistoupení k Římské úmluvě dne 14. dubna 2005, ratifikovala ji 6. dubna 2006, vyhlášena byla pod č. 64/2006 Sb. m. s. Úmluva se u českých soudů použije na všechny smlouvy uzavřené 1. červencem 2006 počínaje¹⁵ a 16. prosincem 2009 (včetně) konče.¹⁶ Na smlouvy uzavřené před 1. červencem 2006 budou české soudy používat příslušná ustanovení ZMPS.¹⁷ Podobně i soudy ostatních členských států musí na smlouvy uzavřené před datem, od něhož je váže Úmluva, používat předchozí právní úpravu, zpravidla v podobě vnitrostátních

---

⁷ Původní text čl. 28 Nařízení mluvil trochu nejednoznačně o smlouvách uzavřených „po 17. prosinci 2009“, ale korigendum zveřejněné na podzim 2009 (Úř. věst. L 309, 24. 11. 2009, s. 87) to ve všech jazykových verzích upravilo na smlouvy uzavřené „ode dne 17. prosince 2009.“

⁸ Srov. čl. 24 Nařízení. Úmluva zůstává v platnosti ve vztahu k zámořským územím, na něž byla její působnost rozšířena prohlášením smluvních států a na něž se Nařízení v důsledku čl. 299 SES (dnes čl. 349 a zejm. čl. 355 SFEU) nevztahuje. K zámořským územím, na něž se vztahuje Úmluva, srov. <http://www.consilium.europa.eu/policies/agreements/>.

⁹ Dánsko vázal zvláštní protokol k Amsterdamské smlouvě (Protokol o postavení Dánska, připojený ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o založení Evropského společenství), jež jej vylučoval z účasti na předpisech hlavy IV SES. Podobný protokol (č. 22) je nyní připojen i k Lisabonské smlouvě. Z toho plyne, že pokud nebude uzavřena mezinárodní smlouva mezi Dánskem a EU přebírající obsah Nařízení, bude Dánsko aplikovat Úmluvu.

¹⁰ Dle mého názoru by bylo lépe hovořit o účinnosti či závaznosti než platnosti, nicméně respektuji terminologii českého textu Úmluvy a nebudu se pouštět do obsáhlých teoretických rozborů, které mají pro téma této práce naprosto marginální význam. Proto i v dalších částech této práce budu používat termín vstup v platnost tam, kde jej používá i český překlad daného předpisu či mezinárodní smlouvy.

¹¹ Výjimkou bylo Řecko, které sice přistoupilo na základě zvláštní přístupové úmluvy, ale stihlo ji ratifikovat dříve než 7. signatář Úmluvy, a proto se pro něj Úmluva stala závazná ve stejnou chvíli jako pro prvních 7 „ratifikačně nejrychlejších“ signatářů (kterými byla Belgie, Dánsko, Francie, Itálie, Lucembursko, Německo a Spojené království), tj. 1. 4. 1991.

¹² Pro podrobný (a velice užitečný) přehled relevantních dat a popis vstupu v platnost / účinnost pro jednotlivé země EU srov. *Bělohlávek 2009*, s. 2023-2031.

¹³ Srov. čl. 29 Úmluvy.

¹⁴ Srov. např. čl. 5 Úmluvy o přistoupení České republiky, Estonské republiky, Kyperské republiky, Lotyšské republiky, Litevské republiky, Maďarské republiky, Republiky Malta, Polské republiky, Republiky Slovinsko a Slovenské republiky k Římské úmluvě o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy a k prvnímu a druhému protokolu o jejím výkladu Soudním dvorem dne 14. 4. 2005 (Úř. věst. 2005, C 169, s. 1).

¹⁵ Srov. *Králová, M.*, Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 9, s. 64-65; *Bělohlávek 2009*, s. 2025.

¹⁶ Na smlouvy uzavřené 17. 12. 2009 počínaje se v souladu s jeho čl. 28 použije již Nařízení. V tomto směru je třeba upozornit, že *Bělohlávek 2009* uvádí na s. 2025 nesprávné datum 18. 12., ale jedná se zřejmě o překlep, protože v jiných částech jeho díla je uvedeno správné datum, tj. 17. 12. – srov. např. s. 2021.

¹⁷ Půjde zejména o § 9-11 ZMPS. V této souvislosti je třeba odmítnout názor, že by se tato ustanovení měla vykládat ve světle Úmluvy. Jestliže byly předmětné smlouvy uzavřeny ještě před nabytím účinnosti Úmluvy ve vztahu k ČR, je v zájmu právní jistoty a legitimního očekávání smluvních stran, aby se tato ustanovení ZMPS vykládala zcela stejně jako v době, kdy strany předmětnou smlouvu uzavřely. Jinou věcí je, že vzhledem k podobnosti obou úprav povede použití ZMPS často ke stejnému výsledku jako použití Úmluvy (či Nařízení).

předpisů mezinárodního práva soukromého, ledaže by v rámci implementace Úmluvy (např. v zákoně implementujícím Úmluvu¹⁸) do vnitrostátního právního řádu bylo stanoveno jinak.¹⁹

Třebaže Úmluva stanoví v čl. 18 postulat jednotného výkladu, tj. soudy členských zemí by měly brát ohled na její mezinárodní charakter a snažit se o autonomní výklad jejích pojmů společný všem smluvním stranám a nezávislý na národním právu,²⁰ v praxi nebyla Úmluva aplikována ve všech členských státech jednotně.²¹ Je to dáno i tím, že teprve až v r. 2004 vstoupily v účinnost protokoly, které dávaly pravomoc Soudnímu dvoru k výkladu Úmluvy.²² Až od té doby se tedy vnitrostátní soudy mohou na Soudní dvůr obracet s předběžnými otázkami týkajícími se výkladu Úmluvy, přičemž tato pravomoc je však omezena pouze na soudy nejvyšší (v ČR Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud)²³ a soudy odvolací.²⁴ I to je příčinou toho, že do dnešního dne existují všeho všudy dvě rozhodnutí SDEU týkající se Úmluvy.²⁵ Mimořádně cennou výkladovou pomůckou je tak i nadále zpráva profesorů Giuliana a Lagardea,²⁶ která byla sepsána při příležitosti uzavření Úmluvy, komentuje její jednotlivé články a přibližuje historii jejího vzniku. Vzhledem k tomu, že v některých zemích je Úmluva aplikována již více než 20 let, narůstá počet vnitrostátní judikatury, která může být též zdrojem poznatků o Úmluvě a přinejmenším každého praktikujícího právníka musí nutně zajímat, chce-li se u soudů dané země Úmluvy účinně dovolávat. To nic nemění na tom, že výklad Úmluvy, jaký zastávají některé soudy členských států, nemusí být nutně v souladu s názorem, který by k dané věci zaujal SDEU, pokud by mu věc byla předložena k rozhodnutí.

Nařízení je plnohodnotným instrumentem unijního práva, který byl přijat podle čl. 65 SES²⁷ a ve smyslu zakládacích smluv je přímo použitelné ve všech členských státech,²⁸ s výjimkou Dánska, jež, jak uvedeno výše, tento předpis neváže. Uplatní se pro něj veškerá pravidla výkladu práva EU, mezi jinými autonomní výklad pojmů Nařízení,²⁹ zajišťující jednotnou aplikaci ve všech členských státech. K té by měl přispět i Soudní dvůr, a to především prostřednictvím institutu předběžné otázky, kterou mohou od účinnosti Lisabonské smlouvy podávat soudy všech stupňů, tj. nejen poslední instance.³⁰ Vodítka pro správnou interpretaci můžeme nalézt i ve 46 odstavcích preambule, která jako

---

¹⁸ Samozřejmě, vnitrostátně implementovat Úmluvu do podoby zákona musely pouze země, které vyznávají dualistický vztah mezinárodního a vnitrostátního práva jako např. Německo či Spojené království. V případě České republiky nebylo ničeho takového díky čl. 10 Ústavy třeba.

¹⁹ M. Pauknerová uvádí mezi státy, které aplikují Úmluvu bez ohledu na její časovou působnost, Nizozemsko či Švédsko – srov. *Pauknerová 2008*, s. 215.

²⁰ Pro stejný názor srov. např. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 675.

²¹ Srov. *Green Paper*, s. 14-15; *Bělohávek 2009*, s. 25-27.

²² První protokol ze dne 19. 12. 1988 o výkladu Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřené k podpisu v Římě dne 19. 6. 1980, Soudním dvorem Evropských společenství (Úř. věst. 2005, C 334, s. 20) a Druhý protokol o přenesení určitých pravomocí ve věci výkladu Úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy na Soudní dvůr Evropských společenství, podepsaný dne 19. 12. 1988 (Úř. věst. 2005, C 334, s. 26). Oba protokoly jsou účinné od 1. 8. 2004.

²³ Zde se nabízí otázka, jak často se může problematika výkladu Úmluvy objevit před Nejvyšším správním soudem, ale i ostatní členské státy zpravidla „nominovaly“ i ty vrcholné soudní instance, které se soukromým právem příliš nezabývají (pokud vůbec).

²⁴ Srov. čl. 2 Prvního protokolu.

²⁵ Rozsudek ze dne 9. 10. 2009, *ICF*, C-133/08, Sb. rozh., s. I-09687; rozsudek ze dne 15. 3. 2011, *Koelzsch*, C-29/10, dosud nezveřejněno ve Sbírce rozhodnutí.

²⁶ *Giuliano/Lagarde zpráva*; oficiální česká verze neexistuje, ale neoficiální překlad nabízí *Bělohávek 2009*, s. 2054-2154.

²⁷ Dnes by byl právním základem pro přijetí podobného instrumentu čl. 81 SFEU.

²⁸ Srov. čl. 288 SFEU.

²⁹ Srov. zajímavou stať *Zoll, F.*, *The Draft Common Frame of Reference as an Instrument of the Autonomous Qualification in the Context of the Rome I Regulation*. In: *Ferrari/Leible 2009*, s. 17-26, o možnosti využít pro autonomní výklad Nařízení tzv. Společný referenční rámec – k němu podrobněji srov. díla citovaná níže v pozn. pod čarou č. 116.

³⁰ Což bylo omezení dříve existující podle čl. 68 SES. Dnes platí jednotný režim čl. 267 SFEU.

v případě každého jiného aktu sekundární unijní legislativy představuje jakési odůvodnění Nařízení. Vzhledem k dosud poměrně krátké době, po kterou lze Nařízení aplikovat, neexistuje k němu ještě žádná relevantní judikatura, nicméně přiměřeně se dá pro výklad Nařízení použít jak judikatura k Úmluvě, tak *Giuliano/Lagarde zpráva*, neboť Nařízení na mnoha místech text Úmluvy doslovně přebírá a jinde provádí jen redakční změny.

Ostatně to byl i záměr Komise, neprovádět žádné revoluční změny, ale především převést Úmluvu, mající charakter mezinárodní smlouvy, do podoby unijního (tehdy ještě „komunitárního“) instrumentu, který by se plně řídil režimem práva EU se všemi (ne)výhodami z toho plynoucími.³¹ Zásadních věcných změn proto není tolik jako drobných upřesnění, která jsou mimo jiné vedenasnahou o zajištění souladu s nařízením Brusel I³² a Řím II.^{33,34} Nařízení je Úmluvě podobné strukturou i počtem článků, samozřejmě s tou výhradou, že zejména závěrečná ustanovení reflektují rozdílný charakter obou pramenů práva.³⁵

I proto v dále učiněném výkladu nebudeme bezprostředně rozlišovat mezi výkladem Úmluvy a Nařízením s výjimkou oblastí, kde došlo k substantivním změnám. Východím komentovaným textem bude nicméně text Nařízením, jakožto moderního instrumentu Úmluvu nahrazujícího.

Na závěr této úvodní obecné pasáže je třeba dodat, že Římská úmluva a nařízení Řím I nevážou pouze unijní soudy, ale používají je při svém rozhodování i rozhodci a rozhodčí tribunály, jakkoliv se vedou spory o tom, za jakých okolností (či zda vůbec) rozhodcům vzniká *povinnost* postupovat při určení rozhodného práva podle Úmluvy, respektive Nařízením.³⁶

1.2. Věcná působnost Úmluvy a Nařízením

Nařízením se stejně jako Úmluva použije na kolizní situace v oblasti smluvních závazkových vztahů podle občanského či obchodního práva.³⁷ Z výčtu věcí, na které se Nařízením nepoužije,³⁸ je zřejmé, že se vztahuje prakticky na všechny významnější obchodní smlouvy,³⁹ s nimiž se můžeme v mezinárodním obchodním styku setkat. Jediný vážnější otázník může potenciálně nastat u smluv o převodu obchodního podílu (a to nejen mezi společníky navzájem), které jsou přitom jednou z častých transakcí v obchodním světě. Tato pochybnost se váže k tomu, že Nařízením ze své působnosti vylučuje i

„otázky upravené právem obchodních společností, sdružení a jiných právnických osob, týkající se například vzniku, zápisem nebo jinak, způsobilosti k právům a právním úkonům, vnitřního uspořádání

---

³¹ Srov. *Green Paper*, s. 13-16.

³² Nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (zvl. vyd. Úř.věst. 19/04, s. 42).

³³ Nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro nesmluvní závazkové vztahy (Řím II) (Úř. věst. 2007, L 199, s. 40).

³⁴ Srov. odst. 7 preambule.

³⁵ Nařízením na rozdíl od Úmluvy samozřejmě neobsahuje ustanovení typická pro mezinárodní smlouvy jako je stanovení deponitáře, způsob vstupu v planost prostřednictvím ratifikace, přijetí nebo schválení, výpověď apod.

³⁶ V kontextu České republiky srov. *Růžička, K.*, Neaplikování „Římů“ v tuzemském rozhodčím řízení, *Právní fórum*, 2010, č. 10, s. 500-502. Aktuální analýzu různých názorů na tuto otázku v celoevropském kontextu nabízí *Yüksel 2011*, zejm. s. 157 an.

³⁷ Srov. čl. 1 odst. 1.

³⁸ Srov. čl. 1 odst. 2. Jedná se např. o otázky osobního stavu, závěti a dědění, závazky z rodinných vztahů, otázky upravené právem obchodních společností, rozhodčí smlouvy a doložky o volbě soudu, trusty nebo otázky směnečného práva.

³⁹ Myšleny jsou smlouvy soukromého práva hmotného, protože Nařízením i Úmluva vylučují ze své působnosti právo rozhodné pro rozhodčí a jurisdikční doložky.

*nebo rušení obchodních společností, sdružení a jiných právnických osob, osobní odpovědnosti vedoucích osob a členů za závazky obchodní společnosti, sdružení nebo právnické osoby;*⁴⁰

Přikláním se k tomu, že tuto výjimku je třeba vykládat restriktivně a prakticky z ní vyloučit primárně obligační vztahy. Jejím účelem je vyjmout pouze záležitosti přímo se dotýkající vzniku a zániku právnických osob a jejího vnitřního uspořádání, přičemž jako příklad vnitřního uspořádání uvádí *Giuliano/Lagarde zpráva* např. svolání valné hromady nebo kvórum pro její usnášení schopnost, nikoliv závazkové vztahy.⁴¹ Navíc *Giuliano/Lagarde zpráva* výslovně říká, že vyňaty nejsou smlouvy mezi zakladateli, které mezi nimi vytváří závazky s cílem založit společnost. Dle mého názoru je tedy třeba primárně závazkové vztahy typu smlouvy o obchodním podílu podřadit režimu Nařízení, ovšem s výjimkou korporátních účinků, které se řídí právem společností (včetně samotné otázky převoditelnosti podílu, účinnosti transferu hlasovacích práv a dalších práv s podílem/akcií spojených, tj. v zásadě otázky týkající se toho, zda se kupující opravdu stal plnoprávným společníkem společnosti, kterou kupoval).⁴² I pro tyto smlouvy bude tedy platit režim volby práva rozebraný níže, nicméně z praktického pohledu bude vhodné, aby strany volily stejné právo, jaké bude na základě práva společností aplikováno na korporátní účinky dané smlouvy (tedy osobní statut právnické osoby). Pro úplnost dodávám, že korporátní výjimka vylučuje z působnosti Nařízení fúze, rozdělení a podobné operace.⁴³

Celkově se dá říci, že Nařízení ze své působnosti explicitně vylučuje prakticky stejné otázky jako Úmluva, ovšem nad tento rámec vyjímá i závazky vyplývající z předmluvního jednání,⁴⁴ neboť ty jsou upraveny nařízením Řím II,⁴⁵ a specifické pojistné smlouvy⁴⁶ a naopak oproti Úmluvě upravuje určení rozhodného práva pro pojistné smlouvy, které byly předtím upraveny směrnicemi EU. V každém případě fakticky se mění jen málo. Předmluvní jednání se podle nařízení Řím II mají v první řadě řídit právem „*teré se použije na smlouvu nebo které by se na ni použilo, kdyby byla uzavřena,*“⁴⁷ což znamená, že právem zvoleným stranami se bude řídit nejen smlouva, ale i předmluvní jednání, což je z praktického hlediska téměř stejný stav jako podle Úmluvy.⁴⁸ Také kolizní režim pojistných smluv zůstává v zásadě stejný, pouze se úprava ze směrnic přesunula do Nařízení. I nadále platí, že Nařízení i Úmluva se vztahují na smlouvy o zajištění.⁴⁹

1.3. Vztah k mezinárodním instrumentům a k (jiným) předpisům práva Evropské unie

1.3.1 Vztah Úmluvy k jiným právním předpisům

Římská úmluva je ve vztahu k jiným předpisům poměrně defenzivní, když ustupuje *všem* mezinárodním úmluvám, jejichž jsou smluvní státy smluvní stranou, přičemž se nerozlišuje mezi smlouvami uzavřenými výlučně mezi smluvními státy a smlouvami, jejichž stranou jsou i třetí státy,

---

⁴⁰ Čl. 1 odst. 2 písm. f), podobná výjimka je obsažena i v čl. 1 odst. 2 písm. e) Úmluvy.

⁴¹ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 12.

⁴² Pro podobný názor srov. *van Houtte, H.*, *The Law of Cross-border Securities Transaction*. London : Sweet & Maxwell, 1999, s. 8. Zdá se, že ke stejnému názoru se přiklání i M. Pauknerová – srov. *Pauknerová 2008*, s. 218.

⁴³ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 12. Připomínám, že tyto operace jsou na úrovni práva EU regulovány směrnicemi, srov. např. směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/56/ES ze dne 26. října 2005 o přeshraničních fúzích kapitálových společností (Úř. věst. L 310, 25. 11. 2005, s. 1-9).

⁴⁴ Srov. čl. 1 odst. 2 písm. i).

⁴⁵ Srov. čl. 12 nařízení Řím II a odst. 10 preambule Nařízení.

⁴⁶ Srov. čl. 1 odst. 2 písm. j).

⁴⁷ Čl. 12 odst. 1 nařízení Řím II.

⁴⁸ Jedná se o změnu spíše koncepční, jejíž praktické dopady nebudou velké. Srov. *Bělohlávek 2009*, s. 557-561.

⁴⁹ Srov. kapitolu II.A, oddíl 6.1.

ani mezi smlouvami již uzavřenými či uzavřenými teprve v budoucnu⁵⁰ (tedy po vstupu Úmluvy v platnost v daném státě).⁵¹ Těmi mezinárodními smlouvami, které mohou mít relevanci ve vztahu k volbě práva v mezinárodním obchodě, se zabýváme v kapitole II.B.

Pokud jde o vztah Úmluvy k instrumentům unijního práva, čl. 20 stanoví, že Úmluvou „*není dotčeno použití kolizních norem pro smluvní závazkové vztahy ve zvláštních oblastech, které jsou nebo budou obsaženy v právních aktech orgánů Evropských společenství [nyní tedy EU] nebo ve vnitrostátních právních předpisech, které byly při provádění takových právních aktů harmonizovány.*“ Jelikož kolizní úprava pojistných smluv, která je dnes z větší části obsažena v Nařízení,⁵² byla dříve obsažena ve směrnici, Úmluva historicky ustupovala především těmto směrnicím. Ohledně dalších unijních předpisů obsahujících kolizní normy pro zvláštní oblasti (konkrétní otázky),⁵³ odkazujeme na výklad týkající se Nařízení.⁵⁴

1.3.2 Vztah Nařízení k jiným právním předpisům

Nařízení nejdříve vymezuje svůj vztah k ostatním předpisům práva EU, a to v čl. 23. Z něj plyne, že s výjimkou kolizních norem ve směrnici vztahujících se k pojistným smlouvám, které prostřednictvím čl. 7 nahrazuje, se Nařízení nedotýká těch unijních předpisů, které ve zvláštních oblastech stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy.⁵⁵ Vedle tohoto pravidla se samozřejmě ve vztahu Nařízení a ostatních unijních předpisů uplatní stejné zásady jako v rámci jakéhokoli jiného právního řádu, ať již jde o hierarchii právní síly (ustanovení zakládacích smluv, včetně např. volného pohybu zboží, služeb, osob a kapitálu, budou mít před Nařízením přednost), či aplikaci obecných aplikačních principů typu *lex posterior derogat legi priori* či *lex specialis derogat legi generali*,⁵⁶ které se uplatní ve vztahu k normám stejné právní síly.⁵⁷ Pokud jde konkrétně o unijní předpisy, které ve zvláštních oblastech stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy, nenajdeme mezi nimi předpisy, které by měly bezprostřední relevanci pro předmět této kapitoly, tedy volbu práva v mezinárodním obchodě.⁵⁸

Vztah Nařízení a mezinárodních smluv je upraven v čl. 25 a 26. Nařízení má přednost ve vztahu k mezinárodním smlouvám uzavřeným výlučně mezi dvěma a více členskými státy v rozsahu, ve kterém se týkají oblastí upravených tímto nařízením.⁵⁹ Nařízení se však nedotýká použití těch mezinárodních smluv, jejichž stranou byly ke dni přijetí Nařízení (některé) členské státy a které stanoví kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy.⁶⁰ Členské státy byly povinny posledně uvedené smlouvy oznámit Komisi, stejně jako případná pozdější vypovězení těchto smluv. Komise zveřejnila

---

⁵⁰ Pro „budoucí“ smlouvy však Římská úmluva předvíдалa konzultační proceduru upravenou v čl. 23.

⁵¹ Srov. čl. 21 Úmluvy, který zní: „*Touto úmluvou není dotčeno použití mezinárodních úmluv, jejichž smluvní stranou smluvní stát je nebo se jí stane.*“ Podrobněji srov. *Bělohlávek 2009*, s. 1883-1887.

⁵² Srov. čl. 7 Nařízení. Srov. *Gruber 2009*.

⁵³ *Bělohlávek 2009*, s. 1835, na srovnání jazykových verzí demonstruje, že vhodnější český překlad než „zvláštní oblasti“ je „konkrétní otázky“.

⁵⁴ Srov. oddíl 1.3.2.

⁵⁵ Srov. čl. 23.

⁵⁶ Je nicméně pravdou, že čl. 23 je již sám o sobě svým způsobem vyjádřením právě tohoto principu.

⁵⁷ Podobně a detailněji srov. *Bělohlávek 2009*, s. 1842-1846.

⁵⁸ K příkladům unijních předpisů obsahujících kolizní normy a majících tak přednost ve vztahu k Římské úmluvě, respektive Nařízení, srov. např. *Pauknerová 2008*, s. 251. Za zmínku stojí, že některé z novějších směrnic samy uvádějí, že jimi Nařízení není dotčeno – srov. např. čl. 2 písm. q) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/24/EU ze dne 9. března 2011 o uplatňování práv pacientů v přeshraniční zdravotní péči (Úř. věst. L 88, 4. 4. 2011, s. 45-65).

⁵⁹ Srov. čl. 25 odst. 2.

⁶⁰ Srov. čl. 25 odst. 1.

seznam těchto smluv v Úředním věstníku.⁶¹ Jak bylo již uvedeno, ty z těchto smluv, které mají význam ve vztahu k volbě práva v mezinárodním obchodě, jsou rozebrány v kapitole II.B.

2. NÁLEŽITOSTI VOLBY PRÁVA PODLE NAŘÍZENÍ A ÚMLUVY

Jestliže se před soudce členského státu EU dostane smlouva, která spadá do působnosti Nařízení či Úmluvy, ohledně možné volby práva pro tuto smlouvu bude v první řadě zkoumat, zda jsou splněny základní náležitosti volby práva těmito instrumenty stanovené. To plyne z obecně uznávané zásady mezinárodního práva soukromého, že soudce při posuzování soukromoprávních vztahů s mezinárodním prvkem postupuje podle kolizních norem *legis fori*. Tato základní pravidla musí mít tedy na paměti i smluvní strany při uzavírání smlouvy, jež by se v případě sporu mohla před soud členského státu dostat. Klíčovou úlohu zde hraje především čl. 3, a to jak v případě Nařízení, tak v případě Úmluvy. Nyní se na toto i související ustanovení pokusíme podívat z pohledu jednotlivých principů a otázek, které upravují.

2.1. Svobodná volba práva jako základní princip celé úpravy

Princip svobodné volby práva je naprosto základním pilířem Úmluvy i Nařízení. Jedná se o zásadu, která se již v době, kdy začala být Úmluva sjednávána, tj. na počátku sedmdesátých let, prosadila prakticky ve všech signatářských státech.⁶² Právo svobodné volby práva bylo natolik rozšířeno a respektováno, že, jak výstižně vyjádřil profesor Briggs ve vztahu k Úmluvě, „je nemyslitelné, aby mezinárodní úmluva byla postavena na jakémkoliv jiném základě.“⁶³ Co platilo před desítkami let, platí tím spíše dnes, kdy se smluvní volnost vyjádřená i možností volby práva stala fundamentální právní zásadou, nebo alespoň „fundamentální zásadou evropského mezinárodního práva soukromého ve věcech smluvních závazků.“⁶⁴ Nařízení stěžejní úlohu svobodné volby práva explicitně vyjadřuje v odstavci 11 preambule, který stanoví:

„Možnost svobodné volby, kterou mají smluvní strany při výběru rozhodného práva, by měla být základem systému kolizních norem v oblasti smluvních závazků.“

Soudní dvůr EU ve svém prvním judikátu k Úmluvě⁶⁵ mimo jiné uvedl:

„Co se týče kritérií stanovených v úmluvě za účelem určení rozhodného práva, je třeba uvést, že jednotná pravidla stanovená v hlavě II úmluvy zakotvují zásadu, podle které má přednost vůle smluvních stran, kterým byla v článku 3 úmluvy přiznána svobodná volba rozhodného práva.“⁶⁶

Ve světle této základní zásady celé kolizní úpravy je tedy třeba Úmluvu i Nařízení vykládat a je zřejmé, že autonomie vůle musí být respektována v maximální možné míře,⁶⁷ což zvláště platí pro ty smluvní vztahy, kterých se neúčastní tzv. slabší smluvní strany (zaměstnanci, spotřebitelé, cestující), a kde se tedy nebudou aplikovat zvláštní ustanovení určená k jejich ochraně.⁶⁸ Z toho plyne, že přinejmenším v oblasti mezinárodního obchodního styku je třeba veškerá ustanovení Nařízení

---

⁶¹Srov. oznámení Evropské komise podle čl. 26 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (2010/C 343/04).

⁶²Srov. pro rozbor situace v jednotlivých zúčastněných zemích *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 15-16.

⁶³*Briggs 2008*, s. 389.

⁶⁴*Heiss 2009*, s. 1 a literatura tam odkazovaná v pozn. č. 1. V češtině podobně *Bělohlávek 2009*, s. 586.

⁶⁵Rozsudek ze dne 9. 10. 2009, 2009, *ICF*, C-133/08, Sb. rozh., s. I-09687. Rozsudek je blíže rozebrán níže v oddíle 2.6.1.

⁶⁶Bod 24.

⁶⁷*Briggs 2008*, s. 424.

⁶⁸Konkrétně se jedná o čl. 5 odst. 2 (smlouva o přepravě cestujících), čl. 6 (spotřebitelské smlouvy), čl. 7 (některé pojistné smlouvy) a čl. 8 (individuální pracovní smlouvy).

i Úmluvy v pochybnostech vykládat ve prospěch smluvní volnosti. Ustanovení smluvní volnost omezující je tedy nutno vykládat restriktivně.⁶⁹ Ve světle tohoto základního principu je třeba také nahlížet na otázky diskutované níže.

2.2. Okamžik, k němuž se náležitosti volby práva zkoumají

Předtím, než přistoupíme ke zkoumání, zda byla volba práva učiněna v souladu s Nařízením, je třeba zodpovědět otázku, k jakému časovému momentu je nutné splnění požadovaných náležitostí zkoumat. Třebaže se nabízí více možností (okamžik zahájení řízení, okamžik, ke kterému se soud začal touto specifickou otázkou zabývat, okamžik uzavření smlouvy, k níž se volba práva vztahuje) a Nařízení ani Úmluva tuto otázku výslovně neřeší, je podle mého názoru nejvhodnějším řešením časově fixovat toto posouzení k okamžiku uzavření dohody o volbě práva, tj. momentu, kdy byla volba práva učiněna, příp. změněna (posuzujeme-li přípustnost a náležitosti změny volby práva). Takové řešení je v zájmu právní jistoty smluvních stran, aby v době, kdy volbu práva činí, věděly, jaké podmínky musí být splněny, aby volba byla účinná. Samozřejmě, specifická situace může nastat v případě, že zvolený právní řád později zanikl či se zásadně změnil – těm se budeme věnovat níže v oddíle 2.4 – ani tyto výjimečné případy však nemění nic na tom, že základní premisa, tj. nutnost zkoumat volbu práva primárně k okamžiku, kdy byla učiněna, zůstává platná.

2.3. Plnohodnotná volba práva vyžaduje mezinárodní prvek

Jak plyne i výše z pojednání v oddíle 1, vyžaduje obecně Nařízení i Úmluva ke své aplikaci existenci nějaké kolizní situace,⁷⁰ tedy existenci relevantního mezinárodního prvku, který by odůvodňoval výběr mezi více než jedním právním řádem při určení rozhodného práva pro předmětnou smlouvu. Typicky takovým relevantním prvkem bývá skutečnost, že strany mají sídlo v různých státech, nebo místo plnění se nachází v jiném státě, smlouva byla uzavřena v jiném státě apod.⁷¹ Ke konkrétním příkladům, kdy by měl být vztah považován za dostatečně mezinárodní pro účely plnohodnotné volby práva, se vrátíme níže.⁷² Pro tuto chvíli je podstatné, že Římské instrumenty v zásadě ke své aplikaci existenci mezinárodního prvku vyžadují.

Nařízení i Úmluva však připouštějí svou aplikaci i na situace čistě vnitrostátní, a to právě tehdy, když si strany pro čistě vnitrostátní smlouvu zvolí cizí právo. V takovém případě bude třeba posuzovat takovou volbu práva prizmatem Římských instrumentů, ale je třeba předeslat, že účinky takové volby budou, jak uvidíme později, velice omezené a z praktického hlediska je taková volba často bezcenná až kontraproduktivní.

Nařízení oproti Úmluvě přináší explicitní úpravu omezení účinků zvoleného práva i v případech, kdy se veškeré relevantní prvky smluvního vztahu vážou k členským státům EU a zvoleno je právo nečlenského státu.

---

⁶⁹ A. Bělohávek se dokonce domnívá, že zásadu smluvní autonomie (zde vyjádřenou jako svobodná volba práva) je nutno chápat jako součást (vnitrostátního, ale i unijního) veřejného pořádku a její omezení jsou možná jen v případě, kdy by účel takového omezení předčil veřejný zájem na ochraně důvodů kolizní smluvní autonomie – srov. *Bělohávek 2009*, s. 588. Samozřejmě, omezení stanovená přímo Nařízením či Úmluvou je nutno apriorně považovat za s veřejným pořádkem souladná.

⁷⁰ Čl. 1 odst. 1 Nařízení zní: „*Toto nařízení se vztahuje na smluvní závazkové vztahy podle občanského a obchodního práva v případě kolize právních řádů.*“ Čl. 1 odst. 1 Úmluvy zní: „*Tato úmluva se použije na závazky ze smluv, které mají vztah k právu různých zemí.*“ Ačkoliv je mezi oběma zněnímí určitý rozdíl, jejich výklad by měl být podle mého názoru stejný, protože informace z průběhu vyjednávání ani jiné zdroje nenásvědčují tomu, že by tato lingvistická změna měla mít substantivní účinky.

⁷¹ Toto jsou očividné příklady, ale relevantní mezinárodní prvek může být i subtilnějšího charakteru, záležet bude na konkrétních okolnostech daného případu – srov. oddíl 2.3.3.

⁷² Srov. oddíl 2.3.3.

Na obě tyto situace „neplnohodnotné“ volby práva se nyní podíváme a pokusíme se ukázat si i příklady, kdy bude mezinárodní prvek natolik relevantní, aby se o takové situace nejednalo a volba práva tak mohla být „plnohodnotná“, maximálně zbavená nebezpečí vlivu jiných právních řádů než toho stranami zvoleného.⁷³

2.3.1 Článek 3 odst. 3: volba práva v čistě vnitrostátních situacích

Jak již bylo výše naznačeno, možnost volby práva není, alespoň teoreticky, omezena jen na situace, kdy daný smluvní vztah vykazuje nějaký relevantní mezinárodní prvek. Nařízení totiž stejně jako Úmluva explicitně umožňuje stranám zvolit si právo i v situaci, kdy „všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno.“⁷⁴ Toto ustanovení tak umožňuje volbu práva i v čistě domácích situacích, kdy volba cizího práva je jediným „nedomácím“ prvkem.⁷⁵ Za takovouto „čistě domácí/vnitrostátní situaci“ se považuje i ta, kdy kromě volby práva je jediným dalším „cizím“ prvkem volba soudu.⁷⁶ Jde tedy o situace, kdy kolize právních řádů není dána objektivními faktory, ale subjektivním projevem vůle stran.⁷⁷

Volba práva je však v takovém případě dosti omezená, protože touto volbou nemohou být dotčena ta ustanovení vnitrostátního práva,⁷⁸ od nichž se nelze smluvně odchýlit.⁷⁹ Těmito ustanoveními jsou myšleny klasické řadové kogentní normy vnitrostátního právního řádu. Účelem úpravy je vyhnout se tzv. „*fraud in law*“,“⁸⁰ tedy v tomto kontextu obejít jinak nepochybně příslušného právního řádu.⁸¹ Toto ustanovení bylo výsledkem kompromisu při vyjednávání, kdy Spojené království chtělo prosadit možnost volby práva i pro čistě vnitrostátní smlouvy, zatímco státy kontinentální Evropy, které volbu práva připouštěly jen pro vztahy s mezinárodním prvkem,⁸² této variantě oponovaly.⁸³

Formálně je tedy možné zvolit cizí právo i pro čistě vnitrostátní vztah, ale nepůjde o praktické řešení, protože se stejně nebude možné vyhnout kogentním normám daného vnitrostátního práva. V těchto případech tak nemůžeme mluvit o plnohodnotné volbě práva, kdy strany volbou jiného práva vyloučí použití (nejen dispozitivních, ale i kogentních) norem práva jinak rozhodného. Nelze proto než souhlasit, že „*liberálnost Římské úmluvy* [a to samé lze říci o Římu I, pozn. aut.] *může být v tomto ohledu více zdánlivá než skutečná.*“⁸⁴

Z. Kučera k tomu uvádí, že v případech spadajících pod čl. 3 odst. 3 se ani o skutečnou volbu práva nejedná a hovoří v této souvislosti pouze o volbě „materiální,“ kdy její platnost závisí na

---

⁷³ „Plnohodnotnou“ volbou jsou tak myšleny situace, za kterých jsou omezení volby práva a jeho účinků omezeny na minimum, konkrétně jen na imperativní normy a výhradu veřejného pořádku. Blíže k tomu srov. oddíl 5.

⁷⁴ Čl. 3 odst. 3; srov. též čl. 3 odst. 3 Úmluvy.

⁷⁵ Srov. *Rinze 1994*, s. 415.

⁷⁶ Srov. čl. 3 odst. 3 Úmluvy s čl. 3 odst. 3 a odstavcem 15 preambule Nařízení, z něhož plyne, že, navzdory odlišnému textu, nebyla žádná substantivní změna zamýšlena.

⁷⁷ Srov. *Rozehnalová 2010*, s. 90.

⁷⁸ Tedy toho právního řádu, k němuž se vážou všechny relevantní prvky smluvního vztahu, s výjimkou volby práva (a případně i volby soudu).

⁷⁹ Srov. čl. 3 odst. 3.

⁸⁰ Ve francouzské terminologii „*fraude á la loi*“ – srov. *Bělohlávek 2009*, s. 157.

⁸¹ Příkladem situace spadající pod čl. 3 odst. 3 bude smlouva mezi českými podnikateli uzavřená na českém území týkající se plnění (např. dodávky zboží), ke kterému má též dojít v ČR (i ostatní relevantní faktory budou lokalizovány v tuzemsku). Nařízení ani Úmluva jim nebrání ve volbě jiného, např. německého práva, ale toto bude použitelné pouze v míře, v jaké nebude v rozporu s kogentními normami obchodního zákoníku, jakož i jinými českými kogentními normami dopadajícími na danou situaci – srov. níže oddíl 5.1.1.

⁸² Tak tomu bylo i v Č(SS)R podle ZMPS.

⁸³ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 18.

⁸⁴ *Nygh 1999*, s. 54.

hmotněprávních normách právního řádu jinak rozhodného.⁸⁵ I když v režimu Nařízení či Úmluvy nemůže obecně být samotná platnost volby cizího práva zpochybněna normami jinak rozhodného řádu, zcela jistě může právo jinak rozhodné prostřednictvím svých kogentních norem omezit či vyloučit použití práva, které strany zvolily – jakým způsobem se tak bude v režimu čl. 3 odst. 3 dít, na to se podíváme blíže níže v oddíle 5.1, věnovaném omezením volby práva kogentními normami.

Nicméně vzhledem k tomu, že obvykle není volba práva připuštěna v čistě vnitrostátních situacích vůbec,⁸⁶ je skutečnost, že Římské instrumenty tuto možnost vůbec připouštějí, třeba hodnotit jako progresivní. Navíc není třeba nijak významného cizího prvku, aby se situace čistě vnitrostátní stala situací s mezinárodním prvkem.⁸⁷

Závěrem je třeba upozornit na to, že se v české literatuře objevil názor N. Rozehnalové, že k volbě práva v režimu čl. 3 odst. 3 není možné přistoupit v situaci, kdy neexistuje žádný, ani nevýznamný, mezinárodní prvek. Autorka uvádí, že i k volbě práva v režimu čl. 3 odst. 3 je třeba, aby existovaly minimálně pochyby nebo předpoklad o kolizi právních řádů. Argumenty pro toto tvrzení je vymezení Nařízení v čl. 1, který hovoří o tom, že se Nařízení vztahuje na smluvní vztahy „[...] v případě kolize právních řádů“ a čl. 65 SES (na základě něhož bylo Nařízení přijato), který se vztahoval na „věci s mezinárodním prvkem“. Osobně jsem se s podobným názorem jinde v literatuře nesetkal a i N. Rozehnalová přiznává opačný názor odborné literatury a dokonce uvádí, že si plně uvědomuje problematičnost svého názoru.⁸⁸ To nic nemění na tom, že názor je to legitimní a je třeba se s ním vypořádat. Osobně s ním nesouhlasím z následujících důvodů. Z textu čl. 3 odst. 3 potřeba existence alespoň marginálního cizího prvku rozhodně nevyplývá. Ani *Giuliano-Lagarde* zprávy není zřejmé, že by bylo třeba přeshraničního prvku, byť třeba sporného. Pokud Nařízení mluví o „kolizi právních řádů“, nikde zároveň nezakazuje, aby kolize právních řádů nemohla být vyvolána (jen) volbou práva. Naopak, právě proto, že tuto situaci řeší v čl. 3 odst. 3 a odst. 15 preambule, zjevně ji za kolizi právních řádů považuje, jakkoliv jde o kolizi vyvolanou subjektivním prvkem.⁸⁹ Oproti argumentům jazykového a systematického výkladu nemůže podle mne obstát ani odkaz na kompetence EU (resp. ES v době přijímání Nařízení). Čl. 65 v anglickém znění mluví pouze o „cross-border implications“, přičemž opět není nikde psáno, že by tyto „implications“ nemohly záviset pouze na projevu vůle subjektů unijního práva. Navíc, jak sama judikatura SDEU (bohužel) ukazuje, ne všechna ustanovení unijních předpisů musí vždy a cele splňovat základní kompetenční vymezení. Právní základ se určuje podle hlavní složky úpravy, neznamená to, že každé jednotlivé ustanovení musí kompetenčnímu vymezení odpovídat a podle něj být vykládáno.⁹⁰ Konečně proti názoru profesorky Rozehnalové hovoří podle mne i pragmatický argument – v praxi bude obtížné určit, kdy jsou absolutně všechny prvky (včetně těch zcela marginálních) dané situace vnitrostátní a kdy nastávají ty (profesorkou Rozehnalovou požadované) pochybnosti o kolizi či předpoklad kolize právních řádů. Ostatně připustíme-li, že životní situace jsou tak komplexní, že pochybnosti o (potenciální) kolizi právních řádů zde mohou být vždy, pak povede postoj N. Rozehnalové v praxi ke stejnému výsledku jako většinový názor zastávající možnost volby práva v čistě vnitrostátní situaci.

---

⁸⁵ Srov. *Kučera* 2009, s. 132-133. Podobně *Pauknerová* 2008, s. 260.

⁸⁶ To byl i případ ČR před tím, než zde začala platit Římská úmluva. K tehdejší úpravě srov. *Kučera*, Z. *Mezinárodní právo soukromé*. Brno : Doplněk, 1999, s. 120.

⁸⁷ Srov. oddíl 2.3.3.

⁸⁸ Srov. *Rozehnalová* 2010, s. 94-95.

⁸⁹ Srov. k tomu *Garcimartín* 2008, s. I-64.

⁹⁰ Z oblasti soudní spolupráce v civilních věcech je ostatně ukázkovým příkladem posudek Soudního dvora 1/03ze dne 7. 2. 2006 ve věci *Luganské úmluvy II*, Sb. rozh., s. I-1145 – srov. jeho bod 131.

2.3.2 Článek 3 odst. 4: volba práva v čistě unijních situacích

Jak jsme uvedli, Nařízení oproti Úmluvě přináší, alespoň formálně, jednu novinku, kdy rozšiřuje ochranný režim omezující volbu práva i na situace čistě unijní. Konkrétně čl. 3 odst. 4 stanoví:

„V případě, že všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jednom nebo více členských státech, není volbou jiného rozhodného práva stranami, než je právo členského státu, dotčeno použití těch ustanovení práva Unie, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit.“

Cílem je zde opět zabránit obcházení práva, v tomto případě práva EU.⁹¹ Určitou inspirací tomuto ustanovení byl případ *Ingmar*⁹², kde navzdory skutečnosti, že ne všechny prvky případu se nalézaly v rámci EU – zmocnitel byl usazen v USA (konkrétně v Kalifornii) – Soudní dvůr EU rozhodl, že určitá ustanovení směrnice o obchodních zástupcích⁹³ se musí použít, třebaže si strany smlouvy zvolily jako rozhodné kalifornské právo. Zdůraznil přitom skutečnost, že obchodní zástupce vykonával svou činnost *na území členského státu* a postavil svou argumentaci ve prospěch imperativního charakteru předmětných ustanovení směrnice na snaze zajistit nenarušenou soutěž na vnitřním trhu a ochránit obchodního zástupce, jakožto údajně slabší smluvní stranu.⁹⁴ Byť byl tento rozsudek silně kritizován,⁹⁵ bylo v akademických kruzích většinou akceptováno, že v případě transakcí probíhajících *pouze* v rámci EU mezi smluvními stranami usazenými v různých členských státech by se jejich smlouva měla řídit podobným režimem jako čistě vnitrostátní smlouvy ve smyslu čl. 3 odst. 3 Úmluvy.⁹⁶ V takové situaci přebírají roli vnitrostátních kogentních norem unijní kogentní normy. Proto se už před přijetím Nařízení objevovaly názory, že čl. 3 odst. 3 Úmluvy by měl být vykládán tak, aby se přiměřeně vztahoval i na čistě unijní situace. Otázkou tak je, zda čl. 3 odst. 4 Nařízení má být spíše vnímán jako explicitní potvrzení, že takto bylo třeba vykládat již Úmluvu nebo naopak důkazem, že takový výklad Úmluvy možný nebyl a Nařízení bylo změněno, aby to umožnilo. Osobně se domnívám, že Soudní dvůr by se (i ve světle jeho přístupu v rozsudku *Ingmar*) přiklonil spíše k první variantě, a to v zájmu paušální ochrany unijního práva, jakkoliv by výklad ve prospěch smluvní autonomie diktoval opačný výsledek.⁹⁷

Čl. 3 odst. 4 Nařízení tak může být i vnímán jako pouhá formální reflexe a potvrzení takové interpretace. I tak jej lze považovat za další významný krok v posilování role unijního práva před vnitrostátními soudy, každopádně však krok, který představuje omezení smluvní autonomie. Je totiž zřejmé, že soudy jej budou muset aplikovat např. i na obchodní smlouvy mezi stranami usazenými v různých členských státech, a to v případech, kdy strany zvolí právo třetího (nečlenského) státu. V těchto situacích se jejich vztah bude řídit nejen zvoleným právem, ale i všemi kogentními pravidly unijního práva (včetně těch, která nelze považovat za imperativní v mezinárodním smyslu, tedy včetně

---

⁹¹ Toto poměrně lakonické zdůvodnění se objevilo v důvodové části původního návrhu Nařízení z pera Komise – srov. Návrh Nařízení, s. 5.

⁹² Rozsudek ze dne 9. 11. 2000, *IngmarGB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc*, C-381/98, Recueil, I-09305.

⁹³ Směrnice Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (zvl. vyd. Úř. věst. 06/01, s. 177). Případ se týkal čl. 17-19. Čl. 17-18 stanoví okolnosti, za nichž má obchodní zástupce nárok, po zániku smlouvy, na „odškodnění“ (indemnification) nebo „náhradu škody“, kterou utrpěl v důsledku ukončení smluvního vztahu se zmocnitelem. Čl. 19 zakazuje odchýlit se před zánikem smlouvy od čl. 17-18 v neprospěch obchodního zástupce.

⁹⁴ Pro detailní komentář srov. *Verhagen 2002*, s. 140 an.

⁹⁵ Srov. *Verhagen 2002*; též *Roth 2002*, s. 369.

⁹⁶ *Verhagen 2002*, s. 140-141.

⁹⁷ Důkazem, že Soudní dvůr bohužel nepřikládá smluvní autonomii význam, který by si zasloužila, je nejen výše citovaný rozsudek *Ingmar*, ale i jeho více než problematická judikatura k jurisdikčním doložkám – srov. *Bříza 2009*, s. 537.

„obyčejných“ kogentních norem, od nichž se nelze smluvně odchýlit).⁹⁸ Jediný způsob, jak se takovému omezení *možná*⁹⁹ vyhnout, by mohla být volba soudu státu, jenž není Nařízením vázán. V každém případě je nepochybné, že režim čistě unijních situací představuje explicitní omezení autonomie stran, byť to v podstatě neznamená nic jiného než skutečnost, že v situaci, jejíž všechny relevantní prvky se vztahují k určité federální entitě, nemohou smluvní strany obejít kogentní ustanovení federálního práva.

V tomto směru je nutné důrazně odmítnout názor, že by působnost čl. 3 odst. 4 Nařízení měla být analogicky rozšířena i na státy evropského hospodářského prostoru, tj. Island, Lichtenštejnsko a Norsko, a to proto, že Dohodou o evropském hospodářském prostoru¹⁰⁰ se tyto státy staly účastníky jednotného vnitřního trhu EU, pro které platí právní akty související s vnitřním trhem.¹⁰¹ Takový rozšiřující výklad by byl v rozporu s jasným zněním čl. 3 odst. 4 Nařízení, který své použití limituje pouze na členské státy (v tomto případě včetně Dánska, které jinak Nařízením vázáno není),¹⁰² a navíc by směřoval k omezení základní zásady Nařízení, tj. svobodné volby práva. Volbu práva omezující režim unijních situací tak musí být vztažen pouze k území EU, v jiných případech¹⁰³ již řadové kogentní normy unijního práva nemohou právo zvolené stranami nijak omezovat.

Co se přesně rozumí unijními kogentními normami a jakým způsobem budou volbu práva či její účinky v čistě unijních situacích konkrétně omezovat, na to se podíváme podrobně níže v oddíle 5.1 zabývajícím se omezeními volby práva. Pro účely této části kapitoly je podstatné, že volba práva je sice podle Římských instrumentů možná bez ohledu na existenci mezinárodního prvku, nicméně v případě jeho absence bude účinek zvoleného práva určitým způsobem omezen, a to jak v čistě vnitrostátních, tak v čistě unijních situacích – v prvním případě vnitrostátními kogentními normami, ve druhém unijními kogentními normami. Nejširší svoboda volby práva (plnohodnotná volba práva) tak nastává jen v situacích plně mezinárodních, tj. těch, kdy bude existovat relevantní prvek, který bude mít vazbu na jiný stát (než domácí nebo EU).

2.3.3 *Jak určit, kdy je situace dostatečně mezinárodní?*

Jestliže svobodná volba práva je základním principem sledované právní úpravy a existence relevantního mezinárodního prvku zajišťuje co do účinků nejširší možnou volbu práva, je třeba pojem relevantního mezinárodního prvku vykládat extenzivně a zajistit tak stranám maximální autonomii ohledně uspořádání jejich vztahu. Zvláště to platí v mezinárodním obchodním styku. Souhlasím proto s autory, kteří tvrdí, že není třeba nijak významného cizího prvku, aby se situace čistě vnitrostátní (unijní) stala situací s mezinárodním prvkem.¹⁰⁴ Podle mého názoru by režim čistě vnitrostátních (unijních) situací měl být omezen opravdu jen na ty případy, kdy zde opravdu neexistuje žádná objektivní skutečnost, která by danou situaci „internacionalizovala“.

Při vymezení relevantního mezinárodního prvku můžeme vyjít z obecného dělení Kučerova, podle něhož je mezinárodní prvek dán, není-li zjevně zanedbatelný a vztah k zahraničí je dán u (i) subjektu právního vztahu (tj. smluvní strany – má např. sídlo v zahraničí), (ii) skutečnosti právně významné pro vznik a existenci právního vztahu (uzavření smlouvy v zahraničí, k plnění má dojít

---

⁹⁸ Srov. níže oddíl 5.1.2.

⁹⁹ Srov. níže pozn. pod čarou 324a související text naznačující, že některé soudy jsou ve světle judikátu Ingmar ochotné ignorovat v rámci ochrany svých imperativních norem i jurisdikční dohody ve prospěch třetích zemí.

¹⁰⁰ Dohoda o Evropském hospodářském prostoru (Úř. věst. 1994, L 1, s. 3; zvl. vyd. 11/52, s. 3).

¹⁰¹ Srov. *Heiss 2009*, s. 6-7.

¹⁰² Srov. čl. 1 odst. 4 Nařízení.

¹⁰³ Tj. v případech, kdy alespoň jeden relevantní prvek daného smluvního vztahu má vztah k nečlenskému státu EU.

¹⁰⁴ Srov. *Rinze 1994*, s. 421; podobně *Rühl-Party Autonomy*, s. 10 a pozn. pod čarou 33.

v zahraničí), (iii) předmětu právního vztahu (kupované zboží se nachází v zahraničí), (iv) u právního vztahu, který právně souvisí nebo je právně závislý na jiném vztahu, který se řídí cizím právem.¹⁰⁵

Tento výčet však nesmí být brán dogmaticky a taxativně, protože konkrétní realita často nabízí pestré kombinace vztahů a prvků, které se ne vždy dají zařadit do připravených škatulek. Nejlépe si to můžeme ukázat na konkrétním příkladu, jehož varianty jsou modelovány na pozadí skutečného případu, se kterým jsem se ve své praxi setkal. Pokusím se tak názorně demonstrovat, jak má být pojem mezinárodního prvku pro účely vymezení čl. 3 odst. 3 a čl. 3 odst. 4 Nařízení vykládán.

2.3.3.1 Praktický příklad

I. Kupující K se sídlem v ČR uzavře kupní smlouvu s prodávajícím P, jenž má také sídlo v ČR. Zboží je dodáno v rámci ČR a nepřekročí jeho hranice. K zároveň uzavře smlouvu o úvěru s bankou B, přičemž tento úvěr slouží k financování nákupu zboží od P na základě předmětné kupní smlouvy. B si nechá tento úvěr pojistit u pojišťovny POJ. Také B a POJ mají sídla v České republice. Žádná ze zúčastněných společností nemá zahraničního vlastníka. V této základní verzi je zřejmé, že jak v případě kupní smlouvy, tak v případě smlouvy o úvěru, půjde o čistě vnitrostátní situaci, kde bude platit velice omezený režim volby práva dle čl. 3 odst. 3. V těchto situacích však většinou strany nebudou o volbě práva ani uvažovat.

II. O čistě vnitrostátní situaci se bude jednat i v případech, kdy zahraniční prvek bude jen velice zanedbatelný či příliš vzdálený ve vztahu k dotčené smlouvě. O čistě vnitrostátní situaci by se tak jednalo i v případě, kdy by mateřská společnost některých ze zúčastněných subjektů byla zahraniční. Kdyby např. „matka“ banky B byla banka BM se sídlem ve státě New York, neměnilo by to nic na tom, že takový mezinárodní prvek je sám o sobě příliš vzdálený, aby úvěrová smlouva mezi B a K mohla být považována za smlouvu s relevantním mezinárodním prvkem, neboť smlouva jako taková by stále byla uzavírána mezi dvěma subjekty se sídlem v ČR, její plnění by proběhlo v ČR a skutečnost, že jeden ze subjektů má zahraniční matku, nemá na tento smluvní vztah žádný vliv. Nicméně právě v těchto situacích, kdy zahraniční mateřská společnost často „diktuje“ svým dcerám stejné smluvní vzory řízené např. právem státu New York, vzniká v praxi často otázka, zda neprovést volbu takového práva, jakkoliv by pro ni platil omezený režim čl. 3 odst. 3.¹⁰⁶

O příliš vzdálenou souvislost půjde také v případě, kdy by POJ měla sídlo v zahraničí – ve vztahu ke kupní smlouvě bude stále platit vnitrostátní režim. Zde se již však pomalu dostáváme k hraničním případům rozebraným v další variantě.

III. Navážeme-li na poslední příklad z varianty II, je zřejmé, že pokud bude mít POJ sídlo v zahraničí, např. v SRN, smlouva o pojištění úvěru bude spadat mimo čistě vnitrostátní režim čl. 3 odst. 3, a pokud to sídlo bude mít mimo EU (např. v New Yorku), bude tato smlouva dokonce spadat i mimo čistě unijní režim. Pokud POJ a B zvolí jako rozhodné právo pro pojišťovací smlouvu cizí právo (tj. jiné než české), posune to do mezinárodního režimu i smlouvu o úvěru? Pokud budeme výše nastíněné Kučerovo dělení aplikovat mechanicky, dojdeme k závěru, že nikoliv, protože pojišťovací smlouva je akcesorická ke smlouvě úvěrové, nikoliv naopak, a že tedy se smlouva o úvěru nestane přeshraniční jen proto, že akcesorický závazek se řídí cizím právem. Nicméně v praxi to chodí často tak, že POJ uzavírá pouze smlouvy, které se řídí právem jejího státu a pojistí jen ty úvěry, které se řídí stejným právem. Pokud má B

---

¹⁰⁵ Srov. Kučera 2009, s. 18. Vymezení mezinárodního prvku najdeme i v judikatuře Nejvyššího soudu, který několikrát uvedl: „O věci s mezinárodním prvkem jde v případech, kdy účastníkem právního vztahu je cizí státní příslušník nebo zahraniční právnická osoba, kdy jeho předmětem je movitá nebo nemovitá věc v zahraničí, kdy ke vzniku, změně nebo zániku právního vztahu došlo v zahraničí, popřípadě i tehdy, když účastník má bydliště v cizině.“ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 4. 2004, sp. zn. 30 Cdo 1190/2003, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2004, sp. zn. 30 Cdo 111/2004, nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2005, sp. zn. 30 Cdo 444/2004, www.nsoud.cz. Uvedený výčet situací s mezinárodním prvkem by nicméně neměl být považován ze strany Nejvyššího soudu za taxativní, ale příkladný. V každém případě jsou citovaná rozhodnutí dílem stejného senátu a otázka vymezení mezinárodního prvku nebyla rozhodně jejich středobodem, víceméně se jednalo o obiter.

¹⁰⁶ Osobně v takových případech volbu práva nedoporučuji, neboť režim čl. 3 odst. 3 je skutečně značně omezující a volba práva příslovečně přináší více škody než užítku – srov. k tomu oddíl 5.1.1.

zájem, aby její úvěry pojistila POJ, musí se tomu přizpůsobit a chce-li si K vzít úvěr od B, nezbyvá mu, než aby souhlasil s tím, aby se i úvěrová smlouva řídila právem státu POJ. V těchto případech je nutno nahlížet na transakci jako celek a připustit rozšíření mezinárodního režimu na úvěrovou a případně i na kupní smlouvu. Podstatné je, že v rámci transakce existuje silný a objektivní mezinárodní prvek (zde zahraniční sídlo POJ), který podle mého legitimně internacionalizuje bezprostředně související vztahy. Samozřejmě, pokud by se právem POJ řídila jen pojišťovací smlouva, neměl by se režim kupní smlouvy internacionalizovat, protože bezprostřední souvislost mezi těmito smlouvami chybí. Pokud však se cizím právem bude řídit i smlouva, jíž se nákup zboží úvěruje, není podle mého vhodné ani praktické vynucovat pro kupní smlouvu vnitrostátní režim.

IV. Další hraniční variantu může představovat situace, kdy je jediný mezinárodní prvek dán tím, že zboží bylo dodáno ze zahraničí (včetně pouhého tranzitu přes třetí zemi – nebyl-li pouze účelový, aby vytvořil mezinárodní prvek). Zde bude moci mít jisté mezinárodní režim kupní smlouva, ale potenciálně i úvěrová (případně dále i pojišťovací, jsou v akcesorickém vztahu). Otázkou však je, zda bude úvěrová smlouva internacionalizována i v případě, kdy zboží je sice dodáváno ze zahraničí, ale strany kupní smlouvy nezvolí cizí právo a ani smlouva pojišťovací se cizím právem neřídí. Přikláním se k tomu, že v takovém případě je souvislost mezi zahraniční dodávkou a smlouvou o úvěru natolik vzdálená, že neopravňuje k vynětí úvěrové smlouvy z vnitrostátního režimu.

Takto bychom mohli variovat uvedený příklad zřejmě donekonečna, ale snad pro účely praktické demonstrace výkladu mezinárodního prvku byla tato ukázka dostatečná. Podstatné podle mého názoru je nahlížet na danou transakci jako na celek a vnímat vzájemnou podmíněnost dotčených smluvních vztahů a zúčastněných subjektů. Důležité též je, aby relevantní mezinárodní prvek nebyl vytvořen uměle či dokonce pouze předstírán (např. strany uvedou v kupní smlouvě, že zboží bude dodáno ze zahraničí, jen proto, aby unikly kogentním normám tuzemského práva) – vždyť to je právě účelem režimu čl. 3 odst. 3 – aby nedošlo k obcházení jinak rozhodného práva. Pokud je zřejmé, že v rámci transakce mezinárodní prvek objektivně existuje a strany se volbou práva pouze takové situaci přizpůsobují (místo aby ji úmyslně vytvářely), není žádný důvod jejich autonomii vůle omezovat. V tomto ohledu připomínám, že základním principem Nařízení je svobodnou volbu práva podporovat.

2.4. Předmět volby: jaké „právo“ lze zvolit

2.4.1 Právo státu vs. „nestátní“ právo

Jakkoliv to Úmluva nestanovila explicitně, bylo z jejích jednotlivých ustanovení dovozováno, že strany si mohou zvolit pouze právní řád nějakého (existujícího) státu.¹⁰⁷ Nejen text Nařízení, ale i historie jeho přípravy jednoznačně potvrzuje, že stejným způsobem je třeba vykládat i Nařízení a za platnou volbu práva považovat jen volbu platného¹⁰⁸ právního řádu existujícího státu (ať unitárního či územní jednotky v rámci federace či jiného podobného uspořádání, viz k tomu více níže).

Původní návrh Nařízení přitom počítal s tím, aby si strany mohly zvolit i normy nestátní, konkrétně tento návrh stanovil, že: „Strany si mohou rovněž zvolit jako rozhodné právo zásady a normy hmotného závazkového práva; uvedené zásady a normy musí být uznávány na mezinárodní úrovni i na úrovni Společenství.“¹⁰⁹

V odůvodnění tohoto návrhu se uvádělo, že: „Zvolená formulace má zejména povolit volbu zásad UNIDROIT, zásad Principles of European Contract Law nebo případného budoucího

---

¹⁰⁷ Srov. čl. 1, 15, 16 či 19 Úmluvy, které mluví o právu „země“ („a country“ v angličtině). Toto omezení volby práva pouze na právo určité země potvrdily i soudy členských států, např. anglický Court of Appeal ve věci *Shamil Bank v. Beximco* [2004] EWCA Civ 19, [2004] 1 WLR 1784 – srov. *Briggs* 2008, s. 390.

¹⁰⁸ Že lze aplikovat jen „platné“ právní normy je zřejmé z čl. 20 Nařízení, respektive čl. 15 Úmluvy. Srov. k tomu podrobněji oddíl 2.4.4 níže.

¹⁰⁹ Srov. čl. 3 odst. 2 Návrhu Nařízení.

*volitelného nástroje Společenství, přičemž bude zakázána volba lex mercatoria, který není dostatečně přesný, nebo soukromých kodifikací, které by mezinárodní společenství v dostatečné míře neuznávalo.*¹¹⁰

Uvedený návrh však nezískal dostatečnou podporu a předmětné ustanovení bylo z Nařízení vypuštěno. Místo toho bod 13 preambule Nařízení stanoví, že nestátní normy či mezinárodní smlouvy (myšleny jsou samozřejmě ty, jež nejsou součástí rozhodného práva, protože ty byly aplikovány jako jeho závazná součást, pokud pro takový případ své použití nevylučují) mohou strany inkorporovat do své smlouvy prostřednictvím odkazu,¹¹¹ tyto však budou jako každá jiná část smlouvy podléhat kogentním normám rozhodného práva. Takto však samozřejmě mohou strany do své smlouvy inkorporovat cokoli, co nebude v rozporu s kogentními normami rozhodného práva.¹¹² V bodě 14 preambule se pak připouští, že pokud v budoucnu Unie „vhodným právním nástrojem přijme normy smluvního závazkového práva, včetně standardních smluvních podmínek, může takový nástroj stanovit, že smluvním stranám je dovoleno tyto normy uplatňovat.“ Čteme-li odst. 13 a 14 ve vzájemné interakci, zdá se naprosto zřejmé, že odst. 14 stanoví jediný případ, kdy budou moci strany zvolit jiné než „nestátní“ právo, respektive chce vyjasnit, že i instrument práva EU může být zvolen za rozhodné „právo“ ve smyslu Nařízení, pokud ovšem takovou možnost sám stanoví. Nejen tento systematický výklad, ale i výklad historický, kdy možnost výběru nestátních, tj. nezávazných,¹¹³ předpisů, principů či pravidel byla explicitně odmítnuta,¹¹⁴ potvrzuje, že strany za rozhodné mohou zvolit jen právo nějaké země (státu) či v budoucnu závazný instrument práva EU. Jakkoliv se může zdát, že zde konstatujeme zjevné, činíme tak proto, že byl publikován názor respektovaného akademika, profesora Heisse, který odst. 13 a 14 vykládá v tom smyslu, že např. doporučení jako nezávazný akt práva EU by mohlo být zvoleno jako rozhodné právo.¹¹⁵ Přitom dává i konkrétní příklad doporučení, které by inkorporovalo společný referenční rámec, akademický projekt zadaný Evropskou komisí, kteří mnozí sledují s obavami jakožto potenciální budoucí evropský občanský zákoník.¹¹⁶ Obešel by se tak řádný legislativní proces v rámci EU a Komise sama by mohla prostřednictvím doporučení postavit normy vytvořené skupinou akademiků na úroveň pravidel přijímaných národními (či nadnárodními) zákonodárci. Takovýto ryze účelový výklad nemající oporu v žádné ze základních metod výkladu,¹¹⁷ je třeba jednoznačně odmítnout.

Právě uvedené tedy znamená, že volbou práva ve smyslu Nařízení bude pouze volba práva nějakého státu, respektive země, ovšem nemusí se jednat o plně svrchovaný subjekt z hlediska mezinárodního práva veřejného. Jak totiž plyne z čl. 22 odst. 1 Nařízení,¹¹⁸ je-li některý stát složen z více územních jednotek, z nichž každá má vlastní právní normy upravující smluvní závazkové vztahy, považuje se pro účely určení rozhodného práva taková jednotka za zemi ve smyslu Nařízení.

---

¹¹⁰ Návrh Nařízení, s. 5.

¹¹¹ Srov. odst. 13 preambule.

¹¹² Samozřejmě s tou výhradou, že musí být respektovány i mantinely dané imperativními normami a také veřejným pořádkem státu soudu – srov. oddíl 5 níže.

¹¹³ Ve smyslu existence státní moci, která by vynucení dotčených norem sankcionovala, jak tomu je v případě „státního“ práva.

¹¹⁴ Pro podrobný rozbor, proč Úmluva ani Nařízení nepřipouští volbu nestátního práva, srov. *Sambugaro 2008*.

¹¹⁵ *Heiss 2009*, s. 12.

¹¹⁶ Více o projektu viz http://ec.europa.eu/consumers/rights/contract_law_en.htm; srov. *von Bar, Ch., Clive, E., Schulte-Noelke, H. (eds.) Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law : Draft Common Frame of Reference*. München : Selier 2009; srov. *Evropská Komise, Zelená kniha Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky; KOM(2010)348 v konečném znění, 1. 7. 2010*; srov. také *Schulze, R., Stuyck, J. Towards a European Contract Law*. München : Sellier, 2011.

¹¹⁷ K těmto metodám srov. *Melzer, F. Metodologie nalézání práva : úvod do právní argumentace*. Praha : C.H.Beck, 2010, zejména s. 77-209.

¹¹⁸ A totožné ustanovení obsahoval i čl. 19 odst. 1 Úmluvy.

V praxi půjde typicky o územní jednotky federace či podobných států složených z více autonomních územních celků a strany tak budou moci volit např. právo státu New York nebo anglické právo,¹¹⁹ ačkoliv ani New York ani Anglie nevystupují jako samostatné subjekty mezinárodního práva veřejného.¹²⁰ Důležitou podmínkou však je, aby tyto územní jednotky disponovaly vlastními právními normami upravujícími smluvní závazkové vztahy. Proto tam, kde jsou tyto normy upraveny na federální úrovni, nebude volba práva územních jednotek připadat v úvahu nejen z praktického hlediska, ale ani teoreticky.¹²¹ Spojené království podřídilo režimu Úmluvy i vztahy mezi svými územními jednotkami.¹²²

Skutečnost, že strany nemohou zvolit „nestátní“ právo jakožto právo rozhodné, vylučuje i volbu pravidel vázaných specificky nikoliv ke státu, ale k náboženství. Je nutné podotknout, že v praxi se s takovou volbou můžeme občas setkat, ale s ohledem na výše uvedené ji nelze brát více než jako materiální volbu práva, tedy inkorporaci těchto religiózních norem do smlouvy s tím, že budou podléhat kogentním pravidlům rozhodného práva (které mohou strany samozřejmě také zvolit nebo bude určeno podle čl. 4 Nařízení). Z tohoto důvodu soudy členských států nemohou za volbu ve smyslu čl. 3 Nařízení považovat volbu „židovského práva“¹²³ nebo volbu „principů práva šaría“ nebo „islámského práva“¹²⁴ či jiných „nestátních“ norem,¹²⁵ naopak musí plně respektovat volbu práva státu Izrael či Saúdské Arábie.

2.4.2 *Není třeba žádného spojení mezi smlouvou a zvoleným právem, zvolit lze právo jakéhokoliv státu*

Nařízení zachovává na svou dobu progresivní prvek Úmluvy umožňující, že zvolené právo nemusí mít žádný vztah ani ke smluvním stranám ani k samotné transakci. Zatímco dříve se požadavek určitého vztahu/pojítka mezi zvoleným právním řádem a danou smlouvou (jejími stranami, plněním apod.) vyžadoval,¹²⁶ a např. v USA se ještě objevuje,¹²⁷ trend nevyhnutelně směřuje k postupnému opuštění tohoto požadavku. Jednoznačně převažující výklad Úmluvy (a tedy i Nařízení) potvrzuje, že soudy členských států nemohou žádné takové spojení vyžadovat.¹²⁸ Skutečnost, že zvolit lze právo jakéhokoliv státu (ve smyslu rozebraném výše)¹²⁹ plyne i z čl. 2, který stanoví, že: „Právo určené na základě tohoto nařízení se použije bez ohledu na to, zda je právem některého z členských států, či nikoliv.“¹³⁰

V odborné literatuře se často diskutuje, zda opravdu neexistuje v tomto směru žádné omezení a zda opravdu lze zvolit právo jakéhokoliv státu, i kdyby se ona volba zdála zjevně nerozumná. V tomto směru se zejména řeší případy, kdy volba práva vede k zneplatnění dané smlouvy. Najdeme

---

¹¹⁹ A jak všeobecně známo, právě tyto dva právní řády jsou v mezinárodním obchodě voleny mimořádně často.

¹²⁰ A nebyly tedy např. ani smluvními stranami Úmluvy – srov. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 680.

¹²¹ Příkladem takové země, kde jsou smluvní normy upraveny pouze na federální úrovni, je Rakousko. Blíže srov. *Bělohávek 2009*, s. 1818-1819.

¹²² Srov. např. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 681.

¹²³ Srov. případ *Halpern v Halpern* [2007] EWCA Civ 291, citovaný v *Briggs 2008*, s. 390-391.

¹²⁴ Srov. podrobně i *Bälz, K. Islamic Law as Governing Law under the Rome Convention : Universalist Lex Mercatoria v. Regional Unification of Law. (2001) Uniform Law Review, Vol. 6, zejm. s. 44-45. Tento zajímavý článek uvádí i konkrétní příklady, jak právo šaría reguluje obchodní a bankovní praxi. K tomu srov. z poslední doby též *Colón, J., Choice of Law and Islamic Finance. (2011) Texas International Law Journal, Vol. 46, Issue 2, s. 411 an.**

¹²⁵ Srov. pro další příklady z literatury a judikatury *Sambugaro 2008*, s. I-129 a pozn. pod čarou č. 38 a 39.

¹²⁶ Srov. *Nygh 1999*, s. 55-56.

¹²⁷ Srov. *Bříza, P., Široké nůžky americké teorie a praxe při vynucování volby práva v obchodních smlouvách, aneb mají Evropané co závidět? Jurisprudence, 2008, č. 7, s. 23.*

¹²⁸ Srov. např. *Nygh 1999*, s. 57-58 a prameny tam citované.

¹²⁹ Srov. oddíl 2.4.1.

¹³⁰ Obdobně zní i čl. 2 Úmluvy.

autory i předpisy,¹³¹ kteří podporují tzv. validační princip, tedy, že volba práva je platná jen v případě práva, které danou smlouvu nezneplatňuje. Takový přístup je třeba jednoznačně odmítnout. Jestliže si strany svobodně a vážně zvolí určitý právní řád, kterým se má řídit posouzení jejich smlouvy, proč by mělo být jeho použití odmítnuto v případě, kdy se zjistí, že jím stanovená pravidla dodržena nebyla a smlouva je z toho důvodu neplatná? Argument, že strany určitě nechtěly, aby se jejich smlouva řídila právem, podle kterého by neplatila, nemůže obstát. Vždyť jedna ze stran se může danému právnímu řádu podvolovat i s tou vizí, že ji jeho pravidla případně ochrání před nekorektními praktikami strany druhé. Tato ochrana může vyústit i ve zneplatnění smlouvy a důsledky z toho plynoucí (náhrada škody apod.). Bylo by podle mého názoru zcela absurdní v takovém případě použití daného právního řádu odmítnout s paternalistickým zdůvodněním, že takto to strany určitě nechtěly.

I s ohledem na skutečnost, že právo územních jednotek lze podle výslovného ustanovení čl. 22 (viz diskuse výše) zvolit jen v těch případech, kdy tyto jednotky disponují vlastními normami, které upravují smluvní závazkové vztahy, lze vznést otázku, zda strany mohou zvolit právo státu, který smluvní závazkové vztahy neupravuje vůbec či zcela nedostatečně. Zde je především třeba zdůraznit, že z praktického hlediska nejde o otázku příliš relevantní. Jednak bude zřejmě obtížné hledat stát, jehož právo by neobsahovalo alespoň základní úpravu smluvních závazkových vztahů, druhak si lze jen obtížně představit situace, v nichž by se strany pro volbu takového práva chtěly rozhodnout. Ledaže by snad nepřilíš rozvinutá (či žádná) regulace této problematiky umožňovala stranám skutečně mimořádnou volnost při úpravě jejich smluvního vztahu, což může být potenciálně lákavé. Není mi však známo, že by si praxe nějaký takovýto „atraktivní“ stát nalezla. Nicméně z teoretického hlediska se domnívám, že taková volba možná je.

Pokud skutečně bude splněna podmínka, že se jedná o právo nějakého státu (z výše uvedených důvodů nebude moci v tomto případě jít o jeho územní jednotku), pak nevidím důvod proč nerespektovat smluvní autonomii stran a výkladem vepisovat do Nařízení podmínku, která by tuto autonomii omezovala. Zvláště v mezinárodním obchodu platí, že strany by měly být natolik vyspělé, že vědí, co činí, a soudci by se neměli snažit zbytečně do jejich ujednání zasahovat, zvláště neposkytuje-li pro to Nařízení výslovnou oporu. Pokud by se skutečně našel stát bez výslovné úpravy smluvních vztahů, neznamená to ještě, že smluvní vztahy nerespektuje a nevynucuje, jakkoliv třeba jen na základě nějakých obecných principů. Pokud by některý stát existenci smluvních vztahů zakazoval, byla by volba jeho práva sice nefunkční, ale pokud by soud došel k závěru, že se skutečně jednalo o svobodnou a vážnou volbu práva, není opět důvodu proč ji nerespektovat, jakkoliv by výsledkem muselo být zneplatnění dané smlouvy.¹³² Samozřejmě, nelze vyloučit, že v daném případě by takový výsledek mohl být shledán v rozporu s veřejným pořádkem, neboť mnohé státy (včetně České republiky) by princip smluvní volnosti mohly důvodně považovat za základní zásady svého uspořádání.¹³³ Jak jsem však již naznačil, v praxi budou strany asi jen těžko volit pro svou smlouvu právní řád, který by její uzavření vůbec neumožňoval. Může se však stát, že v době volby jinak „normální“ právo daného státu se později např. v důsledku státního převratu či jiných politických změn zásadně změní – takovým situacím se budeme věnovat níže, v rámci oddílu 2.4.4, který se týká možných změn zvoleného práva po uzavření dohody o jeho volbě.

---

¹³¹ Srov. *Nygh 1999*, s. 59.

¹³² P. *Nygh*, jinak velký zastánce smluvní autonomie, považuje takovou volbu za nefunkční a v takovém případě by asi připustil, že by bylo možné ji nerespektovat, ale jeho stanovisko není v tomto směru jednoznačné – srov. *Nygh 1999*, s. 58, 60 a pozn. č. 66 tamtéž.

¹³³ K výhradě veřejného pořádku srov. více níže, oddíl 5.5.

2.4.3 *Zákaz zpětného odkazu: volba práva nezahrnuje jeho kolizní normy*

Nařízení stejně jako Úmluva se drží všeobecného trendu a zakazuje zpětný a další odkaz,¹³⁴ což znamená, že v rámci zvoleného práva se použijí jeho platné právní normy s výjimkou norem mezinárodního práva soukromého. Nepoužijí se tak ta ustanovení zvoleného práva, která se týkají určení rozhodného práva ve vztazích s mezinárodním prvkem. Toto ustanovení odráží racionální úvahu, že pokud strany volí pro svou smlouvu určitý právní řád, nevolí jej proto, aby je odkázal zase zpět, či dokonce na jiný právní řád.¹³⁵ Skutečnost, že se nemají použít normy mezinárodního práva soukromého zvoleného právního řádu, má podle mého názoru značný význam při určování platnosti samotné volby práva, jak uvidíme níže.¹³⁶

2.4.4 *Fixace obsahu zvoleného práva k určitému časovému okamžiku?*

Zajímavou a pro praxi nikoliv nepodstatnou je otázka, zda mohou strany zvolit právo platné k určitému časovému okamžiku. Jednalo by se tedy o určitou fixaci či zmrazení obsahu zvoleného právního řádu, zpravidla k okamžiku uzavření dohody o volbě práva. Jak jsme si již řekli, strany činí volbu práva zejména za účelem zajištění (nejen) v mezinárodním obchodě tolik potřebné právní jistoty a z toho plynoucí předvídatelnosti následků svého počínání v rámci dotčené transakce. Jakákoliv budoucí změna zvoleného práva tento záměr samozřejmě ohrožuje. Na druhou stranu zvolený právní řád většinou bude obsahovat pravidla zakazující jeho retroaktivní působení. Pokud by tomu tak nebylo, pak pravé retroaktivitě by bylo zřejmě možné se bránit výhradou veřejného pořádku (podle mého názoru zcela jistě u českých soudů),¹³⁷ nicméně retroaktivitě nepravé by byly strany zřejmě nuceny se podrobit, ledaže by ke změně rozhodného práva došlo v důsledku státního převratu či jiným zcela nestandardním způsobem.

V těchto posledně uvedených případech by snad bylo možno dovozovat, že vůle stran nesměřovala k volbě takového (takovými způsobem změněného) práva a z tohoto důvodu k takové volbě nepřihlížet. Bude nicméně třeba takové situace posuzovat případ od případu a mít přitom na paměti princip smluvní autonomie jakožto základní zásadu výkladu Nařízení i Úmluvy a omezit tak „nepřihlédnutí“ k volbě práva jen na skutečně extrémní případy státních převratů a jiných dramatických, nepředvídatelných, změn právního řádu.¹³⁸

Vraťme se ale k situaci, kdy dojde ke změně v obsahu zvoleného práva normálním způsobem, za normálních okolností a změny působí v režimu nepravé retroaktivity, tj. dopadají i na již uzavřené smlouvy a do budoucna regulují jejich účinky. Právě pro předejití těmto situacím se může zdát stranám užitečné „zmrazit“ zvolené právo k určitému časovému okamžiku a zajistit si tak, že jakékoliv jeho budoucí změny se jejich smluvního vztahu nedotknou. Je přitom zřejmé, že nebude možné tento okamžik ukotvit do minulosti, tj. před účinnost samotné volby práva, protože v takovém případě by se nejednalo o právo „platné“ v dané zemi. Čl. 20 Nařízení totiž stanoví, že „[p]oužitím práva země určeným na základě tohoto nařízení se rozumí použití právních norem platných v této zemi [...]“,“¹³⁹ což nepochybně vylučuje volbu práva již neplatného. Klíčovou otázkou však zůstává, zda právo musí

---

¹³⁴ Srov. čl. 20 Nařízení a čl. 15 Úmluvy.

¹³⁵ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 37.

¹³⁶ Srov. níže, oddíl 3.

¹³⁷ Český ústavní soud pravou retroaktivitu pro rozpor s principy právního státu zásadně zapovídá, nejedná-li se o okolnosti zcela mimořádné. Srov. např. nálezný sp. zn. Pl. ÚS 21/96 ze dne 3. 4. 1997 (N 13/7 SbNU 87; č. 63/1997 Sb.). Ústavní soud zde omezil přípustné případy pravé retroaktivity na situace typu Norimberského procesu či retribučních dekretů prezidenta republiky po roce 1945, tedy situací, jak uvádí v citaci A. Procházky „[...] kde právní povinnost pro minulost stanovená již dříve alespoň jako mravní povinnost byla pocíťována“.

¹³⁸ Pravdou je, že mnohdy budou tyto změny doprovázeny pravou retroaktivitou, které se, jak jsme uvedli, lze zpravidla bránit výhradou veřejného pořádku.

¹³⁹ Obdobně zní čl. 15 Úmluvy.

být platné nejen v okamžiku jeho volby, ale i v okamžiku jeho použití. Vzhledem k tomu, že čl. 20 výslovně hovoří o „použití“ určeného práva, bude třeba platnost daných norem vázat právě k tomuto okamžiku.

Nezbývá tedy než dovést, že zmrazení obsahu zvoleného práva k určitému okamžiku není zřejmě v režimu Nařízení přípustné, respektive mělo by jen omezené účinky. Názory na to, jaké účinky by volba práva fixovaného k určitému dni měla mít, mohou být různé. Podle profesora Lagardea by taková volba byla neúčinná a použilo by se právo jinak rozhodné.¹⁴⁰ Dovolují si s tímto názorem nesouhlasit. Jakkoliv strany fixovaly obsah zvoleného práva k určitému datu, v každém případě vyjádřily vůli podřídit svůj vztah jinému právu, než tomu jinak rozhodnému. Domnívám se tedy, zvláště v případech, kdy ve zvoleném právu nedojde k žádným, či pouze nepodstatným změnám, že volba práva by měla být považována za účinnou, pouze by se nepřihlíželo k onomu „zmrazení“. Nicméně i ono zmrazení by mělo být ignorováno pouze do té míry, v jaké by nebylo slučitelné se změnou kogentních norem zvoleného právního řádu – jinými slovy, pokud by se měnily jen normy dispozitivní, měli bychom mít za to, že dispozitivní normy platné ke dni „zmrazení“ byly inkorporovány stranami do jejich smlouvy.¹⁴¹ Právní řád ve své původní „zafixované“ podobě by tak byl v maximální přípustné míře inkorporován do dotčené smlouvy. Takováto interpretace podle mého názoru lépe odpovídá principu smluvní autonomie a posiluje tolik důležitou právní jistotu účastníků mezinárodního obchodu. Proto se domnívám, že v režimu Nařízení a Úmluvy lze v zásadě fixovat obsah zvoleného práva k určitému dni, jakkoliv účinky této fixace budou vždy omezeny změnou kogentních norem zvoleného právního řádu.

Na závěr dodejme, že v těch případech, kdy se strany obávají dopadů případných změn zvoleného práva, mohou učinit podmíněnou volbu práva, která bude platná pouze v případě, kdy nedojde ve zvoleném právu ke změně (buď žádné, nebo určité předem specifikované). O této možnosti budeme blíže hovořit v oddíle 2.8.

2.5. Způsob volby práva: explicitní či implicitní, ale vždy skutečná

2.5.1 Skutečná volba práva, zákaz hypotetické volby

Nařízení stejně jako Úmluva umožňuje podle čl. 3 odst. 1 explicitní i implicitní volbu práva, přičemž pro ni nepředepisuje žádnou striktní formu.¹⁴² V každém případě se však musí jednat o volbu skutečnou, tedy reálnou.¹⁴³ Soud musí mít vždy na paměti, že zjišťuje, zda strany opravdu uzavřely (byť třeba mlčky) dohodu o volbě práva, tj. zda shodný projev jejich vůle skutečně směřoval k volbě práva. Soud nezkoumá hypotetickou volbu práva, tj. neptá se po tom, jaké právo by strany zvolily, kdyby na tuto možnost pomyslely. Zákaz hypotetické volby práva potvrzuje výslovně *Giuliano/Lagarde zpráva*:

„[Čl. 3] nedovoluje soudu, aby dovedl volbu práva, kterou strany možná učinily, pokud strany neměly jasný záměr takovou volbu učinit.“¹⁴⁴

---

¹⁴⁰ Srov. *Lagarde, P.*, Le nouveau droit international privé des contrats apres l'entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 juin 1980. (1991) *Revue Critique de Droit International Privé*, Vol. 80, s. 303 – cit. v *Nygh 1999*, s. 64, pozn. č. 84.

¹⁴¹ V tomto směru jsem se nechal inspirovat čl. 8 Basilejských rezolucí Institutu mezinárodního práva z r. 1992, cit. v *Nygh 1999*, s. 64.

¹⁴² „Smlouva se řídí právem, které si strany zvolí. Volba musí být vyjádřena výslovně nebo jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu [...]“ Drobně odlišné znění čl. 3 odst. 1 Úmluvy je diskutováno níže v oddíle 2.5.2.

¹⁴³ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17.

¹⁴⁴ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17.

Toto je základní interpretační pravidlo, které musí soudy při výkladu čl. 3 vždy respektovat. Pokud stranám otázka volby práva nepřišla vůbec na mysl, k volbě práva dojít nemohlo. Součástí autonomie vůle je totiž nejen svoboda zvolit si zvolené právo, ale i svoboda si jej nezvolit,¹⁴⁵ proto by neměla být stranám podsouvána vůle, kterou ve skutečnosti neměly.

Samozřejmě, tato výkladová pomůcka nebude až tak potřebná v případě explicitní volby práva, typicky v případě, kdy strany učiní ujednání o volbě práva součástí své v písemné formě sjednané smlouvy. Případy takovéto výslovné volby nebudou v praxi obvykle činit výkladové problémy. Ty mohou ale nastat v souvislosti s případy implicitní (konkludentní) volby práva, která není na první pohled zřejmá z textu smlouvy. Právě na ně se nyní zaměříme.

2.5.2 *Implicitní volba práva*

Nařízení stejně jako Úmluva umožňuje i implicitní volbu práva, nicméně právě v případě implicitní (konkludentní) volby Nařízení do určité míry posiluje požadavek právní jistoty, když stanoví, že volba musí „*jasně vyplývat z ustanovení smlouvy nebo okolností případu*.“¹⁴⁶ Úmluva přitom hovořila o tom, že volba musí vyplývat „s dostatečnou jistotou“.¹⁴⁷ Záměrně však píše, že se touto změnou posiluje právní jistota jen „do určité míry“, protože ve skutečnosti zůstává např. francouzský text Nařízení¹⁴⁸ v tomto směru zcela totožný, jako byl text Úmluvy, a ostatní verze, které s ním nebyly původně v souladu, se mu nyní přizpůsobují (nejen česká, ale i anglická či německá). Právě sladění jazykových verzí, nikoliv obsahová změna, bylo totiž cílem této úpravy.¹⁴⁹ Každopádně však pro soudy, které se řídily anglickou, německou a dalšími podobně formulovanými jazykovými verzemi Úmluvy, to může znamenat změnu přístupu v tom směru, že budou požadovat vyšší míru prokázání, že k implicitní volbě práva opravdu došlo.¹⁵⁰

Co si však pod implicitní volbou práva máme představit? Zjednodušeně řečeno půjde o situace, kdy volba práva není sice výslovně vyjádřena ve smlouvě, ale z ostatních ustanovení smlouvy a/nebo okolností případu jasně vyplývá, že strany volbu práva zamýšlely učinit. Jak již bylo uvedeno výše, musí se přitom jednat o reálnou, tedy skutečnou vůli stran právo zvolit, nikoliv jen vůli, kterou by strany měly, kdyby na tuto otázku pomyslely. V praxi přitom bude obvyklé, že otázka implicitní volby práva se bude zpravidla řešit v situaci, kdy jedna ze stran bude popírat, že by nějakou volbu práva učinila a druhá naopak bude tvrdit, že taková volba implicitně učiněna byla. Kdyby totiž měly strany na rozhodném právu shodu i v okamžiku vzniku sporu, mohly by případné pochybnosti soudu odstranit dodatečnou volbou práva, respektive výslovným potvrzením, že skutečně zvolily určité právo.¹⁵¹

Jakými konkrétními vodítky se má soud řídit, aby v praxi mohl určit, že k implicitní volbě práva skutečně došlo? *Giuliano/Lagarde zpráva* v tomto směru uvádí několik konkrétních příkladů,¹⁵² další můžeme nalézt v odborné literatuře.¹⁵³ Než se jimi budeme zabývat, předesílám, že žádný z dále rozebíraných faktorů by neměl sám o sobě a automaticky vést k závěru, že k implicitní volbě práva

---

¹⁴⁵ Srov. *Briggs 2008*, s. 531; *Bělohávek 2009*, s. 596, který to nazývá „negativní smluvní autonomií“.

¹⁴⁶ Srov. čl. 3 odst. 1 (zvýraznění přidáno).

¹⁴⁷ Srov. českou, německou nebo anglickou verzi čl. 3 odst. 1 Úmluvy.

¹⁴⁸ „*Ce choix doit [...] résulter de façon certaine des dispositions du contrat ou des circonstances de la cause.*“

¹⁴⁹ Srov. *Lagarde, P.*, Remarques sur la proposition de règlement de la Commission européenne sur la loi applicable aux obligations contractuelles (Rome I). (2006) *Revue Critique de Droit International Privé*, Vol. 95, s. 335, cit. v *Garcimartín 2008*, s. I-66. Podrobně ke srovnání různých jazykových verzí srov. *Bělohávek 2009*, s. 601.

¹⁵⁰ Srov. *Nygh 1999*, s. 110.

¹⁵¹ Srov. oddíl 2.7.

¹⁵² Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*.

¹⁵³ Srov. odkazy níže v tomto oddíle.

došlo. Vždy musí být brán zřetel i na ostatní okolnosti daného případu, a to jak na vodítka, která ukazují stejným směrem jako daný faktor, tak samozřejmě i na ta, která jej zpochybňují či zkrátka ukazují na jiný právní řád. Teprve po jejich pečlivém vyhodnocení je možné činit závěr, zda k volbě práva došlo či nikoliv. Z hlediska temporálního dodávám, že tyto okolnosti/vodítka je vždy třeba zkoumat z toho pohledu, zda potvrzují či vyvracejí skutečnost uzavření volby práva k jednomu danému časovému okamžiku,¹⁵⁴ přičemž podle mého názoru nemusí být podstatné, že okolnosti samy nastaly později.¹⁵⁵

Faktorem nasvědčující implicitní volbě práva může být použití specifické vzorové smlouvy, o němž je známo, že se řídí konkrétním právním řádem, jakkoliv smlouva samotná tento právní řád nespecifikuje. *Giuliano/Lagarde zpráva* uvádí jako příklad vzorové podmínky pojišťovny Lloyd pro sjednání pojistky v námořní přepravě, které se obvykle řídí anglickým právem a bez znalosti konkrétního anglického zákona mohou být jejich některá ustanovení nesrozumitelná.¹⁵⁶ Toto představuje sice silnou indikaci volby anglického práva, ale pokud by taková smlouva zároveň obsahovala volbu soudu státu New York a jiné její ustanovení by obsahovalo odkaz na konkrétní zákon státu New York, situace by byla nepochybně daleko méně jasná.

Dalším často uváděným vodítkem pro implicitní volbu práva jsou předchozí/související obchodní transakce a jednání uskutečněná stranami. Obvyklým případem jsou situace, kdy strany u svých předchozích smluv měly výslovnou volbu práva a v navazující transakci ji neučiní – zde se dovozuje, že volba práva se implicitně vztahuje i na tuto další transakci¹⁵⁷ – i zde je třeba nicméně zachovat opatrnost a zkoumat i ostatní okolnosti případu, protože skutečnost, že ostatní související či předcházející smlouvy volbu práva obsahují a zrovna tato smlouva nikoliv, může také znamenat, že zrovna zde chtěly strany zavést z nějakého důvodu režim odlišný.¹⁵⁸

Také rozhodčí doložky, v případě, že přímo stanoví místo arbitráže, bývají považovány za vodítka potenciálně indikující implicitní volbu práva. Toto vodítko by však nemělo být přeceňováno. Místo arbitráže je totiž ne vždy vybíráno z důvodu, že by se mělo aplikovat i právo onoho místa, jako spíše s ohledem na neutralitu a prestiž daného arbitrážního soudu a, zvláště pokud jde o mezinárodní organizaci typu International Chamber of Commerce, místo arbitráže může být zcela nahodilým faktorem.¹⁵⁹ Navíc platí, že arbitři jsou více než soudy zvyklí aplikovat cizí právo, stejně jako *lex mercatoria* a obecné principy, často nejsou vázáni ani kolizními normami místa arbitráže,¹⁶⁰ a spojit tedy rozhodčí doložku ve prospěch určitého místa automaticky s konkludentní volbou práva daného

---

¹⁵⁴ Zpravidla tedy k okamžiku uzavření smlouvy, ale v případech dodatečné volby práva či změny volby práva (která též může proběhnout implicitně) se bude jednat o okamžik, který samozřejmě nastal později po uzavření smlouvy.

¹⁵⁵ Např. strany si v rámci korespondence po uzavření smlouvy vymění své názory na výklad jejího konkrétního ustanovení, přičemž obě tento výklad opírají o stejný právní řád. V takovém případě mohou tyto okolnosti nastalé po uzavření smlouvy naznačovat (potvrzovat), že již v době uzavření smlouvy obě strany měly na mysli, že smlouva se bude řídit určitým právním řádem. Nicméně z dalších okolností může vyplynout, že žádnou volbu práva strany v době uzavření smlouvy na mysli neměly a uvedená korespondence představuje pouze dodatečnou volbu práva – vždy zkrátka platí, že posoudit je třeba veškeré relevantní okolnosti případu. Pravdou nicméně je, že v praxi většinou nebude až tak podstatné, zda byla (implicitní) volba práva učiněna v okamžiku uzavření smlouvy nebo dodatečně.

¹⁵⁶ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17 a *Nygh 1999*, s. 115, který uvádí konkrétní případ z praxe anglických soudů, na němž však dokazuje, že tento faktor sám o sobě nemusí stačit.

¹⁵⁷ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17; *Nygh 1999*, s. 116.

¹⁵⁸ Faktory, které v takových případech mohou ukazovat jedním či druhým směrem rozebírá A. Bělohávek – srov. *Bělohávek 2009*, s. 604.

¹⁵⁹ Srov. *Nygh 1999*, s. 118.

¹⁶⁰ Srov. např. anglický Arbitration Act 1996, § 46 odst. 3.

místa by bylo nejen odvážné, ale z hlediska skutečného úmyslu stran často mylné.¹⁶¹ I *Giuliano/Lagarde zpráva* přiznává volbě místa arbitráže sílu vodítka implikujícího volbu práva jen za okolností naznačujících, že rozhodce by měl aplikovat právo tohoto místa.^{162,163} I k těmto případům však bude třeba přistupovat podobně jako k ujednání o volbě soudu, které pro jeho obzvláštní důležitost a specifičnost diskutujeme ve zvláštním oddíle.¹⁶⁴

Za vodítko je také často považován odkaz na konkrétní ustanovení nějakého zákona. *Giuliano/Lagarde zpráva* v tomto směru uvádí jako příklad odkaz ve smlouvě na konkrétní článek francouzského občanského zákoníku. Osobně bych však byl u vodítka tohoto typu velice opatrný. Lze jen souhlasit s názory a praktické zkušenosti to potvrzují, že takový odkaz nemusí často znamenat více než pouhou inkorporaci daného ustanovení do smlouvy a dokonce taková konkrétní citace může přímo indikovat, že právo rozhodné je právo odlišné od toho citovaného.¹⁶⁵ Samozřejmě, zrovna tak platí, že v mnoha případech může být tento odkaz zcela zjevnou volbou práva.¹⁶⁶ V českých podmínkách lze za takovou typickou a nepochybnou implicitní volbu práva považovat větu typu: „*Smluvní strany se podle § 262 obchodního zákoníku dohodly, že smlouva a veškeré dodatky k ní se řídí obchodním zákoníkem.*“ Není to sice výslovná volba českého právního řádu, ale volbou režimu obchodního zákoníku jako celku je naprosto nepochybné, že strany mají na mysli, že rozhodný bude český právní řád. Osobně si nedovedu představit praktickou situaci, v níž by strany zvolily režim podle § 262 obchodního zákoníku a přitom nepředpokládaly, že rozhodné právo bude právo ČR. Dá se říci, že tento typ volby se fakticky téměř rovná explicitní volbě práva.

Podobně jako s odkazy na konkrétní ustanovení určitého právního předpisu je třeba nakládat i s odkazy na právní institut typický pro některý konkrétní právní řád.¹⁶⁷ I zde odkaz na tento institut může podle dalších okolností znamenat jak implicitní volbu stejného právního řádu, tak naopak pouhou inkorporaci tohoto institutu do smlouvy, aniž by tím strany chtěly indikovat volbu daného právního řádu jako práva rozhodného.

Jak už jsem naznačil v příkladu zmíněném v pozn. č. 155, relevantním vodítkem může být komunikace mezi stranami po uzavření smlouvy. Pokud si strany vyjasňují ve vzájemné korespondenci některá ustanovení smlouvy a činí tak s odkazem na konkrétní právní řád, může to být celkem zjevná indikace implicitní volby onoho práva. O podobný případ může jít v případě řízení, kdy strana při podání žaloby bude odkazovat na určitý právní řád a strana žalovaná v žalobní odpovědi bude z tohoto právního řádu také vycházet. V těchto případech však může jít i o dodatečnou volbu

---

¹⁶¹ Z. Kučera popisuje, jak česká arbitrážní praxe postupně opustila původní tezi, že sjednání institucionálního rozhodčího soudu lze považovat za konkludentní volbu práva platného v místě jeho sídla – srov. *Kučera 2009*, s. 135.

¹⁶² Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17.

¹⁶³ *Lookofsky 2009*, s. 88, uvádí rozhodnutí anglického High Court ve věci *Egon Oldendorff v Libera Corporation* [1996] 1 Lloyd's Rep 380, kdy arbitrážní doložka se sídlem v Londýně byla v daných okolnostech považována za implicitní volbu anglického práva ve smyslu Římské úmluvy, neboť byla obsažena v anglicky psané smlouvě se standardními obchodními podmínkami dobře známými v anglickém právu, strany sporu byly z Německa a Japonska, takže soud dovodil úmysl volit neutrální, tedy anglické právo.

¹⁶⁴ Srov. oddíl 2.5.3.

¹⁶⁵ Srov. *Nygh 1999*, s. 118; *Kučera 2009*, s. 135. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 701-702, jde dokonce tak daleko, že stejný příklad s francouzským občanským zákoníkem, který *Giuliano/Lagarde zpráva* označuje za indikaci implicitní volby, uvádí jako prototyp pouhé inkorporace.

¹⁶⁶ *Lookofsky 2009*, s. 88-89, uvádí rozhodnutí dánského nejvyššího soudu, v němž byla implicitní volba „britského práva“ (sic) dovozena ve smlouvě, která ve svém úvodu odkazovala na „British Act of Parliament“ a byla uzavřena mezi dvěma Skoty (zaměstnancem a zaměstnavatelem). Srov. bližší popis tohoto judikátu v oddíle 5.2.3.

¹⁶⁷ Z. Kučera uvádí jako příklad zkrácení o polovinu kupní ceny v právu rakouském – srov. *Kučera 2009*, s. 134.

práva, což z praktického hlediska však většinou nebude podstatné.¹⁶⁸ Konečně komunikace stran může být podle mne relevantní i před uzavřením smlouvy – pokud její jednotlivá ustanovení byla dohadována a konstruována s odkazem na určitý právní řád, lze podle mého názoru dovozovat implicitní volbu tohoto právního řádu, třebaže ve smlouvě samotné výslovná volba práva chybí. Samozřejmě, tento závěr je třeba vždy činit při vyhodnocení všech dalších okolností, které mohou potenciálně indikovat jiný záměr stran.

Můžeme najít i další vodítka, která by teoreticky mohla mít určitou relevanci při určení, zda došlo k implicitní volbě práva či nikoliv, a to např. jazyk smlouvy (to bude platit spíše u méně častých jazyků, nikoliv u angličtiny, která je spíše mezinárodním dorozumívacím jazykem, než že by indikovala volbu anglického práva),¹⁶⁹ bydliště stran ve stejném státě¹⁷⁰ apod. Obecně však tyto faktory nebudou zpravidla tak silným vodítkem jako většina z těch diskutovaných výše a jejich význam bude spíše podpůrný, kdy mohou utvrdit (nebo naopak zpochybnit) volbu práva dovozovanou z jiných, silnějších, vodítek.

Jak už jsme naznačili, dosud jsme bližší analýze nepodrobili vodítka (nejen v souvislosti s Nařízením) nejdiskutovanější, jímž je volba soudu. Napravíme to v následujícím oddíle.

2.5.3 *Volba soudu jako (ne)indikace volby práva*

Volba soudu se často, zvláště ve státech common law,¹⁷¹ považuje za mimořádně silné vodítka naznačující, že strany pravděpodobně chtěly zvolit i stejné právo. Jednota soudu a práva je z hlediska právní jistoty ideálním stavem.¹⁷² V takových případech téměř nehrozí interference ze strany jiných právních řádů, než toho zvoleného,¹⁷³ procesní a hmotněprávní pravidla jsou ve vzájemné symbióze, ježto pramení ze stejného práva, a soudce aplikuje právo, jež dobře zná.¹⁷⁴ Jestliže strany učiní výslovnou volbu soudu, těžko se podle mne hledají opravdu přesvědčivé důvody, proč by neměly chtít aplikovat i právo tohoto soudu.¹⁷⁵ Zejména to tedy platí v případech exkluzivních jurisdikčních doložek, kdy příslušným mohou být pouze soudy jediné země. Na druhou stranu je třeba připomenout, že čl. 3 je postaven na skutečné, nikoliv hypotetické volbě práva a nestačí tedy nalézt argumenty, proč by strany měly chtít aplikovat právo soudu, který zvolily. Podstatné je, zda opravdu a skutečně bylo jejich záměrem toto právo aplikovat. A z tohoto pohledu může absence výslovné volby práva ve smlouvě

---

¹⁶⁸ *Rozeňmalová 2010*, s. 103, je k tomuto vodítku spíše skeptická, protože skutečnost, že se strany v žalobní odpovědi podřizují právnímu řádu, z něhož vychází žalobce, jsou podle její zkušenosti spíše ukázkou toho, že strany či jejich právní zástupci neznají mezinárodní právo soukromé a ani neví, že by si mohly nějaké právo zvolit. Osobně se však domnívám, že zvláště v obchodních vztazích by mělo platit, že jestliže žalovaný založí svou odpověď na stejném právu jako žalobce, měli bychom vycházet z toho, že obě strany mají společnou vůli, aby se daná situace tímto právem řídila a považovat to tedy za implicitní volbu tohoto práva. Dojít k opačnému závěru lze dle mého názoru jen tehdy, jsou-li zde jiné silné indicie nasvědčující tomu, že takovou vůli strany neměly.

¹⁶⁹ Srov. k tomu též *Bělohávek 2009*, s. 709.

¹⁷⁰ Bydliště jako objektivní faktor samozřejmě nemůže přímo dokazovat úmysl stran, ale může naznačit, že u stran ze stejné země by úmysl zvolit společné právo mohl existovat.

¹⁷¹ Srov. *Nygh 1999*, s. 116.

¹⁷² Srov. kapitolu I, oddíl 4.2.

¹⁷³ V zásadě to totiž jsou jen imperativní normy *legis fori*, které se aplikují vždy – srov. níže oddíl 5.

¹⁷⁴ A znalostí práva nemyslíme jen text předpisů a judikatury, ale i výkladové metody, principy, jakož i společenský kontext, v němž daný právní řád působí.

¹⁷⁵ A. Bělohávek (*Bělohávek 2009*, s. 606) uvádí jako příklad odůvodněnosti odlišného místa soudu od rozhodného práva skutečnost, že v místě soudu mohou být lépe dostupné důkazy a podobné pro proces klíčové prvky, které nemusí mít reálný a objektivní vztah k rozhodnému právu z pohledu hmotněprávního. V praxi jsem se nicméně s tím, že by takové úvahy strany skutečně upřednostnily před jednotou soudu a práva a zvolily je úmyslně odlišně, zatím neseťkal.

obsahující výslovnou volbu soudu být natolik neobvyklá, že může spíše naznačovat, že (ono) právo zvolit strany nechtěly.

Třebaže zejména anglické soudy ve své praxi podle Úmluvy navázaly na své zvyky při aplikaci common law a při volbě soudu presumovaly volbu *legis fori*,¹⁷⁶ Nařízení takovou praxi do budoucna zapovídá. Jakkoliv Návrh Nařízení původně stanovil, že volba soudu zakládá domněnku volby práva stejného státu,¹⁷⁷ toto ustanovení se neseťkalo s podporou členských států a v průběhu vyjednávání bylo opuštěno. Důvody pro tento postoj výstižně shrnuje profesor Garcimartín, když uvádí, že když už strany výslovně učiní volbu práva, uzavřely by explicitně i korespondující ujednání o volbě práva, chtěly-li by volbu práva skutečně učinit. Pokud výslovnou volbu práva nesjednaly, znamená to pravděpodobně buď, že (i) se dokázaly shodnout jen na volbě soudu, nikoliv na volbě práva, nebo (ii) otázka volby rozhodného práva jim vůbec nepřišla na mysl.¹⁷⁸ Zatímco první důvod je přesvědčivý a odpovídá podle mne realitě praxe, v případě druhého důvodu se domnívám, že pokud již strany výslovně řeší volbu soudu, jsou natolik erudované, že jim na mysl většinou přichází i volba rozhodného práva. Pokud není ve smlouvě řešena, může to znamenat nejen to, že se ohledně rozhodného práva nedokázaly shodnout, ale zrovna tak mohly předpokládat, že s ohledem na praxi soudů bude znamenat volba soudu i volbu stejného práva. Zvláště to bude platit v Anglii a jiných zemích,¹⁷⁹ kde soudy takto volbu soudu obvykle vykládají.

Každopádně v konečném textu Nařízení se nakonec objevil odstavec 12 preambule, který říká, že dohoda o volbě soudu by měla být (jen) jedním z hledisek, které by mělo být zohledněno při určení, zda volba práva vyplývá jasně ze smlouvy či nikoliv.¹⁸⁰ To znamená, že i v případě, kdy strany učinily výlučnou volbu soudu, nebude možné automaticky dovozovat, že došlo i k implicitní volbě práva. I zde bude třeba posoudit všechny okolnosti případu.¹⁸¹

2.5.4 Kde není jasno ohledně volby práva, bude možné dosáhnout podobného výsledku prostřednictvím čl. 4

Tato práce se sice nezabývá určením rozhodného práva v případě absence volby, nicméně je zde třeba připomenout, že v případech, kdy soud neshledá dostatečně silná vodítka pro závěr, že došlo k implicitní volbě práva, bude muset aplikovat režim čl. 4,¹⁸² upravující určení rozhodného práva v případě absence volby.¹⁸³ V hraničních situacích, kdy soud váhá, zda k implicitní volbě práva

¹⁷⁶ Srov. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 703.

¹⁷⁷ Čl. 3 odst. 1, druhý pododstavec Návrhu Nařízení obsahoval tuto větu: „Pokud se strany dohodly na soudu nebo soudech určitého členského státu, které budou řešit spory týkající se smlouvy, které vznikly nebo mohou vzniknout, má se za to, že strany rovněž zvolily právní předpisy tohoto členského státu.“

¹⁷⁸ Srov. *Garcimartín 2008*, s. I-67.

¹⁷⁹ Na kontinentě se tento trend výrazněji objevuje také v Německu – srov. *Bělohlávek 2009*, s. 604 a 632.

¹⁸⁰ Doslova zní odst. 12 takto: „Dohoda stran o volbě jednoho či více soudů členského státu za účelem rozhodování o sporech vzniklých ze smlouvy by měla být jedním z hledisek, které by mělo být zohledněno při rozhodování, zda volba práva s dostatečnou určitostí vyplývá z ustanovení smlouvy.“ Místo „s dostatečnou určitostí“ by vhodnějším překladem bylo slovo „jasně“, protože se zde přebírá nová terminologie čl. 3 odst. 1, což zřetelně plyne i z použití slova „clearly“ v anglické verzi odst. 12. Pokud jde o skutečnost, že uvedené ustanovení preambule mluví o volbě soudů členského státu, nemělo by to být zcela jistě vykládáno v tom smyslu, že k volbě soudů třetího (tj. nečlenského) státu by při určování implicitní volby práva přihlíženo být nemělo – srov. *Heiss 2009*, s. 2 a dílo tam citované v pozn. č. 9.

¹⁸¹ Stejný názor např. *Pauknerová 2008*, s. 221 a 262. Příklad, kdy volba soudu může spolu s dalším faktorem (jazyk smlouvy) implikovat volbu práva uvádí *Lookofsky 2009*, s. 87-88, nicméně bylo by ukvapené činit závěr, že jsou-li forum a jazyk smlouvy stejné, znamená to automaticky implicitní volbu práva – vždy platí, že je třeba pečlivě přihlídnout ke všem okolnostem, které mohou osvětlit úmysl stran. Zdá se nicméně, že zvláště někteří angličtí autoři se budou snažit dovozovat, že volba soudu je dostatečné vodítko bez dalšího pro implicitní volbu práva – srov. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 707.

¹⁸² Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17.

¹⁸³ Nepůjde-li o přepravní, spotřebitelskou, pojistnou nebo pracovní smlouvu ve smyslu čl. 5-8 Nařízení.

skutečně došlo či ne, bude někdy možné aplikovat čl. 4 odst. 3, respektive čl. 4 odst. 4 Nařízení¹⁸⁴ a dojít k závěru, že smlouva je zjevně nejúžeji spojena se zemí, k níž ukazují faktory nasvědčující implicitní volbě práva, jakkoliv soud postrádá důkaz, že strany měly volbu práva skutečně na mysli, tj. že k ní skutečně, byť implicitně, došlo. Takový závěr však není možné činit automaticky, není tedy možné, aby soudy pochybnosti o volbě práva řešily tím, že toto právo budou aplikovat pod rouškou čl. 4. Buď dospějí k závěru, že k implicitní volbě došlo, nebo musí poctivě zkoumat, zda výše uvedené faktory jsou opravdu natolik silné a hlavně objektivní, aby mohla být země daného práva (zjevně) nejúžeji spjata s danou smlouvou.¹⁸⁵

2.6. Částečná volba práva, štěpení volby práva

Jak podle Úmluvy, tak podle Nařízení platí, že „[s]trany si mohou zvolit právo rozhodné pro celou smlouvu, nebo pouze pro její část.“¹⁸⁶ Ve světle principu smluvní autonomie, kterým je Nařízení ovládáno, je nutné tuto větu vykládat, že přípustná je jak volba práva pouze pro část smlouvy (částečná volba práva), zatímco zbytek se bude řídit právem jinak rozhodným, tak volba několika různých právních řádů pro jednotlivé části smlouvy.

Klíčovým pro toto štěpení rozhodného práva, obvykle nazývané *dépeçage*, je určení části smlouvy, která je způsobilá k tomu, aby se mohla řídit právním řádem odlišným od zbytku smlouvy. Jde totiž samozřejmě o to, aby volba práva nevedla k rozporným výsledkům a nerovným či matoucím situacím. Více právních řádů lze tedy na jednu smlouvu aplikovat jen tehdy, vede-li to k logicky konzistentnímu výsledku. Jako příklad nekompatibilní volby více právních řádů uvádí *Giuliano/Lagarde zpráva* situaci, kdy by se odstoupení od smlouvy řídilo dvěma různými právními řády, a to jedním pro prodávajícího, jiným pro kupujícího.¹⁸⁷ Pokud by se však odstoupení kupujícího i prodávajícího řídilo jedním právním řádem a zbytek smlouvy jiným, byla by taková volba podle mého názoru možná, neboť takové uspořádání by nemělo vést k nelogickým či nerovným situacím.

Z dalších příkladů, kdy lze podle mého názoru oddělit právní režimy jednotlivých částí smluv, bych uvedl například různé právní řády pro formu a obsah smlouvy. Oddělit pro účely volby práva se dá také způsob plnění, nabízí se podřídit jej právu místa, kde má být plněno.¹⁸⁸ Podle mého názoru jsou poměrně jednoduše oddělitelné části smlouvy, které upravují zvláštní otázky, jako např. měnová doložka nebo ustanovení upravující výši úroků z prodlení apod. Jiným právem než zbytek závazkového vztahu se může podle mne řídit i otázka promlčení. Účelné a dle mého názoru i možné je podřídit jinému právnímu řádu i otázku omezení výše náhrady škody¹⁸⁹ či režim tzv. *indemnity clauses*“).

Naopak za typický příklad nelogické, nekompatibilní, volby bych uvedl situaci, kdy práva jedné strany (např. kupujícího) se řídí jiným právním řádem jako povinnosti druhé strany (prodávajícího) – to je samozřejmě při klasické soukromoprávní relaci práv a povinností, kdy právu jedné strany

¹⁸⁴ „3. Vyplývá-li ze všech okolností případu, že je smlouva zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedená v odstavcích 1 nebo 2, použije se právo této jiné země. 4. Není-li možné určit rozhodné právo podle odstavce 1 nebo 2, řídí se smlouva právem země, s níž je nejúžeji spojena.“ Podle odstavců 20 a 21 preambule Nařízení by mělo být při aplikaci těchto „únikových“ klauzulí zohledněno mimo jiné, zda má dotčená smlouva velmi úzký vztah k jiné smlouvě nebo smlouvám. Srov. také čl. 4 odst. 5 Úmluvy.

¹⁸⁵ V podrobnostech k aplikaci čl. 4 (nejen) v těchto případech srov. *Magnus, U.*, Article 4 Rome I Regulation : The Applicable Law in the Absence of Choice. In: *Ferrari/Leible 2009*, s. 27-50; *Bělohávek 2009*, s. 705-711.

¹⁸⁶ Srov. čl. 3 odst. 1 Nařízení i Úmluvy.

¹⁸⁷ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17.

¹⁸⁸ A aplikovat právní řád, ke kterému by jinak soud mohl tak jako tak přihlídnout – srov. čl. 12 odst. 2 Nařízení a oddíl 5.4 níže.

¹⁸⁹ Což je v platném českém právu otázka sporná (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 27. 3. 2008, sp. zn. 32 Odo 1651/2005) a její podřízení právu, které takové omezení umožňuje, může tento problém odstranit.

odpovídá povinnost strany jiné, těžko řešitelná situace. Jak naznačuje výše citovaný příklad z *Giuliano/Lagarde zprávy*, za nelogické bude třeba považovat také to štěpení rozhodného práva, které povede k tomu, že strany nebudou mít pro stejnou otázku stejný právní režim, např. když by se prodlení kupujícího řídilo jiným právním řádem, než prodlení prodávajícího. Při určování toho, zda se jedná o štěpení logicky konzistentní, by měl soud opět přihlídnout k principu smluvní autonomie a snažit se v dobré víře umožnit různý právní režim všude tam, kde je to skutečně možné, jakkoliv samozřejmě aplikace více právních řádů přináší náročnější posouzení celé věci. V zájmu stran by si však neměl situaci ulehčovat.

Giuliano/Lagarde zpráva lakonicky říká, že pokud jsou zvolené právní řády logicky nekonzistentní, použije se pro určení rozhodného práva čl. 4, tedy na situaci se nahlíží, jakoby k volbě práva vůbec nedošlo.¹⁹⁰ Osobně se domnívám, že takto zjednodušeně by soudy postupovat neměly. Je třeba si uvědomit, že pokud strany smlouvu (resp. její jednotlivé části) podrobí např. dvěma právními řádům, přičemž oba jsou odlišné od práva jinak rozhodného, bude aplikace jinak rozhodného práva znamenat, že na celou smlouvu bude nakonec použito právo, které strany ani částečně nechtěly. Proto, je-li volba skutečně logicky nekonzistentní, soudce by měl zkoumat, zda mezi zvolenými právními řády neexistuje např. nějaká hierarchie, zda strany nějakým způsobem neindikovaly, že volba jednoho z právních řádů má zůstat v platnosti, i když druhá volba bude neplatná, apod.¹⁹¹ Opět tedy bude záležet na všech okolnostech případu a soud by měl být veden snahou minimalizovat případné zásahy do smluvní autonomie stran.

Skutečnost, že strany zvolily rozhodné právo jen pro část smlouvy, nezakládá domněnku, že by se tímto právem měla řídit smlouva celá. Naopak, jestliže se strany výslovně shodly na volbě práva jen pro část smlouvy, naznačuje to, že zbývající části smlouvy takovému právu podřídí nechtěly. V takovém případě bude na místě na zbytek smlouvy aplikovat ustanovení určující právo rozhodné v případě absence volby práva.¹⁹²

Je pravdou, že případné komplikace při použití více právních řádů, stejně jako riziko, že soud prohlásí volbu více práv za nekonzistentní (a bude aplikovat právo jinak rozhodné) je důvodem, proč se štěpení v praxi příliš často nepoužívá. To ale neznamená, že by se nevyužívalo nikdy a mělo by se do budoucna uvažovat o zrušení této možnosti. V praxi se s ním setkat lze¹⁹³ a v některých situacích může být pro strany skutečně výhodné a užitečné.

2.6.1 Judikát ICF – omezená použitelnost na případy štěpení volbou práva

V rámci diskuse o štěpení rozhodného práva volbou stran se nemůžeme alespoň stručně nezmínit o historicky prvním rozhodnutí Soudního dvora ve věci *Úmluvy*. Jednalo se o judikát ze dne 6. října 2009 ve věci *ICF*.¹⁹⁴ Případ se týkal určení rozhodného práva pro charterovou smlouvu (pro železniční nákladní dopravu)¹⁹⁵ mezi belgickou a dvěma holandskými společnostmi. Třebaže v dané věci nebyla učiněna volba práva,¹⁹⁶ případ je pro nás zajímavý tím, že se Soudní dvůr zabýval

---

¹⁹⁰ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17.

¹⁹¹ Pro podobný názor srov. *Nygh 1999*, s. 133.

¹⁹² Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17; *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 691.

¹⁹³ V praxi jsem se setkal např. s úvěrovou smlouvou, která se jako celek řídila německým právem, ale některé otázky byly podřízeny právu lucemburskému. Jednalo se o otázku odškodnění (indemnity) a (souvisejícího) předčasného splacení.

¹⁹⁴ Rozsudek ze dne 9. 10. 2009, *ICF*, C-133/08, Sb. rozh., s. I-09687.

¹⁹⁵ Přesná kvalifikace smlouvy však byla také předmětem sporu, v rámci několikastupňového řízení u holandských soudů byla smlouva označena za smlouvu o přepravě zboží, s čímž *ICF* nesouhlasila.

¹⁹⁶ Smlouva byla uzavřena ústně, písemný návrh, který obsahoval volbu belgického práva, nebyl nikdy podepsán.

výkladem čl. 4 odst. 1 Úmluvy, který umožňoval štěpení rozhodného práva i v případě absence volby. Dotyčné ustanovení zní:

„V míře, ve které nebylo právo rozhodné pro smlouvu zvoleno v souladu s článkem 3, se smlouva řídí právem země, s níž nejužěji souvisí. Na část smlouvy, kterou lze od zbytku smlouvy oddělit a která úžěji souvisí s jinou zemí, však lze výjimečně použít právo této jiné země.“

Soudní dvůr tak řešil otázku oddělitelnosti části smlouvy pro účely štěpení rozhodného práva. Je však třeba podtrhnout, že tak činil v kontextu štěpení, které nevycházelo z vůle smluvních stran, Úmluva jej výslovně označila za výjimečné a Nařízení tuto možnost už dnes vůbec nepřipouští.¹⁹⁷ Za těchto okolností se nelze divit, že Soudní dvůr k této otázce zaujal restriktivní přístup. SDEU mimo jiné uvedl:

„[...] možnost rozdělení smlouvy na několik částí za účelem jejího podřízení několika právním ráďům ohrožuje cíle úmluvy a lze ji připustit pouze v případě, že smlouva je tvořena několika částmi, které lze považovat za vzájemně na sobě nezávislé.[...]

Za účelem prokázání, že část smlouvy může být podřízena odlišnému právu, je tedy třeba určit, zda je její předmět ve vztahu k předmětu zbytku smlouvy nezávislý. [...]

Proto, co se týče zejména pravidel týkajících se promlčení práva, musí tato pravidla vyplývat ze stejného právního řádu, který se použije na odpovídající závazek.[...]

[Č]ást smlouvy se může řídit právem odlišným od práva rozhodného pro zbytek smlouvy výlučně v případě, že je její předmět nezávislý.“¹⁹⁸

Požadavek nezávislosti předmětu oddělitelné části smlouvy je skutečně dosti přísný a je to vidět i na dotčeném případě, kdy Soudní dvůr neumožňuje použití jiného právního režimu pro otázku promlčení závazku. Přitom zejména v USA, ale i jiných zemích common law se můžeme setkat s tím, že promlčení se řídí *legis fori* a často tedy jiným právem než zbytek závazku. Otázka promlčení je proto podle mého názoru otázkou oddělitelnou, která (samozřejmě za předpokladu, že režimu stejného právního řádu bude podřízeno promlčení ve vztahu ke všem smluvním stranám) se může řídit jiným právním řádem, než zbytek závazku. Restriktivní přístup Soudního dvora ve věci *ICF* by proto určitě neměl být rozšířen i na případy štěpení volbou práva podle čl. 3, která je ovládána zásadou svobodné volby práva. Že něco takového by ani nebylo úmyslem Soudního dvora, to lze podle mne dovodit z jeho argumentace striktně vázané na text čl. 4 Úmluvy, který tuto možnost omezuje na výjimečné situace.¹⁹⁹ Soudní dvůr v tomto ohledu připomíná i ustanovení *Giuliano/Lagarde zprávy*, z níž je jasné, že štěpení podle čl. 4 se řídí mnohem přísnějšími pravidly než čl. 3, a jako takové má být použito „co nejméně často je to možné.“²⁰⁰

2.7. Dodatečná volba práva, změna volby práva

Nařízení stejně jako Úmluva dává stranám maximální volnost, pokud jde o okamžik, kdy mohou strany právo zvolit.²⁰¹ Učinit tak mohou nejen k okamžiku uzavření smlouvy, ale i před tím či kdykoliv poté.²⁰² Stejně tak mohou strany volbu rozhodného práva kdykoliv změnit.

Jediným časovým omezením pro možnost dodatečné volby či změny volby práva mohou být vnitrostátní procesní pravidla, která mohou určovat okamžik, od kterého již strany nemohou do určení

---

¹⁹⁷ Čl. 4 Nařízení tuto větu neobsahuje.

¹⁹⁸ Srov. dotčený rozsudek, body 45-48.

¹⁹⁹ Srov. např. body 42 a 43 rozsudku.

²⁰⁰ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 23.

²⁰¹ Čl. 3 odst. 2, první věta, zní: „Strany se mohou kdykoli dohodnout, že se smlouva bude řídit jiným právem, než kterým se dosud řídila v důsledku předchozí volby podle tohoto článku nebo na základě jiných ustanovení tohoto nařízení.“ Obdobně zní i Úmluva.

²⁰² Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 17.

volby práva shodným projevem vůle zasahovat.²⁰³ České procesní právo specificky nestanoví, do kdy lze rozhodné právo změnit či dodatečně zvolit. Je otázkou, zda strany mohou dodatečně zvolit či změnit rozhodné právo po podání žaloby a změnit tak právní řád, na základě něhož má soud rozhodovat. Domnívám se, že by to mělo být ponecháno na uvážení soudu, zda takovou změnu připustí, a to s přihlédnutím ke stadiu řízení,²⁰⁴ vlivu takové změny na dosud provedené dokazování a důvodům, které strany k takovému kroku vedou. Je však nutno podotknout, že v praxi si lze jen obtížně představit důvody, pro které by strany uzavíraly dohodu o volbě práva či její změně v okamžiku, kdy mezi nimi vznikl spor. Taková změna práva totiž zpravidla bude pro jednu stranu výhodná a pro druhou nevýhodná. Samozřejmě, někdy může být dopad takové změny neutrální, ale pak nastává otázka, proč by strany takovou dodatečnou volbu práva činily – leda snad, že by např. chtěly, aby soud mohl na danou věc aplikovat *legis fori*, ježto jej zná nejlépe, a byly přesvědčeny, že tak nejlépe posoudí jejich právní argumenty, budou-li si jisty, že jsou stejně přesvědčivé podle jakéhokoli z dotčených právních řádů. O volbě práva (výslovné či ještě spíše implicitní)²⁰⁵ v průběhu řízení lze uvažovat i v rámci jednání o smíru, k němuž strany vyzval soud. I tak se jedná o alternativy spíše hypotetické, než v praxi běžné.

Čl. 3 odst. 2 obsahuje jedno důležité věcné omezení dodatečné volby práva či změny volby práva. Ani jeden z těchto aktů se nedotýká otázky formální platnosti smlouvy ani práv třetích osob. Stačí, aby byla smlouva formálně platná podle původního či následného zvoleného práva. Předchází se tak tomu, aby vznikaly pochybnosti ohledně platnosti smlouvy během doby, která předcházela změně rozhodného/zvoleného práva.²⁰⁶ Také ochrana práv třetích osob je logickou reflexí principu právní jistoty a nabytých práv.²⁰⁷ Z tohoto také plyne, že tvůrci Úmluvy a Nařízení předvíдали, že dodatečná volba práva či změna volby práva bude mít zásadně účinky *ex tunc*.²⁰⁸ Souhlasím však s názory, které připouštějí, aby strany samy určily, že jejich volba bude mít v daném případě prospektivní účinek, tedy bude působit jen do budoucna, tj. *ex nunc*.²⁰⁹ Takový výklad je v souladu s principem autonomie vůle, na němž je čl. 3 Nařízení postaven.

Náležitosti změny volby práva se řídí stejnými pravidly jako původní volba.²¹⁰ Z toho plyne, že i původně písemně uzavřenou a výslovnou volbu práva lze později změnit ústně či implicitně,²¹¹ snad s výjimkou případů, kdy by zcela neformální volba práva mohla porušovat imperativní normy.²¹²

2.8. Podmíněná volba práva, alternativní volba práva (*floating choice*), negativní volba práva

Na závěr této části věnované základním náležitostem volby práva podle Nařízení a Úmluvy, věnujeme krátkou zmínku otázce, kterou Nařízení ani Úmluva a dle mých poznatků příliš ani odborná literatura neřeší. Jedná se o otázku, zda strany mohou zvolit právo podmíněně či volbu formulovat alternativně. Za příklad podmíněné volby lze označit situaci, kdy by strany zvolily právo státu A, ale

---

²⁰³ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 18.

²⁰⁴ O možné dodatečné volbě práva (a to třeba i implicitní) lze například uvažovat v rámci soudem nařízeného pokusu o smírné řešení věci, kde strany mohou argumentovat stejným právním řádem.

²⁰⁵ Srov. k implicitní volbě práva v těchto situacích pozn. pod čarou č. 168 a text, který ji obklopuje.

²⁰⁶ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 18 a 30.

²⁰⁷ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 18.

²⁰⁸ Srov. pro stejný závěr *Rozehnalová 2010*, s. 111-112; *Crha 2009*, s. 36; srov. též *Kučera 2009*, s. 136; *Nygh 1999*, s. 102, pozn. č. 145. Nesouhlasím s názorem v *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 692, kde je bez bližšího odůvodnění naznačeno, že účinky dodatečné volby jsou *ex nunc*.

²⁰⁹ Srov. *Kučera 2009*, s. 136; *Nygh 1999*, s. 102.

²¹⁰ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 18.

²¹¹ Srov. *Nygh 1999*, s. 100.

²¹² Srov. např. oddíl 5.3.

tato volba by byla platná pouze za podmínky, že v mezidobí po uzavření smlouvy nedojde k jeho zásadní změně (např. bude zrušen určitý zákon, dojde ke státnímu převratu apod.) – pokud by taková situace nastala, volba by byla neúčinnou/neplatnou.²¹³ Příkladem alternativní volby práva je situace, kdy smlouva (či její část) se řídí buď právem A, nebo právem B, přičemž výběr by byl ponechán buď na soudu či na některé ze stran.

Možnost, aby jedna ze stran později vybrala rozhodné právo (ať již jakékoliv nebo z předem určeného okruhu právních řádů) se v terminologii common law nazývá „floating choice.“²¹⁴ Profesor Nygh tvrdí, že pokud se připouští změna či dodatečná volba práva, musí být připuštěna i floating choice, třebaže o ní Úmluva mlčí. Podle Nygha totiž není důvod činit rozdíl mezi změnou volby práva, kterou učiní strany dohodou a dohodou stran o tom, že jedna ze stran bude moci učinit volbu práva někdy v době po uzavření smlouvy. Do doby, než dotyčná strana tohoto práva využije, bude se smlouva řídit právem jinak rozhodným.²¹⁵ Tím Nygh odpovídá na argumenty autorů, kteří s možností floating choice nesouhlasí, neboť by znamenala, že do doby, než dotyčná strana učiní volbu, neřídila by se smlouva žádným právním řádem.²¹⁶

Jakkoliv většinou s promyšlenými argumenty a liberálním přístupem profesora Nygha souzním, k možnosti floating choice či alternativní volby práva jsem spíše skeptický. Ve své praxi jsem se setkal s tím, že se strany snažily do smlouvy navrhnout volbu práva typu: „*Smlouva se řídí právním řádem dle volby žalobce,*“ a my se museli zabývat otázkou, zda je něco takového vůbec v režimu Úmluvy/Narižení přípustné. Již z výše uvedeného textu plyne, že jednoznačná odpověď na tuto otázku neexistuje, nicméně se přikláním k tomu, že by připuštěna být neměla. Skutečnost, že rozhodné právo může být unilaterálně změněno jednou ze stran, vytváří ve vztahu ke straně druhé dle mého neúnosně vysokou míru nejistoty a nepředvídatelnosti co do jejich smluvních práv a povinností. Jak mám vědět, zda plním v souladu se smlouvou, či nikoliv, když tato skutečnost bude (např.) záviset na tom, jaké právo zvolí strana, která mne bude za porušení smlouvy žalovat? Jak mi má v této věci poradit můj právní zástupce, když ten se dozví, jakým právem se smlouva řídí, až když bude podána žaloba? Unilaterální volba (jakkoliv předem odsouhlasená oběma stranami) se výrazně liší od dodatečné volby či změny práva učiněné dohodou stran právě tím, že v posledně uvedené situaci mají obě strany po celou dobu svůj osud ve svých rukou, tedy, že v každém okamžiku vědí, jakým právem se jejich smlouva řídí, protože k jakékoliv změně může dojít jen s jejich souhlasem (ať výslovným či implicitním). Floating choice tak vznáší výrazné otazníky jak z hlediska právní jistoty, tak z hlediska určitosti volby práva jakožto právního úkonu a neměla by být podle mého názoru dovolena.

Jinou otázkou samozřejmě je, zda můžeme nepřipustnost floating choice dovozovat přímo z Nařízení či bychom otázku její platnosti měli ponechat vnitrostátnímu právu jako otázku materiální platnosti. Odpověď se podle mne musí odvíjet od toho, zda Římské instrumenty skutečně floating choice ani nepřímou neupravují. Pokud bychom došli k závěru, že tyto předpisy skutečně nenabízejí žádná, ani nepřímá, vodítka, pak nezbyvá, než tuto otázku řešit v rámci materiální platnosti a národního práva (třeba právě jako otázku (ne)určitosti právního úkonu). V tomto směru se zdá, že oporu pro zákaz unilaterální volby práva poskytuje text čl. 3 odst. 2, který říká: „*Strany se mohou kdykoli dohodnout, že se smlouva bude řídit jiným právem[...]*“ Tato věta se zdá poměrně jednoznačně (i v jiných jazykových verzích) indikovat, že by zde měla být vždy *dohoda* ohledně konkrétního práva a že tedy floating choice není možná. Připouštím, že můj závěr o nepřipustnosti floating choice

---

²¹³ Jedná se zde o příklad rozvazovací podmínky.

²¹⁴ Srov. Nygh 1999, s. 98.

²¹⁵ Srov. Nygh 1999, s. 99 a pozn. č. 133, kde cituje souhlasné i nesouhlasné názory.

²¹⁶ Srov. např. Cheshire, North & Fawcett 2008, s. 689-690.

nesvědčí principu autonomie vůle, na němž je čl. 3 postaven, přesto se k němu z výše uvedených zásadních důvodů přikláním.

Pokud jde o podmíněnou volbu práva, pak v případě, že splnění či nesplnění dotyčné podmínky bude záviset jen na vůli jedné ze stran, bude o ní platit v zásadě to samé, co jsem uvedl o floating choice. Pokud jde o volbu práva podmíněnou nějakou skutečností na vůli stran nezávislé, domnívám se, že se nejedná o otázku, kterou nelze vyřešit na základě textu Římských instrumentů, ale bude třeba ji posoudit v rámci materiální platnosti.²¹⁷

Další (i pro praxi) zajímavou²¹⁸ a dle mých poznatků v literatuře nepříliš řešenou otázkou je možnost jakési *negativní* volby práva, tj. dohody stran o tom, že na jejich smlouvu (či její část) se určitý právní řád nepoužije. V literatuře jsem našel citaci případu soudu v Padově, který, byť jen jako *obiter*, uvedl, že strany mohou „vyloučit“ použití právního řádu nějakého státu, nikoliv však všech států.²¹⁹ Osobně se domnívám, že strany mohou vždy vyloučit jen tolik právních řádů, aby zbyval alespoň jeden, k němuž má posuzovaná situace nějakou vazbu a bylo tedy možné určit rozhodné právo podle čl. 4 Nařízení/Úmluvy. Pokud by strany vyloučily všechny právní řády, které mají k případu nějaké relevantní pojitko a přitom nezvolily (jiné) rozhodné právo, nebylo by možné určit rozhodný právní řád, což je samozřejmě situace, kterou nelze připustit. Na závěr této pasáže k netradičním způsobům volby práva nezbyvá než dodat, že jen případná budoucí judikatura Soudního dvora ukáže, zda mnou zde uváděné závěry k této nepříliš probádané oblasti jsou „správné“, tj. zda bude podobně uvažovat i orgán, který má ohledně interpretace Úmluvy i Nařízení konečné slovo.

3. OTÁZKA PŘÍPUSTNOSTI VOLBY PRÁVA, JEJÍ EXISTENCE, MATERIÁLNÍ A FORMÁLNÍ PLATNOSTI

3.1. Přípustnost a splnění základních náležitostí volby práva určuje *lex fori*, tj. Nařízení a Úmluva

Náležitosti rozebrané v části 2 výše jsou základní náležitosti, kterým musí volba práva vyhovovat, aby mohla být soudy členských států připuštěna. Nařízení i Úmluva obsahují normy mezinárodního práva soukromého, které ukládají podmínky, za nichž soudy, jež jsou těmito normami vázány (v daném případě tedy soudy členských států EU), mohou aplikovat i jiný právní řád než právní řád státu soudu. Každý soud je přitom primárně vázán svým právním řádem a není možné, aby jiný, tedy cizí, právní řád (který soud tedy přímo neváže, ale je aplikovatelný pouze z příkazu *legis fori*) aplikoval nad rámec vymezený právě jeho právním řádem. Toto zásadní pravidlo se promítá nejen do otázky omezení rozhodného práva, diskutované níže v oddíle 5, ale i do otázky posouzení existence a platnosti (materiální i formální) samotné volby práva, kterou se budeme zabývat v této části.

Z výše uvedeného plyne, že aby mohly (v případě smluv spadající do působnosti Úmluvy/Nařízení) soudy členských států použít právo cizího státu na základě volby stran, musí nejdříve zkoumat splnění náležitostí upravených čl. 3, které jsme rozebrali výše. Jen *lex fori* tedy

---

²¹⁷ Srov. část 3.

²¹⁸ Dovedu si představit situaci, kdy strany sice nejsou schopny se dohodnout na rozhodném právu, ale dokáží nalézt shodu alespoň na tom, že určitý právní řád na svůj kontrakt aplikovat nechtějí, např. s ohledem na některá jeho ustanovení – konkrétně se třeba obě strany shodnou na oboustranné užitečnosti možnosti omezení výše náhrady škody, a proto vyloučí potenciálně aplikovatelný právní řád, který takovou limitaci nepřipouští (či je podle něj taková otázka alespoň sporná).

²¹⁹ Případ cituje a velice stručně komentuje *Sambugaro 2008*, s. I-131 a pozn. pod čarou č. 71 a 72.

rozhoduje o tom, zda je volba vůbec přípustná.²²⁰ Až v případě, budou-li tyto prvotní překážky smluvními stranami úspěšně „přeskočeny“, bude teprve soud zkoumat další otázky, tedy především materiální a formální platnost dané volby práva. Tyto otázky však již Nařízení nereguluje přímo, ale ponechává to na právním řádu určeném podle kolizních norem, které Nařízení pro tyto otázky stanoví. Nařízení v tomto směru uvádí, že „*existence a platnost souhlasu stran s volbou rozhodného práva*“ se určuje v souladu s čl. 10, 11 a 13,²²¹ tedy články určujícími rozhodné právo pro materiální platnost, formální platnost a nezpůsobilost smluv obecně. Níže se na tato tři ustanovení a jejich použitelnost ve vztahu k ujednání o volbě práva postupně podíváme.

Ještě před tím je na místě učinit několik poznámek, které se vztahují ke všem těmto ustanovením. Jak už jsme uvedli výše, Nařízení ani Úmluva neumožňují zpětný odkaz, takže právo určené na základě těchto ustanovení se použije s výjimkou norem mezinárodního práva soukromého. Přitom to budou obvykle právě tyto normy, které specificky upravují náležitosti ujednání o volbě práva. To, že se nepoužijí, má tedy zásadní význam pro určení platnosti volby práva jako takové, protože jestliže daný právní řád obecně zakazuje volbu práva nebo pro volbu práva stanoví speciální formální náležitosti, nebude na tato pravidla brát soud zřetel, neboť se jedná o ustanovení mezinárodního práva soukromého. V praxi to povede k tomu, že strany mohou zvolit právní řád státu, který volbu práva vůbec neumožňuje či dokonce přímo zakazuje. Právní řád určený na základě dále diskutovaných ustanovení se tak použije jenom v rozsahu, v jakém neupravuje specificky otázky mezinárodního práva soukromého, tedy použitelná budou ta ustanovení, která se obecně vztahují k materiální či formální platnosti, případně nezpůsobilosti, běžných právních úkonů, nikoliv úkonů kolizních, jejichž typickým představitelem je volba práva.²²²

Navíc se domnívám, že v případě, že čl. 3 již sám cele nebo částečně upravuje některou náležitost ujednání o volbě práva, nelze právní řád rozhodný pro materiální či formální platnost nebo nezpůsobilost použít k tomu, aby vysloveně negoval některý z požadavků samotného Nařízení/Úmluvy. To plyne z výše uvedeného pravidla, že rozhodný právní řád lze použít pouze v míře, v jaké to kolizní pravidla *legis fori* připouští a stanoví. Jak zmiňuji i na jiných místech této práce, unifikční předpisy, tím spíše předpisy unijního práva, musí být vykládány tak, aby byla maximálním možným způsobem zajištěna jejich jednotná aplikace ve všech zemích, jež tyto předpisy vážou. Domnívám se tedy, že právní řády použitelné pro otázky „*existence a platnost[i] souhlasu stran s volbou rozhodného práva*,“ jejichž určení svěřuje čl. 3 zvláštním článkům Římských instrumentů, se použijí pouze v rozsahu, v jakém nečiní neúčinnými pravidla kladená na volbu práva přímo samotným Nařízením/Úmluvou. Blíže se k tomu vrátíme níže, zde jako příklad uvedu, že pokud z čl. 3 jasně vyplývá, že volbu práva lze učinit ústně, nemůže aplikace právního řádu upravujícího otázku formální platnosti vést k tomu, že platnými budou pouze ty dohody o volbě práva, které budou mít písemnou podobu. Takový výsledek by byl v přímém rozporu s čl. 3 odst. 1.

3.2. Materiální (věcná) platnost volby práva

3.2.1 Rozsah pojmu materiální platnosti (i) ve vztahu k volbě práva

Nařízení stanoví shodný režim pro otázku existence souhlasu stran s volbou práva, jakož i pro otázku tzv. materiální platnosti volby práva a zbavuje nás tak problému, zda je třeba oddělovat právní

---

²²⁰ Srov. *Nygh 1999*, s. 46, 72 nebo 86; *Briggs 2008*, s. 426-428.

²²¹ Srov. čl. 3 odst. 5 Nařízení a čl. 3 odst. 4 Úmluvy – v případě Úmluvy se jedná o odkaz na čl. 8, 9 a 11.

²²² Jakkoliv je volba práva plnoprávný hraniční určovatel (srov. *Kučera 2009*, s. 132), její specifičnost tkví v tom, že má povahu dvoustranného právního úkonu, tedy shodného projevu, který působí právem předvídané následky, v tomto případě následek v rovině kolizní, tedy určení práva rozhodného pro daný smluvní vztah.

režim otázky samotné *existence souhlasu* stran s volbou práva od otázky její materiální platnosti.²²³ Podle Nařízení tak budeme podle stejného právního řádu posuzovat pod hlavičkou materiální platnosti, zda skutečně ve vztahu k volbě práva existuje shodný projev vůle, zda nedošlo k omylu, podvodu nebo nepřiměřenému nátlaku. Za ustanovení upravující materiální platnost právního úkonu lze považovat např. § 37 odst. 1 českého občanského zákoníku, který stanoví, že: „Právní úkon musí být učiněn svobodně a vážně, určitě a srozumitelně; jinak je neplatný.“²²⁴

Jestliže bychom tedy došli k závěru, že v daném případě má být právem rozhodným pro otázku materiální platnosti volby práva právo české, musela by volba práva být s tímto ustanovením v souladu, jinak by byla neplatná, a to navzdory tomu, že jinak by tato volba splňovala náležitosti čl. 3 Nařízení/Úmluvy. Selhala by totiž z hlediska požadavků materiální platnosti, které se řídí právním řádem určeným podle čl. 10 Nařízení (čl. 8 Úmluvy). Znovu ovšem připomínáme, že ustanovení mezinárodního práva soukromého tohoto právního řádu se nepoužijí, a proto ta ustanovení, která by specificky upravovala otázku materiální platnosti přímo volby práva, se neaplikují – např. pokud by stanovila, že volbu práva nelze změnit či že volba práva musí být učiněna nejpozději při uzavření smlouvy – ke všem těmto ustanovením by se nepřihlíželo, protože by se jednalo o úpravu mezinárodního práva soukromého dané země.

Zajímavější je otázka, jak by se postupovalo v případě, kdy by právo rozhodné pro materiální platnost považovalo obecně (nebo třeba i jen ve vztahu ke konkrétní smlouvě) za neplatné právní úkony podmíněné. Vzhledem k tomu, že Nařízení ani Úmluva otázku podmíněné volby práva výslovně neupravují, domnívám se, že volba práva by byla v tomto případě neplatná. Kdyby však, čistě hypoteticky, Nařízení výslovně upravovalo podmíněnou volbu práva, pak by podle mého názoru nemohl právní řád rozhodný pro otázku materiální platnosti takovou volbu negovat, a to i kdyby zakazoval podmíněné úkony obecně, nikoliv jen ve vztahu k volbě práva. Tento názor se opírá o výše rozebranou úvahu, že právní řád upravující otázky existence a souhlasu stran s volbou práva nemůže negovat úpravu volby práva stanovenou přímo Nařízením/Úmluvou. Samozřejmě, něco jiného by bylo, pokud by z Římských instrumentů jasně plynulo, že podmíněná volba práva je připuštěna pouze v rozsahu, v jakém je v souladu s právním řádem rozhodným pro materiální platnost. Pro takový závěr by však odkaz čl. 3 odst. 5 (respektive čl. 3 odst. 4 Úmluvy) dle mého názoru nepostačoval.

3.2.2 *Právo rozhodné pro otázku materiální platnosti*

Nyní, když víme, na jaké otázky a v jakém rozsahu se právo rozhodné pro materiální platnost volby práva použije, podíváme se způsob jeho určení. Jak bylo již uvedeno výše, Nařízení i Úmluva odkazují v této věci na článek, podle něhož se určuje právo rozhodné pro materiální platnost (i) celé smlouvy. V případě Nařízení se jedná o čl. 10, jehož odst. 1 zní:

*„Existence a platnost smlouvy nebo některého ustanovení smlouvy se určuje podle práva, které by se na základě tohoto nařízení použilo, kdyby byla smlouva nebo ustanovení smlouvy platné.“*²²⁵

Jak uvádí *Giuliano/Lagarde zpráva*, účelem tohoto ustanovení je prolomit argument v kruhu, který je založen na úvaze, že kde je volba rozhodného práva, žádné právo nemůže být určeno jako rozhodné, dokud nebude stanoveno, že smlouva je platná.²²⁶ Tento argumentační kruh vychází

---

²²³ Srov. k tomu např. *Rozehnalová 2010*, s. 199-201. Tento problém nám však vyvstává např. v souvislosti s volbou soudu v režimu Haagské úmluvy o dohodách o volbě soudu – srov. kapitolu III.B, oddíl 3.10. I Nařízení však obsahuje specifickou pojistku pro některé případy neexistence souhlasu – srov. oddíl 3.2.3.

²²⁴ § 37 odst. 1.

²²⁵ V případě Úmluvy se jedná o obdobně znějící čl. 8 odst. 1.

²²⁶ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 30. Pro jasnější pochopení tohoto argumentačního kruhu bych k uvedenému dodal, že kruhovost onoho argumentu spočívá v tom, že dokud neurčíme rozhodné právo, nemůžeme ani vědět, jestli je smlouva platná.

z pojetí, že volba práva je pevnou součástí smlouvy, v níž je obsažena, a pokud je smlouva neplatnou, stane se neplatnou i volba práva. Čl. 8 Úmluvy a 10 Nařízení se tak svou textací snaží tomuto argumentu vyhnout a zároveň tím podpořit tradiční kontinentální koncepci, podle níž je ujednání o volbě práva právně nezávislé na platnosti smlouvy, v níž je obsaženo.²²⁷ To je evidentní při určení rozhodného práva pro platnost smlouvy jako celku – ve světle čl. 10 se totiž v případě ujednání o volbě práva platnost smlouvy posoudí podle práva takto zvoleného, i kdyby se v jeho světle ukázalo, že smlouva platná nebyla. Neplatnost smlouvy tak nebude mít vliv na platnost ujednání o volbě právního řádu, podle kterého se neplatnost smlouvy posoudila, třebaže toto ujednání bylo jedním z ustanovení této (neplatné) smlouvy.

Docházíme tedy k závěru, že pokud má čl. 10²²⁸ dávat smysl, musí se k platnosti ujednání o volbě práva přistupovat odděleně od otázky platnosti smlouvy, pro kterou je právo tímto ujednáním zvoleno.²²⁹ Tím se konečně dostáváme ke klíčové otázce: jak postupovat při určení práva rozhodného pro platnost samotného ujednání o volbě práva?

Giuliano/Lagarde zpráva uvádí, že slova „některé ustanovení“ smlouvy bylo v čl. 8 Úmluvy (čl. 10 Nařízení) použito, aby bylo zřejmé, že jsou pokryty i ty případy, kdy se vede spor o platnost (jen) některého ustanovení smlouvy, jako např. ujednání o volbě práva.²³⁰ Toto vysvětlení však není příliš nápomocné, protože když si jej promítneme do textu čl. 10, nedozvíme se více, než že platnost ujednání o volbě práva se řídí právem, které by se na základě Nařízení použilo, kdyby toto ujednání bylo platné.²³¹ A jestliže vycházíme z koncepce oddělitelnosti ujednání od smlouvy, nemůžeme argumentovat, že volba práva rozhodného pro smlouvu musí automaticky znamenat i volbu stejného práva pro samotné ujednání.

Jak uvidíme později,²³² některé mezinárodní úmluvy obsahují ustanovení poměrně podobné čl. 10 odst. 1 Nařízení, ale jejich formulace je přesnější v tom, že je nepochybné, že ujednání o volbě práva se řídí stejným právem, jež tímto ujednáním volí. Jak Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží z r. 1955,²³³ tak Haagská úmluva o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží z r. 1986²³⁴ obsahují jednoznačná ustanovení o tom, že i ujednání o volbě práva se skutečně řídí právem, které strany zvolily pro smlouvu. Na druhou stranu např. Mexická úmluva, která byla modelována po vzoru Úmluvy, obsahuje ustanovení též podobné čl. 8 odst. 1 Úmluvy (10 odst. 1 Nařízení), ale v tomto případě odlišné ve smyslu nasvědčujícím tomu, že právo rozhodné pro ujednání o volbě práva se určí stejně jako pro jakoukoliv jinou smlouvu podle ustanovení této úmluvy – tedy, že i pro ujednání o volbě práva je možno zvolit právní řád, jímž se jeho platnost bude řídit a který může být jiný, než právní řád zvolený tímto ujednáním pro platnost (ostatních ustanovení) smlouvy.²³⁵

---

²²⁷ Srov. *Kučera 2009*, s. 131; *Nygh 1999*, s. 84-85.

²²⁸ Ale i čl. 3, zejména odst. 5.

²²⁹ Pro stejný názor srov. *Heiss 2009*, s. 3.

²³⁰ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28.

²³¹ Stačí do čl. 10 Nařízení, resp. čl. 8 Úmluvy dosadit slova „ujednání o volbě práva“ místo obratu „některého ustanovení“.

²³² Srov. kapitolu II.B.

²³³ Čl. 2 odst. 3 této úmluvy zní: „*Podmínky souhlasu stran s právem, jež se stanoví jako použitelné, se řídí tímto právem.*“ Srov. kapitolu II.B, oddíl 1.

²³⁴ Tato úmluva obsahuje ve svém čl. 10 odst. 2 prakticky totožné ustanovení jako čl. 10 odst. 1 Nařízení (čl. 8 odst. 1 Úmluvy), ale ještě předtím, v ustanovení čl. 10 odst. 1 tato úmluva stanoví výslovně, že „*otázky týkající se existence a věcné platnosti souhlasu smluvních stran s volbou rozhodného práva se řídí zvoleným právem [mysleno právo zvolené pro danou kupní smlouvu].*“ Srov. kapitolu II.B, oddíl 3.

²³⁵ Srov. kapitolu II.B, oddíl 2.

Jednoznačnou shodu nad danou otázkou nenalezneme ani v odborné literatuře. Stanoviska k tomuto problému jsou často nejednoznačná sama o sobě.²³⁶ Přesto se zdá převažovat názor, podle něhož se platnost volby práva má posuzovat podle *legis causae* smlouvy, tedy práva, jímž se smlouva řídí.²³⁷ Oproti tomu např. profesor Kučera jednoznačně tvrdí, že dotyčné ustanovení je třeba vykládat tak, že platnost ujednání o volbě práva se musí posoudit samostatně podle Úmluvy nebo Nařízení, protože toto ujednání je samo o sobě smlouvou. Z toho podle Z. Kučery plyne, že bude ve smyslu čl. 4 třeba identifikovat zemi, s níž dané ujednání nejúžeji souvisí, což sice obvykle bude stát, jehož právo strany zvolily pro samotnou smlouvu, ale může jím být podle okolností i stát místa soudu, místa plnění apod.²³⁸

Profesor Kučera má nepochybně pravdu (a bylo to již uvedeno i výše), že Nařízení (stejně jako Úmluva) nahlíží na ujednání o volbě práva jako na akt na smlouvě, v níž je obsaženo, obecně nezávislý,²³⁹ tím spíše je nezávislý v situaci, kdy není součástí smlouvy. Nicméně výše připomenutá pasáž *Giuliano/Lagarde zprávy* uvádí, že pro účely čl. 10 je „některým ustanovením“ smlouvy myšlena (i) volba práva. Navíc ani Úmluva ani Nařízení nepoužívá pro volbu práva označení „smlouva“ – toto označení je ve všech ustanoveních, jejichž význam je nepochybný, vyhrazeno substantivním občanským či obchodním smlouvám. Z toho plyne, že slovo smlouva nelze pro účely aplikace Úmluvy/Nařízení automaticky aplikovat i na ujednání o volbě práva.

Přesto se ke stanovisku Kučerovu přikláním, neboť pokud bychom připustili výklad, že ujednání o volbě práva se vždy musí řídit právem, které tato volba určuje pro smlouvu, vyloučili bychom tak možnost, aby si strany zvolily pro platnost volby práva právo dle svého uvážení. To by bylo v rozporu s principem smluvní autonomie, na němž je Nařízení postaveno. Navíc v některých případech upraví strany v rámci jednoho ujednání volbu práva pro různé části smlouvy²⁴⁰ a bylo by zcela nelogické, aby se platnost tohoto jednoho stejného ujednání řídila ve vztahu ke každé předmětné části smlouvy jiným právním řádem.

Z praktického pohledu je však třeba zdůraznit, že pokud strany jasně neindikují, že by se ujednání o volbě práva mělo řídit jiným právním řádem, než je právo, které skrze toto ujednání volí pro samotnou smlouvu či její část, bude v drtivé většině případů *lex causae* i právem rozhodným pro platnost samotného ujednání o volbě práva. Pokud totiž sjednávají strany právo rozhodné pro smlouvu, téměř vždy mají podle mne na mysli, že se tímto právem budou řídit všechna ustanovení smlouvy včetně samotné doložky o volbě práva. Proto v případě, kdy zde nebude jednoznačná indikace k jinému právu, měly by soudy vždy dovozovat implicitní volbu zvoleného práva i pro platnost ujednání o této volbě. Stejně tak v případech, kdy dohoda o volbě práva není součástí smlouvy, lze dovozovat implicitní volbu *legis causae*, případně argumentovat, že země, jejíž právo strany v této dohodě volí, má k této dohodě nejužší vztah (ve smyslu čl. 4 Úmluvy/Nařízení) a bude se jím tedy řídit i její platnost. Jediná praktická situace (mimo explicitní volby jiného práva pro dohodu o volbě práva), kdy právo zvolené pro smlouvu nebude nutně rozhodné i pro samotnou dohodu o volbě práva, nastane tehdy, když se dohoda o volbě práva týká více práv pro různé části smlouvy.

---

²³⁶ Srov. *Nygh 1999*, s. 95, který se zdá se přiklánit k tomu, že ujednání o volbě práva se může řídit i jiným právem, než je to, které strany volí pro smlouvu, ale na podporu tohoto názoru dává Úmluvu „do stejného pytle“ s úmluvami, které zcela prokazatelně spojují právo rozhodné pro platnost volby práva s právem, které je předmětem této volby, konkrétně jde o obě výše citované Haagské úmluvy.

²³⁷ Srov. *Pauknerová 2008*, s. 235. Stejný názor *Bělohávek 2009*, s. 596, který na jeho podporu cituje i renomovanou knihu Dicey, Morris & Collins on the Conflict of Laws. Stejně jednoznačně se vyjadřuje i *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 744-745; podobně srov. *Heiss 2009*, s. 3.

²³⁸ Podle všeho se zdá, že podobný názor zastává i *Rozehnalová 2010*, s. 112-114.

²³⁹ Shodně *Heiss 2009*, s. 3; *Bělohávek 2009*, s. 596; *Rozehnalová 2010*, s. 112.

²⁴⁰ Např. ustanovení typu: „Článek 3, 5 a 7 se řídí právním řádem České republiky, zbývající ustanovení smlouvy právním řádem Spolkové republiky Německo.“

V takových případech bude třeba zkoumat z okolností, zda nedošlo k implicitní volbě jednoho ze zvolených právních řádů i pro samotné ujednání o volbě práva, případně bude muset soud ve smyslu čl. 4 zkoumat, která země má k dané dohodě nejužší vztah. Soudy mohou přihlížet ke všem relevantním okolnostem, mezi jinými se nabízí povaha ustanovení, ke kterým se to které zvolené právo vztahuje.

V každém případě je možné říci, že Římské instrumenty obsahují rozdílný přístup k určení rozhodného práva pro platnost dohody o volbě práva, než jak k tomu přistupovala dřívější česká praxe, dle které se tato platnost posuzovala podle *legis fori*.²⁴¹ Tento přístup byl nepochybně jednodušší pro aplikaci ze strany soudů, ale na druhou stranu nese riziko *forum shoppingu*, neboť platnost volby práva je závislá na tom, u soudů kterého státu se vede spor. Z tohoto pohledu je přístup Římských instrumentů vhodnější.²⁴²

3.2.3 Čl. 10 odst. 2: ochrana při absenci souhlasu

3.2.3.1 Působnost čl. 10 odst. 2

Čl. 10 odst. 2²⁴³ stanoví, že „[v]yplývá-li [...] z okolností, že by nebylo přiměřené určovat účinky chování strany podle práva uvedeného v [čl. 10] odstavci 1, může se strana za účelem zjištění, že neprojevila souhlas, odvolat na právo země, v níž se nachází její obvyklé bydliště.“

Toto pravidlo se vztahuje výlučně k existenci, nikoliv platnosti souhlasu, a jeho účelem je řešit zejména situace, kdy mlčení může být podle některých právních řádů za určitých okolností vnímáno jako souhlas.²⁴⁴ I když „chování strany“ nemusí zahrnovat jenom případy mlčení, typicky půjde především o případy, kdy je jedné straně za určitých okolností učiněna nabídka a druhá strana se k ní nevyjádří, přičemž podle právního řádu jejího bydliště,²⁴⁵ toto „mlčení“ neznamená souhlas, ale podle právního řádu, kterým se smlouva má řídit (ať už na základě volby práva, která je též součástí nabídky nebo na základě určení rozhodného práva podle čl. 4) se toto chování vykládá jako souhlas. Samozřejmě, teoreticky není působnost tohoto ustanovení omezena jen na adresáta nabídky, ale možnost odvolat se na něj mají všichni (údajní) účastníci daného smluvního závazkového vztahu.²⁴⁶

Soud při určování toho, zda použití práva podle čl. 10 odst. 1 by bylo v dané situaci opravdu nepřiměřené, zkoumá všechny okolnosti případu, zejména pak obchodní praxi obou stran a jejich předchozí obchodní vztahy.²⁴⁷ Je zřejmé, že pokud např. strana, jejíž právní řád (tj. právní řád jejího obvyklého bydliště) nepovažuje mlčení za projev vůle, v minulosti již obchodovala podle právního řádu, který mlčení za určitých okolností účinky přiznává, a dokonce tímto způsobem dříve uzavírala obchody se stranou, proti níž se nyní ochrany čl. 10 odst. 2 dovolává, neměla by být tato ochrana přiznána. V každém případě vždy bude třeba posoudit všechny relevantní okolnosti. Jak z daného ustanovení plyne, lze se jejdovolat jen jako obrany proti účinnosti smlouvy, s níž strana podle svého

---

²⁴¹ Srov. *Pauknerová 2008*, s. 235; *Kučera 2009*, s. 131-132.

²⁴² *Rozehnalová 2010*, s. 114 nachází důvody, proč se před účinností Úmluvy / Nařízení v režimu ZMPS používalo pro otázky materiální platnosti volby práva *lex fori* v tom, že vnitrostátní právní řády se liší v rozsahu limitů volby či zvoleného práva, zatímco Úmluva i Nařízení tyto otázky přímo řeší.

²⁴³ Obdobně čl. 8 odst. 2 Úmluvy.

²⁴⁴ *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28.

²⁴⁵ A tedy právního řádu, se kterým bude zpravidla nejlépe obeznámena. Za obvyklé bydliště právnické osoby se považuje místo její ústřední správy, u fyzické osoby podnikatele je to hlavní místo podnikání a relevantním časovým okamžikem určení místa obvyklého bydliště je doba uzavření smlouvy – což podle mého názoru vylučuje *forum shopping*, kterého se obává *Bělohávek 2009* na s. 1441 – srov. čl. 19 odst. 3 Nařízení. Blíže k výkladu pojmu bydliště srov. *Bělohávek 2009*, s. 1657-1688. Na rozdíl od nařízení Brusel I, které výslovně odkazuje na použití vnitrostátního práva, se bude pojem obvyklé bydliště v režimu Nařízení vykládat autonomně.

²⁴⁶ Srov. *Bělohávek 2009*, s. 1441; *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28.

²⁴⁷ *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28.

právního řádu neprojevila souhlas, nelze jej použít ke „vzkříšení“ smlouvy podle rozhodného práva jinak neplatné/neexistující.²⁴⁸

3.2.3.2 *Použití čl. 10 odst. 2 na ujednání o volbě práva*

Vše výše řečené o čl. 10 odst. 2 se dá přiměřeně použít na ujednání o volbě práva. Za podmínek výše rozebraných může strana namítat, že s volbou práva souhlas nedala. V praxi se budou nejčastěji vyskytovat případy, kdy strana bude odmítat, že dala souhlas se smlouvou, jejíž součástí bude i ujednání o volbě práva. Její argumentace o nedostatku souhlasu se tak bude vztahovat jak k tomuto ujednání, tak ke smlouvě jako celku. Právě ono ujednání může však v těchto situacích mít klíčový význam, neboť právě na základě něj se smlouva bude řídit právním řádem, který přiznává (např.) mlčení účinky souhlasu. Ve chvíli, kdy se strana úspěšně odvolá na čl. 10 odst. 2 ve vztahu k dohodě o volbě práva a tato volba tak bude prohlášena za nulitní, nemusí již řešit ani smlouvu jako celek, pokud při neexistenci volby práva se smlouva bude řídit právním řádem, který (např.) mlčení účinky projevu vůle nepřiznává. Jak však bylo řečeno, v praxi bude argumentace k ujednání a smlouvě jako celku spadat v jedno, alespoň v případech, kdy toto ujednání bude jen jedním z mnoha ustanovení dané smlouvy.

3.3. Formální platnost

3.3.1 *Rozsah pojmu formální platnosti (i) ve vztahu k volbě práva*

Čl. 11 upravující otázky formální platnosti²⁴⁹ nedefinuje, co se rozumí „formou“. *Giuliano/Lagarde zpráva* uvádí, že to je způsobeno nejednoznačností (a tedy obtížnou definovatelností) tohoto pojmu, nicméně připouští, že formu lze vykládat jako jakoukoliv vnější manifestaci, která je na osobě projevující svou vůli vyžadována k tomu, aby byla právně vázána – v případě absence této manifestace nebude projev vůle považován za plně účinný.²⁵⁰ V praxi půjde typicky o požadavek písemné podoby smlouvy, požadavek podpisů na stejné listině, ale může to být i požadavek úředního ověření, formy notářského zápisu či účasti svědků.

Opět platí, že ta ustanovení právního řádu rozhodného pro formu, která spadají do mezinárodního práva soukromého, se díky vyloučení zpětného odkazu nepoužijí, a proto i veškeré normy, které specificky upravují formu pro volbu práva, zůstanou nepoužity a strany ani soud na ně tedy nemusí brát zřetel.²⁵¹ V případě ostatních norem stanovujících obecně povinnost formy pro určité právní úkony je třeba si připomenout výše rozebíranou zásadu, že použití rozhodného práva nemůže negovat pravidla stanovená pro volbu práva samotným Nařízením. Výše jsme si uváděli příklad, že požadavek písemné formy kladený obecně na všechny právní úkony by byl v rozporu s explicitním zněním čl. 3 odst. 1, který umožňuje i zcela neformální volbu práva. Navíc též platí, že volba práva je přinejmenším na kontinentu vnímána jako na smlouvě právně nezávislé ujednání²⁵² (kteroužto konstrukci Nařízení i Úmluva svým textem přinejmenším nepřímo podporují), a stanoví-li tedy určitý právní řád požadavek písemné formy např. pro smlouvu o prodeji podniku,²⁵³ neznamená to, že stejný požadavek se týká i volby práva pro tuto smlouvu rozhodného.

Při vědomí neformálnosti volby práva stanovené přímo Nařízením/Úmluvou, nezávislosti ujednání o volbě práva na smlouvě jako celku a vyloučení použití norem mezinárodního práva

---

²⁴⁸ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28.

²⁴⁹ V případě Úmluvy se jedná o čl. 9.

²⁵⁰ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 29.

²⁵¹ Výjimkou mohou být normy imperativního charakteru, ale pro ně to platí obecně, nejen ve vztahu k formě. Srov. část 5.

²⁵² Srov. např. § 267 odst. 3 ObchZ.

²⁵³ Srov. § 476 odst. 2 ObchZ.

soukromého rozhodného právního řádu, se nabízí otázka, zda v praxi může mít rozhodný právní řád pro formální platnost vůbec nějakou relevanci ve vztahu k dohodě o volbě práva. Odpověď zní, že zcela minimální. A vzhledem k tomu, že dále uvidíme, že rozhodným může být více právních řádů, přičemž stačí vyhovět formálním požadavkům jen jednoho z nich k zajištění formální platnosti, dojdeme k závěru, že v praxi bude tato otázka předmětem sporu jen naprosto výjimečně.

Jedním z výjimečných případů, kdy by mohl být právní řád pro formální platnost relevantní i ve vztahu k volbě práva, je situace, kdy je ujednání o volbě práva sjednáno písemně jako součást (např. kupní) smlouvy. Pokud právní řád rozhodný pro formální platnost stanoví, že písemně sjednané závazky lze měnit pouze písemně,²⁵⁴ byla by ústní změna ujednání o volbě práva neplatná. Takový výklad nejde proti smyslu čl. 3, který umožňuje písemnou volbu práva a nestanoví výslovně, že písemně sjednanou volbu práva je možno změnit ústně. Nebylo by ani logické dovozovat, že na změnu volby práva mohou být bez dalšího kladeny menší nároky než na prvotní volbu.²⁵⁵

3.3.2 *Právo rozhodné pro otázku formální platnosti*

Jak už jsme naznačili výše, Nařízení je stejně jako Úmluva velice benevolentní, pokud jde o nároky na formální platnost.

Umožňuje se, aby v případě, kdy je uzavírána v jedné zemi (ať již se tam nacházejí přímo smluvní strany nebo jejich zmocněnci), byla smlouva formálně platná, splňuje-li buď formální náležitosti *legis causae* (tedy práva zvoleného stranami²⁵⁶ či určeného na základě ustanovení použitelných v případě absence volby práva) nebo právě práva země, kde byla uzavřena (*lex loci actus*).²⁵⁷

V případě smluv, jež uzavírají osoby nacházející se v okamžiku uzavření smlouvy v různých zemích, postačí k formální platnosti splnění požadavků buď *legis causae* nebo práva jedné ze zemí, v níž se nacházela jedna ze smluvních stran nebo její zástupce v okamžiku uzavření smlouvy.²⁵⁸ Oproti Úmluvě Nařízení pro tyto případy ještě rozšiřuje okruh právních řádů, které mohou formálně validovat smlouvu, i o právní řády zemí, v nichž měla k okamžiku uzavření smlouvy jedna ze stran své obvyklé bydliště.²⁵⁹

Je tedy zřejmé, že zvláště Nařízení se vyznačuje velice „provalidačním“ charakterem, pokud jde o formální platnost smluv. Tyto shovívavé požadavky budou platit i ve vztahu k dohodě o volbě práva. Jak jsme výše uvedli, její formální platnost je navíc „chráněna“ zákazem zpětného odkazu a co do formy benevolentními požadavky stanovenými pro volbu práva přímo čl. 3. Z výše uvedeného je zřejmé, že formální platnost dohody o volbě práva může být v praxi předmětem sporu jen zcela výjimečně.

---

²⁵⁴ Takový požadavek obsahuje např. § 40 odst. 2 ObčZ, zatímco § 272 odst. 2 ObchZ je postaven na opačném principu.

²⁵⁵ *Giuliano/Lagarde zpráva* uvádí (s. 18), že změna volby práva se řídí stejnými pravidly jako původní volba. To lze vykládat různými způsoby, nicméně nejlogičtější výklad je podle mého názoru ten, že změna volby práva nevyžaduje žádné nové požadavky nad rámec původní volby, což však nelze vykládat tak, že by mohla splňovat méně formální náležitosti, než jimiž se řídila (z vůle stran) původní volba.

²⁵⁶ Připomínám, že nic nebrání stranám, aby si v souladu s čl. 3 vybraly jen právo rozhodné pro formu smlouvy. Je otázka, zda taková volba může vyloučit použití jiných právních řádů stanovených čl. 11 Nařízení (resp. čl. 9 Úmluvy) – textace těchto článků a jejich provalidační charakter napovídá spíše tomu, že v případě, že právo pro formu rozhodné by vedlo k formální neplatnosti, bude možné k validaci použít jiného z právních řádů dle těchto ustanovení.

²⁵⁷ Srov. čl. 11 odst. 1 Nařízení a čl. 9 odst. 1 a 3 Úmluvy.

²⁵⁸ Srov. čl. 11 odst. 2 Nařízení a čl. 9 odst. 2 a 3 Úmluvy.

²⁵⁹ Srov. čl. 11 odst. 2 Nařízení.

Vždy je však třeba mít na paměti, že mohou existovat normy týkající se formy, které budou mít povahu imperativních norem a ty bude třeba, tak jako jiné relevantní imperativní normy, aplikovat bez ohledu na rozhodné právo.²⁶⁰ Ve vztahu k formální platnosti Nařízení i Úmluva specificky ukládají použití imperativních norem reflektujících formální požadavky země místa nemovitosti v případě smluv, jejichž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti – tyto normy se mohou teoreticky dotýkat i přímo formy volby práva a v takovém případě budou muset být respektovány.²⁶¹ Zpravidla tomu tak ale nebude a budou mít „jen“ vliv na rozsah použití zvoleného práva – blíže se k nim proto vrátíme v části 5 věnované omezením volby práva.

3.4. Nezpůsobilost

Posledním ustanovením, na něž čl. 3 odkazuje, pokud jde o určení existence a platnosti dohody o volbě práva, je čl. 13 Nařízení (čl. 11 Úmluvy), který upravuje dílčí otázku obrany pro případy nezpůsobilosti.²⁶² Dotčené ustanovení zní:

„Ve smlouvě uzavřené mezi osobami, které se nacházejí v téže zemi, se může fyzická osoba, která by byla způsobilá podle práva této země, odvolat na svou nezpůsobilost vyplývající z práva jiné země pouze tehdy, pokud druhá smluvní strana o této nezpůsobilosti v době uzavření smlouvy věděla nebo o ní nevěděla z nedbalosti.“

Toto ustanovení chrání dobrou víru strany, která vychází z toho, že její smluvní partner je způsobilý uzavřít dotčenou smlouvu, neboť tato způsobilost je dána právem země, kde se smlouva uzavírá – předchází se tomu, aby za takovýchto okolností nebyla platnost smlouvy ohrožena tím, že se smluvní partner odvolá na právo země, které podle kolizních norem *legis fori* upravuje jeho způsobilost k právním úkonům („osobní statut“) a podle něhož k danému úkonu nebyl způsobilý.²⁶³

Toto ustanovení se bude obdobně aplikovat na dohodu o volbě práva. Jestliže fyzická osoba nemá podle svého osobního statutu způsobilost k uzavření dohody o volbě práva, může se na tuto nezpůsobilost odvolávat a učinit tak tuto dohodu neplatnou jen v případech, kde to nezapovídá čl. 13. Pokud by se tedy jednalo o volbu práva učiněnou v zemi, podle jejíhož právního řádu by tato osoba způsobilá byla, mohla by se na svou nezpůsobilost podle svého osobního statutu odvolat jen tehdy, když by prokázala, že druhá smluvní strana v době uzavření smlouvy o této nezpůsobilosti věděla nebo o ní nevěděla z nedbalosti.

V oblasti mezinárodního obchodního styku však bude praktické využití tohoto ustanovení dosti řídké.

4. ROZSAH ZVOLENÉHO PRÁVA: NA CO VŠECHNO SE POUŽIJE

V této části se podíváme na to, co vše se řídí zvoleným právem, tj. jaká je jeho působnost. Nařízení stejně jako Úmluva upravuje tuto otázku stejně bez ohledu na to, zda se rozhodné právo stalo rozhodným na základě volby či bylo určeno na základě pravidel Nařízení/Úmluvy platných v případě absence platné volby práva. Jakkoliv tedy otázka působnosti rozhodného práva nevyvstává specificky

---

²⁶⁰ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 31; k imperativním normám srov. část 5.

²⁶¹ Např. pokud by právní řád místa nemovitosti opravdu stanovil, že veškerá ujednání vztahující se k převodu nemovitostí musí být v písemné podobě (tedy i ujednání určující právo rozhodné pro tyto smlouvy), a to bez ohledu na to, kterým právním řádem se smlouva řídí, byla by taková imperativní norma aplikovatelná a ústně uzavřené ujednání o volbě práva by bylo neplatné.

²⁶² Jiné otázky (ne)způsobilosti jsou z působnosti Nařízení/Úmluvy vyloučeny (srov. čl. 1 odst. 2).

²⁶³ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 34.

jen ve vztahu k volbě práva, budeme se jí pro úplnost tohoto pojednání alespoň stručně zabývat, neboť jde o otázku, která na volbu práva úzce a podstatně navazuje.

Zjednodušeně lze říci, že čl. 12 odst. 1 Nařízení²⁶⁴ (stejně jako čl. 10 Úmluvy) svěruje do působnosti rozhodného (tedy i zvoleného) práva veškeré otázky, které se obecně v kontinentálním právu považují za hmotněprávní, a to včetně samotného výkladu. Pro výklad dané smlouvy se tak použijí výkladové metody a principy zvoleného práva. Zároveň se budou tímto právem řídit i otázky plnění závazků vyplývajících ze smlouvy (např. způsob a kvalita plnění), důsledky porušení těchto závazků, různé způsoby zániku závazku, a to včetně promlčení a zániku práv v důsledku uplynutí doby, nebo i důsledky neplatnosti smlouvy.

Rozhodné právo tak bude určovat i některé otázky, které se v zemích common law někdy považují za otázky procesní (a tedy spadající pod *legis fori*). Je jím např. promlčení, k němuž existuje pestrá judikatura amerických soudů, jež prekluzi či promlčení (zánik práv v důsledku uplynutí doby) někdy řeší jako otázku *legis fori*. Také otázka stanovení náhrady škody, ať jde o způsob náhrady, tak výpočet její výše, se v některých právních řádech tradičně řídí *legis fori*, přičemž jednou z takových zemí byla i Anglie. Nařízení stejně jako Úmluva však jasně určuje, že rozhodné právo se použije i na stanovení (výše náhrady) škody, v míře, v jaké jej (dotyčné) právo upravuje a v rámci pravomocí přiznaných v tomto směru soudu jeho procesním právem.

Výčet otázek řídicích se rozhodným právem je navíc koncipován jako demonstrativní, což jen potvrzuje, že působnost rozhodného práva v Římských instrumentech je pojata poměrně široce, a to lze z pohledu autonomie smluvní vůle jen vítat. Navíc se rozhodné právo prostřednictvím čl. 18 Nařízení (čl. 14 Úmluvy) použije i na otázku použití právních domněnek či problematiku stanovení důkazního břemene, a to v míře, v jaké rozhodné právo tuto otázku kvalifikuje jako hmotněprávní.²⁶⁵

Zvolené právo může mít dokonce dopad i na otázku přípustnosti důkazů. Podle čl. 18 odst. 2 Nařízení (čl. 14 odst. 2 Úmluvy) totiž může být smlouva nebo jiný právní úkon prokázána jakýmkoliv důkazním prostředkem, přičemž, za předpokladu, že soud může tento důkaz provést,²⁶⁶ ani není nutné, aby byl daný důkazní prostředek přípustný podle *legis fori*, zcela stačí, aby byl přípustný podle kteréhokoliv právního řádu určujícího formální platnost, tedy např. podle zvoleného práva.²⁶⁷

Na závěr tohoto stručného pojednání je třeba zmínit i čl. 12 odst. 2 (čl. 10 odst. 2 Úmluvy), který vymezuje působnost rozhodného práva negativně, když umožňuje, aby do ní určitým způsobem ingeroval právní řád místa plnění, a to v situacích týkajících se způsobu plnění a opatření, jež musí

---

²⁶⁴ Toto ustanovení doslova zní: „Právem rozhodným pro smlouvu se podle tohoto nařízení řídí zejména:

a) výklad;

b) plnění závazků vyplývajících ze smlouvy;

c) důsledky úplného nebo částečného porušení těchto závazků včetně stanovení škody, jsou-li stanoveny právem, a to v rámci pravomocí přiznaných soudu příslušným procesním právem;

d) různé způsoby zániku závazku, včetně promlčení a zániku práv v důsledku uplynutí doby;

e) důsledky neplatnosti smlouvy.“

²⁶⁵ Srov. čl. 18 odst. 1 Nařízení; *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 36.

²⁶⁶ Jde o to, aby soud mohl podle svého práva takový typ důkazního prostředku (vůbec někdy) použít – pokud se podle *legis fori* nepřipouští jako důkazní prostředek výsledků na detektoru lži, nelze jej použít i kdyby jej *lex causae* připouštělo. Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 37.

²⁶⁷ Inkriminovaný čl. 18 odst. 2 zní: „Smlouva nebo jiný právní úkon může být prokázán jakýmkoli důkazním prostředkem přípustným podle práva země, v níž má soud sídlo, nebo některého z právních řádů uvedených v článku 11, podle kterého je právní úkon formálně platný, za předpokladu, že soud může tento důkaz provést.“ Znamená to např., že pokud *lex fori* vyžaduje k prokázání existence smlouvy písemné důkazy a *lex causae* se spokojí s ústním svědectvím, nemůže příslušný soud ústní svědectví odmítnout. Uvedené ustanovení, stejně jako odst. 1 však neupravuje otázku důkazní hodnoty či váhy, která by měla být danému důkazu přisouzena – srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 37.

věřitel učinit v případě vadného plnění. Jelikož toto ustanovení řadíme mezi ta, jež omezují působnost zvoleného práva, budeme se jím blíže zabývat níže v oddíle 5.4.

5. OMEZENÍ VOLBY PRÁVA A ÚČINKŮ ZVOLENÉHO PRÁVA

Za předpokladu, že strany učinily platnou volbu práva, tedy vyhověly všem podmínkám rozebíraným výše, bude se jejich vztah řídit zvoleným právním řádem. To ale neznamená, že právo jimi zvolené bude vždy použito zcela a plně v rozsahu, jaký umožňuje čl. 12 Nařízení, respektive čl. 10 Úmluvy, a že do substantivních otázek²⁶⁸ nezasáhne jiný právní řád, než ten jimi zvolený. Jak Úmluva tak Nařízení předvídají situace, kdy i v rámci mezinárodního obchodního styku může být aplikace zvoleného práva omezena či (částečně) odmítnuta ve prospěch jiného právního řádu. Právě těmito případy, kdy do zvoleného práva ingerují kogentní či imperativní normy, popřípadě výhrada veřejného pořádku, se budeme zabývat v následující části.

5.1. Omezení zvoleného práva kogentními normami

Jedním z hlavních důvodů, proč strany vůbec činí volbu práva, je skutečnost, že se tak vyhnou aplikaci norem práva jinak rozhodného, a to včetně jeho řadových kogentních norem. Jestliže volba práva slouží za normálních okolností k tomu, aby bylo možné se těmito pravidlům vyhnout, musí platit, že při normálním běhu věcí tato pravidla nemohou použití zvoleného práva nijak omezit.²⁶⁹ Tak je tomu i podle Nařízení/Úmluvy. V situacích s relevantním mezinárodním prvkem platí, že volba práva eliminuje použití právního řádu jinak rozhodného včetně jeho řadových kogentních norem. Kogentní normy však představují omezení v těch situacích, které nejsou plně mezinárodní. Jedná se o situace popsané výše v oddíle 2.3, tj. tzv. čistě vnitrostátní situace a čistě unijní situace. Nyní se podíváme na to, jakým způsobem se omezující vliv kogentních norem v těchto případech projevuje.

5.1.1 Režim čl. 3 odst. 3: omezení volby v čistě vnitrostátních situacích

Čl. 3 odst. 3 zní:

„V případě, že všechny ostatní prvky pro situaci významné se v okamžiku volby nacházejí v jiné zemi než v zemi, jejíž právo bylo zvoleno, není volbou práva, kterou strany učinily, dotčeno použití ustanovení práva této jiné země, od nichž se nelze smluvně odchýlit.“

Ustanoveními, od nichž se nelze smluvně odchýlit je třeba rozumět všechny řadové kogentní normy. Někteří autoři nicméně tvrdí, že za kogentní normu ve smyslu čl. 3 odst. 3 nelze považovat takové ustanovení, od kterého se sice nelze ve vnitrostátním právu smluvně odchýlit, ale které výslovně připouští, aby bylo obejito volbou práva.²⁷⁰ Souhlasit s nimi však lze podle mého názoru jen částečně – je třeba se totiž ptát, jakou volbu práva má daný právní řád na mysli, když připouští, aby se jejím prostřednictvím strany odchýlily od jinak kogentního ustanovení. Obvykle totiž bude myšlena jenom plnohodnotná, tj. kolizní, volba práva ve vztazích s mezinárodním prvkem a zákonodárce tím, že připouští její možnost ve vztahu k danému ustanovení, naznačuje, že dané ustanovení je sice kogentní, ale není imperativní, tj. nemá ambice uplatnit se i v případech, kde je mezinárodní prvek a jiné rozhodné právo. V těchto případech nemůže být dané ustanovení „obejito“ volbou práva v režimu čl. 3 odst. 3, protože ta není plnohodnotnou volbou kolizní, ale pouze materiální.²⁷¹ Dotyční autoři tak mají pravdu jenom ve vztahu k těm ustanovením, která připouštějí, aby mohla být obejita

---

²⁶⁸ Procesní otázky se samozřejmě budou řídit právem soudu.

²⁶⁹ Srov. kapitolu I, oddíl 3.3.

²⁷⁰ Srov. *Tillman 2002*, s. 51 a pozn. pod čarou 66, kde cituje další prameny tvrdící totéž.

²⁷¹ Srov. k tomu výše oddíl 2.3.

volbou práva i v čistě vnitrostátních případech; taková ustanovení budeme ovšem v právních řádech hledat jen obtížně.

Jestliže je třeba v režimu čl. 3 odst. 3 respektovat všechny řadové kogentní normy rozhodného právního řádu, tím spíše (logickým argumentem *a minori ad maius*) tak tomu bude v případě norem imperativních, neboť každá imperativní norma je zároveň i normou kogentní.²⁷²

Jak bude omezení kogentními normami vypadat v praxi? Je zřejmé, že kogentní normy jinak rozhodného práva (zde tedy vnitrostátního práva) nemohou zabránit stranám, aby si pro svůj čistě vnitrostátní vztah zvolily cizí právo. Možnost této volby je zaručena samotným ustanovením čl. 3 odst. 3. Právo takto zvolené ale nemůže bránit použití kogentních norem práva jinak rozhodného. To znamená, že daná smlouva bude muset být v souladu se všemi kogentními normami jinak rozhodného práva.²⁷³ V praxi to tak povede obvykle ke stejnému výsledku, jako kdyby strany učinily obsah zvoleného práva přímo součástí své smlouvy, a to v míře, v jaké jim to vnitrostátní kogentní normy dovolují.²⁷⁴ Navíc strany budou muset brát ohled na kogentní normy dvou právních řádů – toho zvoleného a práva jinak rozhodného.²⁷⁵ A takové uspořádání přehlednosti režimu daného smluvního vztahu a s tím související právní jistotě stran dvakrát nepřispívá. Z těchto důvodů volbu práva v čistě vnitrostátních situacích nedoporučuji.

Ze zkušenosti nicméně vím, že je někdy zvažována v případech, kdy v zahraničí usazené velké nadnárodní korporace (např. banky, investiční společnosti apod.) požadují i po svých dceřiných subjektech v jiných státech, aby ve vztazích se svými obchodními partnery používaly určitý typ smluv podřízené stejnému právnímu řádu (např. státu New York). Někteří uvádějí takovou volbu jako potenciálně vhodnou v případech, kdy dotýčný podnikatel chce mít stejný režim smluv s domácími i zahraničními dodavateli.²⁷⁶ N. Rozehnalová připouští, že to může být snadná forma inkorporace ustanovení cizího právního řádu do vnitrostátní smlouvy.²⁷⁷ M. Pauknerová uvádí, že praktické to může být v situacích, kdy má nějaká vnitrostátní smlouva návaznost či vazbu na jiné operace podřízené cizímu právu.²⁷⁸ Ve všech těchto případech bude třeba zkoumat, zda se transakce jako celek nevyznačuje takovou přítomností objektivního mezinárodního prvku, která by ji posunula mimo režim čistě vnitrostátních situací – jak identifikovat dostatečně relevantní mezinárodní prvek jsme si ukázali výše.²⁷⁹ Pokud však dojdeme k závěru, že za daných okolností nelze danou transakci považovat za dostatečně mezinárodní a volba práva by musela probíhat v režimu čistě vnitrostátní situace, pak je vhodnější volbu práva nečinít, a to z důvodů výše rozebraných.

5.1.2 Režim čl. 3 odst. 4: omezení volby práva v čistě unijních situacích

Jak už bylo výše diskutováno, podobně jako čl. 3 odst. 3 omezuje v čistě vnitrostátních případech aplikaci zvoleného práva řadovými kogentními normami vnitrostátního práva (tj. v dané situaci práva jinak rozhodného), čl. 3 odst. 4 Nařízení explicitně (a rozšiřujícím výkladem tak

---

²⁷² V tomto směru tedy nevidím důvod k pochybnostem, zda čl. 3 odst. 3 zahrnuje i normy imperativní, či nikoli, nicméně někteří autoři je vyjadřují – srov. *Pauknerová 2008*, s. 224.

²⁷³ Např. kupní smlouva uzavřená mezi českými subjekty týkající se pouze zboží dodaného na území ČR bude muset být v případě volby německého práva v souladu nejen s ním, ale i s kogentními normami práva českého.

²⁷⁴ Akademické názory na praktický dopad čl. 3 odst. 3 se sice liší – srov. *Nygh 1999*, s. 54-55 – ale rozdíly jsou to pro praxi zcela zanedbatelné.

²⁷⁵ Navíc teoreticky nelze vyloučit, že strany zvolí jako příslušný soud jiné země, přičemž to nemusí být země zvoleného právního řádu – v takovém případě by do hry mohly vstoupit i imperativní ustanovení *legis fori*.

²⁷⁶ Srov. názor profesora Bogdana citovaný v *Pauknerová 2008*, s. 224, pozn. pod čarou č. 158.

²⁷⁷ Srov. *Rozehnalová 2010*, s. 97.

²⁷⁸ Srov. *Pauknerová 2008*, s. 224.

²⁷⁹ Srov. oddíl 2.3.3.

implicitně činí čl. 3 odst. 3 Úmluvy)²⁸⁰ omezuje v čistě unijních situacích aplikaci zvoleného práva řadovými kogentními normami unijního práva. Jak Nařízení doslova říká, v těchto situacích „[...]není volbou jiného rozhodného práva stranami, než je právo členského státu, dotčeno použití těch ustanovení práva Společenství, případně v podobě, v jaké je provedeno v členském státě sídla soudu, od nichž se nelze smluvně odchýlit.“

Co se rozumí unijní kogentní normou, se bude určovat podobně jako u kogentních norem vnitrostátního práva. Budou to jen ta ustanovení, od nichž se nelze odchýlit dohodou stran. Vzhledem k tomu, že unijní právo hmotněprávně upravuje smluvní závazky jen v omezeném rozsahu, nenajdeme v něm mnoho dispozitivních ustanovení, zvláště pak to platí pro oblast obchodních vztahů, kde vedle směrnice o obchodních zástupcích²⁸¹ je asi nejvýznamnějším hmotněprávním předpisem směrnice o opožděných platbách.²⁸² Za dispozitivní ustanovení může být označeno např. ustanovení čl. 3 odst. 1 písm. d) této směrnice, které stanoví výši úroku z prodlení, pokud však „není ve smlouvě uvedeno jinak.“

Jakkoliv najdeme v unijním právu dispozitivních ustanovení velice málo a většina unijních norem bude kogentních a tedy aplikovatelných ve smyslu čl. 3 odst. 4, je třeba je důsledně odlišovat od norem imperativních. Tak jako ani zdaleka každá kogentní norma vnitrostátní není zároveň i normou imperativní, tak ani ne každá kogentní norma unijní je i normou imperativní. Proto by bylo chybou domnívat se, že čl. 3 odst. 4 je nadbytečný, neboť unijní normy by byly soudem členského státu tak jako tak aplikovány jakožto nutně použitelné, tj. imperativní normy (podle čl. 7 Úmluvy, resp. čl. 9 Nařízení). Čl. 3 odst. 4 zajišťuje, aby v čistě unijních situacích byly aplikovány i ty unijní normy, které nemají imperativní, ale pouze řadově kogentní povahu. Za takovéto „prosté“ kogentní normy by měla být považována např. právě kogentní ustanovení výše zmíněné směrnice o opožděných platbách, neboť ta upravuje pouze obchodněprávní vztahy²⁸³ a sama deklaruje, že jejím cílem je zlepšit platební morálku v rámci vnitřního trhu.²⁸⁴ Není tedy důvod rozšiřovat působnost těchto norem do vztahů přesahujících hranice vnitřního trhu a považovat tyto normy za imperativní, tedy nutně použitelné bez ohledu na právo, jež si strany zvolí.

Jelikož normy unijního práva nejsou obsaženy jen v přímo použitelných nařízeních, ale i ve směrnících, které je třeba do vnitrostátního práva implementovat, obsahuje čl. 3 odst. 4 zmínku o tom, že v takovém případě se unijní kogentní normy použijí v podobě, v jaké jsou implementovány do právního řádu sídla soudu, tj. *legis fori*. V odborné literatuře je někdy vyjadřován určitý podiv nad tím, že je to právě implementace směrnice do *legis fori*, která je závazná a nikoliv promítnutí unijních norem do práva jinak rozhodného, které přitom pojmově také bude právo některého z členských států.²⁸⁵ To by se tedy podle těchto názorů mělo uplatnit spíše. Mimo jiné se argumentuje i tím, že implementace směrnice v rámci *legis fori* se může od implementace směrnice v rámci práva jinak rozhodného lišit. To je samozřejmě pravda a vůbec to přitom nemusí znamenat, že jeden ze států implementoval směrnici nesprávně.²⁸⁶ Často se totiž stává, že směrnice sama připouští, aby státy

---

²⁸⁰ Srov. výše oddíl 2.3.2.

²⁸¹ Směrnice Rady ze dne 18. prosince 1986 o koordinaci právní úpravy členských států týkající se nezávislých obchodních zástupců (zvl. vyd. Úř. věst., kap. 06, sv. 01, s. 177).

²⁸² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/35/ES ze dne 29. června 2000 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích (zvl. vyd. Úř. věst., kap. 17, sv. 01, s. 226). Tato směrnice se dočkala revize v podobě směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/7/EU ze dne 16. února 2011 o postupu proti opožděným platbám v obchodních transakcích (Úř. věst. L 48, s. 1); na její provedení mají členské státy čas do 16. 3. 2013.

²⁸³ Srov. čl. 1 a 2 směrnice. V ČR byla implementována do § 369a ObchZ.

²⁸⁴ Srov. zejm. odst. 8-12 preambule směrnice o opožděných platbách.

²⁸⁵ Srov. *Heiss 2009*, s. 5 a další díla tam citovaná.

²⁸⁶ Případy nesprávné implementace by se daly přiměřeně řešit prostřednictvím eurokonformního výkladu, v omezené míře také pomocí přímého účinku, nešlo-li by o vztah mezi jednotlivci, což se může stát v případě

přijaly přísnější pravidla, než jsou ta směrnicí stanovená, v některých případech dokonce umožňuje, aby státy uplatnily výjimky z jejích pravidel.²⁸⁷ Z toho pak plyne, že unijní pravidla se skutečně v různých členských státech mohou lišit.

Uvedená skutečnost pak opravdu může působit problémy zejména v případech, kdy je směrnice implementována do *legis fori* v podobě mnohem přísnějších pravidel, než stanoví ona sama. V takovýchto extrémních situacích však bude podle mého názoru možné přistoupit s ohledem na ochranu principu smluvní autonomie k výkladu, který bude minimalizovat omezení práva zvoleného stranami a vymáhat pravidla implementující směrnici pouze v tom rozsahu, v jakém odpovídají minimálním standardům upraveným směrnicí. Nesmíme totiž zapomenout, že čl. 3 odst. 4 má chránit kogentní standard stanovený unijním právem, nikoliv (excesivně) zvýšený standard vnitrostátní, pro jehož ochranu není v těchto případech, kdy jsou zde relevantní prvky vztahující se i k jinému členskému státu, než je stát soudu, vůbec žádný důvod.

Navíc připomínáme, že čl. 3 odst. 4 se nepoužije v případech, kdy strany v čistě unijní situaci zvolí právo členského státu, protože pak se samozřejmě unijní kogentní normy použijí jako součást tohoto práva. Čl. 3 odst. 4 se ale nepoužije ani v případě, kdy k volbě práva vůbec nedojde, což je zřejmé nejen z jeho textu, ale i z jeho zařazení do čl. 3, tedy mezi ustanovení týkající se volby práva. V takových případech se unijní kogentní normy použijí jako součást práva rozhodného v případě absence volby (tedy práva jinak rozhodného), kterým bude v čistě unijních situacích samozřejmě vždy právo členského státu.

V tomto směru tedy výše zmíněný údiv autorů vycházející z toho, že se mají podle čl. 3 odst. 4 použít unijní kogentní normy implementované v *legis fori* a nikoliv v právu jinak rozhodném, není příliš pochopitelný. Může totiž nastat jen jedna situace, v níž tento rozdíl bude relevantní, ale i v ní je použití *legis fori* pro strany nepochybně výhodnější. Tou bude situace, kdy strany zvolí právo nečlenského státu, přičemž právo jinak rozhodné bude právo členského státu jiného než státu sídla soudu. Už tím, že strany zvolily právo nečlenského státu, indikují, že se právu jinak rozhodnému chtěly vyhnout. A *lex fori* si (na rozdíl od práva jinak rozhodného) mohou vybrat prostřednictvím volby soudu. Nic tedy stranám nebrání, aby si vybraly soud(y) členského státu s nejméně přísnou implementací unijních norem.²⁸⁸ Navíc imperativní normy *legis fori* je nutné použít vždy,²⁸⁹ takže v případě, že by čl. 3 odst. 4 směřoval k použití unijních kogentních norem práva jinak rozhodného, znamenalo by to, že v dané situaci by se použily tři právní řády: právo zvolené stranami, *lex fori* (jeho imperativní normy) a právo jinak rozhodné (unijní kogentní normy v jeho rámci implementované). Tím, že čl. 3 odst. 4 směřuje k použití *legis fori*, zajišťuje v zásadě²⁹⁰ použití ne více než dvou právních řádů a navíc umožňuje stranám prostřednictvím volby soudu určit, které právní řády to budou. Za situace, kdy se unijní zákonodárce vůbec rozhodl ochranu řadových unijních kogentních norem pro čistě unijní situace zavést (a tím omezit svobodnou volbu práva), je jím zvolené řešení

---

obchodování se státem či státu podřízenými subjekty apod. Srov. obecně Bobek, Bříza & Komárek 2011, kapitoly III-VI a Pauknerová 2008, kapitoly 5 a 6.

²⁸⁷ Srov. čl. 6 odst. 2 a 3 směrnice o opožděných platbách, kde si členské státy mohly „zachovat nebo uvést v účinnost předpisy, které jsou pro věřitele výhodnější“ či vyloučit „a) dluhy, které jsou předmětem úpadkového řízení vedeného proti dlužníkovi; b) smlouvy, které byly uzavřeny před 8. srpnem 2002; c) pohledávky na úrok z prodlení nižší než 5 EUR.“

²⁸⁸ A pokud nastane výše diskutovaná situace, kdy implementace kogentních unijních norem v *legis fori* bude mnohem přísnější, než podle práva jinak rozhodného, mělo by být přistoupeno k výše naznačenému výkladu, kdy vymáhán by měl být pouze standard požadovaný směrnicí, nikoliv excesivně zvýšený standard *legis fori*.

²⁸⁹ Srov. čl. 9 odst. 2.

²⁹⁰ Až na výjimečné případy použití imperativních norem státu místa plnění – srov. čl. 9 odst. 3 Nařízení a výklad v oddílu 5.2.5.1 níže.

odkazující na *legis fori* z hlediska smluvní autonomie ještě nejméně intrusivní z těch, která se nabízela.

5.2. Omezení imperativními normami

5.2.1 Použití imperativních norem

V případech obchodních smluv, na něž se nevztahují ustanovení vyhrazené Římskými instrumenty k ochraně slabších smluvních stran, jsou čistě vnitrostátní či čistě unijní situace jedinými případy, kdy lze volbu práva omezit i běžnými kogentními normami chráněného právního řádu, tedy případy, kdy zvolené právo musí ustoupit i těm kogentním normám, od nichž se normálně lze v mezinárodním kontextu odchýlit. Mimo režim čl. 3 odst. 3 (a 3 odst. 4 v případě nařízení Řím I) lze použití práva zvoleného stranami obchodní smlouvy omezit pouze prostřednictvím tzv. nutně použitelných nebo-li (terminologií Římských instrumentů) *imperativních* norem. Co se obecně rozumí imperativními normami jsme si uvedli v úvodní kapitole,²⁹¹ nyní se podíváme na to, jak je vymezuje a jejich použití upravuje Úmluva, respektive Nařízení.

5.2.2 Vymezení imperativních norem v Římských instrumentech

Ustanovení upravující použití těchto norem nalezneme v čl. 7 Úmluvy, respektive v čl. 9 Nařízení. Oba články rozlišují mezi imperativními ustanoveními *legis fori* a práva třetího státu. Zatímco však Úmluva neobsahuje definici imperativních ustanovení, Nařízení tak činí v čl. 9 odst. 1:

„Imperativní ustanovení jsou ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoli situaci, která spadá do jejich oblasti působnosti, bez ohledu na právo, které by se jinak na smlouvu podle tohoto nařízení použilo.“

Tato na první pohled poměrně restriktivní definice byla převzata z případu *Arblade*,²⁹² který se týkal intra-unijní situace. Z pohledu právní jistoty a smluvní autonomie lze jen vítat, že evropský zákonodárce vztáhl tuto definici i na situace s extra-unijním prvkem (tj. např. na situace, kdy je jedna ze stran usazena mimo území Unie), a to tím spíše, že SDEU v již zmiňovaném případě *Ingmar*²⁹³ neukázal velké ohledy k svobodné volbě práva v případech, kdy toto zvolené právo neodpovídá právu unijnímu. K restriktivnosti definice imperativních norem v Nařízení přispívá i jeho preambule, jež připomíná veřejnoprávní rozměr a zcela výjimečný charakter těchto norem a nabádá tak k jejich omezené aplikaci.²⁹⁴ Úzká definice imperativních norem by mohla držet SDEU zpátky od přílišných zásahů do autonomie stran a z tohoto pohledu ji považují za progresivní krok, který Nařízení přináší.

Z definice je zřejmé, že za imperativní normu je možno považovat jen pravidlo, které chrání nějaký veřejný zájem, nikoliv jen zájem jednotlivce. Problémem nicméně je, že mnohé normy směřující k vyvažování nerovných kontraktačních pozic a postavení stran mohou být vnímány i jako pravidla směřující k ochraně širšího, společenského či veřejného zájmu.²⁹⁵ Ostatně už z toho, že zákonodárce vůbec nějaké pravidlo chování vtěluje do zákona, lze usuzovat, že je na jeho přijetí veřejný zájem.²⁹⁶ Proto se také v literatuře ihned objevily spekulace, zda by za imperativní normy neměla být ve smyslu Nařízení považována i ustanovení, jejichž primárním zájmem není ochrana

---

²⁹¹ Srov. kapitolu I, oddíl 3.2.1.

²⁹² Rozsudek ze dne 23. 11. 1999, *Arblade and Others*, C-369/96 a C-376/96, Recueil, I-8453.

²⁹³ Srov. výše, oddíl 2.3.2.

²⁹⁴ Odstavec 37 preambule, první věta zní: „Z důvodu veřejného zájmu mohou soudy členských států za **výjimečných** okolností použít výhradu veřejného pořádku a imperativních ustanovení.“ (zvýraznění přidáno)

²⁹⁵ Srov. k tomu *Hellner 2009*, s. 459-460.

²⁹⁶ Že tomu tak v realitě našich dní vždy není, je věc jiná.

zájmu veřejného, ale soukromého, zejména ustanovení vyrovnávající nerovné postavení stran (normy chránící spotřebitele, zaměstnance, obchodní zástupce, regulující výši nájmu, franšízové smlouvy apod.)²⁹⁷ Takovýto výklad by šel podle mého názoru jak proti textu definice, tak proti jejich restriktivní aplikaci zdůrazněné preambulí Nařízení. Ostatně Nařízení upravuje zvláště situace, kdy považuje za nutné chránit slabší smluvní strany (spotřebitelské, pracovní či pojistné smlouvy) a jakoukoliv snahu o rozšíření případů, kdy lze rozhodnému právu navzdory aplikovat cizí normy chránící primárně soukromý zájem považuji za zcela nepřijatelné, a to zvláště v mezinárodním obchodě.²⁹⁸ Autoři, kteří takto široký výklad imperativních norem prosazují, tím podle mého činí medvědí službu principu smluvní autonomie a s ním spojené právní jistoty stran smlouvy, stejně jako projevují malý respekt vůči dle mého názoru poměrně jednoznačnému textu definice těchto norem a souvisejícího ustanovení preambule.²⁹⁹ Naštěstí se zdá, alespoň podle judikatury členských států k Úmluvě, že již před definicí imperativních norem zavedenou Nařízením vykládaly soudy členských států tento pojem restriktivně a snažily se tak zbytečně nezasahovat do právního řádu, který si strany zvolily.³⁰⁰

5.2.3 *Imperativní normy legis fori*

Nutně použitelná ustanovení *lex fori* se aplikují *vždy*. Úmluva i Nařízení jsou v tomto ohledu zcela jednoznačné, když stanoví, že použití těchto ustanovení není ničím dotčeno.³⁰¹ V praxi to znamená, že jakmile soud dospěje k závěru, že daný vztah spadá do působnosti Nařízení, může aplikovat imperativní normy práva své země bez ohledu na rozhodné právo. Je pravdou, že čl. 7 odst. 2 Úmluvy³⁰² neučiní volbu práva neplatnou, nýbrž pouze činí aplikovatelnými (i) určité normy práva (konkrétně *legis fori*), kteréžto si strany nezvolily.³⁰³ Přitom však samozřejmě platí, že použití ustanovení zvoleného práva, které je v rozporu s imperativní normou *lex fori*, je vyloučeno.³⁰⁴ Nicméně je třeba zdůraznit, že jak z textu čl. 7 odst. 2, jakož i celkového účelu Úmluvy plyne, že soud sice může, ale každopádně *není povinen* použít imperativní ustanovení *lex fori*.³⁰⁵ V tomto ohledu je důležité připomenout, že vnitrostátní soud nesmí zapomínat zejména na to, aby byla naplněna územní a osobní působnost dané normy, která nemusí být dána zejména v případech, že danou věc rozhoduje soud státu, který nemá k posuzovanému vztahu žádnou vazbu (neutrální fórum).³⁰⁶

Jak jsem uvedl výše, Úmluva, na rozdíl od Nařízení, neobsahovala samostatnou definici imperativních ustanovení. Určitou pomoc mohl soudce nalézt v *Giuliano/Lagarde zprávě*, která uvádí příklady těchto norem, jako např. pravidla regulující kartely, ochranu spotřebitele, určitá pravidla týkající se přepravy apod.³⁰⁷ Zelená kniha o převodu Úmluvy do podoby nařízení uvedla, že imperativní ustanovení čl. 7 Úmluvy jsou „*ustanovení, s nimiž stát pojí takovou důležitost, že je*

---

²⁹⁷ Pro velice přehledné shrnutí těchto názorů srov. *Rozehnalová 2010*, s. 183-186 a tam uvedené pozn. pod čarou.

²⁹⁸ Ostatně i německý Spolkový soudní dvůr (Bundesgerichtshof) ve svém rozsudku ze dne 13. 12. 2005 došel k závěru, že imperativní normy nezahrnují normy na ochranu spotřebitele. Z mnoha citací tohoto případu srov. např. *Pauknerová 2010*, s. 32.

²⁹⁹ Pokud by pod definicí imperativních norem spadala i ustanovení, jejichž účelem je primárně ochrana soukromého zájmu, proč by preambule i čl. 9 odst. 1 hovořily pouze o veřejném zájmu?

³⁰⁰ Srov. oddíl 5.2.3 níže.

³⁰¹ Srov. čl. 7 odst. 2 Úmluvy a čl. 9 odst. 2 Nařízení. Odlišný text obou ustanovení je dán tím, že Úmluva neobsahuje na rozdíl od Nařízení samostatnou definici imperativních ustanovení.

³⁰² A obdobně to platí pro čl. 9 odst. 2 Nařízení.

³⁰³ *Rinze 1994*, s. 426.

³⁰⁴ Srov. *Nygh 1999*, s. 203.

³⁰⁵ Srov. *Tillman 2002*, s. 68. To samé lze samozřejmě říci i o Nařízení.

³⁰⁶ Srov. *Rozehnalová 2010*, s. 191.

³⁰⁷ *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28.

vyžaduje aplikovat pokaždé, když existuje spojení mezi danou právní situací a jeho územím, bez ohledu na jinak rozhodné právo.³⁰⁸

Jak už jsme však naznačili výše, soudní praxe již při aplikaci čl. 7 Úmluvy zaujala i bez konkrétní definice našťestí³⁰⁹ restriktivní přístup k výkladu těchto norem, alespoň v obchodněprávních vztazích. Mezi v literatuře či v různých databázích zveřejněnými judikáty je velice málo těch, kde by soudy byť jen zvažovaly možnost aplikovat imperativní normy podle čl. 7 odst. 2 na obchodní vztah.³¹⁰ A existuje samozřejmě ještě méně případů, kdy soud skutečně na základě tohoto článku imperativní normu na takový vztah aplikoval.

Bližší zmínku si podle mého názoru zaslouží především případ řešený dánským nejvyšším soudem,³¹¹ a to přestože se netýkal obchodního vztahu, ale pracovní smlouvy. Demonstruje totiž skutečnost, že národní soudy jsou ochotny aplikovat čl. 7 odst. 2 restriktivně i na neobchodní vztahy a tím spíše se dá očekávat, že budou zdrženlivé v zásahu do autonomie smluvních stran v obchodních případech. Navíc se domnívám, že postup dánského soudu představuje modelový příklad správné aplikace čl. 7 odst. 2 i čl. 9 odst. 2 Nařízení. Případ se týkal Skota zaměstnaného u britské společnosti na ropné plošině umístěné v Severním moři na dánském kontinentálním šelfu. Pracovní smlouva se z vůle stran řídila anglickým právem a pracovník podle ní neměl nárok na dovolenou. Dánský soud se zabýval otázkou, zda ustanovení dánského práva upravující povinnou minimální dobu dovolené bylo imperativním ustanovením dle čl. 7 odst. 2. Protože z předmětného zákona odpověď na tuto otázku explicitně nevyplývala, dánský soud zvážil při své úvaze účel zákona, zájmy stran a potřebu vymáhat dánské právo i v mezinárodních vztazích. Soud vysvětlil, že v situaci, kdy cizí právo je aplikovatelné nejen na základě volby práva, ale i podle čl. 6 Úmluvy,³¹² by bylo třeba zásadních a velice naléhavých důvodů, aby mohlo být dánské právo aplikováno. Soud takové důvody nenašel, a to i s ohledem na skutečnost, že strany neměly k Dánsku žádný vztah s výjimkou skutečnosti, že plošina byla na dánském kontinentálním šelfu. Dánský soud je nutno chválit nejen za to, že zkoumal účel dotčeného zákona a zájmy jím chráněné, ale že se zabýval i tím, zda spojení mezi danou situací a zemí soudu je dostatečně silné, což přispívá k aplikaci imperativních ustanovení pouze ve výjimečných a odůvodněných případech.

I další evropské soudy se k aplikaci imperativních ustanovení staví zdrženlivě. Francouzský kasační soud (Cour de Cassation) ve svém rozhodnutí z r. 2000³¹³ řešil podobný případ jako SDEU ve věci *Ingmar*. I skutková podstata případu byla podobná³¹⁴ a Kasační soud rozhodoval pouhých 19 dní po zveřejnění rozsudku *Ingmar*. Kasační soud však překvapivě rozhodl opačně než SDEU, když

---

³⁰⁸ *Green Paper*, s. 33.

³⁰⁹ Přinejmenším z pohledu autonomie stran a právní jistoty, kterou je v mezinárodní smluvní oblasti třeba cenit více než většinu státních (veřejných) zájmů.

³¹⁰ Např. v jediné celoevropské databázi k Úmluvě (<http://www.rome-convention.org/cgi-bin/search.cgi>), je pouze jeden případ vztahující se k čl. 7, který by se netýkal spotřebitele či pracovní smlouvy. Počet všech případů (včetně neobchodních) nějakým způsobem se dotýkajících čl. 7 je 12. Třebaže databáze není aktualizovaná od února 2002, je v ní 410 případů, což je podle mého názoru dostatečně vysoké číslo k prokázání minimální aplikace imperativních ustanovení, přinejmenším v obchodních vztazích. Nízký počet případů, které jsem našel v ostatních zdrojích, jen potvrzuje tento závěr.

³¹¹ Ugeskrift for Retsvæsen 2000.1099/2H. Případ cituje i *Lookofsky 2009*, s. 88-89 a zmiňovali jsme jej výše – srov. pozn. č. 166 a text, který ji obklopuje.

³¹² Podle čl. 6 Úmluvy to bylo anglické právo, jehož kogentní normy bylo nutno použít.

³¹³ Srov. rozhodnutí Cour de Cassation ze dne 28. 11. 2000, č. 2037, 98-11.335, dostupné ve francouzštině na <http://www.lexinter.net/JPTXT/>. Rozhodnutí jsem citoval v *Bříza, P., (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. Právní rozhledy, 2009, č. 2, s. 43*, pozn. pod čarou 72, později se jím zabývala i *Pauknerová 2010*, s. 34.

³¹⁴ Zmocnitelem byla i zde americká společnost; místo britského obchodního zástupce, jenž figuroval ve věci *Ingmar*, zde byl samozřejmě Francouz a smlouva měla být plněna v Evropě a Izraeli; místo do Kalifornie (*Ingmar*) směřovala volba práva do státu New York.

odmítl ustanovením směrnice chránícím obchodní zástupce přiznat charakter imperativních norem.³¹⁵ Místo toho je prohlásil za obyčejné kogentní normy.³¹⁶ Někteří pozorovatelé z tohoto judikátu dovodili, že ani francouzský zákon proti lichvě³¹⁷ není imperativním ustanovením ve smyslu čl. 7 odst. 2.³¹⁸ Tento zákon se přitom vztahoval nejen na spotřebitelské, ale i podnikatelské vztahy. Francouzské společnosti si půjčovaly na cizích finančních trzích, neboť věřily, že se dotčený zákon na mezinárodní obchodní vztahy nebude vztahovat, byť z něj takové omezení působnosti nevyplývalo. K danému tématu se objevilo několik rozhodnutí, ale žádné tuto otázku definitivně neřešilo.³¹⁹

Zdá se, že restriktivní přístup k výkladu a použití imperativních norem nachází odezvu i na českém Nejvyšším soudu. Ten v rozsudku z r. 2008³²⁰ konstatoval, že pro tyto normy je rozhodný „zásadní a nenahraditelný společenský význam předmětu jejich právní úpravy“ a odmítl v daném případě považovat za imperativní ustanovení zákoníku práce týkající se způsobu ukončení pracovního poměru. Jestliže byl Nejvyšší soud nakloněn úzkému výkladu imperativních norem v ochrannářském kontextu pracovního práva, tím spíše by k němu měl přistoupit v obchodněprávních vztazích.

Nalezneme samozřejmě i případy, kdy národní soudy aplikovaly imperativní ustanovení, a to i v obchodněprávních vztazích. Rakouský soud aplikoval rakouské devizové předpisy na vztah mezi rakouským devizovým rezidentem (tuzemcem) a německou bankou, kde rozhodné bylo německé právo.³²¹ Spolkový soudní dvůr v souvislosti se smlouvou o architektonických službách (které měly být poskytnuty na německém území, což je z hlediska aplikace čl. 7 odst. 2 důležitá skutečnost) rozhodl, že zákon garantující minimální odměnu za tyto služby je imperativním ustanovením ve smyslu čl. 7 odst. 2. Soud nicméně nařídil nižšímu soudu, aby přezkoumal, zda takové ustanovení není v rozporu s volným pohybem služeb chráněným SES.³²² V Nizozemsku Odvolací soud v Amsterdamu aplikoval určitá ustanovení zákona o dohledu nad kapitálovými trhy (který implementoval několik směrnic ES) jakožto imperativní ustanovení. V důsledku toho byla makléřská smlouva mezi německým makléřem a holandským klientem shledána neplatnou, protože makléř neměl licenci požadovanou dotčeným zákonem.³²³ Za zřejmě excesivní ukázkou aplikace imperativních norem lze označit rozsudek vrchního zemského soudu v Mnichově, který judikát *Ingmar* následoval snad až do důsledků, které nezamýšlel ani SDEU. Mnichovský soud totiž zneplatnil jak prorogační tak arbitrážní doložku ve prospěch kalifornských institucí, aby zajistil, že imperativní ustanovení směrnice o obchodních zástupcích nemohou být obejitá.³²⁴

---

³¹⁵ Slovy soudu „une loi de police applicable dans l'ordre international.“ Tento případ je na jedné straně chvályhodnou ukázkou podpory autonomie stran, na druhé straně i důkazem, že judikatura SDEU není národními soudy vždy následována, což pak vede k nejistotě a rozdílné aplikaci unijního práva v rámci EU. Jak jsem však uvedl výše, věřím, že definice imperativních norem v čl. 9 odst. 1 Nařízení přispěje k tomu, že do budoucna by se i SDEU mohl v tomto ohledu přiklonit spíše k přístupu Cour de Cassation.

³¹⁶ Nebo-li právo, které chrání vnitřní veřejný pořádek – „loi protectrice d'ordre public interne.“

³¹⁷ Srov. francouzský spotřebitelský zákoník, čl. 313-3. Porušení daného ustanovení zakládá trestný čin. Podrobněji srov. *Cafritz/Tene 2002*.

³¹⁸ Srov. *Cafritz/Tene 2002*.

³¹⁹ Srov. *Cafritz/Tene 2002*.

³²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 8. 12. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4196/2007, www.n soud.cz. Blíže k němu srov. *Pauknerová-Overriding*, s. 92.

³²¹ Srov. *Pauknerová 2010*, s. 33.

³²² Srov. rozhodnutí BGH (7. občanský senát) ze dne 27. 2. 2003, VII ZR 169/02.

³²³ Srov. rozhodnutí Hof. Amsterdam ze dne 14. 1. 1999, JOR 1999/35, citováno a komentováno ve *Verhagen 2002*, s. 148, pozn. pod čarou 59.

³²⁴ Srov. rozhodnutí OLG München ze 17. 5. 2006, 7 U 1781/06. Podrobněji srov. kritický komentář *Rühl-Extending Ingmar*.

Sám rozsudek ve věci *Ingmar* je ukázkou imperativní normy unijního původu. Jak jsem již uváděl, zároveň je bohužel i příkladem extenzivního výkladu pojmu imperativního ustanovení.³²⁵ SDEU v něm poskytl ochranu obchodním zástupcům, tedy osobám, které by měly být (na rozdíl od spotřebitelů) zběhlé v obchodních věcech, i na mezinárodní scéně, dokonce ve vztahu s extra-unijním prvkem. Tím značně snížil laťku pro použití imperativních ustanovení, která by měla být, přinejmenším v obchodních vztazích, nastavena co nejvýše.³²⁶ Problém je, že rozhodnutí SDEU váže soudy 27 členských států,³²⁷ a tím je jeho dopad mnohem širší než u individuálního excesu některého z národních soudů. Na druhé straně, jak jsem zmiňoval výše, nová definice imperativních ustanovení stanovená Nařízením by mohla ve výsledku učinit rozsudek *Ingmar* do budoucna irelevantním. Konečné slovo však bude na Soudním dvoře, přičemž je třeba vzít v úvahu, že SDEU není z pochopitelných důvodů ke změnám své judikatury příliš ochoten.³²⁸

Pravidla určující odškodnění obchodních zástupců nejsou jediná imperativní ustanovení unijního původu, označená za taková Soudním dvorem. Je nepochybné, že takovými jsou i ustanovení týkající se hospodářské soutěže, v oblasti smluv půjde zejména o zakázané dohody podle čl. 101 SFEU (dříve čl. 81 SES).³²⁹ V tomto případě je však přístup SDEU v souladu s praxí národních soudů, *Giuliano/Lagarde zprávou* a převažujícím akademickým názorem, dle něhož soutěžněprávní ustanovení je třeba považovat za typické imperativní normy.

Imperativní ustanovení aplikovaná jako součást *lex fori* však nemusí být pouze národního či unijního původu. Jejich zdrojem může být také mezinárodní právo, typicky smlouvy, ale lze uvažovat i o obyčejovém mezinárodním právu, které je např. zdrojem pravidla o imunitě států (sovereign immunity rule).³³⁰ Příklad imperativního pravidla mezinárodního původu můžeme nalézt v anglickém případě *The Hollandia*,³³¹ kde volba holandského práva ve smlouvě o přepravě zboží z Anglie do zahraničí nezabránila soudu v aplikaci ustanovení Haag-Visby pravidel o dopravcově odpovědnosti.³³² I v dalších oblastech přepravy existují mezinárodní úmluvy upravující otázky dopravcovy odpovědnosti a jejich ustanovení budou muset soudy zpravidla vykládat jakožto normy imperativní. V těchto případech je však úmysl tvůrců daných úmluv aplikovat daná kogentní pravidla (i) v mezinárodním kontextu obvykle zřejmý a i v textu jasně vyjádřený.³³³

---

³²⁵ Před rozsudkem ve věci *Ingmar* to byl podle mých informací pouze italský nejvyšší soud, který vyložil ustanovení směrnice stejně expanzivně jako později SDEU. Srov. rozhodnutí Corte di Cassazione ze dne 30. 1. 1999, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale - Italy* 89 (2000), s. 743 an., citováno v *Max Planck*, s. 78 a pozn. pod čarou č. 171.

³²⁶ Ke kritice *Ingmar* srov. *Rühl-Extending Ingmar*, s. 901; *Verhagen 2002*, s. 147-154; *Roth 2002*, s. 381-383 – tento autor dokonce poznamenává, že ustanovení německého obchodního zákoníku, která později sloužila jako vzor pro směrnici, již SDEU vyložil ve věci *Ingmar*, byla v Německu prohlášena neaplikovatelnými, jestliže strany zvolily právo jiného státu. Předmětné rozhodnutí BGH je z roku 1961. Srov. *Roth 2002*, s. 381 a pozn. pod čarou 40.

³²⁷ I když příklad Cour de Cassation ukazuje, že existují soudy připravené porušit svou povinnost řídit se výkladem SDEU, pokud se to neslučuje s jejich pohledem.

³²⁸ Srov. např. *Bobek, M., Komárek, J., Gillis, M., Passer, J.* Předběžná otázka v komunitárním právu. Praha : Linde, 2005, s. 345 an.

³²⁹ Rozsudek ze dne 1. 6. 1999, *Eco Swiss China Time Ltd v Benetton International NV*, C-126/97, Recueil, I-3055.

³³⁰ Toto může mít svůj význam v případě, kdy jde o obchodní smlouvu, jejíž stranou je stát. Srov. obecně *Lowenfeld 2005*, s. 681-809.

³³¹ [1983] AC 565.

³³² Třebaže byl tento případ rozhodnut před tím, než se Úmluva stala účinnou, neexistuje jediný důvod, proč by podle Úmluvy měly anglické soudy dnes rozhodovat jinak. Srov. *Lando, O., Nielsen, P.*, The Rome I Proposal. (2007) *Journal of Private International Law* Vol. 3, No. 1, s. 44.

³³³ Zdá se, že toto by mělo platit přinejmenším pro Úmluvu o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě (1956), jejíž čl. 41 odst. 1 věta první zní: „Všechna ujednání, která se přímo nebo nepřímo odchyľují od

Jakkoliv je právě uvedený přehled judikatury pouze ilustrativní, věřím, že může přinejmenším naznačit přístup evropských soudů k imperativním normám *legis fori*, tedy jejich vlastního práva. Podle mého názoru se dá říci, že národní soudy se nepouští do jejich extenzivní aplikace a zejména v obchodních vztazích zasahují do autonomie stran jen ve výjimečných a odůvodněných případech a pouze v rozsahu, který je nezbytně nutný.³³⁴ Pokud ani SDEU nebude definici uvedenou v čl. 9 odst. 1 Nařízení vykládat extenzivně a případ *Ingmar* ztratí svou další relevanci, bude Nařízení znamenat oproti Úmluvě další posílení smluvní autonomie.

5.2.4 *Imperativní normy legis causae*

Úmluva ani Nařízení neřeší otázku imperativních norem *legis causae*. Pro jejich použití v režimu Římských instrumentů by mělo platit to, co jsem o nich uvedl obecně v úvodní kapitole.³³⁵

5.2.5 *Imperativní normy třetích států*

Tato oblast představuje jednu z největších změn, kterou Nařízení oproti Úmluvě přináší.³³⁶ Úmluva tuto otázku upravovala v čl. 7 odst. 1:

„Použije-li se na základě této úmluvy právo určité země, lze použít imperativní ustanovení práva jiné země, s níž věcné okolnosti úzce souvisí, v rozsahu, v jakém musí být podle práva této jiné země imperativní ustanovení použita bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné. Při rozhodování, zda mají být taková ustanovení použita, je třeba vzít v úvahu jejich povahu a účel, jakož i důsledky, které by mohly z jejich použití či nepoužití vyplynout.“

Rozdílná úprava této otázky našla své místo v čl. 9 odst. 3 Nařízení:

„Rovněž lze použít imperativní ustanovení práva země, v níž mají být nebo byly povinnosti vyplývající ze smlouvy splněny, pokud tato imperativní ustanovení činí plnění smlouvy protiprávním. Při rozhodování, zda mají být taková ustanovení použita, je třeba vzít v úvahu jejich povahu a účel, jakož i důsledky, které by mohly z jejich použití nebo nepoužití vyplynout.“

Článek 7 odst. 1 byl pravděpodobně nejkontroverznějším ustanovením Úmluvy. V Úmluvě se nakonec ocitl pouze spolu s možností učinit výhradu jej neaplikovat,³³⁷ neboť některé státy byly ostře proti tomuto ustanovení.³³⁸ Spojené království, Německo, Irsko, Portugalsko, Lucembursko a později také Lotyšsko a Slovinsko nakonec učinily proti tomuto ustanovení výhradu.³³⁹ Není třeba dodávat, že

---

ustanovení této Úmluvy, jsou s výjimkou ustanovení článku 40 neplatná a právně neúčinná.“ Soud by tak měl aplikovat ustanovení této úmluvy (jsou-li součástí *lex fori*, samozřejmě) na jakoukoliv smlouvu spadající do působnosti úmluvy. Podle mého to samé obdobně platí u dalších podobných úmluv z oblasti mezinárodní přepravy, např. o Varšavské či Montrealské úmluvě. Srov. k tomu *Mann, F.*, Uniform Statutes in English Law. (1983) Law Quarterly Review, Vol. 94, s. 376 an.

³³⁴ Což je přístup praxe jen vítaný – k názoru jednoho z nich srov. *Tillman 2002*, s. 67-68.

³³⁵ Srov. kapitolu I, oddíl 3.2.3. Srov. *Pauknerová 2010*, s. 39.

³³⁶ Najdou se autoři, kteří se význam této změny snaží bagatelizovat – „prominentním“ příkladem je v tomto směru M. Hellner, který svůj článek (*Hellner 2009*) zasvětil snaze ukázat, že změny mezi čl. 7 odst. 1 Úmluvy a čl. 9 odst. 3 mají fakticky zcela minimální dopad. Autor alespoň sympaticky přiznává, že je příznivcem staré úpravy podle Úmluvy a z tohoto pohledu jsou motivy jeho argumentace tedy zřejmé. I tak se nelze divit, že tento článek vyvolal nesouhlasné reakce – srov. *Wang, L.*, Mandatory Rules of the Rome I Regulation : Not „Old Wine in New Bottles“. (2011) Canadian Social Science, Vol. 7, No. 2, s. 166 an.

³³⁷ Srov. čl. 22 odst. 1 písm. a) Úmluvy.

³³⁸ Zpráva Giuliana a Lagardea eufemisticky zní: „Novost tohoto ustanovení a strach z nejistoty, kterou by to mohlo vyvolat, vedl některé delegace k tomu, že požádaly o možnost učinit výhradu [...]“ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 28.

³³⁹ Srov. *Dickinson 2007*, s. 55.

tyto výhrady oslabují jednotnou aplikaci Úmluvy; tím spíše, že rezervace samy nejsou stejného znění.³⁴⁰

Kritici namítali (a namítají), že vágně napsané ustanovení plné gumových obrátů přináší velkou právní nejistotu. Nejen že je soudci dána prakticky neomezená diskrece, ale požadavek „úzké souvislosti“ může, alespoň teoreticky, vést k imperativním normám několika států.³⁴¹ To by znamenalo, že smluvní strany musí zkoumat nejen zvolené právo a *lex fori* (jehož imperativní normy mohou být vždy použitelné, jak bylo rozebráno výše), nýbrž i imperativní ustanovení jednoho či dokonce více třetích států. Pro Německo bylo též nepřijatelné, že by na základě tohoto ustanovení docházelo k vynucování cizího veřejného pořádku.³⁴² Shrňme-li to: podle tohoto článku je těžké (1) identifikovat všechny třetí země, jež s věcí úzce souvisí, (2) určit jejich konkrétní imperativní ustanovení, která by mohla být použitelná, a (3) předvídat s nějakou jistotou, zda a jak je bude soudce v konkrétní situaci aplikovat. Takové ustanovení nepochybně podlamuje autonomii stran a oslabuje předvídatelnost obchodních transakcí.³⁴³

Zastánci čl. 7 odst. 1 vznášejí několik protiargumentů. Tvrdí, že použití práva třetí země prohlubuje a přispívá k mezinárodní zdvořilosti („comity among the states“)³⁴⁴ a vede k „více vyváženým“³⁴⁵ výsledkům za daných okolností. Podle těchto názorů tento článek umožňuje soudci zabránit stranám v obcházení zásadních zájmů třetího státu.^{346,347} Jakkoliv mají tyto argumenty své opodstatnění,³⁴⁸ sledují spíše zájem státu a nikoliv jednotlivce, což je v moderním právu (včetně moderní vědy mezinárodního práva soukromého) přístup neobvyklý. I údajná snaha o dosažení spravedlivých řešení přichází příliš na úkor předvídatelnosti a právní jistoty. Toto pnutí bylo ostatně uznáno, nicméně vyřešeno ve prospěch „spravedlnosti“ v následujících slovech jednoho z obhájců čl. 7 odst. 1:

„Pokud má soud potíže s postihnutím pravého významu zahraničních předpisů veřejného práva, řízení se protahuje a náklady stoupají, je to nutná daň rozhodovacímu systému, který přináší více vyvážená řešení.“³⁴⁹

Osobně nevěřím tomu, že by se našlo mnoho mezinárodních obchodníků, kteří by s takovouto „daní“ souhlasili. Pro každého, kdo věří v pozitivní účinky autonomie stran a smluvní svobody, stejně jako pro ty, kdo znají význam právní jistoty (nejen) ve složitých obchodních transakcích, musí záporny čl. 7 odst. 1 dle mého názoru převážit nad jeho klady.

V tomto směru byla výmluvná pozice Spojeného království k původnímu návrhu Nařízení, v němž se objevilo ustanovení podobné čl. 7 odst. 1 Úmluvy. Britské obchodní kruhy se vážně obávaly, že návrh, ve své tehdejší podobě, „povede k odlivu obchodu na konkurenční trhy, zejména do

---

³⁴⁰ Zatímco např. Británie „si vyhradila právo“ neaplikovat čl. 7 odst. 1, Německo a Lucembursko deklarovaly, že „nebudou aplikovat“ tento článek. Blíže k tomu srov. *Dickinson 2007*, s. 56.

³⁴¹ Nepochybně si lze představit, že může existovat více třetích států, s nimiž budou věcné okolnosti případu úzce souviset, zvláště v případě, kdy ani stát soudu, ani zvolené právo nebudou mít s daným vztahem mnoho společného.

³⁴² Srov. *Max Planck*, s. 77 a pozn. pod čarou 165, kde jsou citovány další prameny.

³⁴³ Pro přesvědčivý a kompletní rozbor argumentů proti tomuto ustanovení srov. *Dickinson 2007*, s. 53-73; velice podrobnou kritiku s dalšími argumenty a příklady nalezneme též v *Harris 2009*, s. 277-288.

³⁴⁴ Srov. *Chong 2006*, s. 37-40. Kritici odpovídají, že comity nemůže být dostatečným důvodem pro aplikaci imperativních norem třetích států – srov. *Harris 2009*, s. 279 a pozn. pod čarou č. 35.

³⁴⁵ *Pavic 1998*, s. 10.

³⁴⁶ *Bonomi 2001*, s. 2476-2477.

³⁴⁷ Pro další argumenty srov. *Pavic 1998*; *Chong 2006*; *Bonomi 2001*.

³⁴⁸ *Dickinson 2007*, na s. 73-85 velice detailně a přesvědčivě vyvrací tyto argumenty.

³⁴⁹ *Pavic 1998*, s. 10.

New Yorku.³⁵⁰ Nedávná studie ukazuje, že takové obavy mohou být celkem opodstatněné, jelikož New York se se svými autonomii stran velice přívětivými kolizními normami stává stále atraktivnějším pro velké obchody.³⁵¹ Spojené království se proto v květnu 2006 rozhodlo, že v souladu se „svým“ protokolem k hlavě IV SES³⁵² nepřistoupí k Nařízení a nebude jím tak po jeho přijetí vázáno. Britové se nicméně i nadále účastnili vyjednávání návrhu a přispěli k zásadní změně problematického ustanovení do nynější podoby čl. 9 odst. 3 Nařízení citovaného výše. Tato skutečnost, spolu s ostatními změnami původního Návrhu Nařízení, vedla Brity k tomu, že k Nařízení nakonec přistoupili.³⁵³

Je nepochybné, že konečná podoba čl. 9 odst. 3 znamená významný pokrok proti čl. 7 odst. 1 Úmluvy, přinejmenším z pohledu autonomie stran a právní jistoty. Případné použití imperativních norem jiných než zvoleného práva nebo *legis fori* je zde omezeno na situaci, kdy smlouva byla či má být plněna na území státu, jehož imperativní ustanovení činí takové plnění protiprávním. Může být nespravedlivé, přinejmenším za určitých okolností,³⁵⁴ nutit jednu ze stran ke spáchání protiprávního jednání. Je pravdou, že právě příklad takové situace představoval nejsilnější argument pro zastánce čl. 7 odst. 1 Úmluvy,³⁵⁵ tím spíše, že v tomto typu případů bylo cizí právo různými způsoby zohledňováno i ve Spojeném království³⁵⁶ a Německu,³⁵⁷ třebaže obě tyto země učinily vůči čl. 7 odst. 1 výhradu.

Na druhé straně je třeba podotknout, že všechny otázky a kritika vztahující se k čl. 7 odst. 1 jsou do značné míry pouze akademické, protože judikatura k čl. 7 odst. 1 prakticky neexistuje.³⁵⁸ Zveřejněn

---

³⁵⁰ Dickinson 2007, s. 71. Dickinson v tomto směru odkazuje na odst. 8, 11 and 12 dokumentu Rady EU č. 13034/06, Add 4 (22. 9. 2006) popisující detailně britské obavy.

³⁵¹ Eisenberg, T., Miller, G., The Flight to New York: An Empirical Study of Choice of Law and Choice of Forum Clauses in Publicly-Held Companies' Contracts. New York University School of Law, New York University Law and Economics Working Papers, Paper No. 124 ze 31. března 2008 dostupný na <http://lsr.nellco.org/nyu/lewp/papers/124>.

³⁵² Srov. Protokol (č. 4) o postavení Spojeného království a Irska, připojený ke Smlouvě o EU a SES. Podobný protokol (Protokol (č. 21) o postavení Spojeného království a Irska s ohledem na prostor svobody, bezpečnosti a práva) je připojen i k Lisabonské smlouvě.

³⁵³ Srov. George, M., Should the UK opt in? Článek ze 3. dubna 2008 dostupný na <http://www.conflictoflaws.net/2008/legislation/rome-i-should-the-uk-opt-in/>. Konzultační dokument byl zveřejněn 2. 4. 2008 a je dostupný na <http://www.justice.gov.uk/docs/cp0508.pdf>. Britové oznámili své přistoupení k Nařízení na červencové (2008) Radě ministrů spravedlnosti a vnitřních věcí. Srov. <http://www.conflictoflaws.net/2008/legislation/brussels-ii/the-results-of-the-jha-council-24-25-july-2008-uk-to-opt-into-rome-i-reg-enhanced-cooperation-on-rome-iii-reg/>.

³⁵⁴ Např. v případě, kdy se právo místa plnění změnilo až po uzavření smlouvy.

³⁵⁵ Srov. např. Chong 2006, s. 40-47; Bonomi 2001, s. 2472-2473.

³⁵⁶ Ve věci *Regazzoni v KC Sethia* [1958] AC 301 zakazovalo indické právo vývoz juty (přímo či nepřímo) do Jižní Afriky. House of Lords odmítl vymáhat smlouvu řídicí se anglickým právem, která by porušila toto indické právo na základě „public policy“ spočívající v udržování dobrých vztahů se spřátelenými cizími zeměmi (pro výtah případu i s poznámkami srov. Lowenfeld 2005, s. 14-23). Podobně ve věci *Ralli Bros. v. Cia Naviera Sota y Aznar* [1920] 2KB 287 Court of Appeal přihlédl k imperativním normám španělského práva při aplikaci domácí anglické normy, jako součásti rozhodného práva, že soud nebude vynucovat smluvní povinnost tam, kde je plnění zakázáno právem místa plnění. Podrobněji srov. Nygh 1999, s. 224 nebo Harris 2009, s. 298-309, který nabízí i alternativní interpretace těchto a dalších případů.

³⁵⁷ I v Německu byly imperativní normy třetí země „aplikovány“ oklikou prostřednictvím domácích nástrojů. Ve věci *Kulturgüterfall* (BGH, 22. 6. 1972, NJW 1972 s. 1575-1576) ilegálně vyvezené nigerijské artefakty byly poškozeny při přepravě z Nigérie do Německa. Soud odmítl vynutit pojistnou smlouvu, protože porušení nigerijského práva bylo aktem v rozporu s dobrými mravy podle § 138 německého občanského zákoníku. Podrobněji srov. Nygh 1999, s. 225 nebo Pauknerová 2010, s. 33. K dalším německým případům srov. Max Planck, s. 77 a pozn. pod čarou 167.

³⁵⁸ Je běžné, že akademici, často poté co vychválí všechny údajné praktické výhody čl. 7 odst. 1, nejsou schopni odkázat na byť jediný případ, kde by bylo toto ustanovení aplikováno nebo aspoň diskutováno. Toto platí jak pro *Pavic* 1998, tak pro *Bonomi* 2001. Bylo příznačně řečeno, že „[v] příkrém rozporu s širokou diskusí čl. 7 odst. 1

byl belgický případ rozhodnutý obchodním soudem (*Tribunal de Commerce*) v Mons,³⁵⁹ v němž společnost usazená v Belgii uzavřela exkluzivní distribuční smlouvu pro Tunisko s tuniskou společností. Tuniské soutěžní právo zakazuje takovéto dohody. Belgický soud posoudil tuniský zákon podle čl. 7 odst. 1 Úmluvy, ale odmítl jej použít, protože „*zákaz exkluzivních distribučních smluv se zdál být výstředností tuniského práva, nemající obdoby v jiných jurisdikcích.*“³⁶⁰ Jeden zdroj³⁶¹ uvádí holandský případ *Malysia Dairy industries v. Dairex Holland*, v němž smlouva o prodeji mléka řídicí se holandským právem měla být plněna v Singapuru. Smlouva údajně porušovala singapurský zákon stanovící maximální hodnoty radiace v mléce. Podle holandského soudu však smlouva zůstala platná. M. Pauknerová uvádí případ, kdy použití imperativních norem třetí země zvažoval „Rozhodčí soud v Praze“, ale žalovaný nedoložil jejich znění.³⁶² Blog *Conflict of laws.net* informoval o případu, v němž Courde Cassation přikázal nižšímu soudu zvážit (ve smyslu čl. 7 odst. 1 Úmluvy) zohlednění dovozního embarga podle práva Ghany na francouzskému právu podřízenou přepravní smlouvu týkající se převozu hovězího masa z Francie do Ghany.³⁶³

Nepodařilo se mi však najít jediný případ, kdy by bylo cizí imperativní ustanovení dle čl. 7 odst. 1 opravdu použito, a to tak, že by došlo k omezení zvoleného či rozhodného práva.³⁶⁴ Skutečnost, že případy týkající se čl. 7 odst. 1 jsou *řídke* (a i toto adjektivum je nadsázka), by mohla znamenat, že všechna ta kritika a dohadování kolem obdobného ustanovení Nařízení bylo jen „mnoho povyku pro nic.“ Nicméně Andrew Dickinson uvádí několik důvodů, proč tato skutečnost nesmí být vnímána jako důkaz, že dané ustanovení bylo a je bezproblémové. Za prvé, malý počet případů nedokazuje absenci ekonomického dopadu na tržní účastníky a praktikující právníky. Za druhé, tři státy s významnými finančními trhy (Spojené království, Německo a Lucembursko) jsou mezi těmi, které čl. 7 odst. 1 neváže. Konečně, pokud je norma od prvopočátku nejasná a neuspokojivá na první pohled, nemělo by být spoléháno na prozíravost soudů, ale mělo by se místo toho přijmout pravidlo, které je jasné.³⁶⁵ Zdá se mi ostatně zřejmé, že špatné pravidlo není zrušeno jenom proto, že ho stejně nikdo nepoužívá.³⁶⁶

5.2.5.1 Čl. 9 odst. 3 Nařízení a jeho možné výklady

Nyní se blíže podíváme na čl. 9 odst. 3 a potenciální problematická místa jeho výkladu. Dané ustanovení má stejně jako čl. 7 odst. 1 Úmluvy diskreční povahu, takže soudce není nikdy povinen imperativní normy třetí země použít. Navíc jakkoliv česká verze Nařízení mluví o „použití“, bylo by lepší jej chápat spíše ve smyslu určitého „zohlednění“,³⁶⁷ než přímé aplikace. Při rozhodování, zda imperativní ustanovení bude zohledněno, musí národní soudce „*vzít v úvahu [jeho] povahu a účel,*

---

v odborné literatuře [je skutečnost], že toto ustanovení nepřineslo skoro žádnou judikaturu.“ Srov. Magnus, U., Mankowski, P., Joint Response to the Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernisation, s. 34.

³⁵⁹ Srov. rozhodnutí *Tribunal de commerce de Mons* z 11. 11. 2000, *Revue de Droit Commercial Belge* 2001, 617.

³⁶⁰ Příklad je popsán v *Max Planck*, s. 82.

³⁶¹ Srov. *Plender/Wilderspin 2009*, s. 189 a pozn. pod čarou 27.

³⁶² Myšlen byl určitě Rozhodčí soud při Hospodářské komoře a Agrární komoře. Jednalo se o případ č. 78/92 z 22. 3. 1995. Srov. *Pauknerová 2010*, s. 37.

³⁶³ Článek bohužel neuváděl, zda k tomuto zohlednění u francouzských soudů nakonec došlo a v jaké podobě. Srov. <http://conflictoflaws.net/2010/french-case-on-foreign-mandatory-rules/>.

³⁶⁴ Podobně neúspěšní při hledání takového případu byli profesori Lando a Nielsen, kteří v tomto ohledu prohlásili: „*Je třeba podotknout, že od doby účinnosti Římské úmluvy jsme neviděli ani neslyšeli o jediném nahlášeném případě, v němž by nějaký evropský soud použil na základě čl. 7 odst. 1 imperativní ustanovení cizí země.*“ Srov. *Lando, O., Nielsen, P., The Rome I Proposal. (2007) Journal of Private International Law Vol. 3, No. 1, s. 47.*

³⁶⁵ Srov. *Dickinson 2007*, s. 72-73. Srov. též *Harris 2009*, s. 282.

³⁶⁶ Spíše to bude o důvod více pro jeho zrušení.

³⁶⁷ Anglická verze používá obrat „*Effect may be given*“, podobný význam, tedy „přiznání (propůjčení) účinku“ mají i verze francouzská a německá.

jakož i důsledky, které by mohly z [jeho] použití nebo nepoužití vyplynout.“ Jak uvádí Hellner, imperativní normy třetího státu se budou často týkat jen určitého smluvního ustanovení a bude na rozhodném právu určit důsledky, které nesoulad s imperativní normou třetí země přinese.³⁶⁸ Soudce bude muset navíc bezrozporně „zkoordinovat“ použití imperativních norem třetí země nejen s rozhodným právem, ale i imperativními normami *legis fori*.³⁶⁹ Soudce by měl samozřejmě primárně zkoumat, zda vůbec bylo účelem dané imperativní normy, aby byla aplikována v situaci, kterou posuzuje – bylo by absurdní, aby soudce takové ustanovení použil za okolností, za kterých by soudem státu dotčené normy použito nebylo. Zde platí, co jsme uváděli již dříve o charakteru a působnosti imperativních ustanovení.

Je nicméně pravda, že právě nastíněné zkoumání má soudce v případě Nařízení podstatně ulehčeno, neboť čl. 9 odst. 3 omezuje svou působnost jen na imperativní normy země, „*v níž mají být nebo byly povinnosti vyplývající ze smlouvy splněny,*“ a to jen v případě, „*pokud tato imperativní ustanovení činí plnění smlouvy protiprávním.*“ Dá se předpokládat, že při splnění těchto podmínek budou mít imperativní normy obvykle takovou povahu a vazbu k posuzované situaci, že bude třeba k nim přihlídnout.³⁷⁰ Co se rozumí povinnostmi vyplývajícími ze smlouvy, to musí určit rozhodné právo.³⁷¹

Větší problémy může činit samotné určení země plnění. Nepochybuji, že takových zemí může být více a že tedy do hry mohou teoreticky vstoupit imperativní ustanovení vícero zemí, ovšem vždy jen ve vztahu k těm povinnostem, které byly či měly být na jejich území poskytnuty. Ostatně by nedávalo vůbec smysl, pokud by se v případě plnění ve více různých zemích měla určit jen jedna (hlavní místo plnění?), jejíž imperativní normy by mohly být zohledněny.³⁷² Použity mohou být imperativní normy jen takového třetího státu, v němž opravdu mělo být plněno – souhlasím tedy s názorem, že bylo-li plněno v zemi, kde plněno být podle smlouvy nemělo (nemuselo), imperativní ustanovení této země použít nelze.³⁷³ V literatuře hodně diskutovanou je otázka, podle jakého práva určit zemi, kde měly být povinnosti splněny. Mezi nabízenými variantami je autonomní výklad tohoto pojmu, tedy nezávisle na vnitrostátních právních rádech, rozhodné právo, *lex fori* či čistě jen skutkové posouzení bez opory v jakémkoliv právu.³⁷⁴ Dle mého názoru je třeba vyjít primárně z *legis causae*, na základě něhož se určí země, kde (všude) měla být dotýčná povinnost (s)plněna.³⁷⁵ Za zemi plnění je třeba považovat všechny země, na jejichž území byla činěna aktivita ke splnění dané povinnosti (či její části) – jestliže strana A má dopravit zboží ze země X přes zemi Y do země Z, musí být za zemi místa plnění považovány všechny tyto země, nikoliv jen země Z.³⁷⁶

---

³⁶⁸ Srov. Hellner 2009, s. 463.

³⁶⁹ Srov. Harris 2009, s. 311-312; srov. Giuliano/Lagarde zpráva, s. 27-28.

³⁷⁰ Srov. Harris 2009, s. 311; srov. též Rozehnalová 2010, s. 194.

³⁷¹ Harris 2009, s. 314 dochází k tomuto dle mého zřejmého závěru až po delších nejistotách připouštějících i použití práva místa plnění.

³⁷² Podobně srov. Hellner 2009, s. 465.

³⁷³ Srov. Harris 2009, s. 318.

³⁷⁴ Srov. Pauknerová 2010, s. 40; Harris 2009, s. 315-316; Rozehnalová 2010, s. 195-196.

³⁷⁵ Zde se nejedná o určení jurisdikce, jež by se měla (ideálně) vztahovat ke všem sporům ze smlouvy, ale o určení možných dopadů cizího právního řádu na plnění vyžadované v zemi jeho působnosti. Určení místa plnění je přitom výkladem smlouvy, hmotněprávní otázkou, která se musí opírat o právní řád, a to o právní řád rozhodný pro hmotněprávní otázky, nikoliv otázky procesní. Z těchto důvodů odmítám autonomní kvalifikaci, *lex fori*, či dokonce stanovení tohoto místa bez opory v jakémkoliv právním řádu.

³⁷⁶ V opačném případě by to vedlo k absurdním důsledkům, kdy by nemohlo být vzato v úvahu např. vývozní embargo v zemi X, nebo zákaz transitu dotýčeného zboží v zemi Y. V podobném duchu argumentuje i Harris 2009, s. 317. I Hellner 2009, s. 466, pleduje pro extenzivní výklad pojmu místa plnění, i když to spíše spojuje s výkladem obratu „povinnosti vyplývající ze smlouvy“.

Aby mohlo být vzato v úvahu, musí imperativní ustanovení třetí země činit plnění „protiprávním.“ Ani pojem „protiprávní“ není v literatuře vykládán jednotně. M. Hellner tvrdí, že by měl být vykládán pokud možno extenzivně a zahrnovat i nevymahatelné smlouvy.³⁷⁷ N. Rozehnalová uvádí, že jde o silnější požadavek, než pouhé „znemožnění plnění.“³⁷⁸ J. Harris se domnívá, že jen taková protiprávnost, která zakazuje (zpravidla pod hrozbou sankce) na území dané země jednání, které je předmětem (nezbytnou součástí) jejich plnění, je relevantní ve smyslu čl. 9 odst. 3. Harris dodává, že čím přísnější je (samozřejmě za jinak stejných okolností) sankce za porušení tohoto zákazu, tím spíše by soudce měl k takové imperativní normě přihlídnout.³⁷⁹ Osobně se také přikláním k restriktivnímu výkladu tohoto termínu. Účelem zohlednění imperativních norem třetích států ve smyslu čl. 9 odst. 3 je nepochybně zájem na tom, aby soudy nemusely vynucovat smlouvy, které ukládají plnění v třetí zemi, které porušuje veřejný pořádek či imperativní normy této země, a to v takové míře, že by se jejich vynucení zdálo nepřiměřené/nespravedlivé i před příslušným soudem a navzdory tomu, že smlouva se řídí jiným rozhodným právem. Ani při výkladu pojmu protiprávnosti není možné zapomínat na restriktivní definici imperativních norem v čl. 9 odst. 3.

Celkově se domnívám, že čl. 9 odst. 3 představuje řešení, které se zdá být delikátním kompromisem mezi smluvní autonomií a právní jistotou na straně jedné a zájmem na zabránění obcházení legitimních zájmů cizího státu na straně druhé.

5.3. Nemovitosti

Nemovitosti jsou ze své podstaty úzce spjaty s právním řádem místa, kde se nacházejí. Přesto Nařízení i Úmluva umožňují, aby si strany i ve vztahu ke smlouvám, jejichž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti, sjednaly volbu práva a právo místa nemovitosti se obvykle použije jen v případě absence takovéto volby.³⁸⁰ Nicméně vzhledem k tomu, že nakládání s nemovitostmi je často spojeno s přísnými formálními požadavky místa, kde se nemovitost nachází, ať již se jedná o požadavek písemné formy či dokonce notářského zápisu, případně (deklaratorního či konstitutivního) zápisu v pozemkových knihách, katastrech apod., nelze zásadní význam práva místa nemovitosti ignorovat. Proto Nařízení obsahuje výše již krátce zmiňované ustanovení, které v rámci úpravy formální platnosti stanoví, že:

„Bez ohledu na [ostatní ustanovení upravující formální platnost] se na smlouvu, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo nájem nemovitosti, vztahují formální požadavky práva země, v níž se nemovitost nachází, pokud se podle tohoto práva: a) uvedená ustanovení použijí bez ohledu na zemi, v níž došlo k uzavření smlouvy, a bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné, a b) od těchto ustanovení se nelze smluvně odchýlit.“³⁸¹

Obdobné ustanovení obsahuje i Úmluva.³⁸² Bez ohledu na zvolené právo se tak u smluv o nemovitostech vždy uplatní formální požadavky *legis rei sitae*, pokud se jedná o kogentní normy

---

³⁷⁷ Srov. Hellner 2009, s. 462.

³⁷⁸ Srov. Rozehnalová 2010, s. 197.

³⁷⁹ Srov. Harris 2009, s. 322.

³⁸⁰ Srov. čl. 4 odst. 1 písm. c) Nařízení a čl. 4 odst. 3 Úmluvy. Přičemž pokud je zde (zjevně) užší vztah k jiné zemi, použije se její právní řád místo práva místa nemovitosti – srov. čl. 4 odst. 3 Nařízení a čl. 4 odst. 5 Úmluvy.

³⁸¹ Srov. čl. 11 odst. 5.

³⁸² Čl. 9 odst. 5 zní: „Bez ohledu na odstavce 1 až 4 tohoto článku se na smlouvu, jejímž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo právo užívání nemovitosti, vztahují kogentní ustanovení práva země, v níž se nemovitost nachází, která upravují formu, pokud se podle tohoto práva uvedená ustanovení použijí bez ohledu na místo uzavření smlouvy a na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné.“ V oficiálním českém překladu je místo slova „kogentní“ použito slovo „imperativní“ při překladu anglického obratu „mandatory requirements of form“,

(což obvykle bude splněno) a vyplývá z nich implicitně či explicitně, že jich je třeba použít bez ohledu na zemi, v níž byla smlouva uzavřena. Myslím, že můžeme s klidným svědomím říci, že tímto způsobem bude koncipována většina norem upravujících formální požadavky ve vztahu k nakládání s nemovitostmi, tj. že budou formulována tak, že se od nich nelze smluvně odchýlit a zákonodárce je chtěl vztáhnout ke všem nemovitostem na jeho území, tj. i na smlouvy, které byly o nich uzavřeny v cizině. Z tohoto předpokladu je možné podle mého názoru vycházet, ledaže by okolnosti nasvědčovaly opaku.³⁸³

Konkrétně to bude znamenat, že např. kupní smlouva k nemovitosti nacházející se na území České republiky, bude muset respektovat ustanovení stanovící podmínky pro zápis převodu nemovitosti do katastru nemovitostí, a to bez ohledu na právo, které si strany pro tuto smlouvu zvolí. Jakkoliv se jedná o omezení smluvní autonomie, je toto zcela pochopitelné ustanovení, které odráží specifický charakter, jenž nemovitosti mají. V praxi budou strany stejně často volit právo místa nemovitosti jako právo rozhodné.

Podobnou úpravu obsahuje i český ZMPS, který v § 7 uvádí, že „[u]stanovení o zápisech do veřejných knih platná v místě, kde nemovitost je, se použijí i tehdy, když právní důvod vzniku, zániku, omezení nebo převodu knihovního práva se posuzuje podle jiného právního řádu.“³⁸⁴

5.4. Právo místa plnění v případě vadného plnění (čl. 12 odst. 2)

Za specifický případ omezení (či ovlivnění) rozsahu a výkladu zvoleného práva lze považovat i čl. 10 odst. 2 Úmluvy, resp. čl. 12 odst. 2 Nařízení. Podle něj platí, že „[p]okud jde o způsob plnění a opatření, jež musí věřitel učinit v případě vadného plnění, bere se v úvahu právo země, v níž se plnění uskutečňuje.“ Z dikce tohoto ustanovení je zřejmé, že záleží na diskreci příslušného soudu, zda a v jaké míře právo místa plnění zohlední, přičemž by měl soud především posoudit, nakolik má právo místa plnění nějakou relevanci ve vztahu ke způsobu plnění.³⁸⁵ Pokud jde o určení země místa plnění, platí, co jsem uvedl výše v souvislosti s čl. 9 odst. 3.³⁸⁶

Obtíže nicméně vznikají ve vztahu k tomu, co se vůbec myslí „způsobem plnění“. Podle *Giuliano/Lagarde zprávy* by tento pojem měl být určen podle *legis fori*,³⁸⁷ přičemž autoři zprávy uvádějí, že v každém případě by za normy upravující způsob plnění mohla být považována pravidla o státních svátcích (samozřejmě včetně dnů pracovního volna a klidu), pravidla upravující způsob prohlídky zboží a postup při odmítnutí převzetí zboží.³⁸⁸ Za předpisy upravující způsob plnění lze podle mne považovat i pravidla upravující použití pracovních pomůcek při určitých činnostech, otevírací dobu v obchodech, noční klid, ale i hygienické či bezpečnostní předpisy, budou-li mít bezprostřední vztah ke způsobu plnění.

---

ale z kontextu Úmluvy a s přihlédnutím k textu Nařízení je zřejmé, že v tomto případě je správný překlad pomocí adjektiva „kogentní.“

³⁸³ Podle mého názoru např. platí, že ve vztahu k nemovitostem na území ČR se vždy použije § 46 odst. 2 ObčZ, podle kterého musí být v případě převodu nemovitosti projevy stran smlouvy na téže listině.

³⁸⁴ Srov. k aplikaci tohoto ustanovení *Kučera 2009*, s. 275-276. Zajímavé je, že Z. Kučera v tomto ohledu vůbec nezmiňuje úpravu Úmluvy ani Nařízení, která se přitom v oblasti jejich působnosti použije místo § 7 ZMPS. Srov. také § 71 nového ZMPS.

³⁸⁵ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 33.

³⁸⁶ Srov. oddíl 5.2.5.1.

³⁸⁷ Srov. tamtéž; autoři zprávy bohužel neuvádějí žádný důvod, proč by to mělo být právě *lex fori*. Takové řešení bude jistě nejjednodušší pro příslušný soud, ale zároveň i nejméně vhodné z hlediska jednotné aplikace.

³⁸⁸ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 33, která v tomto kontextu odkazuje i na čl. 4 Haagské úmluvy o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží z r. 1955. Srov. k této úmluvě kapitolu II.B, oddíl 1.

Pokud jde „o vzetí do úvahy“ či zohlednění, bude mít právo země plnění význam, pokud jde o určení, zda byl způsob plnění přijatelný.³⁸⁹

Harris si klade otázku, nakolik je čl. 12 odst. 2 užitečný ve světle existence čl. 9 odst. 3 Nařízení.³⁹⁰ Domnívám se, že zásadní rozdíl je v tom, že ve světle čl. 12 se uplatní (zohlední) i obyčejné kogentní normy (např. upravující způsob prohlídky, postup věřitele při odmítnutí zboží apod.), zatímco čl. 9 odst. 3 se vztahuje jen na normy imperativní (mezi něž by bylo možno z norem spadajících pod čl. 12 odst. 2 řadit např. pravidla zakazující plnění o státních svátcích).

5.5. Výhrada veřejného pořádku

Úprava výhrady veřejného pořádku je stejná v Úmluvě i Nařízení. Použití některého ustanovení rozhodného práva může být odmítnuto pouze v případě, že by bylo *zjevně* neslučitelné s veřejným pořádkem místa soudu.³⁹¹

Třebaže je obecně přijímáno, že imperativní ustanovení jsou také vyjádřením veřejného pořádku,³⁹² mnozí tvrdí, že existují rozdíly, které ospravedlňují skutečnost, že Římské instrumenty obsahují jak imperativní ustanovení, tak výhradu veřejného pořádku. Základní rozdíl spočívá v tom, že imperativní normy působí pozitivně v tom smyslu, že jsou „*shora uvaleny na rozhodné právo smlouvy*“,³⁹³ tj. jsou pozitivně (aktivně) aplikovány na daný vztah spolu s rozhodným právem, zatímco výhrada veřejného pořádku má primárně negativní charakter v tom smyslu, že umožňuje soudu odmítnout aplikaci rozhodného práva.³⁹⁴ Výhrada veřejného pořádku tak činí ustanovení jinak rozhodného práva nepoužitelným v konkrétním případě, aniž by však přímo poskytla normu, kterou by bylo možno místo neaplikovatelného ustanovení použít.³⁹⁵ Tillman nazývá tuto výhradu „*negativním rozšířením čl. 7 odst. 2 [Úmluvy]*“.³⁹⁶

Další rozdíl se vztahuje k fázi kolizního procesu, v níž jsou tyto instituty zapojeny. Knöfel říká, že „*zatímco [imperativní ustanovení] přispívají k výběru práva aplikovatelného na danou smlouvu tím, že zasáhnou hned z kraje kolizního procesu, [výhrada veřejného pořádku] přichází až na úplný konec celého procesu, aby zmocnila forum k neaplikaci již vybraného práva*“.³⁹⁷ Imperativní ustanovení se použijí vždy bez ohledu na obsah rozhodného práva. Soudce tak ví již před samotným určením rozhodného práva, že tyto normy musejí (či v případě Římských instrumentů *mohou* být) aplikovány na daný případ, ať je rozhodné právo jakékoliv. Na druhé straně výhrada veřejného pořádku přichází jako poslední element kolizního procesu, nastupující až po určení rozhodného práva a poznání jeho obsahu, jakožto druh únikové klauzule,³⁹⁸ která předejde důsledkům, které by byly v rozporu s veřejným pořádkem.³⁹⁹

Zdá se, že existuje shoda na tom, že ve světle čl. 9 odst. 3 Nařízení není možné zohledňovat imperativní normy třetích států pod rouškou výhrady veřejného pořádku ve smyslu čl. 21.⁴⁰⁰

---

³⁸⁹ Srov. *Bělohávek 2009*, s. 1505.

³⁹⁰ Srov. *Harris 2009*, s. 330-332.

³⁹¹ Srov. čl. 16 Úmluvy a čl. 21 Nařízení.

³⁹² Srov. kapitolu I, oddíl 3.2.5.

³⁹³ Srov. *Chong 2006*, s. 32.

³⁹⁴ Srov. *Nygh 1999*, s. 206. Srov. *Kučera 2009*, s. 194 a 238. Srov. kapitolu I, oddíl 3.2.5.

³⁹⁵ Srov. *Rinze 1994*, s. 429.

³⁹⁶ Srov. *Tillman 2002*, s. 76.

³⁹⁷ Srov. *Knöfel 1999*, s. 241. Obdobně srov. *Chong 2006*, s. 32; Srov. též kapitolu I, oddíl 3.2.5.

³⁹⁸ Srov. *Tillman 2002*, s. 76.

³⁹⁹ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 38; *Kučera 2009*, s. 194.

⁴⁰⁰ Srov. *Harris 2009*, s. 333-334; *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 743.

Římské instrumenty bohužel neřeší otázku, co má vlastně následovat, když se výhrada veřejného pořádku uplatní.⁴⁰¹ Jak jsem již naznačil v úvodní kapitole, považuji z pohledu smluvní autonomie za nejvhodnější, pokud se náhradní norma hledá v rámci *legis causae*.⁴⁰² A. Bělohávek v zájmu ochrany autonomie stran také doporučuje v těchto případech hledat řešení v *legis causae* a navrhuje i možnost dodatečné volby práva či její změny.⁴⁰³ Za vhodný lze v tomto kontextu považovat i již zmiňovanou adaptaci.⁴⁰⁴

Nicméně vzhledem k tomu, že judikatura k čl. 16 Úmluvy prakticky chybí,⁴⁰⁵ nastolené otázky zůstávají do značné míry akademické. Nedostatku případů však netřeba litovat. Text Římských instrumentů zřetelně připouští uplatnění výhrady veřejného pořádku pouze v absolutně výjimečných případech.⁴⁰⁶ Chybějící judikatura tak může značit, že soudy se tohoto restriktivního přístupu drží, což by opět byla pro autonomii smluvních stran dobrá zpráva. Restriktivní výklad pojmu veřejného pořádku by mohla podtrhnout i skutečnost, že jakožto pojem obsažený v unijním předpise jej bude vykládat SDEU a dá se očekávat, že se bude inspirovat svou judikaturou k tomuto pojmu dle čl. 34 odst. 1 nařízení Brusel I.⁴⁰⁷ Z ní plyne, že ačkoli je členským státům v zásadě ponechána volnost určit požadavky vyplývající z jejich veřejného pořádku v souladu s jejich vnitrostátními pojetími, spadá určení mezi tohoto pojmu do výkladu nařízení,⁴⁰⁸ a i když tedy Soudnímu dvoru nepřisluší definovat obsah veřejného pořádku členského státu, přísluší mu kontrolovat meze, v jejichž rámci může soud členského státu použít tento pojem.⁴⁰⁹ Podle této judikatury použití ustanovení o veřejném pořádku přichází v úvahu pouze v případě, že uznání nebo výkon rozhodnutí vydaného v jiném členském státě by nepřijatelným způsobem narušovaly právní řád státu, v němž se o uznání žádá, neboť by byla dotčena nějaká základní zásada. Muselo by jít o zásadní zásah, který by představoval zjevné porušení právního pravidla považovaného v právním řádu státu, v němž se o uznání žádá, nebo práva, které je v tomto právním řádu uznáváno za základní.⁴¹⁰

⁴⁰¹ Srov. k této otázce kapitolu I, oddíl 3.2.5.

⁴⁰² Srov. kapitolu I, oddíl 3.2.5.

⁴⁰³ Srov. Bělohávek 2009, s. 1758-1759. U možnosti dodatečné volby práva či její změny je samozřejmě problém v tom, že strana, která bude z uplatnění výhrady profitovat, nebude mít na takové změně zájem.

⁴⁰⁴ Srov. kapitolu I, oddíl 3.2.5.

⁴⁰⁵ V databázi k Úmluvě citované sub 310 jsou tři případy k čl. 16, přičemž pouze jeden z nich se týká obchodního vztahu, ale i ten se vztahuje spíše k trustu než ke smlouvě a výhrada veřejného pořádku v něm stejně nebyla nakonec použita. Ani odborná literatura mnoho případů nenabízí. Pauknerová 2010, s. 41, uvádí z doby účinnosti Úmluvy anglický případ *Royal Boskalis v. Mountain*, kde byla za porušující veřejný pořádek shledána smlouva uzavřená pod nátlakem (ve světel blížící se války v Perském zálivu), řídicí se iráckým právem. Známé je také rozhodnutí zemského soudu v Düsseldorfu z 31. 7. 2002, 12 O 415/98, kde soud ve vztahu k franšízové smlouvě řídicí se právem státu Kansas uvedl, že proti ní může být uplatněna výhrada veřejného pořádku podle čl. 16 Úmluvy, pokud by tato smlouva byla v rozporu s dobrými mravy. V daném případě však soud takový rozpor neshledal – srov. Bříza, P., (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím. Právní rozhledy, 2009, č. 2, s. 43. Další příklady z judikatury lze nalézt v Bělohávek 2009, s. 1768 an., ani ty se však povětšinou netýkají obchodních vztahů (natož skutečného uplatnění výhrady v takových vztazích).

⁴⁰⁶ Zdůrazňuji, že použití ustanovení cizího práva musí být zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem. Výjimečné použití výhrady je také jednotně podporováno v literatuře – srov. např. Rinze 1994, s. 429; Plender/Wilderspin 2009, s. 199; Tillman 2002, s. 76; srov. odst. 37 preambule Nařízení.

⁴⁰⁷ Odlišnosti v přístupu nelze samozřejmě vyloučit s ohledem na to, že nařízení Brusel I upravuje výhradu veřejného pořádku procesní povahy a navíc se její uplatnění vztahuje k neuznání rozsudku z jiného členského státu, což SDEU jakožto výjimku z principu volného pohybu rozhodnutí vykládá logicky velice restriktivně.

⁴⁰⁸ Srov. rozsudek ze dne 28. 3. 2000, *Krombach*, C-7/98, Recueil, s. I-1935, bod 22; rozsudek ze dne 11. 5. 2000, *Renault*, C-38/98, Recueil, s. I-2973, bod 27; rozsudek ze dne 28. 4. 2009, *Apostolides*, C-420/07, Sb. rozh., I-03571, bod 56.

⁴⁰⁹ *Krombach*, bod 23; *Renault*, bod 28; *Apostolides*, bod 57; rozsudek ze dne 2. 4. 2009, *Gambazzi*, C-394/07, Sb. rozh., I-02563, bod 26.

⁴¹⁰ *Krombach*, bod 37, *Renault*, bod 30; *Apostolides*, bod 59; *Gambazzi*, bod 27.

Za situace, kdy Římské instrumenty upravují použití imperativních norem, je nabíledni, že výhrada veřejného pořádku bude hrát, zvláště v oblasti obchodních vztahů, marginální či nulovou roli. Třebaže totiž z teoretického hlediska mohou být výše uvedené rozdíly mezi imperativními normami a výhradou považovány za významné,⁴¹¹ jedná se o rozdíly v zásadě formální. Z praktického hlediska není pro smluvní stranu totiž příliš významné, zda použití zvoleného práva bude omezeno cestou negativních účinků výhrady veřejného pořádku nebo „pozitivním“ působením imperativních ustanovení. Co je důležité, je výsledek. A mně nejsou známy ani hypotetické ani skutečné příklady případů, kdy by nebylo možno použít žádného imperativního ustanovení a přitom bylo třeba zasáhnout prostřednictvím výhrady veřejného pořádku, zvláště pokud je vymezena tak úzce, jak to činí Římské instrumenty. Obsah veřejného pořádku je ve svém důsledku v zásadě utvářen právě normami, které mají imperativní povahu. Pokud je určitý zájem státu natolik důležitý, aby jej chránila výhrada veřejného pořádku, zcela jistě budou v daném právním řádu existovat normy, které jej pozitivně chrání (třeba ustanovení ústavy, která byť třeba nepřímo účinná obvykle nachází svůj odraz v přímo účinných normách zákonných) a bude možné je aplikovat jakožto normy imperativní, čímž dojde ke korekci rozhodného práva ještě před tím, než by výhrada veřejného pořádku vůbec vstoupila do hry.⁴¹²

Toto lze demonstrovat na příkladu použití výhrady veřejného pořádku, který uvádí Indira Carr, jež tvrdí, že by bylo v rozporu s veřejným pořádkem vymáhat smlouvu, která by porušovala zákaz kartelových dohod stanovený čl. 81 Smlouvy ES (dnes čl. 101 SFEU).⁴¹³ Odvolává se při tom na případ *Eco Swiss China Time*,⁴¹⁴ avšak onen případ se týkal procesní výhrady veřejného pořádku⁴¹⁵ vznesené proti arbitrážnímu nálezu, který aproboval smlouvu porušující právě antikartelové ustanovení SES. Výhrada veřejného pořádku podle Římských instrumentů je však hmotněprávní a použije se přímo proti rozhodnému právu, nikoliv až ve fázi (ne)uznání nálezu či rozhodnutí. Tím nechci říci, že smlouva porušující čl. 101 SFEU není proti veřejnému pořádku. Ovšem taková smlouva bude neplatná již na základě čl. 7 odst. 2 Úmluvy (respektive čl. 9 odst. 2 Nařízení), protože čl. 101 SFEU je nepochybně imperativní ustanovení.

6. SPECIFICKÉ A SOUVISEJÍCÍ OTÁZKY

Úmluva i Nařízení upravují volbu práva i ve vztahu k některým dalším specifickým aspektům a oblastem, nicméně z důvodu omezeného rozsahu této disertační práce se jim nebudeme detailně věnovat. Považuji nicméně za vhodné je alespoň telegraficky zmínit a odkázat na další literaturu.

6.1. Volba práva v případě pojistných smluv a smluv o zajištění

Jak jsme naznačili na začátku této kapitoly, Úmluva ze své působnosti vyjímá pojistné smlouvy, na základě kterých jsou kryta rizika umístěná na území EU.⁴¹⁶ Činila tak nicméně proto, že kolizní

---

⁴¹¹ Mnoho autorů zdůrazňuje teoretické rozdíly obou pojmů – srov. např. *Knöfel 1999*, s. 241; *Tillman 2002*, s. 76 (citující *Jackson, D.*, Mandatory Rules and Rules of ‘Ordre Public’. In: *North, P. (ed.) Contract Conflicts, The E.E.C. Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations : A Comparative Study. 1982*, s. 69-70), poznamenává, že rozdíl je důležitý pro země Common Law, které před Úmluvou nerozlišovaly mezi použitím imperativních ustanovení a výhradou veřejného pořádku.

⁴¹² *Bělohlávek 2009*, s. 1750, uvádí, že: „Úmluva i Nařízení [...] umožňují pokrýt většinu situací, kdy by se teoreticky o výhradě ordre public dalo uvažovat, pozitivním účinkem zohlednění imperativních norem.“

⁴¹³ Srov. *Carr 2005*, s. 584.

⁴¹⁴ Srov. *Eco Swiss China Time*.

⁴¹⁵ K rozdílu mezi hmotněprávní a procesní výhradou veřejného pořádku srov. *Bělohlávek, A.*, Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem. *Právník*, 2006, č. 11, s. 1267 an.

⁴¹⁶ Srov. čl. 1 odst. 3 Úmluvy.

pravidla pro tyto smlouvy byla v době přípravy Úmluvy sjednávána v unijních (tehdy ještě „komunitárních“) směrnicích.⁴¹⁷ Přímo Úmluvou se tak řídil jen kolizní režim pro smlouvy o zajištění a pojistné smlouvy kryjící rizika umístěná mimo EU.⁴¹⁸ Nařízení však v zájmu konsolidace kolizního práva úpravu obsaženou ve směrnicích přebírá do svého textu a, až na jednu pro podnikatelské vztahy nepodstatnou výjimku,⁴¹⁹ tak obsahuje kompletní kolizní úpravu pro pojistné smlouvy. Některé z pojistných smluv jsou pokryty čl. 7 Nařízení, pro některé platí obecný režim. Úprava čl. 7 v některých případech specificky omezuje možnost volby práva, a to i pro vztahy, které lze označit za obchodněprávní,⁴²⁰ a odchyluje se tak od obecných pravidel volby práva podle Nařízení.

6.1.1 Volba práva u smluv o zajištění: žádná specifická omezení

Smlouvy o zajištění, tedy zjednodušeně řečeno smlouvy o pojištění pojišťovacích smluv,⁴²¹ vždy spadaly do působnosti Úmluvy i Nařízení. Pro tyto smlouvy neplatí žádná specifická omezení a volba práva se tak řídí obecným režimem platným pro ostatní obchodněprávní vztahy, jak je rozebrán výše v této kapitole. Smlouvy o zajištění jsou totiž z působnosti čl. 7 Nařízení vyloučeny.⁴²²

6.1.2 Volba práva u smluv kryjících velké riziko: žádná specifická omezení

Stejně jako smlouvy i zajištění i pojistné smlouvy kryjící velké riziko nemají specifický režim, co se volby práva týče a uplatní se obecný režim čl. 3 a souvisejících, jak byl diskutován výše v této kapitole, a to bez ohledu na to, kde je riziko umístěno. Co se rozumí velkým rizikem, to určoval čl. 5 písm. d) směrnice 73/239/EHS,⁴²³ na niž také Nařízení odkazuje.⁴²⁴ Tato směrnice byla s účinností ode dne 1. listopadu 2012 zrušena směrnicí 2009/138/ES ze dne 25. listopadu 2009 o přístupu k pojišťovací a zajišťovací činnosti a jejím výkonu,⁴²⁵ která definuje velké riziko v čl. 13 odst. 27.

⁴¹⁷ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 13

⁴¹⁸ Srov. čl. 1 odst. 3 a 4 Úmluvy.

⁴¹⁹ Podle čl. 1 odst. 2 písm. j) Nařízení jsou z jeho působnosti vyňaty „*pojistné smlouvy vyplývající z činnosti prováděné jinými organizacemi, než jsou organizace uvedené v článku 2 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/83/ES ze dne 5. listopadu 2002 o životním pojištění, jejichž předmětem je poskytovat dávky zaměstnancům nebo osobám samostatně výdělečně činným, které patří k podniku či skupině podniků nebo k obchodu či skupině obchodů, v případě úmrtí nebo přežití nebo v případě přerušení či omezení činnosti nebo v případě nemoci související s prací nebo pracovním úrazem.*“

⁴²⁰ Jde zejména o smlouvy uzavírané malými a středními podniky – srov. *Gruber 2009*, s. 115.

⁴²¹ § 2 odst. 1 písm. g) zákona č. 363/1999 Sb., o pojišťovnictví, ve znění pozdějších předpisů, definuje zajišťovací smlouvy jako smlouvy, „*kterými se zajišťovna zavazuje poskytnout pojišťovně ve sjednaném rozsahu plnění, nastane-li nahodilá událost ve smlouvě blíže označená, a pojišťovna se zavazuje platit zajišťovně ve smlouvě určenou část pojistného z pojistných smluv uzavřených pojišťovnou, které jsou předmětem této smlouvy.*“ Samozřejmě platí, že pojem zajišťovací smlouvy je třeba podle Nařízení i Úmluvy vykládat autonomně, tj. nezávisle na vnitrostátních úpravách.

⁴²² Srov. čl. 7 odst. 1.

⁴²³ Velkými riziky se rozumí „*i) rizika zařazená do odvětví 4, 5, 6, 7, 11 a 12 bodu A přílohy; ii) rizika zařazená do odvětví 14 a 15 bodu A přílohy, jestliže pojištník profesionálně vykonává průmyslovou nebo obchodní činnost nebo svobodné povolání a riziko se týká této činnosti; iii) rizika zařazená do odvětví 3, 8, 9, 10, 13 a 16 bodu A přílohy, pokud pojištník překročí limity u alespoň dvou z následujících tří hledisek: první etapa: do 31. prosince 1992: — celková bilance: 12,4 miliardy ECU, — čistý obrat: 24 miliard ECU, — průměrný počet zaměstnanců během finančního roku: 500. druhá etapa: od 1. ledna 1993: — celková bilance: 6,2 miliard ECU, — čistý obrat: 12,8 miliard ECU, — průměrný počet zaměstnanců během finančního roku: 250. Pokud pojištník patří do skupiny podniků, pro které se vede konsolidované účetnictví ve smyslu směrnice 83/349/EHS, uplatňují se výše uvedené kritéria na základě konsolidovaných účtů. Každý členský stát může doplnit kategorii uvedenou pod bodem iii) o rizika pojišťovaná profesními sdruženími, společnými podniky nebo dočasnými seskupeními.*“

⁴²⁴ Srov. čl. 7 odst. 2.

⁴²⁵ Úř. věst. L 335, 17. 12. 2009, s. 1-155.

6.1.3 Volba práva u ostatních pojistných smluv spadajících do působnosti Nařízení, pokud kryjí rizika umístěná na území EU

V případě jiných pojistných smluv, než jsou smlouvy kryjící velká rizika, platí tzv. omezená volba práva podle čl. 7 odst. 3, pokud kryjí rizika umístěná na území EU. To znamená, že sice platí obecný režim volby práva popsany výše, ale s tím omezením, že strany mohou zvolit pouze následující právní řády: a) právo jakéhokoli členského státu, v němž se nachází riziko v okamžiku uzavření smlouvy; b) právo země, v níž má pojistník své obvyklé bydliště; c) v případě životního pojištění právo členského státu, jehož je pojistník státním příslušníkem; d) v případě pojistných smluv kryjících rizika omezená na události, k nimž došlo v jednom členském státě, a to v jiném, než je členský stát, v němž se riziko nachází, právo tohoto státu; e) v případě pojistníka se smlouvou spadající pod tento odstavec, který provozuje profesionální nebo podnikatelskou činnost nebo vykonává svobodné povolání a pojistná smlouva kryje dvě či více rizik vztahujících se k této činnosti a nacházejících se v různých členských státech, právo kteréhokoli z těchto členských států nebo právo země, v níž má pojistník své obvyklé bydliště.⁴²⁶

Zajímavé je, že Nařízení umožňuje, aby v případech uvedených v odstavcích a), b) nebo e) poskytl uvedené členské státy větší míru volnosti při volbě rozhodného práva pro pojistné smlouvy.⁴²⁷

6.1.4 Volba práva u ostatních pojistných smluv spadajících do působnosti Nařízení, pokud kryjí rizika umístěná mimo území EU

Pro tyto smlouvy platí obecný režim volby práva, pokud se ovšem nejedná o spotřebitelské smlouvy – v takovém případě by se volba práva řídila čl. 6 Nařízení.⁴²⁸

6.1.5 Povinné pojištění

Čl. 7 odst. 4 obsahuje poměrně složitá pravidla, která se dodatečně uplatní na pojistné smlouvy, pro které členský stát ukládá povinnost uzavřít pojištění. Ve vztahu k volbě práva je relevantní především čl. 7 odst. 4 písm. b), podle něhož může pro smlouvy popsané výše v oddílech 6.1.2 a 6.1.3 členský stát stanovit, že pojistná smlouva se bude řídit právem členského státu, který ukládá povinnost uzavřít pojištění, a to bez ohledu na volbu práva.⁴²⁹

6.2. Volba práva u postoupení pohledávky a při započtení

Úmluva (čl. 12) i Nařízení (čl. 14) umožňuje volbu práva i u postoupení pohledávky, a to alespoň pro vztah mezi postupitelem a postupníkem, tedy pro smlouvu o postoupení pohledávky.⁴³⁰ Převoditelnost pohledávky, vztah mezi postupníkem a dlužníkem, podmínky, za kterých může být postoupení uplatněno vůči dlužníkovi, a zprošťující účinek dlužníkovy plnění se určují podle práva, jímž se řídí postoupená pohledávka – toto pravidlo volbou práva zvrátit nejde.⁴³¹

---

⁴²⁶ Srov. čl. 7 odst. 3 Nařízení.

⁴²⁷ Srov. čl. 7 odst. 3, druhý pododstavec. Některé státy této možnosti nevyužily, některé ano – srov. *Gruber 2009*, s. 121-122.

⁴²⁸ Srov. *Rozehnalová 2010*, s. 161; *Gruber 2009*, s. 123.

⁴²⁹ Podrobněji k pojistným smlouvám srov. *Gruber 2009*; v češtině *Rozehnalová 2010*, s. 159-163; *Bělohávek 2009*, s. 1159 an.

⁴³⁰ Srov. čl. 12 odst. 1 Úmluvy a čl. 14 odst. 1 Nařízení.

⁴³¹ Srov. čl. 12 odst. 2 Úmluvy a čl. 14 odst. 2 Nařízení. Podrobněji k úpravě postoupení v Úmluvě a v Nařízení srov. *Bělohávek 2009*, s. 1537 an.; též srov. *Alferéz 2009*, s. 217 an.; *Hartley 2011*.

Na rozdíl od Úmluvy⁴³² Nařízení výslovně umožňuje podřídít volbě práva otázku započtení, konkrétně tedy právo započíst pohledávku vůči jiné pohledávce.⁴³³ Uvedený článek se nicméně nevztahuje na dohody o započtení (ty jsou pokryté volbou práva v obecném režimu Nařízení),⁴³⁴ ale pouze na jednostranné zápočty.⁴³⁵ Možnost volby práva ve smyslu čl. 17 se tak bude vztahovat pouze na ty v praxi zřejmě výjimečné situace, kdy strany si ve smlouvě sjednají rozhodné právo a jeho působnost vztáhnou i na případ budoucího jednostranného zápočtu.⁴³⁶

---

⁴³² V režimu Úmluvy se otázka započtení podřizovala působnosti práva rozhodného pro smlouvu, a to ve smyslu čl. 10 odst. 1 písm. d) Úmluvy. Srov. *Hellner 2009*, s. 251; srov. též *Bělohávek, A.*, Kolizní status započtení v mezinárodním právu soukromém. *Právní fórum*, 2010, č. 10, s. 486-487.

⁴³³ Čl. 17 Nařízení zní: „*Pokud se strany na právu na započtení nedohodly, řídí se započtení právem rozhodným pro pohledávku, vůči které se uplatňuje započtení.*“

⁴³⁴ Srov. *Hellner 2009*, s. 252.

⁴³⁵ Srov. *Bělohávek 2009*, s. 1584-1585.

⁴³⁶ Srov. *Bělohávek 2009*, s. 1585-1586; *Hellner 2009*, s. 260.

II.B ÚPRAVA VOLBY PRÁVA V MEZINÁRODNÍCH INSTRUMENTECH

Tato kapitola doplňuje kapitolu II.A a zasazuje ji do komparativního kontextu mezinárodních smluv, které upravují volbu práva v (alespoň některých) obchodních smlouvách a které mohou mít případně relevanci před soudy EU či jiných zemí. Rozebrána bude Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží z r. 1955 (upravující volbu práva ve svém čl. 2) a Mexická úmluva z r. 1994 (obdoba Římské úmluvy závazná v Mexiku a Venezuele). Krátká komparativní zmínka bude věnována i neúčinné Haagské úmluvě o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží z r. 1986. Následovat bude stručné pojednání o úpravě volby práva v Haagské úmluvě o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení z r. 1978 a kapitolu uzavře analýza smluv, jimiž je Česká republika vázána a jež mají přednost i před nařízením Řím I.

Uvedené úmluvy budou rozebrány z hlediska jejich obdobných aspektů jako Římská úmluva a nařízení Řím I, samozřejmě s přihlédnutím k jejich významu a rozsahu, v jakém dané aspekty vůbec upravují. Zdůrazněny budou především odlišnosti těchto instrumentů od řešení existujících v unijních instrumentech.

1. HAAGSKÁ ÚMLUVA O PRÁVU ROZHODNÉM PRO MEZINÁRODNÍ KOUPI ZBOŽÍ Z R. 1955

Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží byla podepsána 15. června 1955 („Úmluva 1955“).¹ V platnost vstoupila 1. září 1964. V současné době je účinná v pěti státech EU (Dánsku, Finsku, Francii, Itálii a Švédsku), dále pak v Norsku, Švýcarsku a také v Nigeru, jehož ratifikace teoreticky posouvá úmluvu za hranici čistě regionální kolizní unifikace.² Úmluva 1955 má v členských státech EU, jež jsou její smluvní stranou, přednost před nařízením Řím I, neboť je mezinárodní úmluvou, která stanoví kolizní normy pro smluvní závazky ve smyslu čl. 25 odst. 1 tohoto nařízení a není uzavřena výlučně jen mezi členskými státy.³ Je zajímavé, že Itálie, na rozdíl od Francie, Finska a Švédska, tuto úmluvu nenahlásila Komisi podle čl. 26 Nařízení, dle něhož měly členské státy oznámit mezinárodní smlouvy spadající pod čl. 25 odst. 1.⁴

Již z názvu úmluvy plyne, že unifikuje určení rozhodného práva pro mezinárodní koupi zboží, a to v širokém rozsahu.⁵ Zajímavostí je, že úmluva nevyklučuje ze své působnosti spotřebitelské

---

¹ Originálním jazykem úmluvy je francouzština. Neoficiální český překlad nalezneme v *Bělohávek 2009*, s. 2156 an. Anglický překlad úmluvy byl zveřejněn např. v (1965) *Yale Law Journal*, Vol. 74, s. 463 an.

² Nicméně při veškerém respektu k Nigeru, zcela jistě jej nelze považovat za významné centrum světového obchodu. Aktuální stav ratifikací a podpisů je dostupný na http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=31.

³ Srov. čl. 25 odst. 2 nařízení Řím I. Úmluva má přednost i před Římskou úmluvou, a to na základě čl. 21 Římské úmluvy.

⁴ Srov. oznámení Evropské komise podle čl. 26 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (2010/C 343/04). Dle mého názoru se to však nedá vykládat tak, že by tato úmluva neměla mít u italských soudů před Nařízením přednost, neboť oznámení úmluv Komisi podle čl. 26 má nutně jen deklaratorní charakter. Navíc Itálie Komisi neoznámila vůbec žádné úmluvy, takže je otázkou, zda se spíše nejedná o již pověstnou italskou „zdrženlivost“ při plnění unijních povinností.

⁵ Z klasického „zboží“ ve smyslu movitých věcí (ve francouzském originále „*les objets mobiliers corporels*“) jsou z působnosti úmluvy vyloučeny jen registrovaná letadla, lodě a plavidla – srov. čl. 1 odst. 2 úmluvy.

smlouvy ani pro ně nestanoví zvláštní režim.⁶ Úmluva nijak nedefinuje „mezinárodnost“ koupě,⁷ nicméně alespoň uvádí, že dostatečný mezinárodní prvek nelze založit pouhou volbou práva a/nebo soudu či arbitra.⁸

Z pohledu této práce zásadní otázka, tedy možnost volby práva, je upravena v čl. 2 úmluvy. Volba práva je prvotním kolizním kritériem. Pouze v případě její absence nastupují hraniční určovatelé stanovení v čl. 3 úmluvy. V požadavku na náležité vyjádření volby práva je Úmluva 1955 o něco přísnější než Římské instrumenty. Volba práva musí být buď výslovná, nebo nepochybně vyplývat z ustanovení smlouvy.⁹ Takové ustanovení neposkytuje mnoho prostoru pro implicitní volbu práva, zejména pak tu dovozovanou (i) z jiných okolností než jen z textu smlouvy.¹⁰ Pokud jde o existenci souhlasu s volbou práva, posuzuje se právě podle toho práva, k němuž volba směřuje.¹¹

I když Úmluva 1955 v čl. 4 stanoví, že pokud jde (zejména) o formu a lhůtu pro prohlídku zboží, použije se právo místa prohlídky, neplatí to však, je-li výslovně stanoven opak, za což by se měla považovat i volba jiného práva než práva místa plnění.¹² Čl. 4 by tedy autonomii stran nijak omezovat neměl. Autonomii stran teoreticky neomezují ani imperativní normy, alespoň o nich tedy Úmluva 1955 nikde nemluví a zvolené právo je možné odmítnout aplikovat jen pro rozpor s veřejným pořádkem.¹³ Zdá se nicméně zřejmé, že vzhledem k blízkému účelu imperativních norem a výhrady veřejného pořádku docílí vnitrostátní soudy podobného výsledku i posledně uvedeným nástrojem, zvláště když Úmluva 1955 na rozdíl od Římských instrumentů nevyžaduje „zjevný“ rozpor s veřejným pořádkem; stačí tedy jakýkoliv rozpor.¹⁴

Zajímavostí je, že Úmluva 1955 (a tedy ani právo jí určené) se nedotýká otázek formy smlouvy.¹⁵

Z výše uvedeného je zřejmé, že Úmluva 1955 představuje na svou dobu¹⁶ instrument volbě práva poměrně nakloněný, i když třeba v otázce implicitní volby práva nikoliv tak otevřený jako Římské instrumenty. Nicméně význam této úmluvy je v jejích smluvních státech, které jsou členskými zeměmi EU, omezen skutečností, že by její roli mohly bez problémů převzít Římské instrumenty. Její význam se částečně marginalizuje i tím, že její smluvní státy jsou stranami Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží („CISG“),¹⁷ takže mají mezi sebou unifikovanou přímou úpravu.¹⁸ To nic nemění na tom, že její existenci musí mít mezinárodní obchodníci na paměti.

---

⁶ To se dá vysvětlit tím, že v r. 1955 ještě nebylo spotřebitelské právo nijak rozvinuto. Právě nevhodnost úmluvy z hlediska ochrany spotřebitele byla jedním z důvodů, proč se začalo pracovat na její revizi v podobě níže analyzované Úmluvy 1986 – srov. *86 Report*, odst. 1.

⁷ I proto se Úmluva 1986 pokoušela o bližší vymezení – srov. *Rozehnalová 2010*, s. 91-92.

⁸ Srov. čl. 1 odst. 4.

⁹ Srov. čl. 2 odst. 2.

¹⁰ Srov. *Lookofsky 2009*, s. 108-109. Srov. *86 Report*, odst. 46 a pozn. pod čarou č. 35.

¹¹ Srov. čl. 2 odst. 3. Srov. *Nygh 1999*, s. 95. Toto ustanovení je v tomto směru formulováno mnohem jasněji než obdobné ustanovení Římských instrumentů – srov. kapitolu II.A, oddíl 3.2.2.

¹² Srov. podobně znějící ustanovení Úmluvy 1986 a jeho výklad v *86 Report*, odst. 138-141.

¹³ Srov. čl. 6.

¹⁴ Úmluva 1986 už požaduje zjevný rozpor, ale zároveň už také obsahuje ustanovení o imperativních normách.

¹⁵ Srov. čl. 5 odst. 2.

¹⁶ Na začátku padesátých let si v mnoha zemích světa autonomie stran (nejen pokud jde o volbu práva) teprve hledala své místo na slunci.

¹⁷ Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, Vídeň, 11. dubna 1980, vyhlášeno pod č. 160/1991 Sb.

¹⁸ Srov. *Lookofsky 2009*, s. 108. Tato úmluva však zcela neztrácí svou roli ani v kontextu CISG, a to nejen v těch případech, kdy použití CISG smluvní strany vyloučí – srov. *Ferrari, Fletchner & Brand 2003*, s. 45-48.

2. MEXICKÁ ÚMLUVA

Jihoamerický kontinent obecně byl¹⁹ a stále i je²⁰ jedním z nejzdrženlivějších, pokud jde o připuštění volby práva. Z toho pohledu bylo obecně vítáno vytvoření velice moderního instrumentu v podobě Mezi-americké úmluvy o právu rozhodném pro mezinárodní smlouvy,²¹ přijaté 17. března 1994 v Mexico City („Mexická úmluva“). Úmluvu podepsaly Mexiko, Venezuela, Bolívie, Brazílie a Uruguay. Pouze první dva státy ji však ratifikovaly, což sice stačilo k tomu, aby úmluva vstoupila k 15. prosinci 1996 v platnost,²² ale významnější roli jí to ani v rámci dotyčného regionu nezajišťuje. Nelze však vyloučit, že se úmluva přece jen ještě nějakých smluvních stran dočká, zdá se, že přinejmenším Brazílie a Uruguay z ní vycházejí při přípravě a přijímání pro volbu práva přívětivější vnitrostátní legislativy.²³

Mexická úmluva byla přijata pod záštitou Organizace amerických států a hlavní vzorem při jejím přijímání byla Římská úmluva.²⁴ Od ní se sice v několika aspektech výrazněji odchyluje,²⁵ nicméně pokud jde o samotnou volbu práva a její omezení z pohledu mezinárodního obchodního styku, rozdíly jsou zcela minimální. Než se k nim však dostaneme, stojí za to zmínit zajímavé vymezení působnosti úmluvy. Ta ke své aplikaci vyžaduje smlouvy s mezinárodním prvkem, přičemž mezinárodnost je dána tehdy, když strany smlouvy mají obvyklý pobyt či provozovnu v různých smluvních státech nebo daná smlouva má objektivní vazbu na více než jeden smluvní stát.²⁶ Zajímavé na této definici je vazba mezinárodního prvku výlučně na alespoň dva *smluvní* státy úmluvy, z čehož plyne, že úmluva sama o sobě je před soudy smluvních států neaplikovatelná²⁷ ve všech případech, kdy mezinárodní prvek bude dán jen ve vztahu k nesmluvnímu státu úmluvy či bude jinak dotčen ne více než jeden smluvní stát. Takto restriktivně koncipovaná mezinárodnost však praktickou využitelnost Mexické úmluvy logicky dosti zásadně omezuje; osobně nevidím žádný přesvědčivý důvod, proč tvůrci úmluvy takto postupovali.²⁸ Širší využitelnosti Mexické úmluvy je podobně na škodu, že strany mohou z její působnosti vyloučit (i čistě soukromoprávní) smlouvy, jejichž stranou je stát či státní orgán,²⁹ stejně jako další kategorie smluv.³⁰

Jak jsme již naznačili, samotná úprava volby práva se od Římské úmluvy liší jen minimálně. Rovněž Mexická úmluva umožňuje stranám zvolit si neutrální právo zcela bez vazby na strany či

---

¹⁹ Srov. *Juenger 1997*, s. 195-197.

²⁰ *Albornoz 2010*.

²¹ Inter-American Convention on the law applicable to international contracts.

²² K smluvním stranám a stavu ratifikací srov. <http://www.oas.org/juridico/English/sigs/b-56.html>.

²³ Srov. *Albornoz 2010*, s. 46 a s. 48.

²⁴ Srov. *Juenger 1997*, s. 204.

²⁵ Mexická úmluva nestanoví zvláštní ochranný režim pro spotřebitele a zaměstnance, neboť autoři věří, že stejného účinku lze dosáhnout skrze imperativní normy a výhradu veřejného pořádku. Pokud jde o kolizní kritéria v případě absence volby práva, Mexická úmluva nepřevzala určovatele „charakteristického plnění“, ale cele stojí na flexibilním kritériu „nejúžší vazby“, která se posuzuje podle všech relevantních objektivních i subjektivních kritérií. Srov. čl. 9 Mexické úmluvy. Srov. *Juenger 1997*, s. 204-206.

²⁶ Srov. čl. 1 odst. 2.

²⁷ Nelze samozřejmě vyloučit, aby případná vnitrostátní legislativa ji provádějící tuto působnost rozšířila, ale úmluva jako taková vnímá mezinárodnost opravdu takto omezeně.

²⁸ Zajímavé je, že K. Juenger, který jinak Mexickou úmluvu snad až nekriticky oslavuje, tento její negativní aspekt zcela přehlíží.

²⁹ Srov. čl. 1 odst. 3.

³⁰ Srov. čl. 1 odst. 4. Mexická úmluva vedle toho přímo vylučuje ze své působnosti podobné oblasti vztahů jako Římská úmluva – srov. čl. 5 Mexické úmluvy. Zajímavé nicméně je, že na rozdíl od Římské úmluvy nevylučuje Mexická úmluva výslovně zastoupení a jednání jménem společnosti. Čl. 15 Mexické úmluvy pak stanoví, že při posouzení otázky, zda zmocněnec mohl vázat zmocnitele či společnost, se přihlédne k *lex mercatoria* podle čl. 10.

předmět sporu; přípustná je i volba práva jen pro část smlouvy³¹ či změna volby nebo dodatečná volba práva (ta se stejně jako v případě Římské úmluvy nesmí dotknout formální platnosti a práv třetích osob).³² Mexická úmluva také výslovně stanoví, že volba soudu nutně neimplikuje volbu práva.³³ Mexická úmluva se však v otázce implicitní volby od Římských instrumentů přece jen liší. Zatímco v případě Římské úmluvy, respektive nařízení Řím I může implicitní volba vyplývat „z *ustanovení smlouvy nebo okolností případu*,“³⁴ Mexická úmluva požaduje, aby implicitní volba byla zřejmá „z *chování stran a ustanovení smlouvy*.“³⁵ Zdá se tedy, že Mexická úmluva neumožňuje dovodit implicitní volbu práva jen z chování stran a je v tomto směru tedy podobně restriktivní jako Úmluva 1955. Jako výrazná odlišnost oproti Římským instrumentům vypadá na první pohled čl. 10 Mexické úmluvy, který stanoví, že na jednotlivé případy se uplatní i *lex mercatoria*.³⁶ Někteří autoři z toho dovozují, že si strany mohou zvolit *lex mercatoria* jako právo rozhodné,³⁷ nikoliv tedy, že se použije jen vedle rozhodného práva nebo jako inkorporovaná součást smlouvy. Osobně souhlasím spíše se zastánci podruhé uvedeného názoru, který je jednak v souladu s textem článku 10, který je sám uvozen jako „doplnění“ (nikoliv alternativa či nahrazení) předchozích ustanovení o volbě práva a právu rozhodném v případě absence volby, a také se zněním čl. 17, který jednoznačně hovoří o tom, že pro účely úmluvy se „právem“ myslí právo platné v nějaké zemi (s vyloučením pravidel mezinárodního práva soukromého).³⁸

Mexická úmluva obsahuje v každém případě jednoznačnější úpravu než Římské instrumenty,³⁹ pokud jde o existenci a platnost volby práva, když výslovně říká, že se bude řídit pravidly pro určení rozhodného práva podle kapitoly 2 úmluvy.⁴⁰ Z toho podle mého názoru jednoznačně plyne, že volba práva čistě pro otázky platnosti dohody o volbě práva je podle Mexické úmluvy možná; pokud strany právo rozhodné pro volbu práva nezvolí (což bude v drtivé většině případů), bude se doložka řídit právem státu, k němuž má nejužší vazbu, což by dle mého mělo být právo, které strany volily pro danou smlouvu. Mexická úmluva pamatuje, podobně jako Římské instrumenty, i na situaci, kdy strana nemusela řádně souhlasit, respektive nemohla vědět, že její (ne)činnost zakládá souhlas podle práva „zvoleného“ druhou stranou⁴¹ – pro tyto případy stanoví, že soud určí rozhodné právo s přihlédnutím k obvyklému pobytu nebo hlavní provozovně dotčené strany. Mexická úmluva upravuje podobným způsobem jako Římské instrumenty režim výhrady veřejného pořádku a imperativních norem státu soudu.⁴² Mexická úmluva také podobně jako Římská úmluva připouští použití imperativních norem jiných než státu *fora*, ale místo složité konstrukce čl. 7 odst. 1 Římské úmluvy volí mnohem jednodušší jazyk, když ponechává cele na úvaze *fora*, aby se rozhodlo, zda bude aplikovat imperativní

³¹ Srov. čl. 7 odst. 1.

³² Srov. čl. 8.

³³ Srov. čl. 7 odst. 2.

³⁴ Srov. čl. 3 odst. 1 Římské úmluvy, respektive nařízení Řím I (zvýraznění přidáno).

³⁵ Srov. čl. 7 odst. 1 Mexické úmluvy.

³⁶ „In addition to the provisions in the foregoing articles, the guidelines, customs, and principles of international commercial law as well as commercial usage and practices generally accepted shall apply in order to discharge the requirements of justice and equity in the particular case.“

³⁷ Je to především K. Juenger, který to tvrdí bez nejmenších pochybností, bohužel však také bez jasného argumentu, proč by tomu tak mělo být, když text čl. 10 tomu nijak výrazně nenapovídá – srov. *Juenger 1997*, s. 204-205 nebo *Juenger, F.*, *The Inter-American Convention on the Law Applicable to International Contracts*. (1994) *American Journal of Comparative Law*, Vol. 42, No. 3, s. 392. Stejný názor jako Juenger však zastávají i někteří další autoři – srov. *Albornoz 2010*, s. 27, díla citovaná v pozn. č. 12.

³⁸ Srov. *Albornoz 2010*, s. 27 a díla citovaná tamtéž v pozn. č. 13.

³⁹ K jejich úpravě srov. kapitolu II.A, oddíl 3.2.

⁴⁰ Srov. čl. 12 odst. 1.

⁴¹ V kontextu Římských instrumentů srov. kapitolu II.A, oddíl 3.2.3.

⁴² Srov. čl. 18 a čl. 11 odst. 1.

normy práva jiného státu, s nímž má smlouva úzkou vazbu.⁴³ Mexická úmluva tak v tomto směru ponechává ještě větší prostor pro diskreci než Římská úmluva, což je nepochybně zajímavé ve světle toho, že jedna z nejvýraznějších změn nařízení Řím I oproti Římské úmluvě je právě skutečnost, že byla tato diskrece výrazně omezena. Z důvodů, které jsem podrobněji rozebral v kapitole věnované Římským instrumentům, se nicméně domnívám, že řešení zvolené nařízením Řím I je pro mezinárodní obchod vhodnější.⁴⁴

Nejen z posledně uvedeného důvodu, ale i ve světle omezenější možnosti implicitní volby práva a překvapivě restriktivně pojaté „mezinárodnosti“, se domnívám, že jak Římská úmluva, tak nařízení Řím I představují z pohledu mezinárodního obchodu užitečnější a lépe pojaté instrumenty, než Mexická úmluva. To nic nemění na tom, že z hlediska situace zejména na jihoamerickém kontinentě byla tato úmluva výrazným krokem vpřed a je jistě škoda, že (aspoň prozatím) musí být její úspěšnost (co do počtu ratifikací) hodnocena jako „categorical failure.“⁴⁵

3. HAAGSKÁ ÚMLUVA O PRÁVU ROZHODNÉM PRO SMLOUVY O MEZINÁRODNÍ KOUPI ZBOŽÍ Z R. 1986

Haagská úmluva o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží nese jako datum svého uzavření 22. prosinec 1986 („Úmluva 1986“),⁴⁶ kdy ji jako první podepsalo tehdejší Československo, ve skutečnosti však byla úmluva přijata odpoledne 29. října 1985 a Závěrečný akt diplomatické konference byl podepsán o den později.⁴⁷ Úmluva, která měla nahradit Úmluvu 1955, jejichž 8 ratifikací nebylo považováno za příliš úspěšných,⁴⁸ dopadla ještě mnohem hůře. Podpis na ni vedle Československa připojily už jen Nizozemsko, Moldávie a Argentina, přičemž jen poslední stát uložil i ratifikační listinu.⁴⁹ Úmluva, jejímž cílem bylo vytvořit paralelní kolizní unifikaci k CISG a tím ji doplnit, se tak své účinnosti (která vyžaduje ratifikaci 5 státy)⁵⁰ asi již nikdy nedočká. Ustanovení úmluvy se sice staly součástí vnitrostátního práva Argentiny,⁵¹ ale jiné výraznější úspěchy již nezaznamenala. Z komparativního hlediska však obsahuje některé zajímavé rysy, a proto jí zde věnujeme alespoň krátkou zmínku.

Úmluva za mezinárodní kupní smlouvy, na něž se vztahuje, považuje jednak smlouvy mezi stranami s místem podnikání v různých (nikoliv nutně smluvních) státech a všechny další případy zahrnující volbu mezi právními řády různých států, pokud však tato volba není dána čistě vůlí stran, ať již jde o volbu práva a/nebo volbu soudu nebo arbitráže.⁵² Implicitní volba práva byla nastavena méně restriktivně, než jak tomu je v Úmluvě 1955, ale stále nedosahuje flexibility Římských instrumentů. Delegáti se po dlouhých diskusích⁵³ nakonec dohodli na znění, které umožňuje volbu práva odvodit z ustanovení smlouvy a chování stran, přičemž tato dvě kumulativní kritéria mají být nahlížena ve

---

⁴³ Srov. čl. 11 odst. 2, který v anglickém originále zní: „*It shall be up to the forum to decide when it applies the mandatory provisions of the law of another State with which the contract has close ties.*“

⁴⁴ Srov. kapitolu II.A, oddíl 5.2.5.1.

⁴⁵ Srov. *Albornoz 2010*, s. 26 a pozn. č. 7 tamtéž.

⁴⁶ Neoficiální český překlad nalezneme v *Bělohávek 2009*, s. 2159 an.

⁴⁷ Srov. *86 Report*, odst. 9 a odst. 3 úvodní poznámky (Notice), která předchází textu úmluvy a důvodové zprávy (srov. s. 2 dokumentu dostupného na http://www.hcch.net/index_en.php?act=publications.details&pid=2950).

⁴⁸ Srov. *86 Report*, odst. 1.

⁴⁹ Srov. přehled podpisů a ratifikací na http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=61.

⁵⁰ Srov. čl. 27 odst. 1 Úmluvy 1986.

⁵¹ Srov. *Albornoz 2010*, s. 28.

⁵² Srov. čl. 1 odst. 1.

⁵³ Srov. *86 Report*, odst. 45-49.

svém celku.⁵⁴ Chováním stran se myslí chování jak před uzavřením, tak po uzavření smlouvy.⁵⁵ Zvláštní pozornost si i v odborné literatuře⁵⁶ vysloužil čl. 10 odst. 1 Úmluvy 1986, který upravuje existenci a materiální platnost volby práva – toto ustanovení stanoví, že tam kde volba práva splňuje požadavky čl. 7 (výslovná nebo implicitní volba, viz čl. 7 a text výše), budou se otázky její existence a materiální platnosti řídit zvoleným právem.⁵⁷ Na rozdíl od Římských instrumentů je toto ustanovení jednoznačné a zdá se, že neposkytuje prostor pro volbu práva pro otázku platnosti volby práva. Zajímavý je komentář A. von Mehrena jakožto zpravodaje úmluvy, který uvádí, že účelem výslovného odkazu na čl. 7 (tedy náležitosti volby) bylo vyjasnit, že samotná otázka přípustnosti volby je řešena přímo úmluvou a rozhodné právo pro materiální platnost dohody o volbě práva se uplatní jen v míře, v jaké tyto otázky (jako např. podvod, omyl, nátlak) nejsou řešeny přímo úmluvou.⁵⁸ Také Úmluva 1986 obsahuje možnost, aby se strana odvolala na právo svého místa podnikání za účelem dokázání, že souhlas nedala.⁵⁹

Úmluva 1986 obsahuje podobnou úpravu výhrady veřejného pořádku jako Římské instrumenty⁶⁰ a uplatnění zvoleného práva může být omezeno i v důsledku imperativních norem *legis fori*.⁶¹ Co je z komparativního hlediska mimořádně zajímavé, je diskuse, která se rozběhla kolem zahrnutí možnosti zohlednit imperativní normy třetích zemí – objevilo se v tomto směru několik návrhů, všechny ale delegáti zamítli. Důvody, které je k tomu vedly, byly nejasnost a složitost takového řešení, právní nejistota, kterou to přináší, stejně jako problematičnost toho, že by se jeden vztah mohl řídit několika právními řádů. Nemohu než s těmito argumenty souhlasit. Pro praxi je důležitá předvídatelnost právní úpravy – jakákoli složitá řešení přinášející příliš mnoho diskrece a umožňující podrobit jeden právní vztah několika právním řádům nejsou ničím, co by obchodníkům (a jejich právním zástupcům) pomáhalo, protože to do jejich transakcí jen vnáší nejistotu. Zavádět v mezinárodním obchodě složitá řešení jen proto, že by v jednom případě z tisíce mohly mít nějaké opodstatnění, je dle mého názoru kontraproduktivní. I proto je mi sympatický závěr, k němuž delegáti Haagské konference dospěli.

4. HAAGSKÁ ÚMLUVA O PRÁVU ROZHODNÉM PRO ZPROSTŘEDKOVÁNÍ A ZASTOUPENÍ

Haagská úmluva o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení ze dne 14. března 1978 („Úmluva 1978“)⁶³ si zaslouží v této práci alespoň stručnou zmínku z toho důvodu, že upravuje volbu práva v oblasti, která je pro mezinárodní obchod velice důležitá, neboť bezprostředně s uzavíráním mezinárodních obchodních transakcí souvisí. Úmluva unifikuje kolizní normy v oblasti přímého

---

⁵⁴ Srov. čl. 7 odst. 1, srov. 86 *Report*, odst. 46-49.

⁵⁵ Srov. 86 *Report*, odst. 48. Jak jsem uváděl v kapitole o Římských instrumentech, podobně by se měly podle mne vykládat i ony – srov. kapitolu II.A, oddíl 2.5.2.

⁵⁶ Srov. *Nygh 1999*, s. 90.

⁵⁷ Čl. 10 odst. 1 v anglickém originále zní: „*Issues concerning the existence and material validity of the consent of the parties as to the choice of the applicable law are determined, where the choice satisfies the requirements of Article 7, by the law chosen. If under that law the choice is invalid, the law governing the contract is determined under Article 8 [rozhodné práva v případě absence volby].*“

⁵⁸ Srov. 86 *Report*, odst. 102.

⁵⁹ Srov. čl. 10 odst. 3. Srov. *Rozehnalová 2010*, s. 200 a pozn. č. 395.

⁶⁰ Srov. čl. 18 Úmluvy 1986.

⁶¹ Srov. čl. 17. Zajímavé je, že v původním návrhu tento článek nebyl a byl tam vložen až dodatečně, přičemž vzorem byla Římská úmluva – srov. 86 *Report*, odst. 158-159. Srov. k tomu též *Rozehnalová 2010*, s. 191 a pozn. pod čarou č. 376.

⁶² Srov. 86 *Report*, odst. 160-165, zejména odst. 161.

⁶³ Neoficiální český překlad opět nezištně poskytuje *Bělohlávek 2009*, s. 2165 an.

a nepřímého zastoupení, včetně jednatelství bez příkazu.⁶⁴ Úmluvu sice podepsaly pouhé 4 státy, konkrétně Argentina, Francie, Nizozemsko a Portugalsko, nicméně všechny čtyři ji později i ratifikovaly, což stačilo⁶⁵ k tomu, aby úmluva vstoupila k 1. květnu 1992 v platnost.⁶⁶ Úmluva 1978 má ze stejných důvodů jako Úmluva 1955⁶⁷ přednost před Římskou úmluvou i nařízením Řím I, Francie a Portugalsko ji také oznámilo Komisi podle čl. 26 nařízení Řím I, Nizozemsko tak z mně neznámých důvodů neučinilo. V tomto ohledu je třeba zdůraznit, že Úmluva 1978 se s Římskými instrumenty překrývá, neboť jak z Římské úmluvy, tak z nařízení Řím I nejsou vyloučeny všechny otázky zastoupení (tím méně ty, které mají obligační charakter jako např. dohody o plné moci), ale pouze „otázka, zda může zmocněnec zavazovat vůči třetí osobě osobu, na jejíž účet tvrdí, že jedná [...]“⁶⁸ Jak upřesňuje *Giuliano/Lagarde zpráva*, výluka se týká pouze vztahu zmocnitele a třetí osoby, konkrétně otázky, zda je zmocnitel vůči třetí osobě zavázán jednáním zmocněnce; vztahy zmocnitel-zmocněnec a zmocněnec-třetí osoba nejsou výlukou dotčeny a spadají tedy do působnosti Římských instrumentů.⁶⁹

Volba práva je upravena v čl. 5 Úmluvy 1978, který ji umožňuje pro vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem. Je možná výslovná i implicitní volba, přičemž podruhé jmenovaná se odvozuje z ustanovení dohody a okolností případu.⁷⁰ Pokud jde o způsob plnění závazku ze zastoupení, přihlédně se (bez ohledu na právo rozhodné pro vztah mezi zmocnitelem a zmocněncem) k právu místa plnění.⁷¹ Pokud vznik zastoupení není jediným účelem dohody, pak se úmluvou určené právo použije jen tehdy, pokud založení zastoupení je hlavní účelem dohody nebo je oddělitelné od zbytku dohody (smlouvy).

Pokud jde o otázky vztahu mezi zmocnitelem a třetí osobou, konkrétně existence a rozsah zmocnění a účinky jednání zmocněnce, úmluva připouští, aby si zmocnitel a třetí osoba zvolily rozhodné právo. Úmluva 1978 tak umožňuje volbu práva přesně u té otázky, kterou Římské instrumenty vyloučily ze své působnosti, a to proto, že údajně „v tomto bodě je těžké připustit smluvní svobodu.“⁷² Úmluva 1978 nicméně stanoví pro tuto volbu práva zvýšené formální požadavky. Není možná implicitní volba práva, ale pouze výslovná, a to ještě tak, že specifikace zvoleného práva ze strany zmocnitele musí mít písemnou formu a musí být třetí osobou výslovně akceptována (akceptace písemnou formu nevyžaduje).⁷³ Tato úprava nicméně umožňuje, aby plná moc podepsaná zmocnitelem obsahovala specifikaci rozhodného práva a pokud ji třetí osoba akceptuje, nemusí se rozhodné právo složitě určovat. Takovéto řešení by mohlo v praxi posílit právní jistotu a mohla by se jím inspirovat i Česká republika, která smluvní autonomii tohoto typu zatím nepřipouští.⁷⁴

Na úkor právní jistoty stran je trochu skutečnost, že Úmluva 1978 umožňuje použití imperativních norem jakéhokoliv státu, který má k dané situaci významnou vazbu.⁷⁵ Tradiční omezení smluvní autonomie pak představuje výhrada veřejného pořádku.⁷⁶

---

⁶⁴ Srov. čl. 1 Úmluvy 1978.

⁶⁵ Podle čl. 26 Úmluvy 1978 stačilo k jejímu vstupu v platnost uložení tří ratifikačních (či obdobných) listin.

⁶⁶ Seznam smluvních států je k dispozici na http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=89.

⁶⁷ Srov. výše oddíl 1.

⁶⁸ Srov. čl. 1 odst. 2 písm. g) nařízení Řím I a čl. 1 odst. 2 písm. f) Římské úmluvy.

⁶⁹ Srov. *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 13.

⁷⁰ Srov. čl. 5.

⁷¹ Srov. čl. 9.

⁷² *Giuliano/Lagarde zpráva*, s. 13.

⁷³ Srov. čl. 14. Podrobněji srov. *Karsten report*, odst. 66-69.

⁷⁴ Podle mého názoru ZMPS (platný ani nový) ani k němu dostupná literatura nepodporuje závěr, že by tento druh volby práva byl možný.

⁷⁵ Srov. čl. 16. Ostatně tento článek byl jedním ze zdrojů inspirace pro problematický čl. 7 odst. 1 Římské úmluvy – srov. *Hellner 2009*, s. 450.

5. ÚMLUVA CMNI A DOHODY O PRÁVNÍ POMOCI

Česká republika jako mezinárodní smlouvy, které by měly mít před nařízením Řím I (ve smyslu jeho čl. 25 odst. 1) přednost, nahlásila Komisi úmluvu CVR,⁷⁷ úmluvu CMNI⁷⁸ a sedm dvoustranných dohod o právní pomoci se státy bývalého socialistického bloku.⁷⁹ Některé z nahlášených smluv se podle mého názoru s působností nařízení Řím I ani nepřekrývají,⁸⁰ další nejsou relevantní z hlediska mezinárodních obchodních styků.⁸¹ Z devíti nahlášených smluv tak mají z hlediska tématu této práce význam čtyři, které si zde také stručně zmíníme.

Budapešťská úmluva ze dne 22. června 2001 o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách („CMNI“)⁸² představuje hmotněprávní unifikaci uvedené problematiky.⁸³ V čl. 29 však stanoví kolizní pravidlo pro určení právního řádu, kterým se bude smlouva o přepravě řídit v případech úmluvou neupravených. Podle čl. 29 odst. 1 je primárním hraničním určovatelem dohoda stran. Úmluva pro tuto dohodu o volbě práva nepředepisuje žádné formální náležitosti a lze tedy dovodit, že žádné zvláštní formy ani není třeba.⁸⁴ Ohledně souhlasu a materiální platnosti bude třeba vyjít z vnitrostátních kolizních norem, ale protože ZMPS tuto otázku neupravuje, měly by se naše soudy inspirovat nařízením Řím I, a to v zájmu jednotného přístupu v oblasti unijního a vnitrostátního práva.

Smlouva o právní pomoci mezi Československem a Mongolskem⁸⁵ ve svém čl. 36 odst. 1 stanoví, že „[s]mluvní závazky mezi fyzickými osobami, jakož i mezi fyzickými a právníckými osobami, s výjimkou závazků týkajících se nemovitého majetku, se řídí právním řádem smluvní strany, na jejímž území byla uzavřena dohoda, pokud se její účastníci nedohodli o použití jiného právního řádu, jenž se týká závazků.“ Smlouva tedy připouští volbu práva pro smluvní závazky (netýkají-li se nemovitostí), ale nestanoví nic bližšího ohledně jejích formálních ani materiálních náležitostí. Vzhledem k tomu, že ani ZMPS tuto otázku neřeší, mělo by se z důvodů uvedených výše použít obdobně úpravy v nařízení Řím I.

---

⁷⁶ Srov. čl. 17.

⁷⁷ Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel (CVR), Ženeva, 1. 3. 1973, vyhlášeno pod č. 91/2006 Sb. m. s.

⁷⁸ Budapešťská úmluva ze dne 22. června 2001 o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách.

⁷⁹ Konkrétně se jedná o smlouvy s bývalou Jugoslávií, Kubou, Mongolskem, SSSR, Ukrajinou, Uzbekistánem a Vietnamem. Srov. oznámení Evropské komise podle čl. 26 odst. 1 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I) (2010/C 343/04).

⁸⁰ Nic, čím by daná smlouva narušovala působnost nařízení Řím I se mi nepodařilo identifikovat např. ve smlouvě s bývalou Jugoslávií (Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, Bělehrad, 20. ledna 1964, vyhlášeno pod č. 207/1964 Sb.). Podobné pochybnosti mám i u smluv se SSSR, Vietnamem či Kubou (tam by se snad dalo uvažovat o kolizi s ustanovením o formě právních úkonů, ale je otázkou, zda se má použít i na úkony v oblastech smlouvou neupravených). Všechny tyto dohody upravují věci rodinné, manželské, dědické či osobního stavu a způsobilosti k právním úkonům, nikoliv majetkové vztahy.

⁸¹ Např. úmluva CVR, která se týká přepravy cestujících a zavazadel.

⁸² Vyhlášena byla pod č. 32/2006 Sb. m. s. Úmluva CMNI vstoupila v platnost na základě svého článku 34 odst. 1 dne 1. 4. 2005. Pro Českou republiku vstoupila v platnost podle odstavce 2 téhož článku dne 1. 3. 2006.

⁸³ Ohledně působnosti úmluvy srov. její čl. 1.

⁸⁴ Zde platí obdobná argumentace jako ve vztahu k volbě soudu u úmluvy CMR – srov. kapitolu III.B, oddíl 4.1.

⁸⁵ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech, Ulánbátar, 15. 10. 1976, vyhlášeno pod č. 106/1978 Sb.

To samé se dá říci o čl. 48 odst. 1 smlouvy o právní pomoci mezi ČR a Ukrajinou,⁸⁶ který stanoví, že „[s]mluvní závazkové vztahy se řídí právním řádem, na němž se účastníci shodli.“ Ani zde totiž daná smlouva nestanoví nic bližšího o náležitostech volby práva.

Zrovna tak v tomto ohledu nespécifikuje žádné detaily smlouva o právní pomoci mezi ČR a Uzbekistánem,⁸⁷ podle jejíhož čl. 39 odst. 3 se „[p]ráva a povinnosti stran právního úkonu [...] řídí právním řádem místa, kde byl právním úkon učiněn, pokud se strany nedohodly jinak.“

Nabízí se otázka, na jaké situace tyto dohody o právní pomoci vůbec aplikovat, neboť v tomto směru neobsahují bližší vymezení své působnosti. Je nepochybné, že je lze aplikovat jen vztahy s mezinárodním prvkem, které mají relevantní vazbu k oběma zúčastněným zemím. Zcela jistě by se měly tyto smlouvy vztahovat na situace, kdy účastníci daného vztahu budou mít bydliště na území obou smluvních států. Nicméně ve chvíli, kdy se bude situace relevantně týkat nějakého dalšího (třetího) státu (místo plnění, bydliště některé ze stran, místo uzavření smlouvy) nebo vztah k druhému smluvnímu státu je pouze marginální,⁸⁸ pak by měly české soudy upřednostnit unijní předpisy. Je nepochybné, že působnost mezinárodní smlouvy, která představuje výjimku z přednostní aplikace práva EU, nelze vykládat extenzivně.

---

⁸⁶Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech, Kyjev, 28. 5. 2001, vyhlášeno pod č. 123/2002 Sb. m. s.

⁸⁷Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech, Taškent, 18. 1. 2002, vyhlášeno pod č. 133/2003 Sb. m. s.

⁸⁸ Např. to bude platit tehdy, kdy jediným relevantním prvkem dané situace vztahujícím se k druhému smluvnímu státu bude občanství. Příkladem budiž smlouva mezi dvěma podnikateli usazenými v ČR, z nichž jeden má uzbeckou státní příslušnost.

III.A VOLBA SOUDU V EU

Jestliže volba práva v EU byla v centru pozornosti II. kapitoly, logicky se nabízí, že hlavním tématem kapitoly III. věnované volbě soudu budou opět předpisy platné na území evropské sedmadvacítky. V popředí naší analýzy bude především unijní nařízení Brusel I,¹ včetně jeho připravované revize, neboť tento předpis má u soudů členských států stěžejní úlohu, přinejmenším pokud jde o volbu soudu v mezinárodním obchodním styku. Jak však uvidíme dále, ani v této oblasti Nařízení neupravuje veškeré situace, kdy je soud členského státu EU konfrontován s volbou soudu v obchodně-právních vztazích. V některých případech se na danou situaci uplatní vnitrostátní normy dotčeného státu, v jiných bude mít přednost mezinárodní úprava.

Některé mezinárodní instrumenty jsou letmo zmíněny již v rámci rozboru Nařízení níže, neboť rozšiřují jeho režim na Dánsko (pro které Nařízení samo závazné není) a na některé státy Evropského sdružení volného obchodu („ESVO“), jmenovitě Island, Norsko a Švýcarsko. Tyto a další mezinárodní instrumenty jsou blíže pojednány ve zvláštní kapitole III.B. V této kapitole bude stručně pojednání o úloze vnitrostátních úprav členských států, a to v oddíle 2. Oddíl 3 pak nabídne rozbor návrhu revize nařízení Brusel I. Rozborem platného Nařízení v oddíle 1 výklad této kapitoly začneme. Stejně jako v případě nařízení Řím I, nebudeme ani nařízení Brusel I analyzovat celé,² nýbrž se zaměříme pouze na ta ustanovení, která jsou relevantní z hlediska předmětu této práce, tj. v tomto případě volby soudu v mezinárodním obchodním styku.

1. VOLBA SOUDU SPADAJÍCÍ DO PŮSOBNOSTI NAŘÍZENÍ BRUSEL I

Tato kapitola by se měla primárně zabývat volbou soudu v režimu platného nařízení Brusel I.

Práce se bude zabývat dvěma základními způsoby volby soudu, které zná Brusel I – jednak „klasickou“ volbu skrze jurisdikční dohodu ve smyslu čl. 23 tohoto nařízení a vedle toho i pro české subjekty dříve neznámou „volbu“ prostřednictvím podrobení se mezinárodní příslušnosti soudu ve smyslu čl. 24 Nařízení.³

1.1. Základní informace o nařízení Brusel I

Nařízení nahradilo Bruselskou úmluvu⁴ z r. 1968, kterou se řídilo určení mezinárodní příslušnosti soudu v občanských a obchodních věcech mezi soudy EU až do 1. března 2002, kdy se

---

¹ Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (zvl. vyd. Úř.věst. 19/04, s. 42), dále této kapitole citované jako „Nařízení“ nebo „Brusel I“, v jiných kapitolách práce jako „nařízení Brusel I“. K českému textu nařízení Brusel I byly vydány i dvě jazykové opravy, z nichž ta druhá (Úř. věst. L 269, 10. 10. 2008, s. 14-15) se zásadním způsobem týká i pro volbu soudu klíčového čl. 23, a je tedy třeba nařízení Brusel I číst ve znění těchto oprav.

² Pro podrobný rozbor celého Nařízení srov. v češtině např. *Pauknerová 2008*, s. 125 an., *Simon 2009*, s. 2867 an., v angličtině např. *Magnus/Mankowski 2007*, *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 204 an., *Pontier/Burg 2004*.

³ Čl. 23 a 24 tvoří oddíl 7 Nařízení, nazvaný „Ujednání o příslušnosti“.

⁴ Úmluva ze dne 27. 9. 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (JO 1972, L 299, s. 32), ve znění Úmluvy ze dne 9. 10. 1978 o přistoupení Dánského království, Irska a Spojeného království Velké Británie a Severního Irska (OJ 1978, L 304, s. 1, a pozměněné znění s. 77), Úmluvy ze dne 25. 10. 1982 o přistoupení Řecké republiky (OJ 1982 L 388, s. 1), Úmluvy ze dne 26. 5. 1989 o přistoupení Španělského království a Portugalské republiky (OJ 1989 L 285, s. 1) a Úmluvy ze dne 29. 11. 1996 o přistoupení Rakouské republiky, Finské republiky a Švédského království (OJ 1997, C 15, s. 1).

Nařízení stalo účinným. Tím, že Nařízení úpravu Bruselské úmluvy z převážné části přebírá, zachovává si tato úmluva i dnes svůj význam, a to zejména s ohledem na rozsáhlou judikaturu (více než sta judikátů) Soudního dvora k úmluvě⁵ a také zprávy, které přijetí úmluvy a její revize doprovázely. Tyto zprávy mají podobný význam jako *Giuliano/Lagarde zpráva* k Římské úmluvě, jakkoliv samozřejmě také nemají přednost před judikaturou SDEU, ať již k úmluvě či Nařízením. Mezi nejvýznamnější patří *Jenardova zpráva* sepsaná při vzniku úmluvy a *Schlosserova zpráva* zpracovaná profesorem Schlosserem u příležitosti přistoupení Spojeného království, Irsko a Dánska k Bruselské úmluvě. Obě jsou Soudním dvorem dodnes citovány. V souvislosti s přistoupením dalších států k Bruselské úmluvě pak byly zpracovány ještě tyto zprávy: *Evrigenis-Kerameusova zpráva* a *Almeida Cruz-Desantes Real-Jenardova zpráva*. Jelikož čl. 23 a 24 Nařízením, jež jsou ve středu pozornosti této práce, vycházejí, až na drobné odchylky, z čl. 17 a 18 Bruselské úmluvy, má jak judikatura Soudního dvora k úmluvě, tak výše uvedené zprávy pro jejich výklad zásadní význam. Pro interpretaci Nařízením a pochopení jeho fungování v praxi má velký přínos i tzv. *Heidelberská zpráva*, která byla zpracována jako podklad pro revizi Nařízením. Konečně, vzhledem k tomu, že text Nařízením byl převzat do tzv. Luganské úmluvy II,⁶ může mít pro jeho výklad význam i *Pocarova zpráva*, kterou milánský profesor Pocar zpracoval pro účely výkladu posledně uvedené úmluvy.⁷

Nařízení samo má podobně jako Řím I jakožto sekundární akt EU všechny systémové vlastnosti unijního práva, včetně povinnosti jeho jednotného výkladu ve všech státech EU.⁸

Jedním z rozdílů mezi Nařízením a Bruselskou úmluvou je skutečnost, že Nařízení není závazné pro Dánsko, a to ze stejných důvodů, pro které Dánsko neváže nařízením Řím I.⁹ Jak však již bylo zmíněno výše, mezi EU a Dánskem je uzavřena zvláštní smlouva, která prakticky cele přejímá režim Nařízením – blíže je pojednána v kapitole III.B. Nařízením samozřejmě neváže ani soudy mimo EU, takže je docela dobře možné, v případě absence mezinárodní úmluvy zavádějící jednotný režim,¹⁰ že doložku, kterou soud EU prohlásil za neplatnou ve světle Nařízením, bude soud třetího státu považovat za platnou a naopak. Tyto situace dávají prostor pro *forum shopping* diskutovaný v kapitole I. a mohou vést i k případům paralelního soudního řízení vedeného ve více státech.

Před použitím Nařízením (nejen) na jakoukoliv zkoumanou jurisdikční dohodu, je třeba ověřit, že dotčený právní vztah spadá do věcné působnosti Nařízením, tedy mezi obchodní a občanské věci ve smyslu čl. 1 Nařízením, zda Nařízením dopadá na danou věc temporálně, zda se nejedná o čistě vnitrostátní situaci či zda není dána přednost nějakého jiného unijního či mezinárodního instrumentu.

Oficiální české znění neexistuje, Bruselská úmluva nebyla nikdy pro Českou republiku závazná, neboť v době jejího přistoupení do EU již bylo v platnosti Nařízením.

⁵ Jak Soudní dvůr opakovaně zdůrazňuje, v rozsahu, v němž Nařízením nahrazuje Bruselskou úmluvu, platí výklad ustanovení této úmluvy podaný Soudním dvorem rovněž pro ustanovení Nařízením, pokud lze ustanovení těchto nástrojů kvalifikovat jako rovnocenná (srov. např. rozsudek ze dne 4. 5. 2010, *TNT Express Nederland BV proti AXA Versicherung AG*, C-533/08, Sb. rozh., s. I-04107, bod 36; rozsudek ze dne 14. 5. 2009, *Ilsinger*, C-180/06, Sb. rozh., s. I-03961, bod 41, a rozsudek ze dne 16. 7. 2009, *Zuid-Chemie*, C-189/08, Sb. rozh., s. I-06917, bod 18). Proto také judikáty k čl. 17 Úmluvy vztahují v textu přímo k jejímu nástupci, tedy čl. 23 nařízením Brusel I.

⁶ Srov. kapitolu III.B, oddíl 1.2.

⁷ *Pocarovu zprávu* je třeba považovat za pomůcku pro výklad Nařízením i přesto, že ve svém bodě 11 uvádí, že „je [...] třeba mít na mysli, že tato zpráva se týká pouze Luganské úmluvy a žádným způsobem neodráží postoj států Společenství ohledně nařízením Brusel I. Neexistence důvodové zprávy k nařízením Brusel I neznamena, že má tato zpráva domnělou mezeru vyplnit. Jinak řečeno, cílem této zprávy není nabídnout vyjasnění nařízením, ani uvést vodítka k jeho výkladu či k použití pravidel, která stanoví: jediným účelem této zprávy je vysvětlit pravidla revidované Luganské úmluvy.“

⁸ Srov. obecně Bobek, Bříza & Komárek 2011.

⁹ Dánsko v době přijímání Nařízením vázal zvláštní protokol k Amsterdamské smlouvě, jež jej vylučoval z účasti na předpisech přijímaných podle hlavy IV SES, upravující (mimo jiné) soudní spolupráci v občanských a obchodních věcech. Podobný protokol (č. 22) je připojen i k Lisabonské smlouvě.

¹⁰ Jako jsou smlouvy diskutované v kapitole III.B.

Na všechny tyto otázky se podíváme dále blíže, a to samozřejmě zejména s ohledem na volbu soudu podle čl. 23 Nařízení. Odchytky ve vztahu k „volbě“ soudu podřízením se soudní pravomoci podle čl. 24 Nařízení budou pojednány samostatně (srov. oddíl 1.13).

1.2. Věcná působnost Nařízení (zejména) ve vztahu k volbě soudu

Jelikož nařízení Brusel I se ve své současné podobě nevztahuje na veškeré jurisdikční doložky, ale v zásadě pouze na ty, které směřují k volbě některého ze soudů EU a jejichž alespoň jednou stranou je subjekt usazený v EU, musí se tato práce zabývat i přesným vymezením limitů použití Nařízení, jakož i časovým okamžikem, k němuž se splnění podmínek věcné působnosti Nařízení zkoumá.

Nařízení Brusel I však může mít v některých případech dopad i na ujednání směřující k volbě soudů třetích států – práce se těmito případy také zabývá, alespoň tedy těmi, které jsou relevantní pro mezinárodní obchodní styk. V tomto směru bude diskutován zejména dnes už poměrně známý případ *Owusu*.

1.2.1 Obecná věcná působnost Nařízení

Obecná věcná působnost nařízení je vymezena v jeho čl. 1. Nařízení nejdříve obecně stanoví, že se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu a nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní, tedy logicky vylučuje materii veřejnoprávní.¹¹ V čl. 1 odst. 2 pak Nařízení ze své působnosti explicitně vylučuje některé právní oblasti, které se obvykle mezi věci občanské (případně obchodní) řadí či s nimi úzce souvisí. Konkrétně se jedná o:

- a) věci osobního stavu, způsobilosti fyzické osoby k právům a právním úkonům, majetková práva plynoucí z manželských vztahů a dědění, včetně dědění ze závěti;
- b) konkursy, vyrovnání a podobná řízení;
- c) sociální zabezpečení;
- d) rozhodčí řízení.¹²

Nařízení se nově nevztahuje ani na otázky výživného, pro které platí nařízení č. 4/2009,¹³ které je účinné od 18. června 2011.¹⁴

Z právě uvedeného vymezení je nicméně zřejmé, že z pohledu předmětu této práce, tedy smluv uzavíraných v mezinárodním obchodním styku, nezavádí čl. 1 Nařízení žádné relevantní výjimky. Dá se tedy říci, že všechny smlouvy běžně se vyskytující v mezinárodním obchodním styku spadají do věcné působnosti Nařízení.

1.2.2 Nařízení omezeno na volbu soudu (soudů) v EU

Jak jsme již naznačili výše, volbu soudu upravuje Nařízení v čl. 23, který také vymezuje základní působnost Nařízení ve vztahu k tomuto institutu. Z jeho textu jednoznačně plyne, že předmětem úpravy jsou pouze ujednání, která za příslušný určují „*soud nebo soudy některého členského státu*.“ Zde je třeba připomenout, že Nařízení se nevztahuje na Dánsko a dánské soudy tedy

---

¹¹ Srov. čl. 1 odst. 1.

¹² Srov. čl. 1 odst. 2.

¹³ Nařízení Rady (ES) č. 4/2009 ze dne 18. prosince 2008 o příslušnosti, rozhodném právu, uznávání a výkonu rozhodnutí a o spolupráci ve věcech vyživovacích povinností (Úř. věst. L 7, 10. 1. 2009, s. 1).

¹⁴ Srov. čl. 68 odst. 1, čl. 75 odst. 2 a čl. 76 výše citovaného nařízení o výživném.

nejsou pro účely Nařízení považovány za soudy členského státu.¹⁵ Nařízení se tedy bezprostředně nevztahuje na jurisdikční doložky, které směřují k volbě soudu mimo EU (Dánsko nepočítaje).¹⁶

Na druhou stranu však judikatura Soudního dvora, zejména případ *Owusu*, otevřela i otázku, nakolik může Nařízení ovlivnit použití ujednání o volbě soudu třetího státu, a to i mimo případy konfliktu s výlučnou příslušností podle čl. 22 (k této situaci srov. oddíl 1.2.3.1). Zejména jde v tomto ohledu o to, zda a kdy jsou soudy EU povinny nepřihlídnout k doložce určující soud třetího státu a mají místo toho upřednostnit jurisdikci soudu EU založenou Nařízením. Této dosud nevyjasněné problematice se budeme věnovat v oddíle 1.2.3.2.

1.2.2.1 *Aspoň jedna ze stran s bydlištěm na území EU: plný režim Nařízení*

Čl. 23 Nařízení upravuje ujednání o volbě soudu v plném rozsahu tehdy, směřuje-li k určení soudu či soudů členského státu a má-li alespoň jedna ze stran bydliště na území EU. Jak doslova říká první věta odstavce 1 citovaného článku:

„Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy některého členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu [...]“ (zvýraznění přidáno)

Jestliže je tedy kterémukoliv soudu EU (tj. soudu vázanému Nařízením) předložena jurisdikční doložka uzavřená stranami, z nichž alespoň jedna má bydliště na území EU a za příslušný je označen soud či soudy členského státu EU, pak je takto určený soud povinen věc rozhodnout, ledaže by nebyla splněna některá z (dalších) podmínek čl. 23 (třeba formální náležitosti) či by tomu bránilo jiné ustanovení Nařízení (třeba výlučná příslušnost podle čl. 22). Podstatné je, že je to v zásadě pouze Nařízením, podle něhož bude dotčený soud jurisdikční doložku posuzovat.

V tomto kontextu bude nicméně třeba odpovědět na otázku, co se podle Nařízení rozumí pojmem „bydliště“ a zejména ke kterému časovému okamžiku je třeba splnění této podmínky (tj. „bydliště na území členského státu“) zkoumat.

Nařízením v čl. 60 definuje bydliště právnických osob, kterým se rozumí a) sídlo, b) ústředí nebo c) hlavní provozovna dané osoby. To samo o sobě umožňuje *forum shopping*, neboť jedna osoba může mít teoreticky bydliště ve třech různých zemích. V případě bydliště fyzických osob není situace o mnoho lepší. Jelikož se nepodařilo najít shodu na jednotné definici bydliště, odkazuje Nařízení v čl. 59 na vnitrostátní právo státu, kde se bydliště má nacházet. Konkrétně pro posouzení, zda má strana řízení bydliště na území členského státu, u jehož soudů byl podán návrh, použije soud své právo. Nemá-li strana řízení bydliště v členském státě, u jehož soudů byl návrh podán, použije soud pro posouzení, zda má strana řízení bydliště v jiném členském státě, právo tohoto členského státu.¹⁷ Z toho opět vyplývá, že při různých vymezeních pojmu „bydliště“ může mít jedna osoba několik bydlišť v různých státech EU. Jak vyplývá z *Heidelberské zprávy*, bydliště je skutečně definováno a vykládáno v členských státech různě, rozdíly jsou však podle mne méně zásadní, než by se dalo očekávat.¹⁸ Z *Heidelberské zprávy* také plyne, že soudy obvykle nemají problém aplikovat své právo na otázku, zda má daná osoba bydliště na území jejich státu. Problémy nastávají spíše v případech, kdy

---

¹⁵ Srov. čl. 1 odst. 3. Nicméně s ohledem na existenci úmluvy mezi Dánskem a EU se i volba dánských soudů bude fakticky řídit totožným režimem, který se ovšem formálně právně nebude opírat o Nařízení, ale o tuto úmluvu. Srov. kapitolu III.B, oddíl 1.1.

¹⁶ V dalším textu budu výrazem EU v kontextu Nařízení mínit EU s výjimkou Dánska, nebude-li výslovně uveden opak.

¹⁷ Srov. čl. 59 odst. 1 a 2.

¹⁸ Srov. *Heidelberská zpráva*, odst. 180-185.

osoba nemá bydliště na území státu soudu a soud má určit, zda osoba má bydliště na území jiného státu EU, a to podle práva onoho státu.¹⁹

Přikláním se k názorům,²⁰ které při výkladu pojmu bydliště podle českého práva odkazují na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. června 2005,²¹ dle něhož je pojem bydliště třeba vykládat jako místo faktického pobytu fyzické osoby ve spojení s jejím úmyslem zdržovat se tam trvale.²²

Pro účely čl. 23 samozřejmě stačí, aby osoba (právnícká či fyzická), měla alespoň jedno bydliště na území členského státu.

Jakkoliv určení bydliště může přinášet praktické obtíže, alespoň v teoretické rovině je způsob jeho určení jasný. To samé však nelze tvrdit o určení okamžiku, k němuž má být splnění podmínky bydliště na území EU zkoumáno. Judikatura tuto otázku zatím přímo neřešila a v literatuře na ni panují protichůdné názory. Zatímco není v zásadě sporu, že k plnému použití Nařízení stačí, aby měla jedna ze stran bydliště na území EU *k okamžiku uzavření jurisdikční doložky* (a to bez ohledu na to, zda později se toto bydliště změní), lze se setkat s názory, že postačí i pokud bude mít alespoň jedna ze stran bydliště na území EU až po uzavření dohody o volbě soudu, zejména tedy *k okamžiku zahájení soudního řízení*.²³ Osobně se s podruhé jmenovanými názory neztotožňuji, neboť by umožňovaly, aby strany změnou bydliště dodatečně měnily právní režim jurisdikční doložky. I kdyby se nejednalo o změnu bydliště uměle vyvolanou za účelem ovlivnění osudu ujednání o volbě soudu,²⁴ z hlediska právní jistoty se mi zdá logické a potřebné vykládat čl. 23 Nařízení tak, aby právní režim jurisdikční doložky nemohl být dodatečně měněn jednostrannými akty kterékoliv ze stran.²⁵ Podporu pro svůj názor nacházím i v *Pocarově zprávě*, která ve vztahu ke zcela identickému čl. 23 Luganské úmluvy II uvádí, že relevantním bydlištěm je bydliště stran v době uzavření smlouvy.²⁶ Z judikatury SDEU navíc plyne, že splnění podmínek bydliště (jakož i dalších podmínek čl. 23) je třeba zkoumat ve vztahu

---

¹⁹ Srov. *Heidelberská zpráva*, odst. 186. Autoři právě kvůli těmto situacím volali po autonomní definici pojmu bydliště, ale zatím nebyli evropským legislativcem vyslyšeni, neboť se evidentně jedná o otázku, kde se jednotná definice hledá velice obtížně – srov. k problémům s výkladem bydliště v kontextu Haagské úmluvy kapitulu III.B, oddíl 3.3.1.

²⁰ Srov. *Pauknerová 2008*, s. 136, která v tomto směru „schvaluje“ usnesení Okresního soudu v Chebu ze dne 10. května 2007, č. j. 15 C 45/2006.

²¹ Usnesení pod sp. zn. 30 Cdo 444/2004, www.nsoud.cz.

²² Podle Nejvyššího soudu „*obsah pojmu bydliště není totožný s obsahem pojmu „trvalý pobyt“, kterého užívají předpisy správního práva upravující evidenci obyvatel. Zpravidla se sice tyto pojmy budou překrývat, ne vždy však zápis v identifikačním dokladu [...] či v evidenci obyvatelstva o trvalém pobytu fyzické osoby bude totožný se skutečným bydlištěm této osoby. Bydlištěm fyzické osoby se rozumí obec, resp. městský obvod, v němž tato osoba bydlí s úmyslem se zde trvale zdržovat. Bydlištěm je zejména místo, kde má fyzická osoba svůj byt, rodinu, popř. kde pracuje, jestliže tam také bydlí. Okolnosti dočasněho charakteru, jako např. pobyt v nemocnici, výkon trestu odnětí svobody, studium, vojenská služba, nic nemění na bydlišti fyzické osoby, nejsou-li současně doprovázeny takovými okolnostmi, z nichž lze s jistotou usuzovat, že fyzická osoba se v místě původně dočasněho pobytu zdržuje s úmyslem zde trvale bydlet. V moderní společnosti lze předpokládat, že fyzická osoba se zdržuje (bydlí) na více místech, přičemž se všemi těmito místy (popřípadě s některými) je spojen její úmysl se zde zdržovat trvale. Typicky jde o situaci, kdy fyzická osoba pravidelně po určité období roku či jiného časového vymezení bydlí na různých místech a všem je vlastní, že tato osoba zde bydlí trvale [...]*“

²³ Srov. *Magnus/Mankowski 2007*, s. 392 a díla tam citovaná v pozn. pod čarou č. 116.

²⁴ Stranou přitom nechávám otázku dokazování, zda tam takový úmysl byl či nikoliv.

²⁵ Srov. nicméně oddíl 1.3 zabývající se temporálním působením Nařízení ve vztahu k jurisdikčním doložkám.

²⁶ Srov. *Pocarovu zprávu*, odst. 105. Pocar uvedl, že pracovní skupina k tomuto závěru došla z podobných důvodů, které jsem zde uvedl, tedy v zájmu zachování právní jistoty a důvěry stran. Navíc správně připomíná, že Nařízení výslovně fixuje okamžik určení bydliště k datu uzavření smlouvy pro jurisdikční doložky v pojišťovacích a spotřebitelských věcech (čl. 13 odst. 3 a čl. 17 odst. 3 Nařízení) a není zde důvod pro rozdílný přístup ve vztahu k čl. 23.

k původním stranám jurisdikční doložky, takže např. následné nástupnictví stran (kdy nástupce může mít bydliště v jiném státě než původní strana) nemá na posouzení dohody o volbě soudu žádný vliv.²⁷

1.2.2.2 *Strany s bydlištěm mimo EU volící soud v EU: omezený režim Nařízení*

V případě, kdy se jedná o volbu soudu v EU, ale ani jedna ze stran nemá bydliště na území EU, čl. 23 Nařízení se sice použije, ale pouze v omezené míře, konkrétně vyjádřené v odst. 3, který zní:

„Uzavřou-li [...] dohodu strany, z nichž žádná nemá bydliště na území členského státu, nemohou soudy ostatních členských států rozhodovat, ledaže by zvolený soud nebo soudy příslušnost odmítly.“

Účelem tohoto ustanovení je zajistit, aby jurisdikční doložky byly ostatními soudy EU respektovány i v těch případech, kdy mají obě strany bydliště mimo EU a zvolí si jako sudiště soud(y) některého členského státu.²⁸ Zda je jurisdikční doložka platná, to posoudí zvolený soud čistě podle svého práva (včetně pravidel mezinárodního práva soukromého).²⁹ Ostatní soudy EU však mohou rozhodnout o své příslušnosti pouze a jen v případě, když zvolený soud svou příslušnost odmítne.³⁰

1.2.3 *(Možný) dopad Nařízení na volbu soudů třetích států*

Jak už bylo výše pojednáno, Nařízení se v zásadě vztahuje jen na jurisdikční doložky týkající se soudů EU, ale existují situace, kdy jurisdikční normy Nařízení mohou zabránit použití ujednání o volbě soudu třetího státu. Jedno z těchto omezení plyne přímo z textu Nařízení a týká se případů, kdy je jurisdikční doložka v rozporu s čl. 22 Nařízení, tedy výlučnou příslušností (některého) soudu EU – diskutujeme jej dále v oddíle 1.2.3.1. Možné další omezení účinnosti volby soudu třetího státu před soudy EU se dovozuje z judikatury, konkrétně především z případu *Owusu*, nicméně dosud je jeho existence (a oprávněnost) předmětem sporů. Blíže se na tuto komplexní otázku zaměříme v oddíle 1.2.3.2.

1.2.3.1 *Konflikt volby soudu třetího státu s výlučnou příslušností podle čl. 22*

Základním principem věcné působnosti Nařízení je skutečnost, že se vztahuje pouze na případy, kdy se bydliště žalovaného nachází na území EU.³¹ V případech, kdy žalovaný nemá bydliště na území státu EU, se pro určení jurisdikce použije vnitrostátní právo státu soudu.³² Z tohoto pravidla jsou explicitně³³ stanoveny pouze dvě výjimky. Jednou z nich je čl. 23, který, jak jsme již zmínili výše, se použije i v těch případech, kdy pouze žalobce má bydliště na území EU (a jak jsme uvedli v oddíle 1.2.2.2, v omezené míře i v situacích, kdy ani jedna ze stran nemá bydliště v EU, volí-li soud EU). Druhou výjimkou je čl. 22, tedy případy výlučné příslušnosti. V situaci, kdy je dána výlučná příslušnost soudu EU, je tento soud vždy povinen vést řízení, a to bez ohledu na to, zda bylo případně v mezidobí zahájeno řízení jinde,³⁴ a zároveň jsou všechny ostatní soudy EU výlučnou příslušnost respektovat a zastavit řízení. Z toho plyne, že ve věcech uvedených v čl. 22 se Nařízení použije vždy, a to bez ohledu na případnou volbu soudu třetího státu nebo i jiného soudu EU.

Konkrétně to znamená, že v případě, kdy by před soudem EU výlučně příslušným ve smyslu Nařízení byla namítána existence jurisdikční doložky ve prospěch soudu třetího státu (stejně jako

---

²⁷ Srov. rozsudek ze dne 9. 11. 2000, *Coreck Maritime GmbH v Handelsveem BV and Others*, C-387/98, Recueil, s. I-9337, bod 20; *Hill/Chong 2010*, s. 112.

²⁸ Srov. *Schlosserova zpráva*, odst. 177.

²⁹ Tento názor je jednotně sdílen – srov. *Magnus/Mankowski 2007*, s. 391 a díla citovaná v pozn. pod čarou č. 119; *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 284-285.

³⁰ Srov. *Schlosserova zpráva*, odst. 177.

³¹ Čl. 2.

³² Čl. 4 odst. 1.

³³ Ohledně polemiky, zda se i čl. 24 použije na žalovaného s bydlištěm mimo EU, srov. oddíl 1.13.2 níže.

³⁴ Srov. rozsudek ze dne 27. 6. 1991, *Overseas Union Insurance Ltd and others v. New Hampshire Insurance Company*, C-351/89, Recueil, s. I-3317, bod 26.

jakéhokoliv jiného soudu EU),³⁵ bude muset výlučně příslušný soud tuto doložku ignorovat, a to dokonce i v případech, kdy by již bylo ve třetím státě zahájeno řízení. Čl. 22, stejně jako další ustanovení Nařízení stanoví výsostnou přednost tohoto ustanovení, z níž v zásadě neexistují výjimky. Blíže rozebereme praktický dopad a rozsah použití čl. 22 ve vztahu k ujednáním o volbě soudu v mezinárodním obchodním styku v oddíle 1.11.1.

1.2.3.2 Přednost čl. 2 – problém judikátu Owusu

V souvislosti s judikátem *Owusu*³⁶ vzniká otázka, zda nejsou soudy EU povinny ignorovat jurisdikční doložky ve prospěch soudů třetích zemí také v případech, kdy je dána jejich příslušnost podle čl. 2 Nařízení, které obecně stanoví příslušnost soudů ve státě bydliště žalovaného.³⁷ Znamenalo by to, že např. v případě žaloby vůči osobě s bydlištěm v Anglii ve věci smlouvy, která by obsahovala jurisdikční doložku ve prospěch státu New York, by anglický soud musel vést řízení podle čl. 2 a jurisdikční doložku by ignoroval. Zda pro smluvní autonomii stran takto závažné důsledky z judikátu ve věci *Owusu* a další judikatury SDEU opravdu plynou, na to se nyní podíváme.

Pan Owusu, osoba s bydlištěm na území Spojeného království, se těžce zranil při prázdninovém pobytu na Jamajce, a to na pláži, kterou mu pronajal pan Jackson, anglický rezident. Pan Owusu jej ještě s pěti dalšími osobami z Jamajky žaloval v Anglii. Pan Jackson se bránil příslušností anglických soudů na základě doktríny *forum non conveniens*, na základě níž byly podle něj vhodnější k projednání věci jamajské soudy, tedy soudy v místě nehody. Odvolací soud (Court of Appeal) se obrátil na SDEU s otázkou, zda by zastavení řízení podle doktríny *forum non conveniens* bylo v souladu s jurisdikcí, kterou na základě místa bydliště žalovaného ukládá anglickému soudu čl. 2 Nařízení.

SDEU ve své odpovědi uvedl, že čl. 2 je kogentní povahy a lze se od něj odchýlit pouze v případech výslovně upravených v Bruselské úmluvě (dnes tedy Nařízení).³⁸ Soudní dvůr se striktně držel textu Bruselské úmluvy absolutně odhlédl od jiných hodnot a úvah, jako byla např. skutečnost, že žádný jiný členský stát nebyl v daném případě dotčen a že vedení řízení v Anglii přinese obrovské problémy, pokud jde o dokazování, jehož centrum je logicky na Jamajce.³⁹

Jestliže vezmeme doslova vyjádření Soudního dvora, že od jurisdikce podle čl. 2 se lze odchýlit jen v případech výslovně uvedených v Nařízení, znamenalo by to pro doložky ve prospěch soudů třetích států skutečně výrazný problém. Jak plyne z výkladu výše, působnost čl. 23 je omezena pouze na dohody ve prospěch soudů členských států. Ani Bruselská úmluva ani Nařízení výslovnou odchylku od čl. 2 v případě jurisdikčních doložek ve prospěch třetích států nepředvídají. Z toho by plynul závěr, že soudy členských států musí jurisdikční doložky ve prospěch třetích zemí ignorovat ve všech případech, kdy by byla dána jejich jurisdikce podle čl. 2 Nařízení. Takový závěr je z hlediska ochrany smluvní autonomie, k níž se i Nařízení hlásí,⁴⁰ samozřejmě téměř absurdní.

Z toho důvodu se také mnoho autorů snažilo napnout veškeré své intelektuální síly k tomu, aby našli argumenty, proč nelze logiku judikátu *Owusu* vztahovat na jurisdikční doložky.⁴¹ Zdá se také,

---

³⁵ Srov. oddíl 1.11.1.

³⁶ Rozsudek ze dne 1. 3. 2005, *Owusu*, C-281/02, Sb. rozh., s. I-1383.

³⁷ Srov. čl. 2 Nařízení.

³⁸ Srov. *Owusu*, bod 37.

³⁹ Srov. *Owusu*, bod 45. Soudní dvůr svým snad až slepým důrazem na text Úmluvy navázal na své dřívější problematické judikáty ve věcech *Gasser* (rozsudek ze dne 9. 12. 2003, *Gasser*, C-116/02, Recueil, s. I-14693) a *Turner* (rozsudek ze dne 27. 4. 2004, *Turner*, C-159/02, Recueil, s. I-3565) – podrobně srov. *Bříza 2009*, s. 542-545.

⁴⁰ Srov. níže, oddíl 1.7.

⁴¹ Srov. např. *Fentiman, R.*, *Civil Jurisdiction and Third States: Owusu and After*. (2006) *Common Market Law Review*, Vol. 43, Issue 3, s. 705 an.; *Knight, C.*, *Owusu and Turner: the Shark in the Water?* (2007) *Cambridge Law Journal*, Vol. 66, Issue 2, s. 288 an.; *Briggs 2008*, s. 290-297.

že i většina vnitrostátních soudů EU není ochotna tuto logiku akceptovat a respektuje jurisdikční doložky ve prospěch třetích zemí, i když je dána příslušnost podle čl. 2.⁴² Ve světle nejen případu *Owusu*, ale i další judikatury Soudního dvora je však otázkou, zda by SDEU tento přístup vnitrostátních soudů sdílel. Judikatura Soudního dvora se v této oblasti soustředí na text Nařízení, na přesná a jasná pravidla, nikoliv na praktické a další ohledy. Z tohoto pohledu se zdá jen velice málo pravděpodobné, že by se Soudní dvůr ztotožnil s názory, které rozšiřují působnost čl. 23 i na jurisdikční doložky ve prospěch třetích států, a to na bázi tzv. reflexního (zrcadlového) účinku.⁴³ Takový výklad je v rozporu s jasným textem čl. 23 i *Schlosserovou zprávou*, která režim doložek ve prospěch třetích zemí výslovně vyjímá z působnosti Nařízení a svěřuje jej vnitrostátnímu právu.⁴⁴ Jelikož ve věci *Owusu* Soudní dvůr řekl, že čl. 2 je aplikovatelný vždy, neuplatní-li se výslovná výjimka uvedená v Nařízení, těžko se hledají argumenty pro vynětí z tohoto „všeobjímajícího“ režimu,⁴⁵ není-li pro ně žádná opora v textu Nařízení.

Opravdu silný argument proti rozšíření případu *Owusu* na jurisdikční doložky ve prospěch třetích států lze najít v judikátu *Coreck*,⁴⁶ kde SDEU výslovně uvedl, že čl. 17 Bruselské úmluvy (tj. čl. 23 Nařízení) se nevztahuje na jurisdikční doložky určující soud ve třetí zemi a že platnost těchto doložek se posuzuje podle vnitrostátního práva (včetně kolizních norem).⁴⁷ Dalo by se jistě tvrdit, že pokud by Soudní dvůr chtěl judikátem *Owusu* změnit svůj postoj z případu *Coreck*, zřejmě by to měl v rozhodnutí *Owusu* zmínit, což neučinil. Na druhou stranu, případ *Coreck* se přímo netýkal vztahu čl. 2 a dohod o volbě soudu třetí země. Dá se tedy např. tvrdit, že *Coreck* se vztahuje jen na ty situace, kdy žalovaný nemá bydliště na území EU, tj. když čl. 2 není vůbec použitelný.

Navíc jakákoliv případná opora v judikátu *Coreck* je zásadně oslabena skutečností, že Soudní dvůr se již vyjádřil v tom smyslu, že čl. 2 převáží nad jurisdikčními dohodami ve prospěch třetích států. Stalo se tak v jeho posudku k Luganské úmluvě II,⁴⁸ kde za účelem určení výlučné kompetence Unie při uzavírání této úmluvy zkoumal otázku, zda by přijetí této úmluvy mělo vliv na pravidla Nařízení. V této souvislosti pak uvedl, že:

„[J]estliže nová Luganská úmluva obsahuje články shodné s články 22 a 23 nařízení č. 44/2001 a vede na základě toho k určení příslušnosti soudu třetího státu, který je smluvní stranou této úmluvy, i když žalovaný má bydliště v členském státě, byl by při neexistenci úmluvy příslušným soud tohoto členského státu, zatímco s úmluvou je to soud třetího státu.“⁴⁹

Neexistují argumenty, které by tento výrok vysvětlily jinak, než že tím SDEU řekl, že čl. 2 se bude aplikovat i tehdy, existuje-li dohoda o volbě soudu mimo EU.⁵⁰ Samozřejmě, že se dá tvrdit, že

---

⁴²Srov. *Nuytova zpráva*, s. 83; *Bell, A.* Forum Shopping and Venue in Transnational Litigation. Oxford University Press, 2003, s. 318, jak ale uvádí tentýž autor, na s. 317 v pozn. pod čarou č. 258, jsou známa i rozhodnutí, která upřednostnila aplikaci čl. 2 před jurisdikční dohodou ve prospěch třetí země.

⁴³ Srov. např. *Knight, C.*, op. cit. sub 43, 292-293; *Rodger, B.*, Forum Non Conveniens Post-Owusu. (2006) Journal of Private International Law, Vol. 2, No. 1, s. 92-94; srov. též *Magnus/Mankowski 2007*, s. 386.

⁴⁴ Srov. *Schlosserova zpráva*, odst. 176.

⁴⁵ Srov. *Clarke, A.*, The Differing Approach to Commercial Litigation in the European Court of Justice and the Courts of England and Wales. (2007) European Business Law Review, Vol. 18, Issue 1, s. 116.

⁴⁶ Rozsudek ze dne 9. 11. 2000, *Coreck Maritime GmbH v Handelsveem BV and Others*, C-387/98, Recueil, s. I-9337.

⁴⁷ Srov. *Coreck*, bod 19. Soudní dvůr výslovně odkázal na *Schlosserovu zprávu*, odst. 176.

⁴⁸ K této úmluvě a jejímu vztahu k Nařízení srov. blíže kapitolu III.B, oddíl 1.2.

⁴⁹ Srov. odst. 153 posudku. Celý posudek je navíc prodchnut jazykem a argumentací, která připomíná judikát *Owusu*. Srov. *Mance, J.*, Is Europe Aiming to Civilise the Common Law? (2007) European Business Law Review, Vol. 18, Issue 1, s. 89.

⁵⁰ Profesor Briggs se to snaží vysvětlit na pozadí legislativních pravomocí Evropské unie, ale při vši snaze nejsem schopen podstatu jeho argumentace pochopit – srov. *Briggs 2008*, s. 293-294.

výše citovaná pasáž je jen *obiter* a SDEU to tak nemyslel.⁵¹ Nicméně ve světle judikátu *Owusu* a judikatury v této oblasti obecně⁵² nelze vůbec vyloučit, že Soudní dvůr na svém názoru setrvává, i když bude s otázkou vztahu čl. 2 a jurisdikčních doložek ve prospěch třetích soudů konfrontován napřímo.⁵³ Jisté je, že než nechávat tuto otázku na Soudním dvoře, bylo by lepší vyřešit ji legislativně.⁵⁴ Zatím se však překvapivě nezdá, že by unijní zákonodárce chtěl tento problém (alespoň výslovně) řešit v rámci revize Nařízení.⁵⁵

1.3. Časová působnost nařízení Brusel I (zejména) ve vztahu k volbě soudu

Otázka časové působnosti nařízení Brusel I ve vztahu k volbě soudu je nepochybně zajímavá a nikoliv nepodstatná i z praktického hlediska. Zatímco o použití Nařízení na ujednání uzavřená po vstupu Nařízení v účinnost⁵⁶ nemůže být nejmenšího sporu, otazníky mohou viset nad jurisdikčními doložkami uzavřenými před vstupem Nařízení v účinnost, pokud se jich strany domáhají u soudu již za účinnosti Nařízení. Tato otázka může být praktická zejména ve vztahu k novým členským státům, kdy jurisdikční doložky byly uzavřeny (v době ne tak vzdálené) ještě za platnosti národních úprav, které se od Nařízení mohly více či méně lišit⁵⁷ a ujednání platná podle vnitrostátní úpravy nemusejí být platná podle Nařízení a naopak. Jde tedy o to, zda se platnost jurisdikčních ujednání uzavřených ještě před účinností nařízení Brusel I má posuzovat podle Nařízení nebo podle úpravy platné v době, kdy byla tato ujednání uzavřena.

Soudní dvůr se podobnou otázkou zabýval ještě ve vztahu k Bruselské úmluvě, a to ve věci *Sanicentral*.⁵⁸ V daném případě šlo o jurisdikční doložku ve prospěch německého soudu, která byla sjednána v pracovní smlouvě mezi francouzským zaměstnancem a německým zaměstnavatelem ještě před účinností Bruselské úmluvy. Francouzský Cour de Cassation měl za to, že podle francouzského práva je dané ujednání neplatné, nicméně pokud by měla být aplikovatelná Bruselská úmluva, musel by dojít k opačnému závěru. Odpověď Soudního dvora byla poměrně lakonická. Podle Soudního dvora už z povahy jurisdikční doložky plyne, že nemá žádný účinek do doby, než je zahájeno soudní řízení, a až teprve k datu zahájení řízení nabývá na významu. Proto je třeba jurisdikční doložku posuzovat podle předpisů platných (účinných) k datu zahájení řízení.⁵⁹ Z toho by plynulo, že je-li řízení zahájeno již za účinnosti Nařízení, je třeba ujednání o volbě soudu posuzovat podle něj, a to i kdyby byla uzavřena v době, kdy Nařízení ještě ani neexistovalo.

---

⁵¹ Srov. *Knight, C.*, op. cit. sub 43, s. 299. Srov. též *Kruger, T.* Civil Jurisdiction Rules of the EU and Their Impact on Third States. Oxford University Press, 2008, s. 241.

⁵² Srov. podrobně *Bříza 2009*.

⁵³ Ostatně Komise se domnívá, že se Soudní dvůr v tomto směru vyjádřil zcela jasně již ve svém posudku k Luganské úmluvě II. Srov. *Evropská komise*, Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech; KOM (2009) 174 v konečném znění, 21. 4. 2009, s. 5.

⁵⁴ Srov. *Bříza 2009*, s. 545 a 561-562.

⁵⁵ Srov. oddíl 3.1 níže.

⁵⁶ Čl. 66 odst. 1 Nařízení zní: „*Toto nařízení se vztahuje pouze na řízení zahájená a veřejné listiny vyhotovené po vstupu tohoto nařízení v platnost.*“ V případě „starých“ členských států jde o 1. 3. 2002, v případě nových od data jejich vstupu do EU. Blíže srov. *Pauknerová 2008*, s. 127-128.

⁵⁷ Srov. např. úpravu jurisdikční doložky podle čl. 37 ZMPS, která pro platné ujednání volby soudu znala pouze písemnou formu, a doložky uzavřené podle zvyklostí by nebyly platné. Podobné platí i pro nový ZMPS – srov. jeho § 85-86.

⁵⁸ Rozsudek ze dne 13. 11. 1979, *Sanicentral SA v. Collin*, 25/79, Recueil, s. 3423.

⁵⁹ Srov. *Sanicentral*, bod 6.

Je však otázkou, zda by mělo být rozhodnutí ve věci *Sanicentral* vztaženo paušálně na všechny případy. Na jedné straně nemůže být zřejmě pochyb,⁶⁰ že ve skutkově obdobných situacích, tj. kdy doložka je platná podle Nařízení, ale byla by neplatná podle úpravy účinné v době, kdy byla uzavřena, nezbude národním soudům než následovat *Sanicentral* a v řízeních zahájených po vstupu Nařízení v účinnost posuzovat tyto doložky podle Nařízení. Na druhé straně je otázkou, zda by měly národní soudy nepodmíněný jazyk rozhodnutí *Sanicentral* automaticky rozšiřovat i na situace, kdy doložka původně platná by byla ve světle Nařízení neplatná. Je totiž otázkou, zda je v souladu s principem smluvní autonomie, ale i právní jistoty a důvěry v právo, aby smluvní ustanovení (jímž jurisdikční doložka je) bylo posuzováno podle předpisu, jehož použitelnost nemohly strany v době uzavírání smlouvy vůbec předvídat. Nepochybně by se jednalo o retroaktivitu, i když „jen“ nepravou. Na věci podle mého nic nemění fakt, že zde jde primárně o procesní účinky daného ustanovení. Volba soudu je jedním z klíčových ustanovení každé smlouvy uzavírané v mezinárodním obchodním styku, je součástí vyjednávání a kompromisů činěných při uzavírání smlouvy a skutečnost, že její účinnost se může změnit v důsledku v budoucnu přijatého předpisu, je z hlediska plánování obchodních transakcí nešťastná. V tomto ohledu je problematické už samo rozhodnutí ve věci *Sanicentral*, nicméně to ve svém výsledku alespoň nejde proti vůli smluvních stran, ale naopak ji podporuje, neboť přiznává příslušnost soudu, který strany zvolily. Rozšiřovat jej však tím způsobem, že by vedlo k porušení nejen principu právní jistoty, ale i autonomie smluvní vůle, když by byla zneplatněna původně platně sjednaná jurisdikční doložka, to považuji za nanejvýš problematické.⁶¹

Proto by bylo podle mého názoru vhodné, aby se vnitrostátní soudy snažily vykládat rozhodnutí *Sanicentral* spíše restriktivně a v souladu s principem smluvní autonomie.⁶² Pokud už by jej chtěly použít k „zneplatnění“ volby soudu, měly by takový postup konzultovat formou předběžné otázky se Soudním dvorem.⁶³

1.4. Existence mezinárodního prvku: Volba soudu (státu EU) v čistě vnitrostátní situaci (ne)spadá do působnosti Nařízení

Jak výslovně uvádí *Jenardova zpráva* k Bruselské úmluvě⁶⁴ a jak potvrdila i judikatura Soudního dvora,⁶⁵ Nařízení se použije pouze na situace, které vykazují nějaký mezinárodní prvek,

---

⁶⁰Ledaže by se vnitrostátní soud chtěl pokusit přesvědčit Soudní dvůr o změně jeho stanoviska zaujatého ve věci *Sanicentral*.

⁶¹Ostatně máme příklady z minulosti, že v rámci Bruselské úmluvy byla snaha zohlednit legitimní očekávání stran již uzavřené smlouvy. Při přistoupení Spojeného království a Irsku k Bruselské úmluvě bylo přijato přechodné ustanovení, které umožňovalo soudům těchto států založit svou příslušnost na základě volby práva těchto států, a to pro všechny smlouvy uzavřené před účinností přistoupení těchto států k Bruselské úmluvě. Jakkoliv ani úmluva, natož Nařízení, neumožňuje založit příslušnost soudů daného státu na základě volby práva tohoto státu, před účinností Bruselské úmluvy byla taková praxe soudů Spojeného království a Irsku, a proto čl. 54 odst. 3 Bruselské úmluvy přiznal ochranu očekávání stran, které uzavřely svou smlouvu (obsahující volbu práva) ještě před účinností úmluvy. Srov. *Schlosserova zpráva*, odst. 175.

⁶²Z tohoto důvodu nesouhlasím s paušálním závěrem Nejvyššího soudu učiněným v usnesení ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Nd 336/2007, který s odkazem na judikát *Sanicentral* lakonicky uvádí, že „z hlediska aplikace článku 23 nařízení Brusel I [je] rozhodující okamžik zahájení řízení, a nikoliv okamžik uzavření dohody o volbě soudu. I dohoda uzavřená před platností Nařízení, vyhovující požadavkům článku 23, bude posuzována dle tohoto článku, je-li řízení zahájeno po vstupu Nařízení v platnost.“ Stejný názor zastává i *Simon 2009*, s. 2958.

⁶³Situace, kdy je národní úprava benevolentnější než Nařízení či než byla Bruselská úmluva, nemusí být tak řídké. Např. *Evrigenis-Kerameusova zpráva*, odst. 62, tvrdí, že Bruselská úmluva byla přísnější co do formy jurisdikční dohody, než tehdejší řecká úprava. Úmluva i Nařízení jsou taky přísnější než je úprava v Anglii, kde se pro jurisdikční dohodu nevyžaduje žádná zvláštní forma – srov. např. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 371.

⁶⁴Srov. *Jenardova zpráva*, s. 8.

⁶⁵Srov. *Owusu*, body 25-26.

nelze jej tedy použít v situacích čistě vnitrostátních. Vzhledem k tomu, že mezinárodní prvek se obvykle vykládá široce a může se vztahovat k jakékoliv zemi i mimo EU,⁶⁶ je třeba se zabývat otázkou, kdy již je mezinárodní prvek dostatečně relevantní a Nařízení se tedy použije, a kdy se jedná o situaci čistě vnitrostátní, na kterou Nařízení nedopadá a použitelné tedy bude vnitrostátní právo.

Ani tato otázka není v judikatuře ani literatuře vyřešena. Na jedné straně je nepochybné, že případy, kdy strany usazené v rámci jednoho státu zvolí za příslušný jeho vnitrostátní soud a daná situace nevykazuje žádný vztah k jiné zemi, nebudou spadat do působnosti Nařízení a taková volba práva se tak nebude řídit čl. 23. Zrovna tak by podle mého názoru nemělo být v zásadě sporu o tom, že Nařízení naopak bude (samozřejmě při splnění všech dalších podmínek pro jeho aplikaci) použitelné v situacích, kdy je volbou soudu vyloučena jurisdikce jinak příslušného soudu jiného státu EU nebo daná situace vykazuje prvek, který by potenciálně mohl založit jurisdikci třetího státu (např. tam byla uzavřena smlouva, nachází se v něm místo plnění, majetek žalovaného, kterým ručil za závazek ze smlouvy či má jiný vztah k plnění apod.).

Spornými případy jsou však především ty, kdy je cizí prvek zcela marginální, nepřímý či jinak vzdálený (např. zahraniční mateřská společnost jedné ze stran usazených ve stejném státě v jinak čistě vnitrostátní věci) a jediným materiálním cizím prvkem je volba soudu cizího státu. Za modelový případ může sloužit situace, kdy dva české subjekty⁶⁷ uzavřou kupní smlouvu týkající se zboží vyrobeného a dodaného v České republice, nicméně s ohledem na vysokou cenu zakázky (např. v řádech miliard Kč), specifika předmětu koupě, a nedůvěru k českým soudům, zvolí jako příslušné soudy anglické.⁶⁸ Měla by se v takovém případě platnost takové volby soudu posuzovat podle Nařízení?

Zdá se, že většina pramenů dává na tuto otázku zamítavou odpověď,⁶⁹ najdou se však soudy a autoři, kteří zastávají opačný názor.⁷⁰

Dle mého názoru je problematické, pokud jsou čistě vnitrostátní situace vynášeny mimo *fora* státu, do něhož přirozeně patří. Navíc se zde nabízí analogie s nařízením Řím I (a Římskou úmluvou), podle kterého se situace považuje za čistě vnitrostátní, když jediným relevantním mezinárodním prvkem je volba práva, a to i když je doplněná volbou soudu.⁷¹ Vzhledem k provázanosti nařízení Brusel I a nařízení Řím I deklarované i v preambuli nařízení Řím I⁷² se zdá logické, aby výklad čistě vnitrostátních situací byl u obou předpisů stejný a nemohlo tedy docházet k tomu, aby v případě, kdy jediným cizím prvkem je volba práva a volba soudu, byla obě ujednání posuzována různě.

---

⁶⁶ Jako tomu bylo v již diskutovaném případě *Owusu*, kdy všechny relevantní prvky daného případu se týkaly pouze Anglie jako (součásti) členského státu EU a Jamajky; žádný jiný členský stát EU nebyl jakkoliv zapojen, a přesto došel SDEU k závěru, že Nařízení je v těchto případech použitelné.

⁶⁷ V praxi se může často jednat o subjekty se zahraniční účastí, která se však obecně nepovažuje za dostatečně relevantní mezinárodní prvek pro účely „internacionalizace“ jinak čistě vnitrostátní situace.

⁶⁸ V praxi to může vypadat tak, že smlouva obsahuje rozhodčí doložku ve prospěch rozhodčího tribunálu se sídlem (např.) v Londýně a jurisdikční doložka ve prospěch anglických soudů je dána alternativně (na výběr má žalobce). Blíže ke kombinovaným rozhodčím a jurisdikčním doložkám srov. *Briggs 2008*, s. 137 an.

⁶⁹ Srov. *Schlosserova zpráva*, odst. 174 – na ni odkazuje pro stejný závěr i *Pocarova zpráva*, odst. 104 (*Jenardova zpráva* však již tak jednoznačná není – srov. její s. 38); *Briggs 2008*, s. 245, pozn. č. 25; *Magnus/Mankowski 2007*, s. 386; také mezinárodní úmluvy takovéto situace obvykle výslovně vylučují ze své působnosti – srov. např. čl. 1 odst. 2 Haagské úmluvy o dohodách o volbě soudu – srov. kapitolu III.B, oddíl 3.5. Podobnou úpravu obsahovaly i starší úmluvy Haagské konference týkající se volby soudu z r. 1958 a z r. 1965.

⁷⁰ Srov. *Hill/Chong 2010*, s. 112 a judikáty citované tamtéž v pozn. č. 138; srov. též *Magnus/Mankowski 2007*, s. 386, pozn. pod čarou č. 96, kde jsou citované některé další autority zastávající tento názor.

⁷¹ Srov. kapitolu II.A, oddíl 2.3.

⁷² Srov. např. odst. 7 a 17.

Na druhou stranu si uvědomuji praktické důvody, kdy strany čistě vnitrostátní situace mají potřebu volit cizí neutrální a důvěryhodné *forum*, stejně jako problémy, které nastanou v případě, kdy zvolený soud bude považovat doložku za platnou, zatímco soud vnitrostátní (jehož jurisdikce byla ujednáním o volbě cizího soudu derogována) ji neuzná a prohlásí se za příslušný. Ostatně právě takový případ může nastat ve výše nastíněné modelové situaci, kdy anglické soudy mohou přijmout jurisdikci založenou jejich volbou i v situaci vztahující se výlučně k cizímu státu, zatímco české soudy k jurisdikční doložce nebudou přihlížet z důvodu absence relevantního mezinárodního prvku.⁷³ Jelikož Nařízení obsahuje striktní litispendeční pravidlo, které až na výjimky zakazuje vést soudu jednoho členského státu řízení ve stejné věci, ohledně níž již zahájil řízení soud jiného státu, vedlo by vynětí volby soudu v těchto situacích k závodům o to, u kterého soudu bude řízení zahájeno dříve.⁷⁴ Navíc Nařízení výlučně upravuje uznávání rozhodnutí soudů EU v jiných členských státech⁷⁵ a je těžké najít důvod pro neuznání, pod který by se tato situace dala relevantně podřadit.⁷⁶ I kdybychom tedy dovodili, že pravidlo *lis pendens* podle čl. 27 Nařízení se nepoužije v čistě vnitrostátních situacích, jelikož ty vůbec nespádají do působnosti Nařízení, změnil by se závod o dřívější zahájení řízení na závod o dřívější vydání rozsudku – překážka věci rozhodnuté je totiž jedním z důvodů pro neuznání podle Nařízení.⁷⁷ Toto jsou určitě dobré důvody pro to, aby i volba cizího soudu v čistě vnitrostátní situaci měla jednotný režim podle Nařízení. Protože však čl. 23 nestanoví, že by ujednání mělo být neplatné v případech, kdy je vztaženo k čistě vnitrostátní situaci a vzhledem k velice omezené roli vnitrostátního práva v otázce platnosti jurisdikčních doložek,⁷⁸ znamenalo by to připustit, že unijní zákonodárce chtěl paušálně prohlásit ujednání příslušnosti cizího soudu (byť členského státu EU) za platná a zde je otázkou, zda takový byl skutečně jeho úmysl.

Domnívám se, že pokud se k této otázce nevyjádří výslovně unijní zákonodárce v rámci revize Nařízení, bude ji muset rozhodnout Soudní dvůr. Osobně se přikláním spíše k tomu, aby se Nařízení vztahovalo i na situace, kdy je volba soudu jediným přeshraničním prvkem, ale vedou mne k tomu spíše důvody pragmatické, než že bych byl přesvědčen, že takový byl úmysl tvůrců Nařízení.

1.5. Vztah k jiným instrumentům práva EU

Při zkoumání použitelnosti Nařízení na konkrétní doložku o volbě soudu je třeba vzít v úvahu, že Nařízení ustupuje jiným aktům práva EU, jak vyplývá z jeho čl. 67:

„Tímto nařízením není dotčeno uplatňování ustanovení, kterými se upravuje příslušnost a uznání a výkon rozhodnutí ve zvláštních věcech a která jsou obsažena v právních aktech Společenství nebo ve vnitrostátních právních předpisech harmonizovaných k provedení těchto aktů.“

V sekundárním právu EU nicméně nenalezneme směrnice a nařízení, které by byly přímo relevantní ve vztahu k ujednáním o volbě soudu v mezinárodním obchodním styku. Není podle mého názoru ani pravděpodobné, že by mimo rámec Nařízení (či jeho revizi) byla tato otázka v budoucnu nějak specificky upravena či do ní bylo jinak zasahováno prostřednictvím unijního nástroje sekundární legislativy. Do této skupiny však patří i mezinárodní smlouvy, kterých je Unie smluvní stranou a které se z tohoto titulu stávají součástí unijního práva.⁷⁹

---

⁷³ Srov. oddíl 2.1.

⁷⁴ Srov. oddíl 1.11.4 popisující problém „italského torpéda“, který toto striktní pravidlo „způsobilo“.

⁷⁵ Příčemž není třeba, aby bylo mezinárodního prvku v řízení, ve kterém bylo uznávané rozhodnutí vydáno.

⁷⁶ Srov. čl. 34 a 35 Nařízení.

⁷⁷ Srov. čl. 34 odst. 3 a 4 Nařízení.

⁷⁸ Srov. níže oddíl 1.10.

⁷⁹ Srov. např. rozsudek ze dne 11. 11. 2007, *Merck Genéricos*, C-431/05, Sb. rozh., s. I-7001, bod 31; rozsudek ze dne 10. 1. 2006, *IATA a ELFAA*, C-344/04, Sb. rozh., s. I-403, bod 36; rozsudek ze dne 30. 5. 2006, *Komise*

Režim mezinárodních smluv uzavřených EU se dříve řídil především článkem 300 SES, dle jehož odst. 7 platilo, že „[d]ohody uzavřené za podmínek stanovených tímto článkem jsou závazné pro orgány Společenství i pro členské státy.“ Po přijetí Lisabonské smlouvy se režim uzavírání mezinárodních smluv a jejich účinky řídí zejména čl. 216 a 218 SFEU. I na „polisabonské“ poměry lze přiměřeně aplikovat „předlisabonskou“ judikaturu Soudního dvora s tím, že co dříve nepochybně platilo jen pro dohody uzavřené Společenstvím, platí dnes i pro dohody, které uzavírá Unie. Z této judikatury pak plyne, že mezinárodní smlouvy uzavřené Unií mají přednost před předpisy sekundárního práva Unie.⁸⁰ I bez čl. 67 by tak mezinárodní smlouva uzavřená Unií (či dříve Společenstvím) měla před Nařízením přednost, ledaže by sama stanovila, že Nařízení jí (aspoň v některých situacích) zůstává nedotčeno.

Do skupiny mezinárodních smluv, které jsou součástí unijního práva patří jako EU-DK Úmluva, tak nová Luganská úmluva, Haagská úmluva, stejně jako některé další úmluvy blíže rozebrané v části III.B, na niž tímto v podrobnostech odkazují.

1.6. Vztah k mezinárodním instrumentům

O mezinárodních instrumentech, které jsou součástí unijního práva jsme se zmiňovali v oddíle 1.5 výše. V této části se budeme věnovat vztahu Nařízení k mezinárodním instrumentům, které neváží Unii (Společenství), ale pouze některý ze států EU a jeho soud se tak musí zabývat otázkou případného konfliktu mezi Nařízením a takovouto úmluvou. Na úrovni primárního práva Unie je taková situace řešena čl. 351 SFEU (dříve čl. 307 SES) tak, že se mezinárodnímu závazku (včetně vnitrostátního předpisu jej provádějícího) v zásadě přizná přednost před unijním právem, a to i právem primárním.⁸¹ Zdá se však, že se to vztahuje pouze na případy, kdy členský stát uzavřel dotčený mezinárodní závazek ještě před svým vstupem do EU.⁸² Čl. 351 se však vztahuje jen na mezinárodní závazky členských států vůči třetím zemím, mezinárodní závazky uzavřené mezi členskými státy navzájem musí ustoupit unijnímu právu, ledaže unijní právo samo jim přizná přednost.

Nařízení Brusel I nicméně svůj vztah k mezinárodním instrumentům, které nejsou součástí unijního práva, neopouští jen obecné úpravě primárního práva EU, ale snaží se případným konfliktům předejít specifickou úpravou v čl. 69-72. Čl. 69 explicitně vypočítává mezinárodní smlouvy, které jsou Nařízením v mezích jeho působnosti nahrazeny, a to pokud jde o vztahy mezi členskými státy.⁸³ Nařízení tedy potvrzuje svou přednost před těmito instrumenty, která by však vyplývala i z obecných pravidel rozebraných výše. „Zajímavější“ je čl. 71, který přiznává přednost smlouvám, „jejichž stranami jsou členské státy a jež upravují příslušnost, uznání nebo výkon rozhodnutí ve zvláště vymezených věcech.“ Čl. 71 explicitně upravuje i způsob, jakým se přednost těchto smluv uplatní, když stanoví, že Nařízení „nebrání tomu, aby soud členského státu, který je stranou smlouvy o zvláště vymezené věci, založil svoji příslušnost v souladu s takovou smlouvou i tehdy, když má žalovaný bydliště na území jiného členského státu, který není smluvní stranou takové smlouvy.“⁸⁴ Rozhodnutí vydaná na základě těchto smluv jsou pak v ostatních členských státech uznávána a vykonávána v režimu Nařízení.

---

v. *Irsko*, C-459/03, Sb. rozh., s. I-4635, bod 82. Podrobněji k aplikaci těchto smluv srov. *Bobek, Bříza & Komárek 2011*, s. 109 an.

⁸⁰ Srov. např. *IATA*, bod 35 a judikaturu tam citovanou.

⁸¹ Neporušuje-li dotčená mezinárodní smlouva lidská práva či jiné zásadní zásady Unie – srov. rozsudek ze dne 3. 9. 2008, *Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise*, C-402/05 P a C-415/05 P, Sb. rozh., s. I-6351. Podrobněji srov. *Bobek, Bříza & Komárek 2011*, s. 15-17.

⁸² Srov. *Bobek, Bříza & Komárek 2011*, s. 14-15.

⁸³ 13 z těchto smluv se týká České republiky.

⁸⁴ Srov. čl. 71 odst. 2.

Mezinárodními smlouvami ve smyslu čl. 71 Nařízení jsou smlouvy stanovící jurisdikční pravidla pro specifické oblasti soukromoprávních vztahů. Příkladem takové smlouvy budiž úmluva CMR, týkající se mezinárodní silniční nákladní přepravy. Z hlediska předmětu této práce je zvláště významná tím, že obsahuje úpravu volby soudu pro vztahy spadající do její působnosti. Vztahem mezi CMR a Nařízením a tedy i výkladem čl. 71 se zabýval Soudní dvůr několikrát, naposledy ve věci *TNT Express Nederland*.⁸⁵ Soudní dvůr v tomto rozhodnutí nejdříve připomněl, že čl. 71 se vztahuje pouze na již uzavřené smlouvy a neumožňuje členským státům zavést uzavřením nových zvláštních smluv nebo změnou již platných smluv pravidla, která mají přednost před Nařízením.⁸⁶ Soudní dvůr uznal, že při konfliktu ustanovení zvláštní smlouvy podle čl. 71 (v daném případě úmluvy CMR) a Nařízení je třeba v zásadě použít pravidla uvedená v této smlouvě. Přitom platí, že čl. 71 ukládá použití uvedených smluv nejen ve vztahu ke třetím státům, ale i pro čistě vnitroustojní vztahy (tj. mezi dvěma členskými státy).⁸⁷ Soudní dvůr však v judikátu *TNT* poněkud překvapivě, a bez jakékoliv opory v textu Nařízení či předchozí judikatuře vztahující se k Nařízením či Bruselské úmluvě, došel k závěru, že použitím takovýchto smluv „*nesmí být dotčeny takové zásady, které jsou základem soudní spolupráce ve věcech občanských a obchodních v rámci Unie, jako jsou zásady uvedené v šestém, jedenáctém, dvanáctém a patnáctém až sedmnáctém bodu odůvodnění nařízení č. 44/2001, týkající se volného pohybu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, předvídatelnosti příslušných soudů, a tudíž právní jistoty pro jednotlivce, řádného výkonu spravedlnosti, minimalizace rizika souběžných řízení, jakož i vzájemné důvěry ve výkon spravedlnosti v rámci Unie.*“⁸⁸

Podle Soudního dvora nemůže být čl. 71 Nařízení vykládán tak, aby zvláštní smlouva, jako je CMR, mohla vést k výsledkům, které budou méně příznivé pro dosažení řádného fungování vnitřního trhu, než jsou výsledky, ke kterým vedou ustanovení Nařízení. Soudní dvůr tento svůj závěr odůvodnil ustálenou judikaturou, podle které smlouvy uzavřené mezi členskými státy a třetími státy nemohou být ve vztazích mezi členskými státy používány na úkor cílů práva Unie.⁸⁹

Z hlediska právní jistoty považují přístup Soudního dvora za nepříliš šťastný. V případě konfliktu mezi smlouvami spadajícími pod čl. 71 Nařízení a samotným Nařízením, nutí judikát *TNT* soudy členských států (ale i strany při plánování jejich transakcí), aby zkoumaly, zda ustanovením(i) dané smlouvy nejsou dotčeny základní zásady Nařízení, respektive zda použití smlouvy nemůže vést k výsledkům, které budou méně příznivé pro dosažení řádného fungování vnitřního trhu, než jsou výsledky, ke kterým vedou ustanovení Nařízení. Dotčená smlouva pak má před Nařízením přednost pouze v rozsahu, v němž jsou dodrženy jeho základní zásady, respektive může být použita jen tehdy, pokud umožňuje dosáhnout cílů volného pohybu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních, jakož i vzájemné důvěry ve výkon spravedlnosti v rámci Unie za podmínek přinejmenším stejně příznivých jako jsou podmínky vyplývající z použití Nařízení.⁹⁰ Takto vágně nastavený test, jehož výsledek nemusí být vždy nesporný a snadno zjištělný, určitě neprospívá právní jistotě, která je dle mého názoru zejména v oblasti jurisdikčních norem významnou hodnotou. Tento přístup Soudního dvora je trochu paradoxní i v tom ohledu, že jinak Soudní dvůr ve své judikatuře k Bruselské úmluvě i Nařízením staví právní jistotu a textualistický výklad těchto předpisů na první místo.⁹¹ Nicméně se zdá, že judikát *TNT* platí pouze pro situace uvnitř Unie, tj. v případech, kdy by se

---

⁸⁵ Rozsudek ze dne 4. 5. 2010, *TNT Express Nederland BV proti AXA Versicherung AG*, C-533/08, Sb. rozh., s. I-4107.

⁸⁶ Srov. *TNT*, bod 38.

⁸⁷ Srov. *TNT*, body 45-47.

⁸⁸ *TNT*, bod 49.

⁸⁹ Srov. *TNT*, body 51-52.

⁹⁰ Srov. *TNT*, body 54-55.

⁹¹ Srov. *Bříza 2009*, zejména s. 548.

smlouva podle čl. 71 měla použít ve vztazích ke třetímu státu (např. místo dodání podle úmluvy CMR bude mimo EU), měla by taková smlouva mít přednost před Nařízením bez dalšího.

K úmluvě CMR se vrátíme v kapitole III.B, kde bude věcně rozebrána, a to zejména s ohledem na její úpravu volby soudu. V této souvislosti také posoudíme, jak tato úprava ob stojí v testu judikátu *TNT*.

1.7. Autonomie stran jako jeden z principů Nařízení

Princip smluvní autonomie je jedním ze stavebních kamenů Nařízení. Už Jenardova zpráva k Bruselské úmluvě uváděla ve vztahu k tehdejšímu čl. 17 této úmluvy (dnes čl. 23 Nařízení) upravujícím volbu soudu, že „není nutné zdůrazňovat důležitost [takto založené] příslušnosti, zejména pak v obchodních vztazích.“⁹² Preambule Nařízení výslovně hovoří o tom, že musí být respektována smluvní volnost stran.⁹³ Princip smluvní autonomie reflektovaný zejména v čl. 23 by se měl promítnout do výkladu Nařízení. V praxi se tak ve vztahu k výkladu čl. 23 v zásadě děje,⁹⁴ v kontextu celého Nařízení však přiznává SDEU velkou váhu i jiným hodnotám, které před smluvní autonomií někdy upřednostňuje. Vidět je to zejména na níže diskutovaném případě *Gasser*,⁹⁵ kde respekt k dohodě stran musel ustoupit principu „vzájemné důvěr[y] ve výkon spravedlnosti v rámci Společenství“⁹⁶ a snaze zabránit vydání neslučitelných rozsudků.⁹⁷

1.8. Základní náležitosti volby soudu podle Nařízení

Materiální a formální náležitosti, které Nařízení pro jurisdikční doložky stanoví, najdeme především v prvních dvou odstavcích čl. 23, jejichž znění zde pro větší přehlednost citujeme celé:

1. Dohodnou-li se strany, z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy některého členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu. Pokud se strany nedohodnou jinak, je tato příslušnost výlučná. Taková dohoda o příslušnosti musí být uzavřena

a) písemně nebo ústně s písemným potvrzením nebo

b) ve formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi těmito stranami, nebo

c) v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.

2. Písemné formě jsou rovnocenná veškerá sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody.

V tomto oddíle se budeme zabývat základními pojmy, náležitostmi či vlastnostmi jurisdikčního ujednání, jako je „dohoda stran“, „určitý právní vztah“, (ne)exkluzivitou volby soudu, jakož i dalšími souvisejícími otázkami. Formální náležitosti budou rozebrány v oddíle 1.9.

---

⁹² Jenardova zpráva, s. 37.

⁹³ Srov. odst. 14 preambule, který zní: „Pokud jde o volbu příslušného soudu, musí být respektována smluvní volnost stran, s výjimkou smluv týkajících se pojištění, spotřebitelských a pracovních smluv, u kterých je možnost volby příslušných soudů omezena, aniž by tím byla dotčena výlučná kritéria pro určení příslušnosti stanovená tímto nařízením.“

⁹⁴ SDEU vykládá restriktivně jen požadavky na existenci souhlasu s volbou soudu, ostatní požadavky jsou vykládány extenzivně, jak bude zřejmé z dalšího výkladu. Srov. k tomu též *Pontier/Burg 2004*, s. 147.

⁹⁵ Rozsudek ze dne 9. 12. 2003, *Gasser*, C-116/02, Recueil, s. I-14693.

⁹⁶ Srov. odst. 16 preambule Nařízení.

⁹⁷ Srov. níže oddíl 1.11.4.

1.8.1 *Princip autonomního výkladu pojmu „dohoda o příslušnosti“*

V zájmu jednotného výkladu unijního práva obecně platí, že se pojmy uvedené v unijní legislativě vykládají autonomně, tj. jsou vykládány stejně pro všechny země EU a nikoliv dle vnitrostátního práva některého státu. Jen výjimečně dojde Soudní dvůr k závěru, že nějaký pojem má být vykládán podle (rozhodného) vnitrostátního práva. Dá se v zásadě říci, že pokud ustanovení unijního předpisu samo na vnitrostátní právo neodkazuje,⁹⁸ bude zpravidla platit, že pojmy v něm obsažené bude třeba vykládat autonomně, tedy nezávisle na vnitrostátním právu. To neznamená, že by toto pravidlo platilo bezvýjimečně, ostatně Soudní dvůr ve vztahu k Bruselské úmluvě při výkladu některých pojmů na vnitrostátní právo odkázal.⁹⁹

Ve vztahu k jurisdikční dohodě, nebo-li „dohodě o příslušnosti“ dle českého textu čl. 23, však došel Soudní dvůr ke zcela jednoznačnému závěru. Ve věci *Powell Duffryn* uvedl, že pojem „dohody o příslušnosti“ je rozhodující pro přenos výlučné příslušnosti na soud určený stranami, přičemž dochází k derogaci obecných jurisdikčních ustanovení. Proto je v zájmu zajištění rovnosti a jednotnosti práv a povinností pro členské státy a dotčené jednotlivce podle Soudního dvora důležité, aby pojem „dohody o příslušnosti“ nebyl vykládán podle vnitrostátního práva některého z členských států. Je třeba jej tedy vykládat autonomně, nezávisle na vnitrostátních právních řádech.¹⁰⁰

V praxi to znamená, že při výkladu čl. 23 není v zásadě možné přihlížet k vnitrostátnímu právu, ledaže jde o aspekty, u nichž to sám Soudní dvůr připustil.¹⁰¹ S tím souvisí i skutečnost, že Soudní dvůr absolutně nepřipouští ingerenci vnitrostátního práva, pokud jde o požadavky formy jurisdikční dohody a i v otázce věcné platnosti je, zdá se, prostor pro právo členských států minimální – blíže se těmito otázkami zabýváme níže, v oddíle 1.10.

1.8.2 *„Dohoda stran“*

Text čl. 23 požaduje, aby se strany na volbě soudu „dohodly“. Souhlasím nicméně s profesorem Briggsem,¹⁰² že obrat „dohodnout se“ nemusí nutně znamenat „dohodu“ ve smyslu smluvního práva. Podstatou „dohody“ podle čl. 23 spíše je, zda žalovaný skutečně *souhlasil* s tím, aby byl žalován u jiného soudu, než u kterého by podle Nařízení mohl být žalován, kdyby tento souhlas nedal. Ostatně, že s touto volbou souhlasil i žalobce je zřejmé už ze samotné skutečnosti, že u daného soudu žalovaného žaluje. Otázka, zda žalobce skutečně souhlasil s volbou soudu jiného než jinak příslušného, nastává ve chvíli, kdy žalobce žaluje u jiného soudu, než toho určeného jurisdikčním ujednáním a žalovaný s odkazem na toto ujednání příslušnost žalobcem zvoleného soudu odmítá. Zde je samozřejmě třeba dokázat, že žalobce je tímto ujednáním vázán, tedy že s danou volbou skutečně souhlasil a obsazením jiného soudu proti vůli žalovaného porušuje předmětnou jurisdikční doložku.

Otázka, zda byl souhlas dán, je pro aplikaci čl. 23 v každém případě skutečně stěžejní. Respekt k autonomii vůle smluvních stran je jistě chvályhodný, ale v první řadě musí být jasné, že zde společná vůle stran existuje. Proto je pochopitelné, že Soudní dvůr vykládá požadavek existence souhlasu stran s odkloněním se od běžných pravidel Nařízení (čl. 2, 5 či 6) restriktivně. Jak Soudní dvůr opakovaně uvedl, požadavek „dohody“ ve smyslu čl. 23 ukládá vnitrostátnímu soudu povinnost zkoumat, zda

---

⁹⁸ Jako tak činí např. čl. 59 Nařízení ve vztahu k bydlišti fyzických osob.

⁹⁹ Srov. např. rozsudek ze dne 6. 10. 1976, *Industrie tessili italiana v. Dunlop AG*, 12/76, Recueil, s. 1473. K autonomnímu výkladu obecně srov. např. *Rozehnalová 2010*, s. 63-67.

¹⁰⁰ Srov. rozsudek ze dne 10. 3. 1992, *Powell Duffryn v. Petereit*, C-214/89, Recueil, s. I-1745, body 13-14.

¹⁰¹ K případům, kdy Soudní dvůr odkázal na použití vnitrostátního práva, srov. oddíl 1.10.

¹⁰² Srov. *Briggs 2008*, s. 253-271.

dotčené jurisdikční ujednání bylo skutečně předmětem konsensu, který musí být *jasně a přesně demonstrován*. Účelem formálních požadavků čl. 23 je zajistit, že ke konsensu skutečně došlo.¹⁰³

To vede k tomu, že i formální požadavky čl. 23 jsou vykládány restriktivně, jak ostatně uvidíme níže. Soudní dvůr přitom v rámci přísného vymáhání formálních požadavků *de facto* stanoví i náležitosti materiální platnosti jurisdikční doložky, včetně náležitostí souhlasu. Jak uvidíme podrobněji níže, Soudní dvůr tak při interpretaci náležitostí formy jurisdikční doložky stanovil např. povinnost náležitě informovanosti dotčené strany o existenci jurisdikční doložky či možnost namítat neexistenci ústně uzavřené doložkyapod.¹⁰⁴

Čl. 23 nevyžaduje, aby souhlas s volbou soudu v předepsané formě byl dán ve vztahu mezi žalobcem a žalovaným. To dokazuje případ *Gerling*,¹⁰⁵ v němž byla mezi pojistitelem a pojistníkem smluvna jurisdikční doložka ve prospěch pojistníka, které se mohly dovolat i třetí osoby. Soudní dvůr došel k závěru, že za daných okolností není třeba, aby třetí osoba vyjádřila svůj souhlas s jurisdikčním ujednáním ve formě, kterou požaduje čl. 23 a může tedy žalovat pojistitele podle jurisdikční doložky sjednané v její prospěch, k níž se pojistitel zavázal ve vztahu s pojistníkem.

1.8.3 *Spor z určitého právního vztahu*

Jurisdikční ujednání podle čl. 23 se musí týkat již vzniklého nebo budoucího sporu „z určitého právního vztahu.“ Co je smyslem tohoto obratu, tím se Soudní dvůr zabýval ve věci *Duffryn*,¹⁰⁶ kde posuzoval jurisdikční doložku obsaženou ve stanovách akciové společnosti. Podle Soudního dvora je účelem požadavku určitého právního vztahu omezit působnost jurisdikční doložky pouze na spory, které vyvstanou z právního vztahu, ve spojení s nímž byla dotčená doložka uzavřena. Cílem je vyhnout se tomu, aby smluvní strana byla překvapena tím, že je u zvoleného soudu žalována pro spor z jiného právního vztahu, než pro který byla dotčená doložka sjednána.¹⁰⁷ V předmětné věci by byl podle Soudního dvora požadavek určitého právního vztahu splněn, pokud by se dotčené jurisdikční ujednání vztahovalo (jen) ke sporům, které vznikly nebo by mohly vzniknout v souvislosti se vztahem mezi společností a jejími akcionáři.¹⁰⁸

Je tedy třeba vždy určit, jaký konkrétní vztah (vztahy) do působnosti jurisdikční doložky spadají. Zdá se zcela zřejmé, že jurisdikční doložka vztahující se ke všem existujícím i budoucím sporům mezi stranami, bez ohledu na jejich právní titul, by byla neplatná.¹⁰⁹

Z výše uvedeného je zřejmé, že požadavek určitého právního vztahu má blízko k otázce výkladu rozsahu jurisdikční doložky.¹¹⁰ Z uvedeného požadavku plyne, že rozsahu ujednání o volbě soudu nemůže být neomezený.

---

¹⁰³ Srov. např. rozsudek ze dne 14. 12. 1976, *Estasis Salotti v. Ruewa*, 24/76, Recueil, s. 1831, bod 7; rozsudek ze dne 14. 12. 1976, *Segoura v. Bonakdarian*, 25/76, Recueil, s. 1851, bod 6; rozsudek ze dne 11. 11. 1986, *Iveco Fiat v. Van Hool*, 313/85, Recueil, s. 3337, bod 5.

¹⁰⁴ Srov. podrobněji níže, zejm. oddíl 1.9.1.

¹⁰⁵ Rozsudek ze dne 14. 7. 1983, *Gerling Konzern Speziale Kreditversicherung AG and others v. Amministrazione del Tesoro dello Stato*, 201/82, Recueil, s. 2503.

¹⁰⁶ Rozsudek ze dne 10. 3. 1992, *Powell Duffryn v. Petereit*, C-214/89, Recueil, s. I-1745.

¹⁰⁷ Srov. *Duffryn*, body 30-31.

¹⁰⁸ Srov. *Duffryn*, bod 32. Posouzení, zda tomu tak v daném případě bylo, ponechal Soudní dvůr na vnitrostátním soudu – srov. *Duffryn*, bod 33. Generální advokát Tesaro došel k podobnému závěru, nicméně mluvil o sporech mezi společností a akcionáři, které vznikly/vzniknou z „recipročních korporálních povinností“ – srov. bod 13 Tesarova stanoviska.

¹⁰⁹ Pro stejný názor ohledně tzv. „catch all clauses“ srov. *Magnus/Mankowski 2007*, s. 396.

¹¹⁰ Srov. níže oddíl 1.10.2.3.

1.8.4 *Volba konkrétního soudu, volba státu soudu, volba soudů více států*

Čl. 23 hovoří o volbě „*soud[u] nebo soud[ů] některého členského státu.*“ V praxi to znamená, že strany si mohou zvolit konkrétní soud nebo jen zemi EU, jejíž soudy budou příslušné, a vyloučena zřejmě ani není možnost zvolit si soudy několika členských států EU.¹¹¹ Na všechny tyto varianty, jakož i postup, budou-li zvoleny soudy České republiky (bez bližšího určení), se podíváme níže.

Co má stanovení příslušného soudu či soudů společného, je skutečnost, že toto určení musí vykazovat dostatečný stupeň právní jistoty. Není však třeba, aby byl zvolený soud či soudy určen(y) jmenovitě, stačí, aby byla jasně dána objektivní kritéria, podle nichž lze toto určení provést, přičemž tato kritéria mohou být dána i konkrétními okolnostmi daného případu.¹¹² Strany se tak mohou dohodnout na tom, že příslušné budou soudy bydliště jedné ze stran,¹¹³ soud místa plnění, ale podle mého názoru třeba i „soudy nejlidnatější země EU.“

V literatuře se objevuje názor, podpořen některými rozhodnutími nižších soudů členských států,¹¹⁴ že není dostatečně určitá (a tedy platná) doložka, kdy je volba soudu plně ponechána na žalobci a ten tak může tedy zvolit kterýkoliv soud v EU. Osobně se domnívám, že takový názor není správný a předtím, než jej soud členského státu zaujme, měl by si jeho správnost ověřit u Soudního dvora. Z jeho judikatury totiž plyne, že pokud je prokázáno, že se strany na doložce určitého znění opravdu dohodly, tedy nejsou pochybnosti o existenci konsensu,¹¹⁵ pak je třeba v maximálním možném rozsahu respektovat přání stran a autonomii jejich vůle – jedinými limity v takovém případě by měly být v čl. 23 odst. 5 vyjmenované situace, kdy se volba soudu dostává do rozporu s výlučnou příslušností či příslušností ve prospěch slabších smluvních stran.¹¹⁶ V tomto směru se mi nezdá na ujednání dávající plně na výběr žalobci nic problematičtějšího – strany se dohodly na tom, že si umožní zahájit spor, kde to bude žalobci vyhovovat a rozšířily si možná fora na všechny soudy EU – pokud to byla jejich pravá a svobodná vůle, pak nevím, v kterém ohledu se taková doložka dostává do rozporu s nařízením Brusel I, respektive judikaturou Soudního dvora jej vykládajícím. Vzhledem k tomu, že kolizní normy všech soudů EU jsou díky nařízením Řím I a nařízení Řím II sjednoceny pro smluvní i mimosmluvní závazky, nevzniká zde totiž ani nejistota ohledně rozhodného práva, což je zásadní rozdíl oproti volbě práva dle volby žalobce, kterou jsem v kapitole II.A označil za problematičtější.¹¹⁷

Uznávám ovšem, že doložka ve znění „příslušné mohou být všechny soudy EU“ zakotvuje obsahově prakticky to samé jako doložka dávající na výběr žalobci a přitom je pravda, že takto znějící ujednání se dostává do rozporu s textem Nařízení, který požaduje určení „*soud[u] nebo soud[ů] některého členského státu.*“¹¹⁸ Tento text naznačuje, že zvolen by měl být vždy jen jeden soud nebo soudy (jen) jednoho státu. Soudní dvůr však ve věci *Meeth* naznačil, že tento text je třeba v rámci respektu k smluvní autonomii vykládat extenzivně. V daném případě se zabýval platností ujednání mezi francouzskou a německou společností, které stanovilo, že když bude žalovat francouzský

---

¹¹¹ Připomínám, že pojem členský stát je třeba chápat ve smyslu Nařízení, tj. bez zahrnutí Dánska i zámořských teritorií – srov. oddíl 1.1.

¹¹² *Coreck*, bod 15 – v daném případě shledal Soudní dvůr za bezproblémovou jurisdikční doložku, která stanovila za příslušné soudy „*země, kde má dopravce svou hlavní provozovnu.*“

¹¹³ Na myslí mám přitom jak situaci, kdy jsou strany definovány konkrétně, tedy např. „*soudy státu bydliště kupujícího*“, tak procesně, tedy např. „*soudy státu bydliště žalobce*“, přičemž nevádí, že kdo bude žalobcem, se logicky teprve ukáže až v budoucnu – srov. stanovisko *GA Capotortiho ve věci Meeth* (cit. sub 116), bod 2 (s. 2145).

¹¹⁴ Srov. *Magnus/Mankowski 2007*, s. 397, pozn. pod čarou č. 161.

¹¹⁵ Srov. výše oddíl 1.8.2.

¹¹⁶ Srov. rozsudek ze dne 9. 11. 1978, *Meeth v. Glacetal*, 23/78, Recueil, s. 2133, bod 5; *Coreck*, bod 14. K roli čl. 23 odst. 5 srov. níže oddíl 1.11.

¹¹⁷ Srov. kapitolu II.A, oddíl 2.8.

¹¹⁸ Zvýraznění přidáno.

subjekt, budou příslušné německé soudy a bude-li žalovat německý subjekt, budou naopak příslušné francouzské soudy. Soudní dvůr se tak musel vypořádat s otázkou, zda tato volba soudů dvou států není v rozporu se zněním čl. 23 odst. 1.¹¹⁹ Je pravda, že generální advokát takovou doložku schválil na základě toho, že jinými slovy říká to samé jako ujednání stanovící za příslušné soudy státu bydliště žalovaného, respektive, že se jedná o dvě ujednání v rámci jednoho,¹²⁰ nicméně Soudní dvůr byl ještě shovívavější k smluvní svobodě zúčastněných stran. Soudní dvůr doslova uvedl, že dotčený text Nařízení (tehdy ještě Bruselské úmluvy) „nemůže být vykládán tak, že jeho smyslem je zbavit strany práva dohodnout se **na dvou či více soudech** za účelem řešení sporů, které mohou vzniknout.“¹²¹ Podle Soudního dvora je tento (nepochybně extenzivní) výklad odůvodněn skutečností, že čl. 23 je založen na uznání svobodné vůle smluvních stran vybrat si soudy, které mají řešit jejich spor, a to kterékoliv mimo ty, které by porušovaly zákaz uvedený v čl. 23 odst. 5.¹²² Soudní dvůr tento, z pohledu principu autonomie smluvní vůle jistě velmi vítaný, přístup potvrdil o dvacet let později ve věci *Coreck*.¹²³

To mne vede k závěru, že strany se mohou dohodnout na jakémkoliv počtu příslušných soudů či členských států (jejichž soudy mohou být příslušné), pokud jde skutečně o *dohodu* ve smyslu čl. 23¹²⁴ a nejsou porušena omezení, které na sebe čl. 23 klade v odst. 5, případně je ukládá judikatura Soudního dvora.¹²⁵ Je nicméně korektní dodat, že judikát Soudního dvora, který by tento závěr jednoznačně potvrdil, k dispozici není a v právní doktríně nalezneme i názory odlišné.¹²⁶

1.8.4.1 Volba konkrétního soudu (soudů)

Stranám nic nebrání v tom, aby zvolily jmenovitě konkrétní soud členského státu, ať je to Landsgericht München, the High Court in London nebo třeba Městský soud v Praze. Stejně tak jej mohou konkretizovat obecným obratem jako např. „krajský soud bydliště žalobce“. Převažující, a podle mne správný, názor je však ten, že strany nemohou svou volbou měnit věcnou příslušnost soudu, nemohou tedy soudu svěřit k rozhodnutí případ, který mu věcně či funkčně nepřísluší.¹²⁷ Nejen že tedy strany nemohou věc svěřit správnému soudu, což je asi na první pohled zřejmé, ale nemohou ani svěřit k rozhodnutí věc krajskému soudu, je-li v prvním stupni příslušný soud okresní. Ani autonomie smluvní vůle nemůže jít tak daleko, aby změnila justiční systém dané země. To nicméně neznamená, že by při volbě věcně či funkčně nepříslušného soudu měla být jurisdikční doložka automaticky neplatná. V takovém případě je podle mého názoru stále třeba ji vykládat tak, aby vůle stran byla v maximální možné míře respektována. Jestliže tedy strany zvolí pro věc, která podle českého OSŘ spadá v prvním stupni do příslušnosti okresních soudů, Krajský soud v Praze, neměla by být taková doložka ignorována, zvláště ne v případě, že by při její absenci byly příslušné soudy jiné země – v takovém případě by bylo absurdní zbavit příslušnosti všechny české soudy jen proto, že strany určily nepřesně věcnou příslušnost jednoho z nich.¹²⁸ Proto ve chvíli, kdy je zvolen soud určitě

---

¹¹⁹ Tehdy ještě šlo o čl. 17 odst. 1 *Bruselské úmluvy*.

¹²⁰ Jedno pro vztah, kdy žaluje francouzský subjekt německý, a druhé pro vztah založený na žalobě německého subjektu vůči francouzskému. Srov. stanovisko *GA Capotortiho ve věci Meeth*, s. 2145-2146.

¹²¹ *Meeth*, bod 5, zvýraznění přidáno, překlad je autora, a to z anglického znění judikátu.

¹²² Srov. *Meeth*, bod 5.

¹²³ Srov. *Coreck*, bod 14.

¹²⁴ Srov. výše oddíl 1.8.2.

¹²⁵ Srov. oddíl 1.11.

¹²⁶ *Simon 2009*, s. 2960. Stejný názor jako já naopak zastává např. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 289, nebo *Hill/Chong 2010*, s. 127.

¹²⁷ Srov. *Jenardova zpráva*, s. 38; *Simon 2009*, s. 2960; také Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu z r. 2005 obsahuje podobné pravidlo ve svém čl. 5 odst. 3 – srov. kapitolu III.B, oddíl 3.8.3.

¹²⁸ Ano, samozřejmě nelze zcela vyloučit, že strany zvolily dotyčný konkrétní soud pro jeho reputaci a pokud by se nemohly soudit u něj, tak raději u soudů příslušných při absenci jurisdikční doložky, takový výklad však neodpovídá běžné praxi a v každém případě ztrácí svou přesvědčivost v případech jako je ten právě popsany, kdy by se věc ke Krajskému soudu v Praze mohla dostat v rámci odvolání, ledaže by šlo o bagatelní záležitost.

země, měl by být daný spor v takové zemi i řešen, a to i v případě, kdy konkrétně zvolený soud není příslušný; příslušný soud pak bude třeba určit podle procesních pravidel dané země,¹²⁹ a to s přihlédnutím k úmyslu stran vyjádřeném jurisdikční doložkou.

Domnívám se proto, že vhodný postup v daném případě by měl být následující – žalobce by v souladu s ujednáním o volbě soudu žaloval u věcně nepřísušného Krajského soudu v Praze a ten by otázku věcné příslušnosti předložil Vrchnímu soudu v Praze podle § 104a OSŘ, který by rozhodl, že příslušné jsou okresní soudy a ve smyslu § 104a odst. 6 by uvedl i soud, kterému má být věc postoupena. Podle mého názoru by měl takový soud určit tak, aby co nejvíce respektoval jurisdikční doložku, to znamená, že zvolený soud by měl mít sídlo nejbližší sídlu Krajského soudu v Praze či by za jeho určení měly stát jiné podobné důvody reflektující maximálně volbu stran.¹³⁰ Takto určenému soudu to však nebrání v tom, aby s rozhodnutím Vrchního soudu nesouhlasil a otázku své místní příslušnosti postoupil ve smyslu § 11 odst. 3 OSŘ Nejvyššímu soudu, neboť lze legitimně tvrdit, že jde o věc, která patří do pravomoci soudů České republiky, ale „*podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit.*“¹³¹ Z tohoto pohledu se dokonce zdá, že pro žalobce by bylo nejjednodušší si rovnou vybrat okresní soud v obvodě Krajského soudu v Praze a tam podat žalobu. Věc by se tak dostala k Nejvyššímu soudu bez intermezza u Vrchního soudu. Nejvyšší soud by pak postupoval stejně jako v níže rozebíraném případě, kdy by doložka určovala za příslušné soudy ČR obecně¹³² (tedy bez bližšího určení konkrétního soudu) a závazně by stanovil místně příslušný okresní soud. Jediný rozdíl by byl ten, že v tomto případě by Nejvyšší soud neměl mít na vybranou ze všech soudů v ČR, ale pouze těch v obvodu Krajského soudu v Praze. Připomínám nicméně, že vzhledem k přednosti čl. 24 před čl. 23 bude třeba, aby okresní soud vždy nejdříve zaslal žalobu k vyjádření žalovanému, protože v případě, kdy se tento jurisdikci soudu podrobí,¹³³ bude příslušný bez ohledu na jurisdikční doložku.¹³⁴

1.8.4.2 Volba soudů některého členského státu

V případě, že si strany nezvolí konkrétní soud, ale pouze obecně soudy některého členského státu – podstatou ujednání bude např. obrat „příslušné jsou soudy České republiky,“ pak se při určení místně příslušného soudu bude postupovat podle vnitrostátního právního řádu zvolené země.¹³⁵ Žalobce v takovém případě bude zpravidla postupovat podobně, jako by určoval příslušný soud ve vnitrostátní věci a podle úpravy daného právního řádu bude muset žalovat v místě bydliště žalovaného, místě plnění či jiných podobných faktorů, jak to známe např. z našeho OSŘ.

Jistý problém může nicméně nastat v případě, kdy ve zvoleném státě není žádný z těchto faktorů dán, jako tomu může být v případě, kdy strany zvolí zcela neutrální stát, nemající s dotčenou smluvní situací nic společného. *Jenardova zpráva* k tomu uvádí, že jurisdikční doložka může být neúčinná

Jsem nicméně přesvědčen, že mnou nastíněný postup by měl být nastíněn i v případě, kdy by se jednalo právě o bagatelní záležitost, která by se ke stranami zvolenému Krajskému soudu v Praze nemohla dostat.

¹²⁹ Tedy podobně jako v případě volby soudů dané země obecně – srov. oddíl 1.8.4.2.

¹³⁰ Pro zajímavost srov. *Kučera/Tichý 1989*, s. 224, kteří v kontextu jurisdikčních doložek upravených § 37 odst. 2 ZMPS uváděli, že v případě, kdy strany zvolí místo věcně příslušného okresního soudu soud krajský, jedná se o ujednání neplatné, ale prorogační dohoda sama o sobě z tohoto důvodu neplatná není „*a na jejím základě by mohl v I. stupni rozhodovat okresní soud. Pokud by strany tento soud blíže neurčily a není jej možno stanovit podle OSŘ, protože kromě prorogační úmluvy není dán důvod pro pravomoc čs. soudů, bylo by třeba, aby Nejvyšší soud ČSSR určil podle § 11 odst. 3 OSŘ místně příslušný soud.*“ Srov. též postup, který navrhuje *Simon 2009*, s. 2960.

¹³¹ Srov. § 11 odst. 3 OSŘ.

¹³² Srov. oddíl 1.8.4.3.

¹³³ Podrobněji k tomu, co se rozumí podrobením se jurisdikci ve smyslu čl. 24, srov. níže oddíl 1.13.

¹³⁴ Srov. oddíl 1.11.3.

¹³⁵ Srov. *Jenardova zpráva*, s. 37. Stanovisko *GA Capotortiho ve věci Meeth*, bod 2, s. 2146.

tehdy, pokud při absenci jakéhokoliv pojítka se zvoleným státem jeho právní řád neposkytuje způsob, jak určit, který soud by měl být příslušný.¹³⁶ S ohledem na výše citovanou judikaturu Soudního dvora týkající se výkladu jurisdikční doložky ve prospěch smluvní autonomie se nicméně domnívám, že tuto poznámku je nutno vykládat restriktivně, pokud vůbec má ještě ve světle této judikatury nějakou relevanci. V každém případě, pokud vnitrostátní právní řád obsahuje ustanovení, jak řešit situace, kdy místní příslušnost nelze určit podle obvyklých kritérií, pak je třeba takové ustanovení použít, nikoliv konstatovat neúčinnost doložky.¹³⁷

Připomínám, že výše jsem dospěl k závěru, jakkoliv potenciálně kontroverznímu, že by stranám mělo být umožněno zvolit si soudy více států, tedy např. uzavřít ujednání, že „příslušné jsou soudy Francie nebo Německa.“ V takovém případě by měl být výběr země na žalobci s tím, že dále bude postupovat podle jejích interních předpisů, jak bylo rozebráno výše. Pokud by zvolená země neumožňovala opravdu žádným způsobem určit místně a věcně příslušný soud, pak by žalobce měl žalovat v druhé zemi.

1.8.4.3 Volba soudů České republiky

Bude-li jurisdikční doložka stanovovat příslušnost „soudů České republiky“ bez další bližší konkretizace, bude muset žalobce určit místně a věcně příslušný soud podle OSŘ. Pokud daná situace nebude mít k České republice žádnou vazbu a nebude tedy možné určit obecný soud žalovaného či založit místní příslušnost jiným způsobem OSŘ předvídaným,¹³⁸ bude třeba postupovat podle § 11 odst. 3 OSŘ, který zní: *„Ide-li o věc, která patří do pravomoci soudů České republiky, ale podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit, určí Nejvyšší soud, který soud věc projedná a rozhodne.“*

V zásadě to bude vypadat tak, že žalobce si vybere věcně příslušný soud, který by měl vždy žalobu nejdříve zaslat žalovanému, protože vzhledem k přednosti čl. 24 před čl. 23 je možné založit příslušnost soudu, u něhož byla podána žaloba tím, že jí žalovaný přijme.¹³⁹ Jestliže žalovaný bude namítat nepřislušnost dotčeného soudu, ale tento soud jinak shledá, že jurisdikční doložka určující jako příslušné „soudy České republiky“ je platná, obrátí se ve smyslu čl. 11 odst. 3 OSŘ na Nejvyšší soud – ten rozhodne o tom, který soud věc projedná,¹⁴⁰ ovšem dá se předpokládat, že nechá věc u toho soudu, kde žaloval žalobce.

Domnívám se, že by si v tomto směru OSŘ zasloužil novelizaci, aby se v těchto případech nemusely soudy obracet na Nejvyšší soud. Myslím, že by se mezi ustanovení o místní příslušnosti měl přidat nový paragraf, který by zněl přibližně takto:

„Je-li pravomoc českých soudů založena dohodou, ale podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit, bude za místně příslušný považován kterýkoliv věcně příslušný soud.“

Takové ustanovení by vedlo k tomu, že za místně příslušný byl soud dle výběru žalobce a nebylo by třeba obracet se na Nejvyšší soud. Myslím, že v takovém případě, kdy podmínky místní příslušnosti jinak chybějí, ale pravomoc českých soudů byla platně založena, se jedná o nejvhodnější řešení.

---

¹³⁶ Srov. *Jenardova zpráva*, s. 37.

¹³⁷ V ČR je takovým ustanovením § 11 odst. 3, jehož použití je blíže rozebráno v oddíle 1.8.4.3.

¹³⁸ Srov. §84-89a OSŘ.

¹³⁹ Podrobněji k podmínkám použití čl. 24 a judikatuře Nejvyššího soudu srov. oddíly 1.11.3 a 1.13.

¹⁴⁰ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2002, sp. zn. Odo 524/2002, www.nsoud.cz.

1.8.5 (Ne)výlučnost jurisdikční dohody

Jak výslovně plyne z textu čl. 23, pokud se strany nedohodnou jinak, je jurisdikční dohoda výlučná. To znamená, že jiné soudy než soud (či soudy) stranami zvolené nebudou ve věci příslušné, ledaže by se dostalo do hry některé z ustanovení Nařízení, které má před čl. 23 přednost.¹⁴¹ Stranám nic nebrání, aby „se dohodly jinak“ a sjednaly doložku jako nevýlučnou, tj. vedle soudů normálně příslušných určily ještě další soudy, u nichž je možné podat žalobu v dané věci. V pochybnostech se však bude mít logicky za to, že sjednána byla doložka výlučná, a to i když nebude výslovnou zmínkou o výlučnosti obsahovat. Budou-li tedy chtít strany sjednat nevýlučné jurisdikční ujednání, bude z něj muset tento záměr jednoznačně (ideálně výslovně) vyplývat, a to ať již za použití explicitního obratu, že doložka je sjednána jako nevýlučná, či za použití takových formulací, o jejichž významu nebude pochyb.¹⁴²

Skutečnost, že Nařízení presumuje výlučnost jurisdikční dohody, odpovídá potřebám praxe, v níž je drtivá většina ujednání o volbě soudu sjednávány jako výlučná (či alespoň takový je úmysl stran).

1.8.6 Prorogace vs. derogace

Zatímco text čl. 23 nepřipouští nejmenších pochyb o tom, že jurisdikční doložka podle čl. 23 má prorogační efekt (tedy, že pozitivně zakládá příslušnost určitého soudu či soudů), je otázkou, zda lze v režimu Nařízení platně sjednat i dohodu s derogačním účinkem, tedy doložku (pouze) vylučující jurisdikci určitých soudů.

Pokud je mi známo, tak Soudní dvůr se dosud, a to ani nepřímou, touto otázkou nezabýval. Nicméně s ohledem na skutečnost, že v případě, kdy není pochyb o tom, že dohoda je výsledkem autonomie vůle smluvní stran, dává Soudní dvůr smluvní svobodě velký prostor,¹⁴³ domnívám se, že by nebránil tomu, aby byla sjednána dohoda s čistě a pouze derogačním účinkem.¹⁴⁴ Rozumí se přitom samo sebou, že by taková dohoda nemohla vyloučit všechny jinak příslušné soudy, neboť v takovém případě by nebyl příslušný žádný soud, což by představovalo odmítnutí spravedlnosti (*denegatio iustitiae*).

1.8.7 Volba místa plnění jako volba soudu

Čl. 5 odst. 1 Nařízení umožňuje (fakultativně, tj. vedle obecné příslušnosti soudu bydliště žalovaného podle čl. 2) založit příslušnost soudu místa plnění.¹⁴⁵ Z hlediska praxe nikoliv nepodstatnou otázkou bylo, zda není možné smluvně sjednat fiktivní místo plnění a založit tak příslušnost soudu tohoto místa, aniž by musely být splněny formální požadavky čl. 23 Nařízení.

Soudní dvůr se touto otázkou zabýval ve věci *MSG*. Nejdříve potvrdil svou dřívější judikaturu, že místo plnění lze (nebrání-li tomu rozhodné právo) sjednat i smluvně, a to i zcela neformálně,

---

¹⁴¹ Srov. oddíl 1.11.

¹⁴² Jako příklad nevýlučné jurisdikční dohody, jejíž nevýlučnost je zřejmá i bez výslovného použití tohoto slova, lze uvést např. následující: „Strany vedle normálně příslušných soudů sjednávají pro veškeré spory z této smlouvy příslušnost také soudům České republiky.“

¹⁴³ Srov. např. případy *Meeth* či *Coreck*, blíže diskutované výše v oddíle 1.8.4.

¹⁴⁴ Takový je i převažující názor odborné literatury – srov. *Magnus/Mankowski 2007*, s. 386 a názory tam citované v pozn. č. 91.

¹⁴⁵ V případě prodeje zboží je to místo, kam zboží bylo nebo mělo být dodáno, v případě poskytování služeb místo, kde služby podle smlouvy byly nebo měly být poskytovány, v ostatních případech místo, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn – srov. čl. 5 odst. 1.

tj. i v ústní podobě.¹⁴⁶ To podle Soudního dvora však neznamená, že by si strany čistě za účelem založení příslušnosti vybraného soudu mohly sjednat místo plnění zcela nesouvisející s realitou dané smlouvy, tj. místo, kde by smluvní povinnosti v souladu se smlouvou ani nemohly být plněny. V takovém případě musí toto ujednání splňovat požadavky čl. 23, aby nedošlo k jeho obcházení.¹⁴⁷

1.8.8 *Není třeba objektivního spojení mezi zvoleným státem (soudem) a dotčeným právním vztahem, rozumnosti ani jiných požadavků nad rámec Nařízení*

Z judikatury Soudního dvora jednoznačně plyne, že k platnosti jurisdikční doložky ve smyslu čl. 23 Nařízení není třeba žádného objektivního spojení mezi dotčeným právním vztahem a zvoleným soudem – Nařízení žádný takový požadavek nestanoví a Soudní dvůr odmítl jej do něj judikatorně „vepisovat.“¹⁴⁸

Soudní dvůr ve věci *Hugo Trumphy* mimo jiné uvedl, že „volba soudu v jurisdikční doložce může být přezkoumávána pouze ve světle úvah spojených s požadavky stanovenými článkem 17 [dnes čl. 23 Nařízení].“¹⁴⁹ Z toho podle mého názoru plyne, že k platnosti jurisdikční doložky by nemělo být vyžadováno nejen objektivní spojení mezi zvoleným soudem a dotčeným právním vztahem, ale ani jiné požadavky jdoucí nad rámec textu čl. 23 a související judikatury. Takovými nepřipustnými požadavky může být požadavek na racionalitu jurisdikční doložky, její vyváženost apod. Je ovšem otázkou, zda (případně do jaké míry) lze výše citované konstatování Soudního dvora vztáhnout i na samotnou otázku věcné platnosti jurisdikční doložky a existence skutečného souhlasu – blíže se tímto problémem zabýváme níže v oddíle 1.10.

1.9. Formy volby soudu podle Nařízení

Jak už jsme naznačili výše, požadavky formy stanovené čl. 23 jsou pro Soudní dvůr stěžejním indikátorem, zda byl skutečně učiněn souhlas s volbou soudu, zda tedy existuje dohoda ve smyslu čl. 23.¹⁵⁰ Aby měly soudy náležitou jistotu, že takový souhlas opravdu existuje a je zde tedy skutečně důvod pro ochranu smluvní autonomie a svobodu volby, nabádá je Soudní dvůr k poměrně striktnímu výkladu požadavků formy. Jak bylo řečeno, judikatura Soudního dvora je takového rázu, že na pozadí výkladu formálních náležitostí konstruuje *de facto* pravidla pro materiální (věcnou) platnost a existenci souhlasu.

Zároveň nemůže být pochyb o tom, že pokud jde o formální požadavky, je úprava Nařízením nejen autonomní, ale i úplná, takže v tomto ohledu se není možné jakkoliv dovolávat požadavků vnitrostátního práva.¹⁵¹

Čl. 23 připouští několik variant formy ujednání o volbě soudu, na něž se nyní postupně podíváme.

1.9.1 *Ujednání v písemné formě či ústní ujednání s písemným potvrzením*

Nikdo asi nepochybuje o tom, že písemná jurisdikční doložka podepsaná oběma (všemi) stranami bude splňovat požadavek písemné formy ve smyslu čl. 23 odst. 1 písm. a). Bude tak tomu nepochybně i v případě, kdy podpisy doložky (či výslovného odkazu na ni) budou každou ze stran

---

¹⁴⁶ Srov. rozsudek ze dne 20. 2. 1997, *MSG v. Les Gravières Rhénanes*, C-106/95, Recueil, s. I-911, bod 30 a tam odkazovaný rozsudek ze dne 17. 1. 1980, *Zelgerv. Salinitri*, 56/79, Recueil, s. 89), bod 5.

¹⁴⁷ Srov. *MSG*, body 31-34.

¹⁴⁸ Srov. rozsudek ze dne 16. 3. 1999, *Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA v Hugo Trumphy SpA*, C-159/97, Recueil, s. I-1597, bod 50 a starší judikatura tam citovaná. Srov. *Pontier/Burg 2004*, s. 152 a 158-159.

¹⁴⁹ *Hugo Trumphy*, bod 49.

¹⁵⁰ Srov. oddíl 1.8.2.

¹⁵¹ Srov. *Hugo Trumphy*, odst. 35 a 37.

podepsány na samostatném dokumentu. Toto jsou poměrně jednoznačné situace, které v praxi nebudou činit problémy. Potíže nastávají zpravidla ve chvíli, kdy doložka není podepsána oběma stranami či je ztracena v malém písmu všeobecných obchodních podmínek.

Případy jurisdikčních doložek obsažených (či často spíše ztracených) ve všeobecných obchodních podmínkách jedné ze stran se Soudní dvůr zabýval již ve své rané judikatuře k Bruselské úmluvě. Ve věci *Estasis* zdůraznil, že při zkoumání jurisdikčních doložek ve všeobecných obchodních podmínkách je třeba mít na paměti účel formálních požadavků čl. 23, jímž je zajistit, že strany s danou jurisdikční doložkou *skutečně* souhlasily. Základní pozornost při zkoumání závaznosti takového jurisdikčního ujednání tedy musí být soustředěna na otázku, zda si strana, vůči níž je ujednání namítáno, byla (mohla být) volby soudu vědoma. Soudní dvůr konkrétně ve věci *Estasis* uvedl, že pouhá skutečnost, že jurisdikční doložka je vytištěna mezi všeobecnými obchodními podmínkami jedné ze stran uvedenými na druhé straně smlouvy hlavičkového papíru této strany, sama o sobě nenaplnuje požadavky písemné formy, protože neposkytuje záruku, že druhá strana s takovou doložkou skutečně souhlasila.¹⁵² Požadavky čl. 23 jsou splněny až ve chvíli, kdy smlouva sama obsahuje výslovný odkaz na tyto obchodní podmínky.¹⁵³ Soudní dvůr se ve stejné věci vyjádřil také k situaci, kdy strany v textu své smlouvy odkázaly na nabídku, v níž byl výslovný odkaz na všeobecné obchodní podmínky obsahující jurisdikční doložku. Taková jurisdikční doložka bude závazná pouze v případě, kdy si daný výslovný odkaz mohla dotčená strana ověřit při vynaložení rozumné péče a je-li prokázáno, že jí byly komunikovány dané obchodní podmínky jurisdikční doložku obsahující. Požadavek písemné formy nebude splněn v případech nepřímých či pouze implicitních odkazů na dřívější korespondenci mezi stranami, neboť zde nebude dána jistota, že jurisdikční doložka byla skutečně předmětem takovéto smlouvy.¹⁵⁴

Ve věci *Segoura*¹⁵⁵ řešil Soudní dvůr situaci, kdy kupní smlouva byla uzavřena ústně, prodávající dodal zboží ještě týž den a při jeho předání doručil kupujícímu i dokument označený jako „potvrzení objednávky a faktura“; tento dokument uváděl, že prodej proběhl podle podmínek uvedených na zadní straně (tohoto dokumentu). Tyto podmínky mimo jiné obsahovaly výlučnou jurisdikční doložku ve prospěch hamburských soudů. Kupující tento dokument neparafoval ani jinak nepotvrdil. Za těchto okolností Soudní dvůr uvedl, že nelze presumovat, že jedna ze stran se vzdala výhody ustanovení Bruselské úmluvy (Nařízení), která upravují příslušnost v případě absence volby soudu. I kdyby kupující při ústně uzavírané smlouvě souhlasil se všeobecnými obchodními podmínkami prodávajícího, nelze to považovat za souhlas kupujícího s jakoukoliv jurisdikční doložkou, která se může ve všeobecných obchodních podmínkách objevit. Písemné potvrzení ústního kontraktu doprovázené textem všeobecných obchodních podmínek váže, co do jurisdikční doložky, kupujícího jen tehdy, pokud sám toto potvrzení parafuje či jinak písemně potvrdí.¹⁵⁶ Kupující může písemné potvrzení i přijmout, aniž by proti němu protestoval a stejně to závaznost jurisdikční doložky nezaloží.¹⁵⁷ Samozřejmě, jinak tomu může být, pokud by taková praxe byla součástí pokračující obchodní praxe mezi stranami, kdy by bylo dokázáno, že jednotlivé obchody jsou jako celek podřízeny daným všeobecným obchodním podmínkám obsahujícím jurisdikční doložku.¹⁵⁸

Podle mého názoru z výše uvedené judikatury plyne, že jurisdikční doložka obsažená ve všeobecných obchodních podmínkách jedné ze stran zavazuje druhou stranu jen v případě, že tyto

---

¹⁵² Srov. *Estasis*, bod 9.

¹⁵³ Srov. *Estasis*, body 9 a 10.

¹⁵⁴ Srov. *Estasis*, bod 12.

¹⁵⁵ Rozsudek ze dne 14. 12. 1976, *Segoura v. Bonakdarian*, 25/76, Recueil, s. 1851.

¹⁵⁶ Srov. *Segoura*, bod 8.

¹⁵⁷ Srov. *Segoura*, bod 10 an.

¹⁵⁸ Srov. *Segoura*, body 11 a 12.

podmínky byly této straně (snadno) k dispozici (či jí byly známy) a v rámci smluvní dokumentace/jednání na ně existoval výslovný a jasný odkaz.

Jak bylo vidět, Soudní dvůr v případě *Segoura* narazil i na druhou formu jurisdikční doložky podle čl. 23 odst. 1 písm. a), a to případ, kdy doložka byla sjednána ústně a následně písemně potvrzena – Soudní dvůr však došel k závěru, že k tomu v dané věci nedošlo, protože při daném ústně uzavíraném kontraktu nevěděla druhá strana o všeobecných obchodních podmínkách, natož aby se mohla přesvědčit, zda neobsahují jurisdikční dohodu. Detailněji se touto formou nejvyšší soudní orgán EU zabýval ve věci *Berghöfer*.¹⁵⁹ Předmětem sporu byla závaznost ústní dohody, kterou (dle tvrzení žalobce) strany změnila původně písemně sjednanou jurisdikční doložku, a to tak, že místo francouzského měl být příslušný německý soud. Písemným potvrzením této ústně sjednané změny měl být dopis žalobce, který zaslal žalovanému. Žalovaný však tvrdil, že k žádné dohodě nedošlo a že žádný dopis neobdržel. Německý soudní dvůr se za těchto okolností zeptal, zda je platná ústně sjednaná jurisdikční doložka, když je písemně potvrzena nikoliv stranou, proti níž se uplatňuje, ale pouze stranou, v jejíž prospěch byla sjednána. Soudní dvůr odpověděl, že to platnosti jurisdikční dohody v zásadě nebrání.¹⁶⁰ Je nicméně třeba, aby bylo skutečně prokázáno, že příslušnost byla založena výslovnou ústní dohodou a písemné potvrzení této dohody bylo obdrženo druhou stranou, aniž by tato v rozumné době po doručení cokoliv namítala. Jen za těchto podmínek je zajištěno, že dotčená strana s volbou soudu skutečně souhlasila. Podle Soudního dvora by bylo porušením principu dobré víry, pokud by dotčená strana zpochybňovala uplatnění ústně sjednané doložky, pokud proti ní (jejímu písemnému potvrzení) původně vůbec neprotestovala.¹⁶¹ Z případu *Berghöfer* tak plyne, že ústně sjednaná doložka může být písemně potvrzena (pouze) kteroukoliv ze stran a k její platnosti stačí, pokud druhá strana proti danému potvrzení neprotestuje. Je nicméně třeba zdůraznit, že se to vztahuje k situacím, kdy písemný projev jen potvrzuje skutečně sjednanou ústní dohodu, nelze tento případ aplikovat na situace, kdy by dodatečné jednostranné písemné potvrzení mělo samo o sobě měnit/doplňovat předchozí dohodu písemnou.

Na případ *Berghöfer* navázal Soudní dvůr v neméně zajímavé (a z pohledu praxe nikoliv neobvyklé) věci *Iveco Fiat*.¹⁶² Soudní dvůr byl belgickým kasačním soudem tázán, zda zůstává v platnosti jurisdikční doložka sjednaná v písemné smlouvě, pokud doba platnosti této smlouvy uplynula, obnovena (prodloužena) mohla být pouze v písemné podobě, nicméně strany přesto na jejím základě dále plní, jako by byla stále v platnosti. Soudní dvůr ve své odpovědi rozlišil dvě situace:

- pokud rozhodné právo umožňuje prodloužení původní smlouvy bez toho, že by bylo vyhověno výslovnému ustanovení požadujícímu písemnou formu, pak jsou strany vázány všemi ustanoveními smlouvy včetně jurisdikční doložky;¹⁶³
- pokud však rozhodné právo neumožňuje prodloužit původní smlouvu jinak než písemně, bude třeba postupovat analogicky případu *Berghöfer*, tedy podmínka písemné formy bude u jurisdikční dohody v takto tacitně uzavřené (prodloužené) smlouvě splněna jen tehdy,

---

¹⁵⁹Rozsudek ze dne 11. 7. 1985, *Berghoefer ASA*, 221/84, Recueil, s. 2699. Podobnou otázku řešil Soudní dvůr ještě dříve také ve věci *Tilly Russ v. Nova*(rozsudek ze dne 19. 6. 1984, 71/83, Recueil, s. 2417).

¹⁶⁰ Opíral se přitom o skutečnost, že úprava požadující, aby výslovný a specifický souhlas dala (i) strana zasažená doložkou, byla sjednána jako výjimka z Bruselské úmluvy pro Lucembursko. Jako podpůrný argument Soudní dvůr uvedl, že v obchodních vztazích není vždy jasné, v čí prospěch byla doložka sjednána a že obchodní život nesmí být svázán přehnanými formalitami – srov. *Berghoefer*, body 10 a 14. Soudní dvůr tak následoval stanovisko GA Lorda Slynn, na něhož odkazují pro podrobnější rozbor těchto důvodů.

¹⁶¹ Srov. *Berghoefer*, bod 15.

¹⁶²Rozsudek ze dne 11. 11. 1986, *Iveco Fiat v. Van Hool*, 313/85, Recueil, s. 3337.

¹⁶³ Srov. *Iveco Fiat*, bod 7. V tomto směru není jasné, co vedlo Soudní dvůr k automatickému závěru, že osud jurisdikční doložky má sdílet osud smlouvy, a že tedy *de facto* se její další platnost bude řídit právem rozhodným pro smlouvu, tedy *lex causae* – srov. oddíl 1.10.2.2.

pokud jedna ze stran písemně potvrdila jurisdikční doložku (nebo ustanovení smlouvy, mezi nimiž byla obsažena) bez toho, že by druhá strana po obdržení tohoto potvrzení vznášela jakékoliv námitky.¹⁶⁴

Z výše diskutované judikatury Soudního dvora plyne, že písemně sjednaná jurisdikční doložka musí být ke své platnosti podepsaná oběma stranami, respektive je podstatné prokázat, že tato doložka byla písemně akceptována stranou, vůči níž se doložky dovoláváme, a zároveň musí být zřejmé, že dotčená strana mohla o této doložce (je-li součástí např. obchodních podmínek) rozumně vědět. V případě ústně sjednané doložky postačí písemné potvrzení kteroukoliv ze stran, pokud druhá strana v rozumné době nevznesla proti tomuto potvrzení námitky. Z právě učiněných závěrů se nicméně částečně vymyká případ *Powell Duffryn*.

Stejnomená anglická společnost se dostala do sporu o výplatu dividend německé akciové společnosti IBH-Holding, jejímž likvidátorem byl pan Petereit. Ten podal na Powell Duffryn žalobu u německého soudu na základě jurisdikční doložky, která byla rozhodnutím valné hromady vložena do stanov společnosti (na valné hromadě byla zastoupena i společnost Powell Duffryn). Tato doložka stanovila, že upsáním akcií akcionář podrobuje všechny spory mezi ním a společností (nebo jejími orgány) jurisdikci soudům normálně příslušným k projednání sporů týkajících se společnosti. Základní otázkou, kterou se Soudní dvůr musel zabývat, bylo, zda se jedná o platnou jurisdikční doložku ve smyslu čl. 23, zejména, je splněn požadavek písemné či jiné formy předepsané Nařízením. Je zřejmé, že Powell Duffryn nedala přímo svůj písemný souhlas s tím, aby byla žalována u soudu určeného stanovami společnosti. Nedalo se ani mluvit o tom, že by stanovy byly písemným potvrzením ústní dohody mezi IBH-Holding a Powell Duffryn. I tak však Soudní dvůr došel k závěru, že jurisdikční doložka je platně sjednaná a splňuje požadavky písemné formy.

Soudní dvůr uznal, že stanovy mají v některých právních řádech smluvní povahu, v jiných normativních, někde se jedná o dokumenty *sui generis*. Uvedl nicméně, že pojem jurisdikční dohody ve smyslu Nařízení se musí vykládat autonomně, tedy na vnitrostátních právních řádech nezávisle.¹⁶⁵ Na základě autonomního výkladu pak Soudní dvůr došel k závěru, že stanovy mají smluvní povahu, neboť vztahy mezi akcionáři a společností jsou obdobné vztahům mezi smluvními stranami. Aby mohli akcionáři dosáhnout společný cíl sledovaný založením společnosti, jsou jim stanovami přiznána určitá práva a povinnosti ve vztahu k ostatním akcionářům a orgánům společnosti. Stanovy je tak třeba vnímat jako smlouvu upravující vztahy mezi akcionáři navzájem a mezi akcionáři a společností, kterou založili. Jurisdikční ujednání obsažené v takové smlouvě je tak podle Soudního dvora závazné vůči všem akcionářům, přičemž není podstatné, zda akcionář proti jeho vložení do stanov protestoval či nikoliv. Tím, že se stal/zůstal akcionářem, souhlasí, že se podrobí všem ustanovením stanov a rozhodnutím přijatým na jejich základě, třebaže by s některými z nich nesouhlasil. Jakýkoliv jiný výklad čl. 23 by podle Soudního dvora porušoval princip právní jistoty, neboť by vedl k multiplikaci jurisdikcí pro (často skutkově i právně stejné) vztahy mezi společností a jejími akcionáři.¹⁶⁶ Soudní dvůr se nicméně musel zabývat i otázkou, o jakou *formu* jurisdikční dohody se jedná, zejména vzhledem k tomu, že akcionář (alespoň v daném případě) stanovy nepodepisuje. SDEU uvedl, že v právních systémech všech členských států mají stanovy písemnou podobu. V právu společností hrají stanovy stěžejní roli základního instrumentu upravujícího vztahy mezi akcionáři a společností. Každá osoba, která se stane akcionářem, ví nebo má vědět, že je vázána stanovami a jejich změnami. Jestliže tedy stanovy obsahují jurisdikční ujednání, má se za to, že

---

¹⁶⁴ Srov. *Iveco Fiat*, body 8-9.

¹⁶⁵ Srov. *Duffryn*, body 10-14. K významu a důvodům tohoto zásadního tvrzení srov. oddíl 1.8.1 výše.

¹⁶⁶ Srov. *Duffryn*, body 15-20.

akcionář si je tohoto ustanovení vědom a souhlasí s ní, pokud jsou stanovy uloženy v místě, kam má akcionář přístup nebo jsou obsaženy ve veřejném rejstříku.¹⁶⁷

Jak už jsem naznačil výše, případ *Duffryn* není snadné zařadit do výše uvedené judikatury. Zdá se, že Soudní dvůr zdůraznil zcela specifickou povahu a zásadní roli stanov v korporálních záležitostech. Každý, kdo vstupuje do akcionářské pozice, má vědět, že se tím podrobuje i stanovám, jakožto základnímu dokumentu upravujícím jeho vztah ke společnosti. Jedná se o dokument písemný a je-li akcionáři přístupný, není důvod, aby jej nevázal včetně jurisdikční doložky. Je navíc pravdou, že kupní (či jiná obdobná) smlouva může bez všeobecných obchodních podmínek existovat (a smluvní strana tedy nemusí předpokládat, že zde takové podmínky jsou a mohou obsahovat jurisdikční dohodu), zatímco společnost (a tím i účast akcionáře v ní) se bez základních společenstevních dokumentů neobejde. Akcionář má tedy jejich existenci a závaznost předpokládat a předem se s nimi seznámit. Případ *Duffryn* lze vysvětlit i na základě toho, že by bylo v rozporu s principem dobré víry, pokud se akcionář dovolává stanov, co se výplaty dividend týče, ale necítí se jimi vázán, pokud jde o volbu soudu.¹⁶⁸

Případ *Duffryn* každopádně ukazuje, že písemného projevu souhlasu dotčené strany není třeba nejenom v případech předchozí ústní dohody následně písemně potvrzené bez námitek dotčené strany, ale ani v těch případech, kdy je jurisdikční doložka obsažena v písemném dokumentu, který jednoznačně zakládá mezi stranami právní vztah a dotčená strana ví nebo nepochybně má vědět o jeho existenci a je jí tento dokument bez větších obtíží přístupný.

Na základě principu, že vnitrostátní právo nemůže uvalit na jurisdikční doložku žádné další formální požadavky nad rámec těch uvedených v čl. 23, došel Soudní dvůr také k závěru, že vnitrostátní právo nemůže zpochybnit platnost jurisdikční dohody čistě na základě toho, že není sepsána v jazyce tímto vnitrostátním právem předepsaným.¹⁶⁹

Ve světle těchto zásad je třeba nahlížet na situace dosud Soudním dvorem neřešené.

1.9.2 Elektronická komunikace

V souvislosti s příchodem Internetu a emailové komunikace přineslo Nařízení oproti Bruselské úmluvě novinku začleněnou do čl. 23 odst. 2, z níž plyne, že požadavek písemné formy (ať již jurisdikční doložky či potvrzení o ní) je splněn i v případě sdělení elektronickými prostředky, která umožňují trvalý záznam dohody.¹⁷⁰ Je přitom samozřejmé, že výše diskutovaná judikatura k písemné formě se použije obdobně, což znamená, že tam, kde písemná forma vyžaduje písemný projev přičitatelný jedné ze stran, bude muset být možné i u elektronické komunikace prokázat, že je (písemným) projevem vůle jedné ze stran.¹⁷¹

---

¹⁶⁷ Srov. *Duffryn*, body 25-29.

¹⁶⁸ Toto je jedno z vysvětlení judikátu, které uvádí profesor Briggs – srov. *Briggs 2008*, s. 264 a 272. Text rozsudku nicméně podle mne spíše svědčí vysvětlení, které jsem nabídl výše.

¹⁶⁹ Srov. rozsudek ze dne 24. 6. 1981, *Elefanten Schuh*, 150/80, Recueil, s. 1671, bod 27.

¹⁷⁰ Podle *Pocarovy zprávy*, odst. 109, se splnění formálních požadavků v těchto případech ověří tak, že se posoudí, zda je možné vytvořit trvalý záznam elektronické komunikace jejím vytištěním nebo zálohováním na pásku či disku nebo uložení jiným způsobem. Požadavky čl. 23 odst. 2 jsou přitom splněny, i když takový trvalý záznam nebyl ve skutečnosti proveden (ustanovení uvádí, že elektronická komunikace je považována za písemnou, pokud „umožňuje trvalý záznam“), což znamená, že záznam není vyžadován jako podmínka formální platnosti nebo existence takové klauzule, ale pouze pokud vyvstane potřeba předložit doklad o komunikaci, který by bylo samozřejmě obtížné poskytnout jiným způsobem.

¹⁷¹ To neznamená, že by dokumenty musely být nutně podepsány ověřeným elektronickým podpisem. Nařízení tento požadavek na rozdíl od čl. 7 odst. 6 nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu, neobsahuje a autentizaci

Čl. 23 odst. 2 vylučuje elektronickou komunikaci, která neumožňuje trvalý záznam. Taková komunikace nemůže být tudíž použita ke sjednání volby soudu, která je formálně platná pro účely písmene a), ale může být relevantní pro účely písmen b) a c),¹⁷² pokud jsou splněny požadavky v nich stanovené.¹⁷³

1.9.3 Doložka odpovídající zvyklostem zavedeným mezi stranami

Doložka ve „*formě, která odpovídá zvyklostem zavedeným mezi [...] stranami*“ je jednou ze dvou „nepísemných“ formálních alternativ jurisdikčních dohod ve smyslu Nařízení. Je upravena v čl. 23 odst. 1 písm. b). Účelem je ochránit dobrou víru v těch případech, kdy strany obchodují dlouhodobě/opakovaně na stejné bázi – jestliže tento způsob obchodování zahrnoval i jurisdikční dohodu, je možné se jí legitimně dovolat i ve vztahu k následujícím obchodům odehrávajícím se na stejné/obdobné bázi (jakkoliv místo původní písemné smlouvy se další obchody odehrávají už jen na základě ústní dohody apod.). Samozřejmě, z předchozích zvyklostí musí být zřejmé, že strany skutečně uzavřely jurisdikční dohodu; není možné jen ze skutečnosti, že se něco děje opakovaně, usuzovat, že to odráží společnou vůli smluvních stran.¹⁷⁴ V tomto směru je třeba mít opět na paměti, že Soudní dvůr vykládá požadavky na formu striktně, aby bylo zajištěno, že byl skutečně dán souhlas k podrobení se jurisdikci jiné než normálně Nařízením dané (tedy čl. 2, 5 či 6).

Jak jsme viděli výše, Soudní dvůr se otázky jurisdikční dohody založené obchodními zvyklostmi mezi stranami dotkl ve věci *Segoura*. Tam uvedl, že písemné potvrzení ústního kontraktu doprovázené textem všeobecných obchodních podmínek váže, co do jurisdikční doložky, kupujícího jen tehdy, pokud kupující toto potvrzení písemně potvrdí, nicméně jinak je tomu podle Soudního dvora v případech, kdy je takový postup součástí pokračující obchodní praxe mezi stranami, jestliže by bylo dokázáno, že jednotlivé obchody jsou jako celek podřízeny daným všeobecným obchodním podmínkám obsahujícím jurisdikční doložku.¹⁷⁵ Naopak věc *Iveco Fiat*, též analyzovaná výše, ukazuje, že i když strany pokračují na bázi smlouvy, jejíž platnost skončila a která obsahovala jurisdikční dohodu, nemusí to bez dalšího znamenat, že tato volba soudu bude závazná i pro toto pokračující obchodování.¹⁷⁶

1.9.4 Doložka odpovídající obchodním zvyklostem v mezinárodním obchodě

Podle čl. 23 odst. 1 písm. c) lze jurisdikční dohodu platně sjednat také „*v mezinárodním obchodě ve formě, která odpovídá obchodním zvyklostem, které strany znaly nebo musely znát a které strany smluv tohoto druhu v daném odvětví obchodu obecně znají a pravidelně se jimi řídí.*“ Toto ustanovení tedy poskytuje možnost dovolat se jurisdikční doložky, která sice nevyhovuje požadavkům formy podle čl. 23 odst. 1 písm. a) či b), ale odpovídá zvyklostem obecně známým v daném odvětví mezinárodního obchodu.

---

elektronického dokumentu lze provést i jinými prostředky – srov. *Polčák, R. Praxe elektronických dokumentů*. In: *Karlovarské právníké dny*. 1. vydání. Praha : Leges, 2011; s. 186 an., zejm. s. 191-197.

¹⁷² Srov. oddíly 1.9.3 a 1.9.4.

¹⁷³ Srov. *Pocarova zpráva*, odst. 109.

¹⁷⁴ Magnus v tomto ohledu dává příklad z německé judikatury, kdy skutečnost, že jedna ze stran opakovaně zasílala druhé straně text jurisdikční dohody, nemohla založit platnou volbu soudu z titulu zvyklostí, neboť tato dohoda se nikdy nestala předmětem společné vůle stran (druhá strana nikdy zaslanou doložku neakceptovala) – srov. *Magnus/Mankowski 2007*, s. 414.

¹⁷⁵ Srov. *Segoura*, body 11 a 12.

¹⁷⁶ K případům *Segoura* a *Iveco Fiat* srov. oddíl 1.9.1 výše.

Ačkoliv text dotčeného ustanovení byl inspirován čl. 9 odst. 2 Vídeňské úmluvy o mezinárodní koupi zboží,¹⁷⁷ a lze se tedy judikaturou k této úmluvě inspirovat, nijak výrazněji to jeho praktickou aplikaci neusnadňuje. Toto celkově poměrně složitě formulované ustanovení plně nejednoznačných pojmů příliš nevyjasňuje ani judikatura Soudního dvora. Ten se tímto ustanovením zabýval ve dvou případech, a to ve věci *MSG*¹⁷⁸ a ve věci *Hugo Trumpy*.¹⁷⁹

Podle Soudního dvora i pro tuto volnější formu jurisdikční doložky platí, že musí vycházet ze skutečného konsensu jejích stran. Nicméně v případě doložek vycházejících z obchodních zvyklostí v daném odvětví mezinárodního obchodu, které strany znaly nebo musely znát, se existence tohoto konsensu presumuje.¹⁸⁰ Zda existují předmětné obchodní zvyklosti, se neurčuje podle vnitrostátního právního řádu jednotlivých členských států, ani ve vztahu k mezinárodnímu obchodu obecně, ale ve vztahu k odvětví, v němž strany obchodují. O zvyklostech lze mluvit zejména v tom případě, kdy určitý způsob jednání je obecně a pravidelně následován podnikateli v daném odvětví při uzavírání smluv určitého typu.¹⁸¹ Není přitom nutné, aby dané zvyklosti byly etablovány ve všech členských státech, jakkoliv skutečnost, že jsou dodržovány ve státech, které hrají v daném odvětví obchodu prominentní roli, může být důkazem o jejich existenci.¹⁸² Jak mají vnitrostátní soudy poznat, že strany si byly nebo musely být těchto zvyklostí vědomy? Podle Soudního dvora lze na tuto „vědomost“ usuzovat zejména tehdy, když v minulosti strany mezi sebou či s jinými podnikateli v daném odvětví již obchodovaly nebo jestliže určitý způsob jednání je dostatečně dobře znám, protože je obecně a pravidelně následován při uzavírání smluv určitého typu, takže jej lze považovat za ustálenou praxi;¹⁸³ národnost stran přitom nehraje žádnou roli.¹⁸⁴ Není přitom nutné, aby tyto zvyklosti byly jakkoliv zveřejňovány, ačkoliv pokud je obchodní či jiné podobné asociace zveřejňují, může to opět sloužit jako pomůcka k dokázání, že se jedná o obecně a pravidelně následovanou praxi.¹⁸⁵ Publicita také může usnadnit prokázání, že o daných zvyklostech strany musely vědět.¹⁸⁶ Skutečnost, že větší skupina operátorů zpochybňuje závaznost určitých zvyklostí (i ve vztahu k jurisdikční doložce) nemá sama o sobě a bez dalšího vliv na otázku, zda je dotýčný způsob jednání třeba považovat za zvyklost ve smyslu čl. 23 odst. 1 písm. c) či nikoliv.¹⁸⁷

Soudní dvůr zároveň uvedl, že je na vnitrostátních soudech, aby podle těchto vodítek určily, zda dotčená smlouva spadá do oblasti mezinárodního obchodu, zda v daném odvětví, v němž strany působí, existuje náležitá zvyklost, a zda o ní strany věděly nebo musely vědět.¹⁸⁸

Jakkoliv se Soudní dvůr ve výše analyzované judikatuře snažil trochu více osvětlit pojmy definující jurisdikční dohodu vyplývající z praxe v mezinárodním obchodu, stále zůstává výklad tohoto ustanovení poměrně nejasný. Je např. otázkou, kdy už lze určitý způsob jednání považovat za natolik obecně přijímaný a pravidelně následovaný, aby mohl být považován za obchodní zvyklost. Samozřejmě, je pravdou, že obyčej a obchodní zvyklosti jsou součástí většiny právních řádů, a že

---

¹⁷⁷ „Pokud není dohodnuto jinak, má se za to, že strany se nepřímou dohodou, že na smlouvu nebo na její uzavírání má být použita zvyklost, kterou obě strany znaly nebo měly znát, a která je v mezinárodním obchodu v široké míře známa stranám smlouvy téhož druhu v příslušném obchodním odvětví a zpravidla jimi dodržována.“

¹⁷⁸ Rozsudek ze dne 20. 2. 1997, *MSG v. Les Gravières Rhénanes*, C-106/95, Recueil, s. I-911.

¹⁷⁹ Rozsudek ze dne 16. 3. 1999, *Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA v Hugo Trumpy SpA*, C-159/97, Recueil, s. I-1597.

¹⁸⁰ Srov. *MSG*, body 17-19; *Hugo Trumpy*, body 19-21.

¹⁸¹ Srov. *MSG*, bod 23; *Hugo Trumpy*, body 25-26.

¹⁸² Srov. *Hugo Trumpy*, bod 27.

¹⁸³ Srov. *MSG*, bod 24; *Hugo Trumpy*, bod 43.

¹⁸⁴ Srov. *Hugo Trumpy*, bod 42.

¹⁸⁵ Srov. *Hugo Trumpy*, bod 28.

¹⁸⁶ Srov. *Hugo Trumpy*, bod 44.

¹⁸⁷ Srov. *Hugo Trumpy*, bod 29.

¹⁸⁸ Srov. *MSG*, bod 21; *Hugo Trumpy*, bod 23.

jakkoliv jsou to své podstaty pojmy otevřené a vágní, právní praxe s nimi pracuje. Na druhou stranu právní jistota je v mezinárodním obchodě velice důležitá a, jak jsme již uvedli,¹⁸⁹ volba soudu patří spolu s volbou práva mezi zásadní otázky každé mezinárodní transakce. Z tohoto pohledu není divu, že forma upravená v čl. 23 odst. 1 písm. c) je v praxi minimálně využívána, když důvodem bude zřejmě právě nedostatečná právní jistota co do platnosti takové jurisdikční doložky.¹⁹⁰ Sám bych jako právní poradce na tuto formu volby soudu nespolehal a svým klientům vždy raději doporučil „jistější“ alternativu, tedy zejména písemnou formu ve smyslu čl. 23 odst. 1 písm. a), je-li k jejímu uzavření vůle na obou stranách. Myslím, že písm. c) může být v praxi spíše zneužíváno, když se jej mohou zkoušet dovolávat strany tam, kde žádná doložka nebyla uzavřena a jedna ze stran ji zkouší konstruovat *ex post*.

Zdá se však, že toto ustanovení, vložené původně do Bruselské úmluvy v r. 1978 při přistoupení Spojeného království,¹⁹¹ zůstane v Nařízení i po jeho revizi.¹⁹²

1.10. Právo rozhodné pro materiální platnost doložky o volbě soudu a rozsah použití vnitrostátního práva na další aspekty jurisdikční doložky

Jedním ze základních a dosud nevyřešených problémů je rozsah použití (rozhodného) vnitrostátního práva na aspekty jurisdikční dohody Nařízením výslovně neupravené. Jak jsme již uvedli výše, Soudní dvůr výslovně zapověděl jakoukoliv ingerenci ze strany národního práva, pokud jde o otázky formálních náležitostí doložky, v tomto směru tedy představuje Nařízení výlučnou a vyčerpávající úpravu. Z judikatury Soudního dvora se nicméně zdá, že Nařízení poskytuje malý, pokud vůbec nějaký, prostor i pro použití vnitrostátního práva co se materiální platnosti jurisdikční doložky týče. Naopak některé jiné aspekty jurisdikční doložky Soudní dvůr (rozhodnému) vnitrostátnímu právu výslovně svěřil. Najít přitom dělící linii mezi tím, kde končí působnost čl. 23 a začíná působnost vnitrostátního práva (a jakého), není jednoduché.¹⁹³ Soudní dvůr zároveň výslovně aproboval doktrínu oddělitelnosti jurisdikční dohody od zbytku smlouvy, nicméně se zdá, že ne všechny jeho závěry ohledně (určení) rozhodného práva pro některé otázky jurisdikční dohody jsou s tímto postojem v souladu.

1.10.1 Rozhodné právo pro otázky materiální (věcné) platnosti jurisdikční doložky

Výše jsme citovali případ *Duffryn*, v němž Soudní dvůr uvedl, že pojem „dohody o přílušnosti“ ve smyslu čl. 23 Nařízení je koncept, který je třeba vykládat autonomně, nezávisle na vnitrostátních právních řádech. V podobném duchu vyznívá i také zde již citovaná pasáž z případu *Hugo Trumpy*, kde Soudní dvůr uvedl, že „volba soudu v jurisdikční doložce může být přezkoumávána pouze ve světle úvah spojených s požadavky stanovenými článkem 17 [dnes čl. 23 Nařízení].“¹⁹⁴ Navíc oba tyto postřehy pak Soudní dvůr spojil ve věci *Gasser*,¹⁹⁵ kde poznamenal, že jurisdikční doložka je nezávislý pojem, který musí být posuzován výlučně jen ve vztahu k požadavkům čl. 23.¹⁹⁶ Generální advokát Legér byl ve svém stanovisku v případě *Gasser* ještě konkrétnější, když explicitně uvedl, že „formální a věcné podmínky upravující platnost [ujednání o soudní příslušnosti] musí být posuzovány

---

¹⁸⁹Srov. kapitolu I.

¹⁹⁰*Heidelberská zpráva*, odst. 382-383.

¹⁹¹*Schlosserova zpráva*, odst. 179.

¹⁹²Srov. oddíl 3.

¹⁹³Srov. obecně *Camilleri, S.*, Article 23: Formal Validity, Material Validity or Both? (2011) *Journal of Private International Law*, Vol. 7, No. 2, s. 297 an.; *Hill/Chong 2010*, s. 123-124; *Magnus/Mankowski 2007*, s. 401-402 a díla tam citovaná v pozn. č. 195.

¹⁹⁴*Hugo Trumpy*, bod 49.

¹⁹⁵Rozsudek ze dne 9. 12. 2003, *Gasser*, C-116/02, Recueil, s. I-14693.

¹⁹⁶Srov. *Gasser*, bod 51.

pouze ve světle požadavků [čl. 23].“¹⁹⁷ Generální advokát pro svůj závěr našel poměrně přesvědčivé argumenty, a to jednak i v námi výše analyzované judikatuře ukazující, že Soudní dvůr se otázky materiální platnosti snaží řešit skrze úpravu formálních náležitostí,¹⁹⁸ jednak v bodě 25 judikátu *Benincasa*.¹⁹⁹ V něm Soudní dvůr konstruoval doktrínu oddělitelnosti jurisdikční doložky od smlouvy, v níž je obsažena,²⁰⁰ a to následujícími slovy:

„Ujednání o soudní příslušnosti, jež plní procesní účel, se řídí ustanoveními Úmluvy,²⁰¹ jejichž cílem je vytvořit jednotná pravidla mezinárodní soudní příslušnosti. Oproti tomu věcná ustanovení smlouvy, v níž je toto ujednání obsaženo, a podobně i jakýkoliv spor o platnost této smlouvy, se řídí *lex causae* určeným mezinárodním právem soukromým státu příslušného soudu.“

Toto všechno jsou jistě pádné argumenty pro závěr, že i veškeré otázky materiální platnosti jurisdikční doložky se řídí výlučně čl. 23 Nařízením a související judikaturou Soudního dvora.²⁰² Na druhou stranu však existují i silné protiargumenty. Formální požadavky čl. 23 mohou jen těžko řešit situace, kdy jurisdikční doložka vznikla omylem, podvodem, pod výhrůžkou, nátlakem či za jiných podobných okolností ovlivňujících určitost daného úkonu či svobodu a vážnost vůle, kterou byl nesen.²⁰³ Je nanejvýš sporné, zda by byl Soudní dvůr ochoten jít tak daleko, aby na základě ustanovení o formálních náležitostech dovozoval, kdy např. došlo k omylu takové intenzity, že by odůvodňoval závěr pro neexistenci *skutečného* souhlasu stran doložky. Ostatně (jak plyne i z judikatury již v této práci citované) Soudní dvůr sám ponechal některé otázky s jurisdikční doložkou spojené na vnitrostátním právu a tím fakticky sám popřel, že by se všechny její aspekty měly řídit pouze Nařízením.²⁰⁴ Konečně, jak ukazuje praxe, ani vnitrostátní soudy se nedomnívají, že by si ohledně platnosti jurisdikční doložky vystačily jen s čl. 23. Jak uvádí *Heidelberská zpráva*, „praxe členských států [...] odhaluje rozšířený odkaz na vnitrostátní právní řády, pokud jde o formování souhlasu.“²⁰⁵ Na tuto skutečnost ostatně reagoval i unijní zákonodárce v revizi Nařízení, kde se počítá s přijetím (přínejmenším) jednotné kolizní normy pro otázky materiální platnosti.²⁰⁶

Jak si však počínat ohledně otázek materiální platnosti do doby, než bude revize Nařízení přijata? V zájmu jednotného výkladu unijního práva je v první řadě třeba v maximální možné míře vyjít z čl. 23 a judikatury SDEU, která se některých otázek věcné platnosti dotýká, a to i všude tam, kde lze tuto judikaturu použít analogicky. Tam, kde si s touto judikaturou vnitrostátní soud nevystačí, měl by se zřejmě pokusit vyjasnit si použití čl. 23 i na otázky materiální platnosti přímo u Soudního dvora, a to prostřednictvím předběžné otázky. Pokud se z nějakého důvodu pro tento postup nerozhodne, pak by podle mne měl při určení rozhodného práva pro tuto otázku vyjít z pravidla navrženého v připravované revizi Nařízení,²⁰⁷ aby byla zajištěna konzistence rozhodování i do budoucna. Z působnosti nařízení Řím I (stejně jako Římské úmluvy) jsou jurisdikční dohody a právo pro ně

---

¹⁹⁷ Stanovisko GA Legéra ve věci *Gasser*, bod 78 (zvýraznění přidáno).

¹⁹⁸ Jedná se zejména o věci *Segoura* a *Estasis* – srov. podrobněji oddíl 1.9.

¹⁹⁹ Srov. stanovisko GA Legéra ve věci *Gasser*, bod 78.

²⁰⁰ Viz níže oddíl 1.10.3.

²⁰¹ Myšlena je Bruselská úmluva, jež byla v této věci vykládána, ale jak uvádíme výše, tyto závěry jsou plně přenosné i pro Nařízení.

²⁰² Celý samostatný článek byl věnován obhajobě tohoto závěru, srov. *Merrett, L.*, Article 23 of the Brussels I Regulation: A Comprehensive Code for Jurisdiction Agreements? (2009) *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 58, Issue 3, s. 545 an.

²⁰³ Pro podobný názor srov. *Peel, E.*, Introductory Report. In: *de Vareilles-Sommières, P. (ed.) Forum Shopping in the European Judicial Area*. Oxford : Hart Publishing, 2007; s. 7.

²⁰⁴ Srov. oddíl 1.10.2 níže.

²⁰⁵ Srov. *Heidelberská zpráva*, odst. 376.

²⁰⁶ Srov. oddíl 3.2.1.

²⁰⁷ Srov. oddíl 3.2.1.

rozhodné vyňaty.²⁰⁸ Pokud by se nepodařilo dosáhnout shody na jednotné unijní úpravě, respektive by tato úprava pouze určovala kolizní normy, kterými se má tato otázka řídit (např. použijí se kolizní normy státu zvoleného soudu, jak činí návrh revize Nařízení z pera Komise²⁰⁹ či Haagská úmluva z r. 2005²¹⁰), pak by bylo třeba vyjít z vnitrostátních úprav. Jakkoliv platný ZMPS ani nový ZMPS tuto otázku výslovně neupravuje, vychází česká doktrína z toho, že jurisdikční doložka má procesní účinky, a proto se řídí *legis fori*.²¹¹

1.10.2 Rozhodné právo pro další otázky s jurisdikční doložkou spojené

Jak už bylo výše naznačeno, Soudní dvůr i přes svá jednoznačně znějící prohlášení o *de facto* výlučném uplatnění (čl. 23) Nařízení na otázky spojené s pojmem jurisdikční doložky v několika případech odkázal na použití vnitrostátního práva.

1.10.2.1 Otázka nástupnictví do jurisdikční doložky/závaznost doložky vůči třetí straně

Jednou z prvních otázek, kterou Soudní dvůr ve své judikatuře k jurisdikčním dohodám ponechal na národním právu, byla otázka sukcese do práv a povinností z jurisdikční dohody plynoucích. Soudní dvůr tuto otázku řešil několikrát ve vztahu k nákladnímu listu, který obsahoval jurisdikční doložku a mezi jinými vyvstala i otázka, zda tato doložka zavazuje osobu, na kterou nákladní list přešel. Soudní dvůr v tomto ohledu uvedl, že pokud je jurisdikční doložka obsažená v nákladním listě platná ve smyslu čl. 23 mezi přepravcem (tj. objednatelům přepravy) a dopravcem, lze se jí dovolávat vůči držiteli nákladního listu v případě, že podle příslušného vnitrostátního práva na držitele nákladního listu přecházejí práva a povinnosti přepravce.²¹² Z toho plyne, že otázka, zda na osobu, která nebyla stranou původní smlouvy, přešla práva a povinnosti jedné ze stran, se určuje podle rozhodného vnitrostátního práva.²¹³ Soudní dvůr zde vychází z toho, že pokud na třetí osobu přešel (v konkrétním případě) nákladní list, nelze přenést více práv, než měla strana, která nákladní list převádí. Držitel nákladního listu tak získává všechna práva a zároveň se podrobuje všem povinnostem z nákladního listu plynoucím, včetně práv a povinností z jurisdikční dohody v něm obsažené.²¹⁴ Soudní dvůr ve věci *Coreck* odmítl odpovědět na otázku vnitrostátního soudu, jak má určit rozhodné právo pro otázku postoupení práv a povinností (i) z jurisdikční doložky. Podle Soudního dvora si to musí určit sám národní soud, protože se dle jeho názoru jedná o otázku výkladu vnitrostátního práva.²¹⁵ Pokud bude v rámci revize Nařízení zavedena kolizní norma pro otázku materiální platnosti, měly by podle mého názoru soudy působnost takto určeného práva vztáhnout právě i na otázky sukcese do jurisdikční doložky a další otázky neřešené přímo čl. 23.

Na závěr tohoto oddílu považujeme za vhodné upozornit na předběžnou otázku ve věci C-543/10, kde se francouzský Cour de Cassation ptá mj. na to, zda jurisdikční doložka, která byla sjednána v řetězci smluv mezi výrobcem věci a kupujícím, má účinky vůči dalšímu nabyvateli, a v případě kladné odpovědi, za jakých podmínek.²¹⁶ Odpověď Soudního dvora může přinést další kamínek do mozaiky vztahu čl. 23 a vnitrostátního práva.

---

²⁰⁸ Srov. čl. 1 odst. 2 písm. e) nařízení Řím I.

²⁰⁹ Srov. oddíl 3.2.1.

²¹⁰ Srov. kapitolu III.B, oddíl 3.10.

²¹¹ Srov. *Kučera/Tichý* 1989, s. 223.

²¹² Srov. *Coreck*, bod 23 a tam odkazovaná starší judikatura.

²¹³ Srov. *Coreck*, bod 24.

²¹⁴ Srov. *Coreck*, bod 25.

²¹⁵ Srov. *Coreck*, bod 30.

²¹⁶ Úř. věst. C 46, 12.2.2011, s.3.

1.10.2.2 *Platnost doložky po uplynutí platnosti smlouvy, v níž je obsažena (Iveco Fiat situace)*

Případ *Iveco Fiat* jsme již výše analyzovali.²¹⁷ Pro účely tohoto oddílu stojí za zopakování, že Soudní dvůr došel k závěru, že pokud rozhodné právo umožňuje prodloužení původní smlouvy bez toho, že by bylo vyhověno výslovnému ustanovení požadujícímu písemnou formu, pak jsou strany vázány všemi ustanoveními smlouvy včetně jurisdikční doložky.²¹⁸ Soudní dvůr však bohužel nikde v rozsudku nevysvětlil, co ho vedlo k závěru, že platnost jurisdikční doložky se bude automaticky řídit stejným právem jako celá smlouva. Tato skutečnost je zarážející o to více, že sám došel o několik let později v rozsudku *Benincasa* k jednoznačnému závěru, že jurisdikční doložku je třeba posuzovat nezávisle na zbytku smlouvy, z čehož logicky plyne, že se nutně nemusí řídit stejným právem jako zbytek smlouvy.²¹⁹ Dovožovat z toho, že tím chtěl Soudní dvůr říci, že jurisdikční doložka je sice oddělitelná, ale právem pro ni rozhodným má být *lex causae* (tedy alespoň pro otázky neupravené přímo čl. 23 Nařízení) by bylo podle mého dosti odvážné – ostatně sám Soudní dvůr přiznal ve věci *Benincasa* jurisdikční doložce procesní charakter, což by nasvědčovalo tomu, že by se spíše měla řídit *legis fori*. Domníváme se spíše, že ve věci *Iveco Fiat* nedomyslel Soudní dvůr svou odpověď národnímu soudu do všech důsledků. Je třeba jej proto podle mého názoru v tomto směru brát spíše jako jednoduché řešení konkrétního případu, než judikát, na jehož základě bychom měli činit zásadní teoretické závěry o právu rozhodném pro jurisdikční doložku.

1.10.2.3 *Otázka výkladu rozsahu jurisdikční doložky*

Soudní dvůr také opakovaně uvedl, že je na vnitrostátním soudě, aby vyložil jurisdikční doložku, pokud jde o její rozsah, tedy okruh sporů, které spadají do její působnosti.²²⁰ V konkrétním případě např. pověřil vnitrostátní soud, aby určil, zda doložka odkazující na „jakýkoliv spor“ vztahující se k výkladu, plnění nebo „jiným aspektům“ smlouvy pokrývá také spor vztahující se k platnosti smlouvy.²²¹ Podle jakého práva má přitom vnitrostátní soud toto posouzení provést, to již Soudní dvůr nespécifikuje. Vzhledem k tomu, že text Nařízení v tomto směru neposkytuje žádné vodítko a z judikatury Soudního dvora jen plyne, že doložka nemůže zahrnovat veškeré možné spory,²²² nezbuďte podle mého názoru vnitrostátnímu soudu než rozsah doložky vyložit podle rozhodného práva, jež do doby zavedení jednotné unijní kolizní normy bude muset být určeno podle vnitrostátního mezinárodního práva soukromého.

1.10.2.4 *Další otázky, které se budou řídit rozhodným vnitrostátním právem*

Je nepochybné, že i některé další otázky, v judikatuře Soudního dvora dosud neřešené, se budou řídit rozhodným vnitrostátním právem. Budou to především otázky, pro které mezinárodní právo soukromé tradičně stipuluje samostatné navázání – např. otázka způsobilosti stran k uzavření jurisdikční doložky, případně otázka zastoupení při uzavírání jurisdikční doložky.²²³

1.10.3 *Oddělitelnost jurisdikční dohody od zbývajících částí smlouvy*

Již z pojednání výše vyplynulo, že se Soudní dvůr přihlásil k doktríně oddělitelnosti režimu jurisdikční dohody od zbývajících částí smlouvy, v níž je (případně) obsažena. O platnosti tohoto závěru Soudního dvora nemůže být pochyb, neboť se touto otázkou nezabýval nějak mimochodem, ale byla

---

²¹⁷ Srov. oddíl 1.9.1.

²¹⁸ Srov. *Iveco Fiat*, bod 7.

²¹⁹ Srov. blíže oddíl 1.10.3.

²²⁰ Srov. rozsudek ze dne 3. 7. 1997, *Benincasa v. Dentalkit*, C-269/95, Recueil, s. I-3767, bod 31; *Duffryn*, bod 37.

²²¹ Srov. *Benincasa*, bod 31.

²²² Srov. výše oddíl 1.8.3.

²²³ Stejný názor *Magnus/Mankowski* 2007, s. 403.

hlavním tématem rozhodnutí ve věci *Benincasa*.²²⁴ Soudní dvůr v tomto případě řešil, zda neplatnost smlouvy musí automaticky znamenat neplatnost jurisdikční doložky. Odpověď Soudního dvora byla jednoznačná – podle něj je třeba činit rozdíly mezi ujednáním o volbě soudu a věcnými ustanoveními smlouvy, v níž je obsaženo.²²⁵ Následně přidal Soudní dvůr již výše citovanou pasáž bodu 25,²²⁶ v níž odlišil právní režim jurisdikční doložky řídicí se Nařízením a zbytku smlouvy, která se řídí *legis causae*. Jak jsem již výše uvedl, nedomnívám se, že z rozhodnutí *Benincasa* či jiné judikatury Soudního dvora by se dalo vyčíst, jak určit rozhodné právo pro ty aspekty jurisdikční doložky, které nejsou pokryty Nařízením. V tomto ohledu nezbude než vyčkat revize Nařízení.²²⁷ Co je nicméně z případu *Benincasa* zřejmé, je skutečnost, že právní režim jurisdikční doložky a smlouvy, v níž je obsažena, je (může být)²²⁸ odlišný.

1.11. Případy, kdy Nařízení samo omezuje či neguje účinnost volby soudu EU

Již výše jsme naznačili, že ujednání o volbě soudu nepoživají v rámci Nařízení absolutní prioritu a mohou nastat případy, kdy soud členského státu bude muset odhlédnout od jinak platné volby soudu ve smyslu čl. 23 a upřednostnit jiné ustanovení Nařízení. Podobným problémem jsme se zabývali již výše v oddíle 1.2.3, nicméně tam se jednalo o situace, kdy Nařízení může negovat volbu soudu třetího státu. V této části se budeme zabývat případy, kdy je učiněna volba soudu členského státu EU, která splňuje všechna výše rozebíraná materiální a formální kritéria čl. 23, ale přesto k ní nemůže být přihlédnuto s ohledem na prioritu jiného ustanovení Nařízení. Tyto případy, kdy Nařízení samo zbavuje volby soudu státu EU účinnosti, lze rozdělit do dvou skupin. V první skupině jsou situace výslovně předvídané a vyjmenované v čl. 23 odst. 5 – jedná se o konflikt s článkem upravujícím výlučnou příslušnost (čl. 22) či ustanoveními na ochranu slabších smluvních stran (čl. 13, 17, 21). Do druhé skupiny řadíme případy, kdy přednost jiných článků Nařízení před čl. 23 dovedl Soudní dvůr. Jedná se jednak o prioritu čl. 24 a zejména o velice kontroverzní přednost litispendenčního pravidla čl. 27.

1.11.1 Výlučná příslušnost (čl. 22)

Neplatná bude jurisdikční dohoda, která by se snažila zbavit příslušnosti soud ve věcech, kde je jeho příslušnost stanovena jako výlučná ve smyslu čl. 22 Nařízení. Jedná se o otázky věcných práv k nemovitostem (ale i jejich nájmu), platnosti patentů (či jiných práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti), platnosti založení nebo zrušení obchodních společností nebo jiných právnických osob či platnost usnesení jejich orgánů, otázky platnosti zápisů do veřejných rejstříků či řízení, jejichž předmětem je výkon rozhodnutí.²²⁹ Všechny tyto oblasti hrají svou roli i v mezinárodním obchodu a toto omezení možnosti volby soudu tak má svou relevanci i z hlediska tématu této práce. Asi největším praktickým problémem, který identifikovala i *Heidelberská zpráva*,²³⁰ je skutečnost, že čl. 22 odst. 1 stanoví výlučnou příslušnost soudu, kde se nemovitost nachází i pro nájem nemovitostí,

---

²²⁴ Pro bližší komentář k případu srov. *Harris, J.*, *Jurisdiction Clauses and Void Contracts*. (1998) *European Law Review*, Vol. 23, Issue 3, s. 279 an.

²²⁵ Srov. *Benincasa*, bod 24.

²²⁶ Srov. oddíl 1.10.1.

²²⁷ Srov. níže oddíl 3.

²²⁸ Nelze vyloučit, že rozhodné právo pro jurisdikční dohodu i „hlavní“ smlouvu může být stejné, aniž by tím byla popřena teorie oddělitelnosti. Může tomu tak být např. v případě, kdy *lex causae* koinciduje s *lex fori* (pokud by *lex fori* mělo být právem rozhodným pro jurisdikční doložku jako tomu je např. v ČR) či v případě, kdy kolizní norma pro otázky jurisdikční doložky směřuje k *legis causae*. Z hlediska teorie oddělitelnosti je podstatné, že se připouští, že se jurisdikční doložka řídí jiným právním režimem než zbývající část smlouvy, přičemž nezáleží na tom, že v daném konkrétním případě jsou shodou okolností tyto režimy stejné.

²²⁹ V podrobnostech srov. čl. 22 Nařízení.

²³⁰ Srov. *Heidelberská zpráva*, odst. 366.

a to i nájem komerčních prostor. V praxi přitom nejsou výjimečné situace, kdy komerční nájem prostor umístěných v zahraničí uzavírají strany ze stejné země, ale přitom si nemohou sjednat příslušnost svých soudů.²³¹ Tento nedostatek by však měl být napraven v připravované revizi Nařízení,²³² takže do budoucna (od účinnosti revize Nařízení) by mělo být možné vtělit platnou volbu soudu i do smluv o nájmu prostor pro komerční účely.

Pokud jde o rozsah oblastí spadajících do výlučné příslušnosti a vylučujících volbu soudu, je třeba je vykládat restriktivně. Soudní dvůr ve své judikatuře opakovaně ukázal, že je připraven omezit rozsah oblastí spadajících do výlučné příslušnosti až na samou dřeň. Z oblastí věcných práv k nemovitostem tak např. vyloučil negatorní (sousedské) žaloby proti imisím, protože podle jeho názoru jsou svým obsahem podobné spíše relativním žalobám *in personam* než *erga omnes* působícím žalobám *in rem*.²³³

Z hlediska mezinárodního obchodu a jurisdikčních doložek v něm uzavíraných má pak zásadní (a pozitivní) význam případ *Berliner Verkehrsbetriebe*.²³⁴ Jeho skutkový stav přitom nepředstavoval scénář, který by byl v mezinárodních obchodních vztazích až tak neobvyklý. Americká investiční banka JPMorgan Chase („JPM“) uzavřela skrze svou frankfurtskou pobočku derivátový obchod („Smlouva“) s veřejnoprávní institucí v podobě berlínského dopravního podniku, konkrétně Berliner Verkehrsbetriebe, Anstalt des öffentlichen Rechts („BVG“). Smlouva obsahovala ujednání o soudní příslušnosti ve prospěch anglických soudů. BVG se podle Smlouvy zavázala uhradit JPM v případě platební neschopnosti určitých třetích osob částky až do výše 220 milionů USD, za což jí JPM poskytla odměnu ve výši 7,8 milionů USD. Jelikož podle tvrzení JPM tato platební neschopnost nastala, požádala BVG o úhradu dlužných částek, které se následně domáhala u anglických soudů (konkrétně u High Court of Justice), příslušných podle výše zmíněné jurisdikční doložky. BVG nejenže nároky JPM odmítla, ale navíc sama zahájila řízení o neplatnost Smlouvy u německých soudů (Landgericht Berlin). BVG se snažila zneplatnit jurisdikční dohodu tím, že tvrdila, že dotyčný případ spadá do působnosti čl. 22 odst. 2 Nařízení a výlučně příslušné tak jsou německé soudy (jakožto soudy země, kde má BVG sídlo). Podstatou jejího argumentu bylo tvrzení, že Smlouva není platná, jelikož BVG jednala při jejím uzavírání *ultra vires* a usnesení jejích orgánů, která vedla k uzavření Smlouvy, jsou proto neplatná.

Soudní dvůr však takovéto rozšiřování výlučné příslušnosti rázně odmítl. Podle SDEU se uvedené ustanovení uplatní pouze na spor, ve kterém je platnost založení společnosti nebo usnesení jejích orgánů uváděna jako primární žalobní důvod.²³⁵ Jakákoli otázka platnosti dřívějšího rozhodnutí orgánů společnosti, která je jednou ze smluvních stran, uzavřít Smlouvu musí být považována za akcesorickou a nemůže tedy založit výlučnou příslušnost. To platí podle SDEU pro jakýkoliv spor smluvní povahy.²³⁶ Soudní dvůr mezi jinými uvedl, že tento v zásadě restriktivní výklad je „*třeba přijmout tím spíše, [neboť] jím stanovené pravidlo pro určení příslušnosti je vylučující, takže jeho*

---

²³¹ Přitom volbu jiného práva, než je právo státu místa nemovitosti, učinit mohu, Římské instrumenty to umožňují.

²³² Srov. oddíl 3.2.3.

²³³ Srov. rozsudek ze dne 18. 5. 2006, *Land Oberösterreich proti ČEZ*, C-343/04, Sb. rozh., s. I-4557; Bříza, P., ČEZ, a.s.: české jádro na rakouských zahrádkách, aneb výlučná mezinárodní příslušnost civilních soudů podle čl. 16 Bruselské úmluvy, *Jurisprudence*, 2006, č. 6.

²³⁴ Rozsudek ze dne 12. 5. 2011, *Berliner Verkehrsbetriebe (BVG) proti JPMorgan Chase Bank NA, Frankfurt Branch*, C-144/10, dosud nezveřejněno ve Sbírce rozhodnutí. Podrobněji k případu srov. též Bříza, P., Soudní dvůr EU: Smlouvu sjednanou v rozporu se stanovami neposuzují výlučně soudy sídla společnosti. In: *Havel, Holásek & Partners*. *EU Legal News*, 2011, č. 2 (červen), s. 4 an.

²³⁵ Srov. *BVG*, body 26-27.

²³⁶ Srov. *BVG*, body 36-41.

*použití by zbavilo smluvní strany veškeré autonomie při volbě jiného soudu.*²³⁷ Soudní dvůr tak omezil dopad pravidla výlučné příslušnosti i s ohledem na to, aby strany mohly mít maximální možný prostor pro volbu soudu.

Na druhou stranu v oblasti výlučné příslušnosti pro patentové spory nebyl SDEU až tak restriktivní, když v rozsudku *GAT*,²³⁸ došel k závěru, že čl. 16 odst. 4 Bruselské úmluvy, což je ustanovení v podstatě totožné s čl. 22 odst. 4 Nařízení, se použije na veškeré spory, ve kterých je zpochybněna platnost patentu, a to bez ohledu na to, zda to bylo prostřednictvím žaloby nebo námítky, a přiznal tak výlučnou příslušnost soudům státu, ve kterém byl patent zapsán. SDEU to odůvodnil tím, že platnost patentu je nezbytným předpokladem zejména pro veškeré žaloby na porušení odpovídajících práv duševního vlastnictví, a proto je přiznání výlučné příslušnosti k rozhodování o všech sporech, ve kterých je tato platnost napadena, soudům členského státu, na jehož území bylo požádáno o udělení nebo zápis tohoto patentu nebo kde byl tento patent udělen nebo zapsán, v zájmu řádného výkonu spravedlnosti, neboť tyto soudy mají nejlepší předpoklady o nich rozhodovat. Z toho plyne, že pokud jde o spory, v nichž je implikována (ne)platnost patentu, nebude zde v zásadě prostor pro volbu soudu.

1.11.2 Věci pojistné, spotřebitelské a pracovní (čl. 13, 17, 21)

Jurisdikční doložku nelze platně sjednat, pokud by porušovala ustanovení Nařízení určené k ochraně slabších smluvních stran ve věcech pojistných, spotřebitelských a pracovních. Konkrétně se jedná o čl. 13, 17 a 21. Jelikož předmětem této práce je oblast mezinárodního obchodu, nikoliv vztahy se subjekty, jimž je přiznána zvláštní ochrana, podíváme se pouze stručně na vymezení působnosti těchto oblastí, v nichž lze uzavřít jurisdikční doložku jen při splnění podmínek uvedených v již zmiňovaných čl. 13, 17, respektive 21.

Oblast pojištění je celá podrobena speciálnímu ochrannému režimu čl. 8-13 Nařízení. Jurisdikční doložku lze uzavřít jen za podmínek uvedených v čl. 13. Z hlediska mezinárodního obchodu je nicméně podstatné, že volba soudu může být učiněna zcela svobodně v režimu čl. 23 v míře, v jaké se dotýká rizik vypočtených v čl. 14 Nařízení. Mezi tato rizika se řadí např. veškeré škody „na námořních plavidlech, zařízeních při pobřeží a na volném moři nebo na letadlech, způsobené událostmi, které souvisí s jejich využíváním pro obchodní účely [či] na přepravovaném zboží, s výjimkou zavazadel cestujících, při přepravě, která se uskutečňuje výlučně nebo z části těmito plavidly nebo letadly.“²³⁹ Do „svobodného“ režimu volby soudu jsou zahrnuta i všechna tzv. „velká rizika“ ve smyslu příslušných evropských směrnic.²⁴⁰

Pokud jde o spotřebitelské věci, je jejich rozsah vymezen v čl. 15. Ten se vztahuje na smlouvy uzavřené mezi spotřebitelem a podnikatelem za podmínek tímto ustanovením blíže specifikovaných. Jurisdikční doložku lze v těchto věcech uzavřít pouze za podmínek čl. 17. Je třeba říci, že tato ustanovení svou působností oblast mezinárodního obchodu nijak nezasahují, a to nejen proto, že jejich rozsah vykládá Soudní dvůr restriktivně.²⁴¹

Pokud jde o věci pracovní, je jejich rozsah vymezen v čl. 18. Nejsou zahrnuty veškeré otázky pracovního práva, nýbrž jen individuální pracovní smlouvy mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem. Jurisdikční doložku lze v těchto věcech uzavřít pouze za podmínek čl. 21. Ani toto omezení smluvní volnosti není z povahy věci pro vztahy v mezinárodním obchodním styku bezprostředně relevantní.

---

²³⁷ *BVG*, bod 32.

²³⁸ Rozsudek ze dne 13. 7. 2006, *GAT*, C-4/03, Sb. rozh., s. I-6509.

²³⁹ Srov. čl. 14 odst. 1 Nařízení.

²⁴⁰ Srov. čl. 14 odst. 5 Nařízení. Srov. k úpravě pojistných směrnic kapitulu II.A, oddíl 6.1.

²⁴¹ Srov. např. rozsudek ze dne 14. 5. 2009, *Ilsinger*, C-180/06, Sb. rozh., s. I-3961, bod 47 a 57.

1.11.3 Přednost podřízení se jurisdikci podle čl. 24

Jurisdikční doložka ztrácí svou závaznost i ve chvíli, kdy se žalovaný ve smyslu čl. 24 podrobí jurisdikci²⁴² jiného soudu než soudu stranami zvoleného. Tato „přednost“ čl. 24 před čl. 23 plyne z judikátu *Elefanten Schuh*.²⁴³ Soudní dvůr v něm uvedl, že čl. 24 (tehdejší čl. 18 Bruselské úmluvy) zná jen dvě výjimky ze své použitelnosti, a to vznese-li žalovaný námitku nepřislušnosti, čímž vyjádří vůli neuznat příslušnost tohoto soudu, nebo jedná-li se o spory, pro které článek Nařízení stanoví pravidla výlučné příslušnosti (čl. 22). Čl. 23 mezi tyto výjimky nespadá a podle Soudního dvora neexistují důvody související s obecnou systematikou nebo cíli Bruselské úmluvy (a tedy i Nařízení), které by umožňovaly se domnívat, že účastníci nemohou předložit spor jinému soudu, než který byl určen jurisdikční dohodou.²⁴⁴ Účastník řízení přitom ztrácí možnost dovolat se jurisdikční doložky dokonce i v případě, kdy vůči němu žalovaný uplatní ve formě zápočtu protinárok z právního vztahu krytého výlučnou jurisdikční doložkou a daný účastník se vůči tomuto nároku brání věcně.²⁴⁵

1.11.4 Překážka zahájení řízení (čl. 27): případ *Gasser a „italské torpédo“*

Mnoho papíru již bylo odborníky na mezinárodní právo soukromé popsáno o případu *Gasser a jevu* tzv. „italského torpéda“. Sám jsem se k problémům, které tento případ přinesl, obšírně vyjadřoval²⁴⁶ a nepovažuji za účelné opakovat zde dopodrobna všechny argumenty a detaily, které zazněly jinde.²⁴⁷ Co je z hlediska této práce podstatné, je skutečnost, že Soudní dvůr ve věci *Gasser* došel k závěru, že pravidlo *lis pendes* podle čl. 27 Nařízení má přednost před čl. 23. Z čl. 27 přitom plyne, že dokud soud, u něhož byla podána žaloba jako první, nerozhodne o své (ne)příslušnosti, nemohou jiné soudy vést řízení v téže věci.²⁴⁸ Podle SDEU toto platí i v případě, kdy soudem, u něhož bylo řízení zahájeno později, je soud zvolený v souladu s čl. 23. I tento soud musí počkat, až první soud rozhodne o své nepřislušnosti, a to dokonce i v případě, kdy prvním soudu trvá nepřiměřeně dlouho, než rozhodne. Soudní dvůr to zdůvodnil tím, že pro oba soudy platí stejná jurisdikční pravidla a není tedy důvodu nevěřit, že první soud dojde k závěru o své nepřislušnosti, a místo toho konstruovat výjimky z jednoznačného a striktního litispendenčního pravidla.²⁴⁹ Od jednoznačného textu tohoto pravidla není podle Soudního dvora důvod se odchýlovat ani ve světle zdržovacích taktik některých subjektů, které záměrně podají deklaratorní žalobu na určení, že neporušily svou povinnost, u soudů, které jsou známy pomalým justičním systémem.²⁵⁰ Soudní dvůr dokonce odmítl připustit výjimku alespoň pro případy, kdy řízení u prvního soudu trvá nepřiměřeně dlouho, protože (tehdy ještě) Bruselská úmluva takovou výjimku nepředpokládá a narušila by se tím vzájemná důvěra mezi soudními systémy členských států.²⁵¹

Důsledkem tohoto přístupu, kdy Soudní dvůr upřednostnil „logiku před důsledky, teorii před praxí“,²⁵² je skutečnost, že vypočítavé strany skutečně v mezinárodních sporech zahajují řízení

---

²⁴² Srov. oddíl 1.13

²⁴³ Rozsudek ze dne 24. 6. 1981, *Elefanten Schuh*, 150/80, Recueil, s. 1671.

²⁴⁴ Srov. *Elefanten Schuh*, bod 10; rozsudek ze dne 7. 3. 1985, *Spitzley*, 48/84, Recueil, s. 787, body 24 a 25.

²⁴⁵ Srov. oddíl 1.13.1.

²⁴⁶ Srov. *Bříza 2009*.

²⁴⁷ Vedle mého článku citovaného v předchozí poznámce lze odkázat např. na *Pauknerová 2008*, s. 158 a díla tam citovaná v pozn. č. 80; komentář případu od *R. Fentimana* v (2005) *Common Market Law Review*, Vol. 42, Issue 1, s. 241 an.; *Hartley, T.*, *The European Union and the Systematic Dismantling of the Common Law of Conflict of Laws*. (2005) *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 54, Issue 4, s. 813 an.; *Steinle/Vasiliades 2010*, s. 569 an.

²⁴⁸ Srov. čl. 27, zejména odst. 1.

²⁴⁹ Srov. *Gasser*, odst. 47-53.

²⁵⁰ Srov. *Gasser*, bod 53.

²⁵¹ Srov. *Gasser*, bod 71.

²⁵² *Fentiman, R.*, op. cit. sub 247, s. 251.

u pomalých soudů, např. v Itálii, ale i Belgii,²⁵³ kde i pouhé rozhodnutí o jejich (ne)příslušnosti může zabrat dlouhé měsíce, ale i roky.²⁵⁴ V praxi to pak vede k tomu, že druhá strana je nucena uzavřít raději smír, než by čekala roky na vymožení svého nároku. Bohužel, tyto problémy nejsou jen teoretického rázu, ale jsou realitou mezinárodního obchodu, zejména v některých oblastech.²⁵⁵ Naštěstí si to uvědomila i Komise a členské státy a právě problém italského torpéda je jedním z hlavních, který by měl být vyřešen revizí Nařízení.²⁵⁶

1.12. Sankce za porušení platného ujednání o volbě soudu podle čl. 23 Nařízení

V souvislosti s případem *Gasser* logicky vyvstává otázka, jaký dává nařízení prostor pro postihy, které by byly spojeny s porušením platného ujednání o volbě soudu. Zdá se, že možnosti jsou v tomto směru poměrně omezené, když porušení jurisdikční dohody není podle Nařízení důvodem pro neuznání rozsudku, judikatura Soudního dvora zapovídá využití tzv. *anti-suit injunctions* a s otázkou je spojena i přípustnost náhrady škody či smluvní pokuty za porušení jurisdikční doložky. Jak uvidíme dále, přinejmenším v rámci EU bude v těchto situacích nutno postupovat případ od případu a zejména zohlednit postup soudu, v jehož prospěch byla jurisdikční doložka porušena.²⁵⁷

1.12.1 Sankce v případech vztahujících se k soudům v EU

V tomto oddíle se budeme zabývat možností sankcí v případech, kdy jedna ze stran poruší jurisdikční dohodu u soudu EU, tj. kdy zahájí řízení u jiného soudu EU než je ten určený v jurisdikční doložce. Právě tyto případy primárně spadají do působnosti Nařízení.

1.12.1.1 Neuznání rozhodnutí vydaného v rozporu s volbou soudu

Nařízení neumožňuje odmítnout uznání rozsudku soudu jiného členského státu EU z důvodu, že bylo vydáno soudem, který nerespektoval jurisdikční dohodu. Toto plyne ze skutečnosti, že porušení čl. 23 není obsaženo ve výčtu jurisdikčních ustanovení, jejichž nedodržení lze postihnout sankcí neuznání.²⁵⁸ Nařízení přitom výslovně stanoví, že mimo tyto případy nesmí být v rámci procesu uznání rozsudku soudu jiného členského státu jeho příslušnost přezkoumávána a otázku příslušnosti nelze přezkoumávat ani pod rouškou výhrady veřejného pořádku ve smyslu čl. 34 odst. 1 Nařízení.²⁵⁹

1.12.1.2 *Anti-suit injunctions*

„*Anti-suit injunction*“²⁶⁰ je nástroj, který je používán zejména v zemích common law. Jedná se o soudní příkaz, kterým soud zakáže, zpravidla pod hrozbou pokuty či jiných sankcí, aby účastník řízení zahájil nebo pokračoval v řízení u jiného soudu. *Anti-suit injunction* se často vydávají právě za účelem zabránění porušení jurisdikční nebo arbitrážní doložky.²⁶¹ *Anti-suit injunction* může mít tedy preventivní charakter, kdy se účastníkovi brání v tom, aby vedl či zahájil řízení u soudu, který nebyl

---

²⁵³ Z rozhovoru s jedním renomovaným belgickým advokátem jsem se dozvěděl, že u některých žalob podaných u vytížených bruselských soudů v r. 2011 byla nařízena ústní jednání na rok 2017 (*sic*).

²⁵⁴ Trevor Hartley uvádí extrémní příklad italského soudu, kterému to trvalo deset let. Srov. *Hartley, T.*, op. cit. sub 247, s. 816-817.

²⁵⁵ Srov. *Heidelberská zpráva*, odst. 424-430.

²⁵⁶ Srov. oddíl 3.2.2.

²⁵⁷ K podrobné diskusi těchto otázek srov. *Bříza 2009*, zejména s. 549-553.

²⁵⁸ Srov. čl. 35 odst. 1.

²⁵⁹ Srov. čl. 35 odst. 3. Podrobněji srov. *Briggs 2008*, s. 362-363.

²⁶⁰ Není mi znám dostatečně vhodný český název, proto podobně jako překladatelé Soudního dvora (srov. překlad judikátu *Allianz*) používám originální anglický výraz.

²⁶¹ Institut *anti-suit injunction* je natolik komplexní, že mu byla věnována podrobná více než třisetstránková monografie, na niž tímto odkazuji pro bližší výklad tohoto pojmu – srov. *Raphael, T.* *The Anti-suit Injunction*. Oxford University Press, 2008.

určen v jurisdikční dohodě. Ani *anti-suit injunction* však nelze ve vztahu k soudům v jiných státech EU využít. Jednak je zde výše zmiňovaný judikát *Gasser*, v jehož důsledku po zahájení řízení u soudu v EU nemohou jiné soudy v dané věci konat, dokud první soud nerozhodne o své (ne) příslušnosti. Za druhé vydávání *anti-suit injunction* ve vztahu k jiným soudům EU zapovídá judikát ve věci *Turner*, kde Soudní dvůr uvedl, že by tím byla porušena vzájemná důvěra mezi soudy EU.²⁶² Tento názor byl SDEU potvrzen i ve věci *Allianz*.²⁶³

1.12.1.3 Náhrada škody

Dovolání se náhrady škody vůči straně, která porušila jurisdikční dohodu tím, že zahájila řízení u jiného než zvoleného soudu, je problematické, alespoň tedy v případech, které se vztahují k soudům EU. Dle mého názoru tuto možnost můžeme vyloučit v případech, kdy jiný než zvolený soud dojde k závěru, že je v dané věci příslušný – zpravidla tomu bude proto, že dojde k závěru, že jurisdikční dohoda je neplatná. Dovolávat se v takovém případě u jiného soudu náhrady škody za porušení jurisdikční dohody by totiž bylo nepochybně porušením principu vzájemné důvěry mezi soudy EU (ve smyslu judikátů *Gasser*, *Turner* nebo *Allianz*), neboť strana by měla platit náhradu škody za to, že se obrátila na jiný soud EU, třebaže onen soud takové jednání schválil, když jurisdikční dohodu shledal neplatnou.²⁶⁴

Teoreticky by bylo možné uvažovat o náhradě škody v případě, kdy se sám soud, u něhož jedna ze stran zahájila řízení v rozporu s jurisdikční doložkou, prohlásil za nepřísušný a uznal tak platnost jurisdikční dohody. V takovém případě by jiný soud přiznáním náhrady škody jen došel ke stejnému závěru ohledně porušení jurisdikční dohody a vzájemná důvěra mezi soudy EU by tak jeho rozhodnutím mohla být jen těžko narušena.²⁶⁵ Jak však uvádí profesor Briggs, je zde otázka, zda nárok na náhradu škody nebude čelit překážce věci rozhodnuté ve smyslu čl. 34 Nařízení, pokud soud, který odmítl svou příslušnost (ve světle jurisdikční dohody), rozhodl o nákladech řízení. Rozhodnutí o nákladech řízení by mohlo být považováno za rozhodnutí ve stejné věci jako je rozhodnutí o náhradě škody za porušení jurisdikční dohody. Zde bude záležet primárně na tom, jak bude rozhodnutí o nákladech řízení formulováno, ale vzhledem k tomu, že SDEU vykládá pojem „stejně věci“ pro účely překážky věci rozhodnuté (či *lispendence*) poměrně široce, je zde značné riziko, že by rozhodnutí o nákladech bránilo žalobě na náhradu škody.²⁶⁶ Ve státech kontinentálního systému se navíc přidává problém s tím, že jurisdikční doložka je často chápána jako procesní dohoda²⁶⁷ nebo alespoň dohoda s procesním účelem, jak uznal i SDEU,²⁶⁸ a vnitrostátní soudy mohou dojít k závěru, že jejím prostřednictvím nebylo založeno žádné subjektivní substantivní právo, (pouze) jehož porušení by zakládalo nárok na náhradu škody. Ostatně i v zemích *common law* jsou vznášeny pochybnosti o přípustnosti tohoto nároku,²⁶⁹ jakkoliv jsou známa rozhodnutí (nikoliv však ve vztahu k jiným

---

²⁶² Srov. rozsudek ze dne 27. 4. 2004, *Turner*, C-159/02, Recueil, s. I-3565, bod 24.

²⁶³ Rozsudek ze dne 10. 2. 2009, *Allianz (Riunione Adriatica di Sicurtà)*, C-185/07, Sb. rozh., s. I-663. V této věci SDEU zakázal i vydávání *anti-suit injunction* na podporu rozhodčích doložek, pokud jeho cílem bylo odradit účastníka od zahájení či vedení řízení u jiného soudu EU.

²⁶⁴ Srov. *Turner*, bod 28; srov. Bříza 2009, s. 549-550; *Fentiman, R.*, *Parallel Proceedings and Jurisdiction Agreements in Europe*. In: *de Vareilles-Sommières, P. (ed.) Forum Shopping in the European Judicial Area*. Oxford: Hart Publishing, 2007; s. 44.

²⁶⁵ Srov. Bříza 2009, s. 550.

²⁶⁶ Srov. Bříza 2009, s. 550-551; srov. též *Briggs 2008*, s. 333.

²⁶⁷ Srov. např. *Heidelberská zpráva*, odst. 377; *Nygh 1999*, s. 81-82. Srov. *Steinle/Vasiliades 2010*, s. 576-78, kteří citují judikaturu německého Spolkového soudního dvora podpořené většinovým stanoviskem německé doktríny, že jurisdikční dohoda je procesní institut nezakládající hmotná práva – ani tam však tento názor není přijímán bezvýhradně a nesouhlasí s ním ani sami autoři onoho článku.

²⁶⁸ Srov. *Benincasa*, bod 25.

²⁶⁹ *Knight, C.*, *The Damage of Damages: Agreements on Jurisdiction and Choice of Law*. (2008) *Journal of Private International Law*, Vol. 4, No. 3, s. 501 an.

soudům EU, pouze mimo EU),²⁷⁰ kdy byl takový nárok přiznán. Na druhou stranu nárok na náhradu škody v této situaci (opět však zatím jen ve vztahu k soudům mimo EU) přiznal již dvakrát španělský nejvyšší soud (Tribunale di supremo), přičemž odmítl rozsudky nižších instancí bránící tomuto nároku na základě procesního charakteru jurisdikční doložky a přiznal jí hmotněprávní povahu.²⁷¹ Bude zajímavé sledovat, zda se tím nechají inspirovat i další kontinentální soudy a zda se podobnou otázkou nebude muset dříve nebo později zabývat i SDEU.²⁷²

1.12.1.4 Smluvní pokuta

Již dříve jsem v odborném tisku vyslovil názor, že porušení jurisdikční dohody by mohlo být bráněno sjednáním smluvní pokuty.²⁷³ Ze stejných důvodů jako nárok na náhradu škody by její uplatnění bylo vyloučeno v případě, kdy by soud EU, u něhož by byla podána žaloba v rozporu s doložkou, došel k názoru, že jurisdikční doložka je neplatná – kdyby jiný soud EU přiznal smluvní pokutu za porušení takové doložky, postupoval by v rozporu s logikou judikátu *Turner*. Avšak smluvní pokuta by měla větší naději na úspěch v situacích, kdy by se první soud prohlásil za nepřislušný, neboť jeho rozhodnutí o nákladech řízení je jen těžko možno považovat za stejnou věc jako rozhodnutí o smluvní pokutě – smluvní pokuta se může od skutečných nákladů (škody) lišit, na rozdíl od náhrady škody se jedná o zajišťovací institut apod. Jedinou překážkou pro přiznání smluvní pokuty v těchto situacích by tak mohla být její procesní povaha. Jak jsme však viděli výše, ne všechny soudy sdílejí názor o procesní povaze jurisdikční dohody a skutečnost, že tato dohoda, slovy SDEU, „slouží procesnímu účelu,“ ještě neznamená, že má (čistě a jen) procesněprávní charakter a nemůže být pro ni sjednána smluvní pokuta.

Jsem pevně přesvědčen, že podle českého práva je možné sjednat smluvní pokutu pro porušení jurisdikční dohody. Jakkoliv připouštím, že tato dohoda má „procesní účinky“²⁷⁴ a je oddělitelná od zbytku smlouvy,²⁷⁵ stále se jedná o soukromoprávní ujednání²⁷⁶ zpravidla obsažené ve smlouvě, které zakládá stranám práva a povinnosti, je sjednávána v kontextu ostatních ustanovení této smlouvy a často je volba soudu (stejně jako volba práva) součástí i kompromisů při hledání dohody na celkové podobě smlouvy.²⁷⁷ Mimo formalistických argumentů založených na přežitém striktním oddělování hmotného a procesního práva,²⁷⁸ nevidím důvod, proč by nemohlo být ujednání o volbě soudu formulováno jako každá jiná smluvní povinnost a za jeho porušení byla sjednána smluvní pokuta.

---

²⁷⁰ *Donohue v Armco Inc* [2002] 1 Lloyd's Rep 425 (HL); *Union Discount Co v Zoller* [2002] 1 WLR 1517. K dalším příkladům z Anglie a také z jiných jurisdikcí srov. *Takahashi, K., Damages for Breach of a Choice-of-Court Agreement*. (2008) *Yearbook of Private International Law*, Vol. X, s. 63-66.

²⁷¹ Zásadní je zejména jeho druhé rozhodnutí z 12. 1. 2009 [STS, (Sala de lo Civil, Sección 1ª), RJ 2009/544], kde se podrobně vypořádá s argumenty proti nároku na náhradu škody v těchto případech. Komentář tohoto rozhodnutí se objevil na *Conflict of Laws.net: Requejo, M., On the Value of Choice of Forum and Choice of Law Clauses in Spain*. Článek z 24. dubna 2009 dostupný na <http://conflictoflaws.net/2009/on-the-value-of-choice-of-forum-and-choice-of-law-clauses-in-spain/>. Podrobnější komentář v angličtině nabídl *Alvarez, S., The Spanish Tribunal Supremo grants damages for breach of a Choice-of-Court agreement*. In: *IPRax 2009*, s. 529 an.

²⁷² Pro velice podrobnou diskusi všemožných aspektů problematiky náhrady škody za porušení jurisdikční dohody srov. zejména články *Takahashi, K., op. cit. sub 270, s. 57 an.*, a *Takahashi, K., Damages for Breach of a Choice-of-Court Agreement: Remaining Issues*. (2009) *Yearbook of Private International Law*, Vol. XI, s. 73 an.

²⁷³ Srov. *Bříza 2009*, s. 552.

²⁷⁴ Srov. *Kučera/Tichý 1989*, s. 223.

²⁷⁵ Srov. § 267 odst. 3 ObchZ.

²⁷⁶ Srov. *Nygh 1999*, s. 83-84, který připouští procesní rysy jurisdikční doložky, ale to podle něj nic nemění na tom, že je to stále i smluvní ujednání, pro jehož platnost lze zvolit rozhodné právo.

²⁷⁷ Mám v tomto směru i praktické zkušenosti s tím, že jedna strana se spokojila s volbou pro ni méně výhodného soudu, bylo-li jí vyhověno v jiné substantivní otázce výsledné smlouvy.

²⁷⁸ Problematičnost a umělost vytváření nepropustných hranic mezi hmotněprávním a procesněprávním je krásně odhalena v komparativních pracích ukazujících, že stejné instituty, které se v jedné zemi považují za hmotněprávní, v jiné považují za procesněprávní – srov. např. *Chase/Hershkoff 2007*.

Vzhledem k oddělitelnosti jurisdikční doložky od zbytku smlouvy by se režim smluvní pokuty musel logicky řídit stejným právním řádem jako sama doložka. Pokud bych měl dát mému názoru teoreticko-právní fundament, konstruoval bych jurisdikční dohodu jako ujednání smíšené povahy, mající hmotněprávní i procesněprávní účinky. Přiznám se však, že teoreticko-právní kvalifikace je z mého pohledu podružná, neboť by se měla přizpůsobit potřebám praxe a spravedlivému uspořádání smluvního vztahu. Pokud jedna ze stran smlouvy vědomě porušuje ujednání o volbě soudu, jež předtím svobodně sjednala, je zjevně nespravedlivé odejmout druhé straně možnost stíhat porušení tohoto ujednání stejnými prostředky, jaké má k dispozici pro kterékoliv jiné ustanovení téže smlouvy, a to jen na základě uměle vytvářené dichotomie procesu a hmoty.

1.12.2 Sankce v případech vztahujících se k soudům mimo EU

Nařízení Brusel I a judikatura vztahující se k principu vzájemné důvěry mezi soudy EU se uplatní pouze v rámci EU, tedy čistě jen ve vztahu mezi unijními soudy. Uznání či neuznání rozsudku vydaného v rozporu s jurisdikční dohodou sjednanou podle čl. 23 Nařízení soudem mimo EU se tak bude (samozřejmě za předpokladu, že se neuplatní některá mezinárodní smlouva)²⁷⁹ řídit vnitrostátním právem soudu, kde bude o uznání žádáno. Taktéž přípustnost *anti-suit injunctions* ve vztahu k soudům mimo EU bude otázkou čistě práva státu soudu. Stejně tak úvahám o náhradě škody či smluvní pokutě nebude bránit judikatura SDEU, ale pouze případné vnitrostátní námitky vycházející procesní povahy jurisdikční dohody či jiných podobných úvah.

1.13. „Volba soudu“ podřízením se jurisdikci podle čl. 24

Podřízení se jurisdikci ve smyslu čl. 24 je implicitní variantou volby soudu. Na rozdíl od „výslovné“ varianty jurisdikční dohody podle čl. 23 dochází k podřízení se jurisdikci až po zahájení řízení u soudu, a to jedním žalovaného spočívajícího v tom, že proti příslušnosti daného soudu nic nenamítá. Z toho se dovozuje konkludentní dohoda žalobce a žalovaného o příslušnosti soudu, u kterého byla podána žaloba. Konkrétně zní text čl. 24 Nařízení, upravující tento institut, takto:

„Není-li soud jednoho členského státu příslušný již podle jiných ustanovení tohoto nařízení, stane se příslušným, jestliže se žalovaný řízení před tímto soudem účastní. To neplatí, pokud se žalovaný účastní proto, aby namítal nepřislušnost soudu, nebo je-li jiný soud podle článku 22 výlučně příslušný.“

Čl. 24 tedy zakládá mezinárodní příslušnost na základě pouhé účasti žalovaného na řízení před určitým soudem v případě, kdy žalovaný nenamítá nepřislušnost tohoto soudu, jemuž byla věc předložena, a obhájí se ve věci samé, takže není třeba zjišťovat, zda byla mezi stranami uzavřena dohoda. Vzhledem k tomu, že se jedná o koncept českému procesnímu právu před účinností Nařízení neznámý,²⁸⁰ měli by mu soudci i praktici věnovat zvýšenou pozornost, zvláště když podřízení se jurisdikci má přednost i před jurisdikční dohodou.

1.13.1 Vymezení působnosti čl. 24 a jeho základní rysy

Jak uvedl SDEU ve věci *Bilas*, ustanovení čl. 24 se v zásadě „použije i na případy, ve kterých byl spor soudu předložen, aniž byla dodržena ustanovení [Nařízení], a znamená, že účast žalovaného na řízení může být považována za konkludentní souhlas s příslušností soudu, jemuž byl spor předložen, a tedy za ujednání o jeho příslušnosti.“²⁸¹ Jak uvidíme dále, jedinou výslovnou výjimkou z tohoto

---

²⁷⁹ Srov. kapitolu III.B.

²⁸⁰ Samozřejmě neznámý co do způsobu založení pravomoci (mezinárodní příslušnosti), jinak ve vztahu k místní příslušnosti obsahuje do jisté míry podobnou úpravu § 105 odst. 1 OSŘ, dle něhož lze zhojit nedostatek místní příslušnosti, jestliže je žalovaný nenamítá v prvním úkonu, který mu podle procesních předpisů přísluší.

²⁸¹ Srov. rozsudek ze dne 20. 5. 2010, *ČPP Vienna Insurance Group proti Michalu Bilasovi*, C-111/09, Sb. rozh., s. I-4545, bod 21.

pravidla je čl. 22, tj. podřízení se jurisdikci není možné v případech, kdy by tím byla porušena výlučná příslušnost jiného soudu v EU.

V praxi to znamená, že mimo případy výlučné příslušnosti soud musí po obdržení žaloby tuto vždy nejdříve poslat žalovanému, aby se k ní vyjádřil a až na základě toho může soud rozhodnout o své (ne)příslušnosti. České soudy tak na rozdíl od dřívější úpravy nebudou moci ve věcech spadajících do působnosti Nařízení rozhodnout o své pravomoci ihned po zahájení řízení, ale budou muset vyčkat vyjádření žalovaného.²⁸² Až pokud se žalovaný nevyjádří, přezkoumají svou příslušnost podle čl. 26 odst. 1 Nařízení.

Jak plyne z textu čl. 24, zakládá se jím příslušnost soudu jinak nepříslušného (samozřejmě musí jít o soud, který je vázán Nařízením, tj. soud v EU). Příslušnost se zakládá tím, že se žalovaný účastní jednání. „Účastí žalovaného“ se nemá na mysli pasivní účastenství, ale skutečnost, že se žalobě věcně brání, aniž by (zároveň) namítal nedostatek mezinárodní příslušnosti. Jestliže se žalovaný vůbec nevyjádří, nemůže být příslušnost podle čl. 24 založena.

Příslušnost soudu není podle čl. 24 založena, jestliže žalovaný namítne jeho nepříslušnost. Není přitom rozhodné, zda se přitom vyjádří i ve věci či nikoliv.²⁸³ Důležité je, aby námitku nepříslušnosti vznesl nejpozději při svém prvním úkonu ve věci samé (první „obraně“).²⁸⁴ Co se rozumí prvním vyjádřením ve věci samé, to Soudní dvůr ponechává na vnitrostátním procesním právu.²⁸⁵ Podstatné je, že tuto námitku nelze platně učinit *poté*, co bylo učiněno podání považované za první vyjádření ve věci samé.²⁸⁶ *Heidelberská zpráva* zmiňuje, že některé nizozemské soudy vyžadují, aby žalovaný námitku odůvodnil, tj. uvedl argumenty, proč nepříslušnost namítá, zatímco jiné soudy takový požadavek neuplatňují.²⁸⁷ Domnívám se, že požadavek na odůvodnění námítky nepříslušnosti jde zřejmě nad rámec textu i logiky Nařízení. Pokud k tomu, aby soud obligatorně přezkoumal svou příslušnost, stačí i to, že se žalovaný nevyjádří vůbec,²⁸⁸ tím spíše musí stačit i jeho výslovná námitka, a to i když ji nijak neodůvodní. Zároveň podle mého názoru není možné zkoumat, zda žalovaný namítá (jen) místní nepříslušnost a nikoliv mezinárodní – v těchto situacích, kdy se žalovaný dostane před soud, který by podle ostatních pravidel Nařízení neměl být vůbec příslušný, musí stačit jakýkoliv jeho nesouhlas s příslušností tohoto soudu. Rozlišovat, zda náhodou žalovaný jen nezpochybnil místní příslušnost dotčeného soudu a dovozovat z toho alespoň založení mezinárodní příslušnosti daného státu považuji za výklad ignorující realitu praxe i text čl. 24.²⁸⁹ Žalovaný se ne vždy musí přesně vyjádřit, pokud jde o důvody svého nesouhlasu, takže by pro účely použití čl. 24 neměl být „chytán“ na takových nuancích jako je přesná specifikace příslušnosti, kterou zpochybňuje. Navíc čl. 24 mluví

---

²⁸² Srov. *Pauknerová 2008*, s. 156; *Simon 2009*, s. 2966. Srov. právní větu z usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2008, sp. zn. 29 Nd 336/2007 (R 14/2009): „V režimu Nařízení Rady (ES) číslo 44/2001 ze dne 22. 12. 2000, o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech platí, že soud nemůže (s výjimkou věcí uvedených v článku 22 nařízení) přezkoumávat svoji mezinárodní příslušnost (pravomoc) a místní příslušnost dříve, než doručí žalobu žalovanému a umožní mu, aby se k ní vyjádřil. Příslušnost procesního soudu totiž může být založena postupem podle článku 24 nařízení, tj. tím, že se žalovaný vyjádří k žalobě, aniž by nejpozději současně s tímto vyjádřením vznesl námitku nedostatku příslušnosti procesního soudu.“

²⁸³ Srov. *Elefanten Schuh*, bod 14.

²⁸⁴ Srov. *Elefanten Schuh*, bod 15.

²⁸⁵ Srov. *Elefanten Schuh*, bod 16.

²⁸⁶ Srov. *Elefanten Schuh*, bod 16.

²⁸⁷ Srov. *Heidelberská zpráva*, odst. 401.

²⁸⁸ Srov. čl. 26 odst. 1.

²⁸⁹ Z toho důvodu jednoznačně odmítám tvrzení v *Magnus/Mankowski 2007*, s. 440, že když žalovaný namítne jen místní nepříslušnost, že tím vyjadřuje vůli, že se chce (*sic!*) soudit na území daného státu. Z mých zkušeností bude mnohem pravděpodobněji taková námitka spíše znamenat, že se nechce soudit u daného soudu bez toho, že předpokládal, že nedostatečná kvalifikace námítky nepříslušnosti jakožto nepříslušnosti mezinárodní jej může podrobit jurisdikci daného státu, když čl. 24 nic takového nenaznačuje.

o založení příslušnosti jen daného konkrétního soudu, což je další důvod, proč by odmítnutí této příslušnosti nemělo mít žádné jurisdikční účinky vůči jiným soudům (ať pozitivní či negativní).

K podřízení se jurisdikci ve smyslu čl. 24 Nařízení může dojít i v případě vzájemné žaloby, a to tak, že žalovaný uplatní v rámci již zahájeného řízení vzájemnou žalobu, k níž by měl být příslušný jiný soud,²⁹⁰ a žalobce se vůči ní brání věcně, aniž by namítal nepřislušnost soudu pro projednání vzájemné žaloby; obdobně to platí pro případy zápočtu.²⁹¹

1.13.2 Vztahuje se článek 24 i na žalovaného s bydlištěm mimo EU?

Zásadní otázkou, na kterou existují různé názory je, zda se čl. 24 vztahuje i na žalované s bydlištěm mimo EU.²⁹² Zastánci kladné odpovědi argumentují zejména judikátem SDEU ve věci *Group Josi*.²⁹³ Zde Soudní dvůr uvedl, že bydliště žalovaného není pro účely aplikace tehdejšího čl. 18 Bruselské úmluvy relevantní.²⁹⁴ I když to Soudní dvůr poznamenal víceméně jako *obiter* a bez bližší argumentace, uznávám, že tento judikát nelze brát na lehkou váhu. Nicméně tento judikát byl vynesena ještě předtím, než byla Bruselská úmluva nahrazena Nařízením. A Nařízení v čl. 4 odst. 1 výslovně stanoví, že: „*Nemá-li žalovaný bydliště na území některého členského státu, určuje se příslušnost soudů každého členského státu podle jeho vlastních právních předpisů, s výhradou článků 22 a 23.*“ Unijní zákonodárce oproti Bruselské úmluvě rozšířil do výčtu výjimek čl. 23 (Bruselská úmluva původně uváděla jen čl. 16 [dnešní čl. 22]), ale přitom do něj nezahrnul čl. 24, a to navzdory existenci judikátu *Group Josi*. Z toho lze podle mne dovozovat, že se unijní zákonodárce s tímto rozsudkem neztotožnil a aplikaci čl. 24 Nařízení omezil jen na žalované s bydlištěm na území EU. Navíc otázkou působnosti čl. 24 se zabývala i pracovní skupina k Luganské úmluvě II, a i ta došla k závěru, že čl. 24 vyžaduje ke své aplikaci bydliště žalovaného na území EU, neboť „*pokud by bydliště žalovaného nemuselo být ve státě vázaném [Luganskou úmluvou II], mohlo by mít implicitní ujednání o příslušnosti širší oblast působnosti než výslovné ujednání [dle čl. 23], které vyžaduje, aby alespoň jedna ze stran měla bydliště v takovém státě.*“²⁹⁵ Ostatně podporu pro omezení čl. 24 jen na žalované s bydlištěm na území EU najdeme i v *Jenardově zprávě*.²⁹⁶ Konečně, vzhledem k tomu, že čl. 24 lze použít i na založení příslušnosti i vůči spotřebitelům a jiným slabším stranám,²⁹⁷ nedovedu si dost dobře představit, že skutečně bylo úmyslem unijního zákonodárce dostat před unijní soudy i zcela nevědomé spotřebitele či zaměstnance bez vztahu k EU, od nichž přitom nelze očekávat, že by bez upozornění byli tak sofistikovaní, aby vznášeli při prvním úkonu ve věci námitku nepřislušnosti. Přesto uznávám, že působnost čl. 24 není jednoznačně vyřešenou otázkou a konečné slovo by opět bylo na SDEU či unijním zákonodárci. A vzhledem k tomu, že v rámci revize Nařízení navrhuje

---

²⁹⁰ Zpravidla by tomu tak bylo v případě existence jurisdikční doložky pro vztah pokrytý vzájemnou žalobou, ale mohou to být i případy, kdy nejsou splněny podmínky čl. 6 odst. 3 Nařízení pro projednání vzájemné žaloby u stejného soudu (musí se týkat stejné smlouvy nebo skutečnosti jako původní žaloba).

²⁹¹ Srov. rozsudek ze dne 7. 3. 1985, *Spitzley*, 48/84, Recueil, s. 787, body 18-19. Srov. *Pauknerová 2008*, s. 156.

²⁹² Mezi těmi, kdo pledují pro širokou působnost čl. 24 jsou např. Simon 2009, s. 2965, *Magnus/Mankowski 2007*, s. 448 a díla tam citovaná v pozn. č. 33, *Hill/Chong 2010*, kteří, na s. 107 v pozn. č. 103, citují i některá rozhodnutí nizozemských soudů; jednoznačně opačný názor (aplikace jen na osoby s bydlištěm v EU) má např. *Cheshire, North & Fawcett 2008*, s. 297, díla citovaná v *Magnus/Mankowski 2007*, s. 447, pozn. č. 31, a podle *Heidelberské zprávy*, odst. 400, i rakouské soudy.

²⁹³ Rozsudek ze dne 13. 7. 2000, *Group Josi*, C-412/98, Recueil, s. I-5925; ke stejnému závěru již dříve došel i GA Darmon ve věci C-318/93, bod 15 (následný rozsudek ze dne 15. 9. 1994, *Brenner and Noller v. Dean Witter Reynolds*, C-318/93, Recueil, s. I-4275).

²⁹⁴ Srov. *Group Josi*, body 44-45.

²⁹⁵ Srov. *Pocarova zpráva*, odst. 110.

²⁹⁶ Srov. *Jenardova zpráva*, s. 38.

²⁹⁷ Srov. oddíl 1.13.3.

Komise jeho univerzální působnost, tj. i vůči žalovaným s bydlištěm mimo EU,²⁹⁸ zdá se, že přinejmenším do budoucna se bude čl. 24 vztahovat i žalované s bydlištěm mimo Unii.

1.13.3 Vztah čl. 24 k ostatním ustanovením Nařízení

Jak plyne z textu čl. 24, jediným jurisdikčním ustanovením Nařízení, které má před ním přednost je čl. 22, tj. podrobení se jurisdikci se neuplatní v případech výlučné příslušnosti. Již výše jsme také rozebrali judikaturu SDEU, která vede k závěru, že čl. 24 má přednost i před čl. 23.

Až do rozhodnutí o předběžné otázce ve věci *Bilas*, kterou podal Okresní soud v Chebu, nebylo zřejmé, zda má čl. 24 přednost i před jurisdikčními ustanoveními určenými k ochraně slabších smluvních stran. Soudní dvůr však opět zdůraznil text Nařízení, který za jedinou výjimku uvádí čl. 22 a tuto výjimku nelze podle SDEU rozšiřovat na další případy.²⁹⁹ Soudní příslušnost na ochranu slabších stran nelze slabší straně nutit, takže rozhodne-li se taková strana vědomě účastnit řízení, bude příslušnost dle čl. 24 založena.³⁰⁰ Soud přitom není povinen slabší stranu o následcích její účasti na řízení poučit, ale *může* se ujistit, že si je žalovaný plně vědom důsledků svého souhlasu s účastí na řízení.³⁰¹

2. VOLBA SOUDU NEUPRAVENÁ NAŘÍZENÍM BRUSEL I ANI MEZINÁRODNÍMI SMLOUVAMI

Z výše učiněného pojednání vyplývá, že se nařízení Brusel I vztahuje jen na jurisdikční dohody ve prospěch soudů EU. Bez ohledu na to, zda v případech, kdy má žalovaný bydliště na území EU, bude mít čl. 2 Nařízení přednost před jurisdikční dohodou ve prospěch soudu třetího státu či nikoliv,³⁰² vždy zde budou situace, na něž se Nařízení ve své současné podobě určitě neuplatní. S výjimkou případů výlučné příslušnosti podle čl. 22 to budou zcela jistě situace, kdy volba soudu bude směřovat ve prospěch třetího státu a žalovaný nebude mít bydliště na území třetího státu. Také v případech volby soudu v EU, kdy mají obě strany bydliště mimo EU, má Nařízení jen omezený účinek.³⁰³ Přinejmenším pro všechny tyto situace bude muset soud v EU použít své vnitrostátní právo (včetně pravidel mezinárodního práva soukromého), aby posoudil platnost jurisdikční dohody ve prospěch třetího státu. To samozřejmě za předpokladu, že zde není mezinárodní smlouva, která by se na danou situaci vztahovala.³⁰⁴

Tato práce se samozřejmě nebude pouštět do rozboru úpravy 27 členských států; v tomto smyslu odkazují na příslušnou literaturu.³⁰⁵ Podíváme se však alespoň na úpravu platnou v České republice a na řešení, které je obsaženo v novém ZMPS. Je nicméně třeba dodat, že vzhledem k tomu, že navrhovaná revize Nařízení by se měla vztahovat na veškeré určení příslušnosti soudu členských států, a to bez ohledu na to, zda účastníci řízení budou mít bydliště na území EU či nikoliv, je dost dobře možné, že následující pasáž se brzy stane jen historickým exkursem.

---

²⁹⁸ Srov. oddíl 3.1.

²⁹⁹ Srov. *Bilas*, bod 23-24.

³⁰⁰ Srov. *Bilas*, bod 30.

³⁰¹ Srov. *Bilas*, bod 32. Srov. také komentář případu od P. Simona – *Simon, P.*, Evropský soudní dvůr: Prolomení pravidel obligatorní příslušnosti v nařízení Brusel I. Právní rozhledy, 2010, č. 17.

³⁰² Srov. diskusi výše v oddíle 1.2.3.2.

³⁰³ Srov. výše oddíl 1.2.2.2.

³⁰⁴ Srov. kapitolu III.B.

³⁰⁵ Srov. národní zprávy k tzv. zbytkové příslušnosti (residual jurisdiction), které jsou v elektronické verzi dostupné na http://ec.europa.eu/civiljustice/news/whatsnew_en.htm. Srov. též *Nuytova zpráva*, s. 73-76. Srov. obecně též *Bělohávek, A.* Mezinárodní právo soukromé evropských zemí. Praha : C.H.Beck, 2010. Obecně se dá říci, že všechny členské státy v zásadě respektují a vynucují jurisdikční dohody ve prospěch třetích států.

2.1. Vnitrostátní úprava podle práva České republiky

2.1.1 ZMPS

Úprava jurisdikčních dohod, relevantní pro mezinárodní obchod, je upravena v § 37 odst. 2 a 3 ZMPS, které znějí:

„(2) *Pravomoc českých soudů v majetkových sporech může být založena také písemnou úmluvou stran.*

Věcnou příslušnost českých soudů nelze však takovou úmluvou měnit.

(3) *Česká organizace může pro majetkové spory písemně ujednat i příslušnost cizozemského soudu.“*

Úprava v odst. 2, tedy založení pravomoci českých soudů, se použije jen tehdy, kdy obě strany jurisdikční dohody budou mít bydliště mimo EU; půjde o režim čl. 23 odst. 3.³⁰⁶ Podobně jako v případě Nařízení nelze měnit věcnou příslušnost českých soudů a též budou-li určeny jako příslušné jen české soudy obecně, bude se místně příslušný soud určovat stejně jako v režimu Nařízení.³⁰⁷ České právo nijak nebrání tomu, aby si český soud zvolily strany bez jakéhokoliv vztahu k České republice, je tedy teoreticky možné, aby příslušnost českého soudu pro svůj majetkový spor s mezinárodním prvkem založili např. aljašský lovec a rybář z kanadské provincie Alberta. Jak jsme už naznačili výše, česká doktrína dovozuje, že platnost jurisdikční doložky se posuzuje podle *legis fori* a není možné pro ni zvolit jiné právo.³⁰⁸ Tento názor se evidentně opírá o čistě procesní chápání jurisdikční dohody. Osobně se domnívám z důvodů, které jsem už naznačil výše,³⁰⁹ že jurisdikční dohodě by měly být přiznány i substantivní účinky, a že v zájmu principu smluvní autonomie by zvláště v mezinárodních obchodních vztazích mělo být možné sjednat pro materiální platnost jurisdikční dohody volbu práva. Samozřejmě samotná *přípustnost* jurisdikční dohody (tj. zda a pro které případy ji lze vůbec sjednat) se musí logicky vždy řídit *legis fori*.³¹⁰ ZMPS stanoví pro prorogační dohodu pouze písemnou formu, je tedy přísnější než Nařízení.³¹¹

V § 37 odst. 3 je upravena (z pohledu českých soudů) tzv. derogační typ jurisdikční doložky, tj. ZMPS zde reguluje vztah českých soudů k ujednání, kterým je jim odňata mezinárodní příslušnost ve prospěch cizích soudů. Toto ustanovení by se mělo použít ve všech případech, kdy nebude dotčena výlučná příslušnost ve smyslu čl. 22 Nařízení. Jak už jsem několikrát zmínil, otazník visí nad použitím tohoto ustanovení v případech, kdy žalovaný bude mít bydliště na území členského státu, v daném případě tedy České republiky.³¹² Ustanovení § 37 odst. 3 nelze použít na čistě vnitrostátní vztahy, protože ZMPS upravuje jen vztahy s mezinárodním prvkem – volba cizího soudu v situaci vázaná čistě k České republice tak nebude před českými soudy vymahatelná.³¹³ Ustanovení § 37 odst. 3 samozřejmě neřeší ani otázku, zda cizí soud svou příslušnost přijme, to je věc, kterou české právo ani ovlivnit nemůže.³¹⁴ Ohledně přípustnosti a platnosti derogační dohody platí to samé, co jsem uvedl výše o prorogační dohodě (včetně postoje doktríny a mého názoru na něj). Pokud jde o formu jurisdikční dohody, požaduje se písemná forma ovšem jen ze strany českého subjektu („české organizace“), což znamená, že ZMPS na projev zahraničního účastníka žádné speciální formální požadavky neklade.

---

³⁰⁶ Ve všech ostatních případech s mezinárodním prvkem se prorogace českých soudů bude řídit čl. 23 Nařízení.

³⁰⁷ Srov. k tomu *Kučera/Tichý 1989*, s. 223-224; srov. výše oddíl 1.8.4.

³⁰⁸ Srov. *Kučera/Tichý 1989*, s. 223.

³⁰⁹ Srov. oddíl 1.12.1.4.

³¹⁰ Srov. *Nygh 1999*, s. 38 a 83.

³¹¹ Jak uvádí *Pokorný 2004*, s. 59, dohoda nemusí být na stejné listině; postačí i výměna dopisů.

³¹² Jde zde o tolik diskutovaný problém *Owusu* – srov. výše oddíl 1.2.3.2.

³¹³ Srov. *Vaške, V. Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice*. Praha : C.H.Beck, 2007, s. 433.

³¹⁴ Srov. *Kučera/Tichý 1989*, s. 225; *Kučera 2009*, s. 332.

Problematickou je skutečnost, že text odst. 3 mluví o české organizaci, čímž umožňuje uzavřít derogační dohodu jen právníkům osobám, nikoliv osobám fyzickým. Alespoň takto to bylo tradičně vykládáno.³¹⁵ Dnes převládá názor, zcela pochopitelný, že toto omezení je pochybné a překonané.³¹⁶ Při klání se k tomu, že by soudy měly mít za to, že poměry se natolik zásadně změnily, že toto omezení v dnešní době ztratilo veškerou normativní sílu, zkrátka že vyhaslo.

2.1.2 Nový ZMPS

Nový ZMPS („NZMPS“) obsahuje v § 85 prakticky totožnou úpravu prorogace ve prospěch českého soudu jako § 37 odst. 2 ZMPS.³¹⁷ Výklad učiněný výše zde tak platí obdobně.

NZMPS však ve svém § 86 přináší podrobnější úpravu jurisdikčních dohod ve prospěch zahraničního soudu. Podle § 86 odst. 1 lze ujednáním stran v písemné formě může být ve věcech závazkových práv a v jiných majetkových právech sjednána i příslušnost zahraničního soudu. Odpadá zde tedy omezení na právnické osoby. Ve věcech pojištění a spotřebitelských smluv je jurisdikční dohoda přípustná jen po vzniku sporu, nebo jestliže umožňuje slabší smluvní straně zahájit řízení u soudu jiného státu (asymetrická dohoda ve prospěch slabší smluvní strany).³¹⁸ Sjednáním derogační dohody se vylučuje pravomoc českých soudů, ledaže: (i) účastníci shodně prohlásí, že na dohodě netrvají, (ii) cizí rozhodnutí by nemohlo být uznáno v České republice, (iii) zahraniční soud se odmítl věci zabývat, nebo (iv) dohoda je v rozporu s veřejným pořádkem.³¹⁹ Zvláště v oblasti mezinárodního obchodu si příliš nedovedu představit nějaký praktický příklad varianty (ii), aniž by zároveň nebyl pokryt variantou (iv). Jinak je smysl zbývajících variant zřejmý.³²⁰

3. REVIZE NAŘÍZENÍ BRUSEL I

Jak už bylo několikrát zmíněno, v současné době probíhají jednání o revizi Nařízení. Legislativní proces byl odstartován návrhem Komise ze dne 14. prosince 2010 („Návrh“).³²¹ Jakkoliv se nad ním rozeběhla živá debata v Radě EU i v Evropském parlamentu, v době dokončování této disertační práce nebyla pozice k Návrhu ani v jedné z těchto institucí natolik jednoznačná, aby bylo možné komentovat nějaký jednotný výstup s jednoznačnou podporou. I proto budeme v této části komentovat pouze Návrh tak, jak byl vydán Komisí, i s tím vědomím, že nepochybně ještě zaznamená změny, a to i ve vztahu k jurisdikčním dohodám, jež budou logicky v centru našeho zájmu.

Návrh přináší tyto hlavní³²² změny:

- zrušení mezitímního řízení o uznání a výkonu soudních rozhodnutí (řízení o prohlášení vykonatelnosti – *exequatur*) s výjimkou pro soudní rozhodnutí ve věcech pomluvy a rozhodnutí v řízeních o kolektivním odškodnění;

---

³¹⁵ Srov. *Kučera/Tichý 1989*, s. 224.

³¹⁶ Srov. *Kučera 2009*, s. 332.

³¹⁷ § 85 zní: „Pravomoc českých soudů ve věcech závazkových a jiných majetkových práv může být založena také ujednáním stran v písemné formě. Věcnou příslušnost českých soudů nelze však takovým ujednáním měnit.“

³¹⁸ Srov. § 86 odst. 1 NZMPS. Podobnou úpravu přináší § 88 odst. 2 ve vztahu k zaměstnancům.

³¹⁹ Srov. § 86 odst. 2 NZMPS.

³²⁰ Varianta (i) respektuje autonomii vůle, varianta (iii) předchází odmítnutí spravedlnosti a varianta (iv) nepřímo chrání veřejný pořádek České republiky.

³²¹ Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech; KOM(2010) 748 v konečném znění, 14. 12. 2010.

³²² Vedle nich přináší Návrh i další drobné korekce a vyjasnění někdy v návaznosti na problematiku judikatury Soudního dvora. Ty z drobných změn relevantní pro jurisdikční dohody budou dále zmíněny.

- rozšíření působnosti pravidel o příslušnosti na spory, ve kterých jsou žalovanými osoby z třetích zemí, a to včetně případů, kdy řízení ve stejné věci probíhá u soudu v EU nebo u soudu mimo EU;
- posílení účinnosti dohod o volbě soudu;
- lepší vytyčení hranice mezi Nařízením a rozhodčím řízením;
- lepší koordinace řízení vedených před soudy členských států;
- zlepšení přístupu ke spravedlnosti u některých zvláštních druhů sporů; a
- ujasnění pravidel, za kterých je možný volný pohyb předběžných a zajišťovacích opatření v EU.³²³

Jurisdikčních dohod (a čl. 24) se netýká jen změna ad c), ale i změna avizovaná pod písmeny b) a také nové ustanovení čl. 22 odst. 1 písm. b). Podíváme se na tyto změny nyní blíže.

3.1. Dopady univerzální působnosti na čl. 23 a 24 Nařízení

Změna ad b) by znamenala rozšíření působnosti Nařízení i na osoby s bydlištěm mimo EU, tedy zmizelo by dosavadní omezení Nařízení, které se až na výjimky vztahovalo jen na osoby s bydlištěm v EU a ostatní situace s mezinárodním prvkem ponechávalo vnitrostátní úpravě. Pokud bude Návrh přijat ve své současné podobě, Nařízení bude regulovat soudní příslušnost ve všech vztazích s mezinárodním prvkem spadajících do jeho působnosti. Ve vztahu k jurisdikčním dohodám by to znamenalo, že čl. 23 se použije i v případech, kdy budou mít obě strany bydliště mimo EU. To znamená vypuštění požadavku bydliště a zrušení čl. 23 odst. 3, který pro tyto případy dosud ponechával prostor národnímu právu.³²⁴

Navzdory tomu, že Návrh směřuje k univerzální působnosti, neřeší nikde otázku jurisdikčních dohod ve prospěch třetích zemí, tedy „problém judikátu *Owusu*“.³²⁵ Nejedná se však o opomenutí, ale o úmysl Komise, jak vyplývá přinejmenším z expertního setkání k Návrhu, které se uskutečnilo v Evropském parlamentu 20. září 2011,³²⁶ kde zástupkyně Komise uvedla, že chtějí, aby se režim jurisdikčních dohod ve prospěch třetích států odehrával čistě v rámci Haagské úmluvy o dohodách o volbě soudu z r. 2005.³²⁷ Podle jejích slov to bude motivovat ostatní státy k tomu, aby k úmluvě přistoupily, protože jinak nebudou dohody ve prospěch jejich soudů požívat před soudy EU ochrany.³²⁸ Aniž bych se chtěl uchylovat k silným slovům, nemohu tento postoj Komise označit jinak než jako absurdní. Ani EU sama zatím neratifikovala Haagskou úmluvu, a i když se tak stane, Haagská úmluva explicitně stanoví, že se vztahuje jen na jurisdikční dohody uzavřené po vstupu úmluvy v platnost pro stát zvoleného soudu³²⁹ a nevztahuje se na řízení zahájená před jejím vstupem v platnost pro stát soudu, u kterého bylo řízení zahájeno.³³⁰ Z toho plyne, že přinejmenším ty jurisdikční dohody uzavřené za účinnosti revidovaného Nařízení³³¹ a před účinností Haagské úmluvy ve státě zvoleného soudu nebudou nikdy (*sic!*) požívat ochrany a budou muset před soudy EU ustoupit jurisdikčním pravidlům Nařízení. Představa, že by byly takovýmto způsobem znejistěny veškeré

---

³²³ Srov. Návrh, s. 6-7 (odůvodnění Komise).

³²⁴ Srov. čl. 23 ve znění Návrhu.

³²⁵ Srov. výše oddíl 1.2.3.2.

³²⁶ Odkaz na videozáznam je dostupný na <http://conflictoflaws.net/2011/european-parliament-workshop-on-brussels-i-reform/>.

³²⁷ Srov. k této úmluvě kapitolu III.B, oddíl 3.

³²⁸ Srov. výše odkazovaný videozáznam.

³²⁹ Srov. čl. 16 odst. 1.

³³⁰ Srov. čl. 16 odst. 2.

³³¹ S tím, že nelze vůbec vyloučit retroaktivní působnost na všechny existující dohody, když jak jsme viděli na judikátu *Sanicentral* byl podle SDEU pro časovou působnost Bruselské úmluvy (tedy i Nařízení) rozhodující okamžik zahájení řízení, nikoliv uzavření dohody – srov. k tomu podrobnou diskusi výše v oddíle 1.3.

smlouvy, v nichž obchodníci z EU ať již mezi sebou či se svými mimounijními partnery uzavírají prorogační dohody ve prospěch soudů mimo EU (např. tradičně jde o soudy státu New York), je z pohledu mezinárodního obchodu skutečně natolik neuvěřitelná, že se domnívám, že Návrh nemůže být v tomto ohledu členskými státy akceptován.³³²

Rozšíření Nařízení i na osoby s bydlištěm mimo EU by znamenalo, že by se vyřešila dosud sporná otázka působnosti čl. 24, který by se již najisto vztahoval i na žalované s bydlištěm mimo EU. Vzhledem k tomu, že díky novému odst. 2 budou muset v případě slabších smluvních stran být tyto poučeny o následcích účasti na řízení, jedná se o akceptovatelnou úpravu.

3.2. Úprava režimu jurisdikčních dohod

3.2.1 *Určení práva rozhodného pro otázky materiální platnosti*

Výše jsme řešili problematičnost vztahu formálních požadavků čl. 23 k otázce materiální platnosti a právu pro ni rozhodnému. Tyto problémy by měl Návrh do značné míry odstranit tím, že po vzoru Haagské úmluvy zavádí harmonizovanou normu, podle které bude (materiální) platnost dohody vždy posuzována podle práva zvoleného soudu, ovšem včetně jeho pravidel mezinárodního práva soukromého. Navržená úprava čl. 23 odst. 1 zní:

„1. Dohodnou-li se strany, ~~z nichž alespoň jedna má bydliště na území členského státu~~, že v již vzniklém nebo budoucím sporu z určitého právního vztahu má příslušnost soud nebo soudy tohoto členského státu, je příslušný soud nebo soudy tohoto státu ~~ž~~, pokud tato dohoda není z hlediska svého obsahu podle práva tohoto členského státu neplatná. [...]“³³³

Tato úprava je nepochybně krokem správným směrem, nicméně v rámci legislativního procesu by mělo být zváženo, zda by se členské státy nedokázaly shodnout přímo na unifikaci kolizní normy pro tyto otázky, tj. že by bylo přímo jednotně určeno právo, kterým se bude tato otázka řídit. C. Heinze v tomto smyslu např. navrhuje zavést možnost volby práva pro otázku materiální platnosti jurisdikční dohody a v (praxi obvyklém) případě absence volby práva navrhuje, aby se otázka platnosti řídila *legis causae* smlouvy, v níž je dohoda obsažena; není-li této smlouvy, řídila by se dohoda (hmotným) právem zvoleného soudu.³³⁴ Osobně považuji Heinzeho návrh za velice dobrý, ale je otázkou, zda budou členské státy schopny najít shody na jednotném kolizním pravidle.

3.2.2 *Řešení problému Gasser*

Jedním z hlavních cílů revize Nařízení je vyřešení výše diskutovaného problému *Gasser*. Návrh se o to snaží přidáním nového odstavce upravujícího litispendenci, který zní:

„Svěruje-li dohoda uvedená v článku 23, s výjimkou smluv, na něž se uplatní oddíly 3, 4 a 5 této kapitoly, výlučnou příslušnost soudu nebo soudům jednoho členského státu, soudy jiného členského státu nejsou příslušné k řízení, dokud soud nebo soudy uvedené v této dohodě³³⁵ rozhodnou o své nepříslušnosti.“³³⁶

Obecné pravidlo priority ve prospěch soudů, u nichž bylo zahájeno řízení jako první, se zde otáčí ve prospěch soudů určených v jurisdikční dohodě. Tím se však bohužel problém italského torpéda neřeší, neboť navrhované znění umožňuje to, před čím varoval již generální advokát Léger ve

---

³³² Nesouhlasné reakce zazněly i na uvedeném setkání v Evropském parlamentu – viz výše odkazovaný videozáznam. Je třeba si uvědomit, že taková úprava paradoxně nejvíc trestá osoby usazené v EU, které nebudou moci mít svobodnou vůli nebýt žalovány před uijními soudy.

³³³ Srov. čl. 23 odst. 1 ve znění Návrhu.

³³⁴ Podrobněji srov. *Heinze 2011*, s. 6-7.

³³⁵ Český překlad Návrhu chybně používá pojem „smlouva“, proto jsem jej zde nahradil správným výrazem.

³³⁶ Srov. čl. 32 odst. 2 ve znění Návrhu.

svém stanovisku v případě *Gasser*: dovolávání se vymyšlených či falešných jurisdikčních dohod.³³⁷ Tato úprava totiž nebrání vypočítavé straně, aby opět podala žalobu k italskému či jinému pomalému soudu s tím argumentem, že zde existuje jurisdikční dohoda v jeho prospěch. Daná úprava problémem italského torpéda ještě prohlubuje tím, že vypočítavá strana už ani nemusí spěchat, aby podala žalobu jako první, protože „soudy uvedené v této dohodě“ budou mít vždy výlučné právo dohodu posoudit.³³⁸ Jak navíc uvádí C. Heinze, není jasné, co se bude např. dít v situaci, kdy se každá ze stran bude dovolávat jurisdikční dohody ve prospěch jiného soudu.³³⁹ Z tohoto důvodu by bylo lepším řešením nechat se inspirovat Haagskou úmluvou a umožnit v případě jurisdikční dohody, aby její platnost posoudil kterýkoliv soud, respektive by tuto možnost měl mít vždy soud, u něhož bylo zahájeno řízení jako první a soud zvolený v jurisdikční dohodě. Odpůrci takového řešení proti tomu namítají, že by to znamenalo paralelní řízení a riziko neslučitelných rozhodnutí. Takový argument ale zcela ignoruje realitu praxe – pokud bude možné vést řízení u zvoleného soudu, nebude to logicky motivovat vypočítavou stranu k tomu, aby zahájila řízení u soudu pomalého, protože tento soud se jistě nedobere k rozsudku jako první.³⁴⁰ Navíc italské torpédo není založeno na tom, že by pomalý soud nakonec nepoznal, že není příslušný, ale na tom, že mu to příliš dlouho trvá, zatímco řízení u zvoleného soudu je paralyzováno. Přesto se argument nebezpečí paralelního řízení stále objevuje, aniž by se jeho zastánci s právě uvedenou námitkou jeho nerealističnosti vypořádali.³⁴¹

3.2.3 *Přípuštění jurisdikčních dohod u komerčních nájmu nemovitostí*

Výše jsme jako jeden z nedostatků Nařízení uváděli skutečnost, že neumožňuje sjednání jurisdikční dohody v případě pronájmu komerčních prostor, neboť i ten spadá pod výlučnou příslušnost čl. 22. Návrh nově umožňuje, že „v případě smluv týkajících se pronájmu prostor k profesnímu využití se strany mohou dohodnout o příslušnosti soudu nebo soudů členského státu podle článku 23.“³⁴²

3.3. Shrnutí

Návrh v podobě, v jaké byl Komisí předložen, přináší podle mého názoru ve vztahu k jurisdikčním dohodám zatím více příslovečné škody než užítku. Nepřiznání jakéhokoliv respektu jurisdikčním dohodám ve prospěch třetích států je neospravedlivitelné a navržené „řešení“ problému *Gasser* může paradoxně způsobit ještě více problémů než současný stav. Vítat naopak lze pravidlo sjednocující určení rozhodného práva pro materiální platnost jurisdikční dohody, stejně jako možnost učinit volbu soudu v případě nájmu komerčních prostor. Nezbyvá než věřit, že probíhající legislativní proces alespoň některé z naznačených nedostatků zmírní či napraví a konečná podoba revidovaného Nařízení zavádá důvody k pozitivnějšímu hodnocení.

---

³³⁷ Srov. stanovisko GA Légera ve věci *Gasser*, bod 73-74. Srov. *Bříza 2009*, s. 557; *Camilleri, S.*, Article 23: Formal Validity, Material Validity or Both? (2011) *Journal of Private International Law*, Vol. 7, No. 2, s. 308.

³³⁸ Srov. *Bříza 2009*, s. 557-558.

³³⁹ Srov. *Heinze 2011*, s. 11. Jak uvádím výše, lze navíc sjednat dohodu ve prospěch více soudů.

³⁴⁰ Srov. *Bříza 2009*, s. 558-559; *Fentiman, R.*, op. cit. sub 264, s. 52.

³⁴¹ Srov. *Heinze 2011*, s. 12; *Steinle/Vasiliades 2010*, s. 581.

³⁴² Srov. čl. 22 odst. 1 písm. b) ve znění Návrhu.

III.B ÚPRAVA VOLBY SOUDU V MEZINÁRODNÍCH INSTRUMENTECH

Tato kapitola by měla plnit podobnou funkci jako kapitola II.B a nabízet k úpravě platné EU komparativní kontext v podobě analýzy mezinárodních instrumentů zabývajících se volbou soudu v mezinárodním obchodě. Přesto zde bude situace specifická v tom ohledu, že některé instrumenty formálně mezinárodněprávní povahy zde dále rozebírané vychází z nařízení Brusel I a v zásadě jeho úpravu jen rozšiřují na vztahy s dalšími zeměmi. Toto platí o obou úmluvách, kterým bude věnována pozornost v prvním oddíle kapitoly III.B.

Konkrétně půjde o úmluvu uzavřenou mezi Evropskou unií (respektive tehdy ještě Společenstvím) a Dánskem z r. 2005¹ (účinná od 1. 7. 2007), která rozšiřuje režim nařízení Brusel I na Dánsko z toho důvodu, že Dánsko se na základě již zmiňovaného zvláštního protokolu připojeného k zakládacím smlouvám neúčastní na předpisech přijímaných Evropskou unií v oblasti soudní spolupráce v občanských věcech.² Druhou, o poznání významnější úmluvou, která bude v této části disertační práce popsána, je Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, která byla podepsána v Luganu dne 30. října 2007³ – jedná se o tzv. novou Luganskou úmluvu (viz níže Luganská úmluva II), která rozšiřuje režim nařízení Brusel I i na státy Evropského sdružení volného obchodu. Tato úmluva nahrazuje starou Luganskou úmluvu z r. 1988. Vzhledem k tomu, že obě úmluvy přináší v zásadě pouze rozšíření úpravy obsažená v nařízení na soudy dalších zemí, bude tato část disertační práce více popisná než analytická.

Podstatně větší prostor pro komparaci, argumentaci a hodnocení by měla poskytnout analýza dalších úmluv, které obsahují úpravu volby soudu. V prvé řadě se bude jednat o mezinárodní smlouvy, které zavazují přímo i samotnou EU a z tohoto titulu mají před nařízením Brusel I přednost. V tomto ohledu lze jmenovat Montrealskou úmluvu upravující některé aspekty odpovědnosti leteckých dopravců za škodu,⁴ jež umožňuje žalovat z titulu porušení ustanovení Úmluvy pouze v taxativně vypočtených forech (srov. její čl. 33).

Největší prostor v této kapitole dostane Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu, kterou EU i USA již podepsaly, přestože ji dosud neratifikovaly. Tato konvence s potenciálem univerzálního rozsahu si bližší rozbor určitě zaslouží. Pokud by se podařilo dosáhnout její ratifikace vysokým počtem států, mohla by se stát určitým protipólem Newyorské úmluvy OSN o uznávání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958.

Kapitola III.B by se konečně měla dotknout i některých úmluv upravujících volbu soudu, které sice nevážou přímo EU, ale jsou závazné pro ČR. Jedná se například o úmluvu o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě, podepsané v Ženevě dne 19. května 1956 („CMR“),

---

¹ Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. L 299, 16. 11. 2005, s. 62-70).

² Dánsko vázal zvláštní protokol k Amsterdamské smlouvě (Protokol o postavení Dánska, připojený ke Smlouvě o Evropské unii a ke Smlouvě o založení Evropského společenství), jenž jej vylučoval z účasti na předpisech hlavy IV SES. Podobný protokol (č. 22) je nyní připojen i k Lisabonské smlouvě.

³ Úř. věst. 2007 L 339, s. 1.

⁴ Úmluva o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, Montreal, 28. 5. 1999 („Montrealská úmluva“), byla podepsána Evropským společenstvím dne 9. 12. 1999 a schválena jeho jménem rozhodnutím Rady 2001/539/ES ze dne 5. 4. 2001 (O. J. L 194/38 ze dne 18. 7. 2001, zvl. vyd. Úř. věst., kap. 07, sv. 05, s. 491) a vstoupila pro Společenství v platnost dne 28. 6. 2004.

konkrétně její čl. 31 odst. 1, či tzv. Varšavskou úmluvu⁵ z oblasti letecké přepravy, která ve svém čl. 28 taxativně omezuje možná sudiště pro nároky z této úmluvy. Podíváme se i na dohody o právní pomoci, které upravují volbu soudu v mezinárodním obchodě.

1. ÚMLUVY ROZŠIŘUJÍCÍ REŽIM NAŘÍZENÍ BRUSEL I NA DALŠÍ ZEMĚ

1.1. Dohoda EU-DK

Dohoda mezi Evropským společenstvím a Dánským královstvím o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, která byla parafována v Bruselu 17. ledna 2005 („Dohoda EU-DK“) rozšiřuje působnost nařízení Brusel I na Dánsko. Dohoda vstoupila v platnost dne 1. července 2007.⁶ Dohoda má charakter mezinárodní smlouvy mezi Evropským společenstvím (dnes Evropskou unií) a Dánským královstvím jejím účelem je vytvořit pro Dánsko v zásadě stejný režim, jaký pro ostatní státy EU vytváří nařízení Brusel I, které Dánsko nezavazuje z toho důvodu, že podle Protokolu o postavení Dánska se Dánsko neúčastní přijímání unijní legislativy (mj. i) v oblasti soudní spolupráce v občanských a obchodních věcech. Dohoda obsahující 13 článků stanoví, že na vztahy mezi EU a Dánskem se použije nařízení Brusel I, a to s několika drobnými změnami nerelevantními z hlediska problematiky volby soudu,⁷ dále upravuje jurisdikci SDEU v otázkách výkladu dohody a jejího porušení ze strany Dánska či jiných členských států,⁸ zaveden je také zjednodušený režim změn dohody.⁹ Co je podstatné z hlediska českého právníka a otázky volby soudu je skutečnost, že Dohoda EU-DK se před českými soudy použije na ty jurisdikční doložky, které jako příslušný označují soud (soudy) Dánska.¹⁰ Režim pro tuto doložku bude přitom úplně stejný jako v případě čl. 23 nařízení Brusel I, pouze právním základem nebude toto nařízení, ale Dohoda EU-DK.

1.2. Luganská úmluva II

Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech podepsaná smluvními stranami v Luganu dne 30. října 2007 („Luganská úmluva II“) je uzavřena mezi Evropským společenstvím, Dánským královstvím, Islandskou republikou, Norským královstvím a Švýcarskou konfederací. Nahrazuje původní Luganskou úmluvu o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech ze dne 16. září 1988 („Luganská úmluva I“), která byla uzavřena mezi tehdejšími členskými státy Evropského společenství a některými členskými státy Evropského sdružení volného obchodu („ESVO“). Tak jako Luganská úmluva I v zásadě rozšiřovala na státy ESVO režim Bruselské úmluvy, tak Luganská úmluva II zavádí mezi státy EU a státy ESVO režim nařízení Brusel I. Luganskou úmluvu II už ratifikovala jak EU, tak všechny ostatní smluvní státy, tedy Dánsko, Norsko, Švýcarsko i Island a úmluva vstoupila ve vztahu ke všem

---

⁵ Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě, Varšava, 12. 10. 1929, vyhlášeno pod č. 15/1935 Sb.

⁶ Ohledně jednotlivých kroků ratifikačního procesu a souvisejících dokumentů EU srov. <http://www.consilium.europa.eu/policies/agreements/>.

⁷ Srov. čl. 2.

⁸ Srov. čl. 6 a 7.

⁹ Srov. čl. 3.

¹⁰ Srov. čl. 10 odst. 2 písm. a). Dohoda bude právním základem též tehdy, pokud bude jurisdikční doložka určovat jiný soud než dánský, ale žalovaný bude mít na území Dánska bydliště.

těmto zemím v platnost.¹¹ Jelikož SDEU rozhodl o tom, že věci upravené Luganskou úmluvou II spadají do výlučné kompetence EU,¹² členské státy EU (samozřejmě s výjimkou Dánska) nejsou smluvní stranou a Luganská úmluva II je pro ně závazná jako součást unijního práva. Podrobný komentář k historii vzniku Luganské úmluvy II a jejím jednotlivým článkům nabízí důvodová zpráva, kterou zpracoval profesor Fausto Pocar. Vzhledem k tomu, že Soudní dvůr EU nemá nad Luganskou úmluvou II jurisdikci, pokud jde státy ESVO,¹³ má *Pocarova zpráva* zvláštní význam k zajištění jednotného výkladu úmluvy. K tomu účelu slouží i k úmluvě připojený Protokol č. 2 o jednotném výkladu úmluvy a o Stálém výboru, který mimo jiné ukládá soudům smluvních stran (včetně států ESVO) věnovat řádnou pozornost judikatuře Soudního dvora k nařízení Brusel I.¹⁴

Vzhledem k tomu, že obsah Luganské úmluvy II je v podstatě totožný s nařízením Brusel I a ustanovení o volbě soudu ve smyslu čl. 23 a 24 nařízení Brusel I jsou zcela identická,¹⁵ je nejdůležitější přínos Luganské úmluvy II právě v tom, že rozšiřuje režim nařízení Brusel I i na jurisdikční dohody ve prospěch norských, švýcarských či islandských soudů. V těchto případech tak bude právním základem pro volbu soudu Luganská úmluva II.¹⁶

2. DALŠÍ ÚMLUVY, KTERÝMI JE VÁZÁNA EU A OBSAHUJÍ ÚPRAVU VOLBY SOUDU

V této části bychom se měli zabývat úmluvami, které vážou EU buď výlučně (EU měla v dané oblasti výlučnou pravomoc) nebo společně s členskými státy (oblast sdílených pravomocí). Bezpochyby nejvýznamnější úmluvou v této oblasti je ze strany EU zatím pouze podepsaná, ale neratifikovaná Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu, které se pro její význam věnujeme ve zvláštním oddíle.¹⁷ Z mnoha ostatních mezinárodních úmluv uzavřených EU¹⁸ jich má jen velmi málo nějakou bezprostřední relevanci ve vztahu k volbě soudu v mezinárodním obchodě.

Za zmínku v tomto směru stojí snad jen Úmluva o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, která byla uzavřena v Montrealu dne 28. května 1999 („Montrealská úmluva“). Tato úmluva, která představuje hmotněprávní unifikaci některých aspektů odpovědnosti leteckých dopravců za škodu na nákladu, zavazadlech či škodu způsobenou usmrcením či zraněním cestujícího v mezinárodní letecké přepravě,¹⁹ neobsahuje ustanovení, které by přímo regulovalo volbu soudu. V čl. 33 odst. 1 však taxativně omezuje výběr soudišť, kde lze podat žalobu na náhradu škody,²⁰ když uvádí, že:

---

¹¹ Ve vztahu mezi EU, Dánskem a Norskem vstoupila úmluva v platnost k 1. 1. 2010, ve vztahu ke Švýcarsku k 1. 1. 2011 a pro Island je účinná od 1. 5. 2011.

¹² Srov. posudek 1/03 ze dne 7. 2. 2006, Luganská úmluva, Sb. rozh. s. I-1145. *Bříza, P.*, Evropský soudní dvůr: Posudek k nové Luganské úmluvě značně posiluje vnější pravomoci Společenství, *Právní rozhledy*, 2006, č. 10, s. 385 an.

¹³ Má však samozřejmě pravomoc vykládat úmluvu, jakožto součást unijního práva, ve vztahu k členským státům EU. Srov. protokol č. 2 k úmluvě a *Pocarovu zprávou*, odst. 196.

¹⁴ Srov. čl. 1 a 2 Protokolu č. 2; srov. *Pocarovu zprávou*, odst. 197-198.

¹⁵ Srov. čl. 23 a 24 Luganské úmluvy II.

¹⁶ Srov. čl. 64 odst. 2 písm. a) Luganské úmluvy II. Úmluva bude právním základem též tehdy, pokud bude jurisdikční doložka určovat jiný soud než švýcarský, norský nebo islandský, ale žalovaný bude mít na území některého z těchto států bydliště.

¹⁷ Srov. oddíl 3.

¹⁸ Stranou samozřejmě ponechávám ty, které rozšiřují působnost nařízení Brusel I a diskutujeme je výše v oddíle 1.

¹⁹ Srov. čl. 1 vymežující působnost úmluvy.

²⁰ V případě žaloby o náhradu škody následkem smrti nebo zranění cestujícího je možno žalovat podle čl. 33 odst. 2 ještě na území smluvního státu, ve kterém měl cestující v okamžiku nehody hlavní nebo trvalé bydliště.

„Žalobu o náhradu škody musí žalobce podat podle svého uvážení na území jednoho ze smluvních států buď u soudu v místě bydliště nebo sídla dopravce, nebo v místě jeho hlavní provozovny, nebo v místě provozovny, kde byla uzavřena přepravní smlouva, anebo u soudu v místě určení dodávky.“

Je tedy jasné, že mimo tato místa nelze z uvedeného titulu žalovat, na čemž nelze nic změnit ani jurisdikční dohodou.²¹ Co již může být jasné méně, je otázka, zda by bylo možné sjednat jurisdikční dohodu, která by žalobci omezovala výběr jen na jedno či jen některá z výše uvedených čtyř potenciálních soudišť. Podle všeho je však i odpověď na tuto otázku záporná. I kdybychom snad i připustili, že taková volba soudu by nemusela nutně znamenat „změnu pravidel o příslušnosti“ ve smyslu čl. 49 úmluvy,²² ježto by se jednalo jen o ujednání v jejich rámci, ustanovení čl. 34 úmluvy nás usvědčuje z mylnosti takového závěru. Čl. 34 totiž upravuje možnost sjednat si, byť jen pro přepravu nákladu,²³ arbitrážní doložku, ale výslovnou podmínkou její platnosti je, aby obsahovala ustanovení, které umožní žalobci vybrat si před zahájením řízení místo arbitráže v kterékoliv z jurisdikcí povolené v čl. 33.²⁴ Jestliže ani arbitrážní doložka neumožňuje výběr soudišť omezit, pak těžko najít oporu pro výklad, že by tak mohla učinit dohoda jurisdikční.

Závěr tedy je, že v oblasti působnosti Montrealské úmluvy není volba soudu přípustná, ledaže by tedy stanovila to, co už stanoví přímo čl. 33, tedy dávala na výběr ze soudišť tam uvedených. Taková dohoda kopírující jurisdikční pravidlo však samozřejmě postrádá smyslu.

3. HAAGSKÁ ÚMLUVA

3.1. Základní informace o Haagské úmluvě

Úmluva o dohodách o volbě soudu uzavřená dne 30. června 2005 v rámci Haagské konference o mezinárodním právu soukromém („Haagská úmluva“)²⁵ je klasickým smluvním instrumentem mezinárodního práva veřejného, který má ambici unifikovat režim jurisdikčních doložek v mezinárodním obchodu v celosvětovém měřítku. Úmluva je výsledkem více než deseti let vyjednávání původně mnohem ambicióznějšího instrumentu, který měl být jakýmsi celosvětovým Bruselem I, tedy v univerzálním měřítku upravovat mezinárodní soudní příslušnost a uznávání a výkon rozhodnutí.²⁶ Oblast jurisdikčních doložek se však nakonec ukázala být jedinou, v níž byli schopni delegáti dospět ke shodě na textu, který by měl šanci univerzální podporu opravdu získat.

Úmluva se primárně týká výlučných dohod o volbě soudu v mezinárodním obchodě, ale smluvní státy mohou za určitých podmínek její režim vztáhnout i na nevýlučné doložky.²⁷ Jak deklaruje její preambule, úmluva za účelem podpory mezinárodního obchodu a investic zavádí „mezinárodní právní režim, který poskytne jistotu a zajistí účinnost výlučných dohod o volbě soudu uzavřených mezi stranami obchodních operací a který upraví uznávání a výkon soudních rozhodnutí

---

²¹ Srov. čl. 49 Montrealské úmluvy, který zní: „Všechna ustanovení přepravní smlouvy a všech zvláštních dohod podepsaných před vznikem škody, ve kterých smluvní strany usilují o porušení pravidel stanovených touto úmluvou, ať rozhodnutím o použitelném právu nebo změnou pravidel o soudní příslušnosti, jsou od počátku neplatná.“

²² Srov. jeho znění výše, v pozn. č. 21.

²³ Ta je z hlediska mezinárodního obchodu však nejrelevantnější.

²⁴ Srov. čl. 34.

²⁵ Úmluvu v českém znění najdeme v příloze rozhodnutí Rady EU o podpisu Haagské úmluvy (rozhodnutí Rady 2009/397/ES ze dne 26. února 2009 – Příloha I; Úř. věst. L 133, 29. 5. 2009.)

²⁶ K podrobnostem o historii sjednávání úmluvy srov. z různých perspektiv např. *Schulz 2006*, s. 243-248; *Beaumont 2009*, s. 127-134; *Brand/Herrup 2008*, s. 6-10; *Teitz 2006*, s. 544-546; srov. též *DH Report*, s. 16-19.

²⁷ Srov. níže, oddíl 3.13.

vydaných v řízení vedených na základě těchto dohod.²⁸ Úmluva tedy stanoví pravidla pro věcné a formální náležitosti dohody o volbě soudu a zajišťuje uznání a výkon rozsudků vydaných na základě těchto dohod v ostatních smluvních státech.

Úhelnými kameny Haagské úmluvy jsou tato tři základní pravidla:²⁹

- povinnost stranami platně zvoleného soudu vést řízení;³⁰
- povinnost ostatních (tedy jiných než stranami zvolených) soudů přerušit nebo zastavit řízení;³¹
- uznání a vykonatelnost rozsudku vydaného v řízení vedeném na základě platné dohody o volbě soudu.³²

Jak uvidíme v podrobnějším rozboru níže, tato pravidla nejsou bezvýjimečná, ostatně právě nalezení rovnováhy mezi těmito pravidly a výjimkami k dosažení vhodné kombinace právní jistoty a flexibility bylo jedním z nejdůležitějších úkolů tvůrců úmluvy.³³

Při interpretaci Haagské úmluvy je třeba vycházet z obecných výkladových pravidel stanovených Vídeňskou úmluvou o smluvním právu³⁴ a také z příkazu čl. 23 Haagské úmluvy, dle něhož je při jejím výkladu třeba přihlídnout „k její mezinárodní povaze a k nutnosti podporovat její jednotné uplatňování.“³⁵ Z toho plyne, že pojmům v Haagské úmluvě obsaženým by měl být přisuzován autonomní, na národním právu nezávislý, význam³⁶ a soudy by při aplikaci úmluvy měly přihlížet i k praxi a teorii v jiných smluvních státech.³⁷ Při výkladu tohoto typu úmluv je třeba mít na paměti i stanovisko Z. Kučery, že „pokud je určitá složka upravovaného právního institutu pojata do unifikované úpravy, je třeba dát přednost výkladu, že je tím v daném souboru přímých norem plně upravena a jiné normy nemají být na ni aplikovány.“³⁸ Při interpretaci Haagské úmluvy nejsme odkázáni jen na její text a preambuli, ale lze se opřít i o poměrně podrobnou a dle mého názoru vesměs velmi přesvědčivě zpracovanou důvodovou zprávu profesorů Dogauchiho a Hartleyho („DH Report“), která vznikla za dohledu a připomínek delegací Haagské konference.³⁹ Lze samozřejmě přihlídnout i k zápisům ze zasedání útvarů Haagské konference a jiným přípravným dokumentům,

---

²⁸ Srov. preambuli úmluvy.

²⁹ Srov. *DH Report*, odst. 1.

³⁰ Srov. níže, oddíl 3.11.1.

³¹ Srov. níže, oddíl 3.11.2.

³² Srov. níže, oddíl 3.12.

³³ Srov. *DH Report*, odst. 2.

³⁴ Vídeňská úmluva o smluvním právu, vyhlášená pod č. 15/1988 Sb. Srov. její čl. 31-33. Originálními (a tedy pro výklad rozhodujícími) jazyky Haagské úmluvy jsou angličtina a francouzština, které jsou si postaveny na roveň.

³⁵ Čl. 23 úmluvy.

³⁶ Srov. *DH Report*, např. odst. 49;

³⁷ Srov. *DH Report*, odst. 256. Jak správně uvádí autoři v *Brand/Herrup 2008*, s. 160, ustanovení čl. 23 je podobné čl. 7 odst. 1 CISG a lze se tedy inspirovat zkušenostmi a judikaturou k tomuto ustanovení – v tomto směru lze odkázat např. na *Ferrari, Fletchner & Brand 2003*, s. 157 an.

³⁸ *Kučera, Z.*, Oblast uplatnění přímých norem a vztah přímé metody úpravy občanskoprávních vztahů s mezinárodním prvkem k metodě kolizní. *AUC Iuridica 1980/2*, s. 132. Podobný přístup k výkladu unifikačních úmluv odráží i rozhodnutí Supreme Court of the United States ve věci *El Al Israel Airlines, Ltd. v. Tsui Yuan Tseng* (525 U.S. 155 [1999]), která se týkala Varšavské úmluvy unifikující pravidla odpovědnosti dopravnice v mezinárodní letecké dopravě.

³⁹ Ne všechny připomínky byly nicméně akceptovány, což jen potvrzuje charakter *DH Report* jakožto podpůrného výkladového dokumentu, nikoliv textu, který by měl měnit význam samotné úmluvy. Srov. *Brand/Herrup 2008*, s. 29-30.

nicméně jejich vypovídací hodnota se liší (a liší se i stanoviska na jejich význam), a proto je třeba k nim přistupovat obezřetně.⁴⁰

Haagská úmluva ke své účinnosti vyžaduje ratifikaci, schválení, přijetí nebo přistoupení ze strany alespoň dvou států.⁴¹ Dokument tohoto typu zatím uložilo pouze Mexiko a tak úmluva zatím účinná není.⁴²

3.2. Věcná působnost

Podobně jako jiné instrumenty tohoto typu, i Haagská úmluva svou věcnou působnost vymezuje pozitivně a negativně. Hned v čl. 1 odst. 1 se uvádí, že „*úmluva se vztahuje v mezinárodních věcech na výlučné dohody o volbě soudu uzavřené v občanských a obchodních věcech.*“ Zatímco definicí pojmu „mezinárodní věc“ se úmluva zabývá,⁴³ obrat „občanské a obchodní věci“, podobně jako nařízení Brusel I, nikde blíže nedefinuje. Ostatně jedná se o pojem obtížně definovatelný, který bude nicméně třeba vykládat autonomně, tedy nikoliv primárně podle vnitrostátního práva. Jak uvádí *DH Report*, primárním účelem je vyloučit záležitosti trestního práva a (jiného) veřejného práva.⁴⁴ Úmluva tedy pokrývá soukromoprávní věci v obecném slova smyslu, pokud ovšem nejsou vyloučeny v čl. 2. Vzhledem k tomu, že Haagská úmluva se soustředí na úpravu jurisdikčních doložek v *mezinárodním obchodě*, vyloučeny z její působnosti jsou věci spotřebitelské, pracovní (včetně kolektivních smluv), záležitosti osobního stavu, způsobilosti fyzických osob k právním úkonům, výživné, věci rodinné a dědické.⁴⁵ Další oblasti jsou vyloučeny z důvodu ochrany práv třetích osob či veřejného zájmu, z důvodu, že v daných věcech je obvykle dána výlučná příslušnost určitých soudů (typicky věcná práva k nemovitostem), nebo je daná oblast upravena jinými mezinárodními úmluvami a předchází se tak konfliktu s nimi.⁴⁶ Z věcí, které mohou být relevantní v mezinárodním obchodu, stojí v tomto směru za zmínku vyloučení úpadkových řízení, přepravy zboží, hospodářské soutěže, nájem nemovitostí, platnost, neplatnost nebo zrušení právnické osoby a platnost rozhodnutí jejích orgánů, platnost práv duševního vlastnictví jiných než autorských a souvisejících práv.⁴⁷ Vyloučeno je také porušování práv duševního vlastnictví jiných než autorských a souvisejících práv, s výjimkou případů, kdy je řízení pro porušení zahájeno z důvodu porušení smlouvy mezi stranami vztahující se k těmto právům, nebo by mohlo být zahájeno z důvodu porušení dané smlouvy.⁴⁸

Všechna tato vynětí je ovšem třeba vykládat restriktivně, a to ve smyslu odstavce 3 čl. 2, který uvádí, že z působnosti úmluvy nejsou vyloučena řízení, v nichž je věc vyloučená podle odst. 2 pouze předběžnou otázkou a není samotným předmětem řízení. „*Zvláště pak pouhá skutečnost, že je věc vyloučená podle odstavce 2 namítána v rámci obrany, řízení nevylučuje z oblasti působnosti úmluvy, jestliže tato věc není předmětem řízení.*“⁴⁹ Haagská úmluva samozřejmě neupravuje ani rozhodčí a související řízení.⁵⁰ Pokud stát jedná v oblasti nevyloučené z působnosti Haagské úmluvy, nepoživá

---

⁴⁰ K (rozdílným) názorům na roli těchto dokumentů srov. *Brand/Herrup 2008*, s. 30-32 a *Beaumont 2009*, s. 136-137.

⁴¹ Srov. čl. 31 úmluvy. Státem může být i organizace typu EU – srov. oddíl 3.3.

⁴² Srov. níže oddíl 3.15.

⁴³ Srov. níže oddíl 3.5.

⁴⁴ Srov. *DH Report*, odst. 49.

⁴⁵ Srov. čl. 2 odst. 1 a odst. 2 písm. a) – d).

⁴⁶ Podrobně srov. k důvodům vyloučení *DH Report*, odst. 52-82. Srov. též *Brand/Herrup 2008*, s. 56-70.

⁴⁷ Srov. čl. 2 odst. 2.

⁴⁸ Srov. čl. 2 odst. 2 písm. o).

⁴⁹ Čl. 2 odst. 3.

⁵⁰ Srov. čl. 2 odst. 4. Účelem této výjimky, jež by měla být podle *DH Report* vykládána široce, je zajistit, že nedojde ke konfliktům s Newyorskou či jinou úmluvou z arbitrážní oblasti – srov. *DH Report*, odst. 84.

žádného zvláštního zacházení, stejně jako osoby za něj jednající.⁵¹ Tím nejsou dotčeny výsady a imunity států nebo mezinárodních organizací, pokud jde o ně samotné nebo jejich majetek.⁵²

Úmluva v samostatném článku (čl. 17) stanoví, že pojišťovací a zajišťovací smlouvy nejsou vyloučeny z její působnosti, což znamená, že na rozdíl od nařízení Brusel I s touto oblastí nenakládá jako s něčím, co by vyžadovalo speciální (ochranný) režim.⁵³ Naopak do oblasti procesního práva zasahuje Haagská úmluva jen tam, kde tak výslovně stanoví, jinak platí, že průběh řízení (včetně opravných prostředků apod.) se řídí právem daného soudu.⁵⁴

Za problematickou považují možnost rozšířit pro daný stát seznam vyloučených oblastí, kterou dává čl. 21 Haagské úmluvy. Podle něj, pokud „*má stát významný zájem [...] úmluvu neuplatnit na určitou konkrétní věc, může prohlásit, že se úmluva na danou věc nevztahuje. Stát činící toto prohlášení zajistí, aby působnost prohlášení nebyla širší, než je nezbytné, a aby konkrétní vyloučená věc byla jasně a přesně vymezena.*“ Úmluva se pak neuplatní, pokud jde o uvedenou konkrétní věc, ve státě, který prohlášení učinil a v ostatních smluvních státech, kde výlučná dohoda o volbě soudu určí soudy nebo jeden či více konkrétních soudů státu, který prohlášení učinil.⁵⁵ Toto ustanovení bohužel drobí jednotně vymezenou působnost Haagské úmluvy, nicméně jeho vložení se ukázalo v průběhu negociací jako nutné, neboť jednotlivé státy chtěly vyloučit různé pro ně problematické oblasti a jedině takto bylo možné zabránit tomu, aby dané oblasti byly vyloučeny obecně a došlo tak k přespřílišnému zúžení rozsahu působnosti Haagské úmluvy.⁵⁶ V každém případě lze podpořit hlasy, které pledují za to, aby čl. 21 jakožto výjimka z působnosti a jednotného režimu úmluvy byl vykládán restriktivně.⁵⁷

3.3. Územní a osobní působnost

Územní a osobní působnost Haagské úmluvy je vymezena spíše nepřímou. Úmluva samozřejmě váže soudy států, které jsou smluvními stranami úmluvy. Tyto soudy aplikují úmluvu na jurisdikční doložky spadající do její působnosti nezávisle na národnosti a v zásadě i bez ohledu na bydliště stran, které ji uzavřely. Přesto jsou situace, v nichž může mít bydliště stran svůj význam. Stejně tak otázka územní působnosti úmluvy může být zajímavá (a složitá) přinejmenším ve vztahu ke státům, které nejsou unitární. Na oba aspekty se proto podíváme blíže.

3.3.1 Vymezení bydliště a jeho význam z hlediska Haagské úmluvy

Úmluva nikde nedefinuje pojem „bydliště“⁵⁸ u fyzické osoby. Obtíže s jednotnou definicí tohoto pojmu, jakož i jeho alternativ v podobě pojmů „obvyklé bydliště“, „obvyklý pobyt“ nebo „domicil“,

---

⁵¹ Srov. čl. 2 odst. 5 a *DH Report*, odst. 85-86.

⁵² Srov. čl. 2 odst. 6.

⁵³ Srov. čl. 17. Srov. k odlišnému přístupu Haagské úmluvy a nařízení Brusel I také *Beaumont 2009*, s. 143; *Schulz 2006*, s. 262-263.

⁵⁴ Srov. *DH Report*, odst. 88-92.

⁵⁵ Srov. čl. 21 odst. 2.

⁵⁶ Srov. *Beaumont 2009*, s. 150-151; *Teitz 2006*, s. 553.

⁵⁷ Srov. *Beaumont 2009*, s. 150-151.

⁵⁸ Anglické znění používá obrat „residence“ (ve smyslu being resident in ...), francouzština „la résidence“. V nařízení Brusel I oba jazyky používají pojem „domicile“. Do češtiny jsou přítom oba pojmy překládány jako bydliště. Ve slovenské verzi Haagské úmluvy je pojem „residence“ překládán jako „sídlo“, zatímco pojem „domicile“ v nařízení Brusel I jako „bydlisko“. V nařízení Řím I se termín „habitual residence“ do češtiny překládá jako „obvyklé bydliště“, zatímco do slovenštiny jako „obvyklý pobyt“. Z článku M. Haťapky (*Haťapka, M.*, *Ešte raz k pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Justičná revue*, 2011, č. 4, zejména s. 507 a pozn. pod čarou č. 17), plyne, že autor považuje pojem „residence“ použitý v Haagské úmluvě za odpovídající termínu „obvyklý pobyt“, jakkoliv ostatní úmluvy a jiné instrumenty, na které ohledně pojmu „obvyklý pobyt“ odkazuje, používají pojem „habitual residence“, nikoliv jen „residence“. Přitom,

jsou v oblasti mezinárodního práva soukromého známé,⁵⁹ jednotného autonomního vymezení se nepodařilo dosáhnout ani v rámci EU, přinejmenším pro účely nařízení Brusel I. Zdá se tedy, že vymezení tohoto pojmu bude na vnitrostátním právu (včetně pravidel mezinárodního práva soukromého) soudu, který bude potřebovat pro své rozhodnutí pojem bydliště fyzické osoby vymezit.⁶⁰ Renomovaný slovenský odborník na mezinárodní právo soukromé, Miloš Haťapka, nicméně v odborném tisku prezentoval názor, z něhož se zdá vyplývat, že pojem „residence“ ve smyslu Haagské úmluvy by měl být spíše rozuměn jako „obvyklý pobyt/obvyklé bydliště“ („habitual residence“) ve smyslu většiny úmluv Haagské konference a některých předpisů práva EU (např. nařízení Řím I).⁶¹ Uvidíme, k jakému názoru se nakonec přikloní praxe. Je nicméně pravdou, že vzhledem k působnosti úmluvy, která se *defacto* omezuje na vztahy v mezinárodním obchodu, budou se pro účely aplikace úmluvy soudy v praxi setkávat spíše s vymezením pojmu bydliště u fyzické osoby *podnikající*. Zde by se podle mého názoru mělo za bydliště považovat místo podnikání, a to analogicky k čl. 19 odst. 1 větě druhé nařízení Řím I.⁶² Při vymezení pojmu „místo podnikání“ se pak lze inspirovat v judikatuře a literatuře k jiné univerzální úmluvě, k Vídeňské úmluvě o mezinárodní koupí zboží, která s tímto pojmem také pracuje.⁶³

Haagská úmluva alespoň definuje pojem bydliště pro jiné než fyzické osoby. Činí tak v čl. 4 odst. 2. Není překvapením, že podobně jako v případě nařízení Brusel I může být za bydliště právnické osoby považováno více míst, což odráží rozdíly ve vnímání sídla korporací v zemích common law a zemích kontinentálního práva, jakož ale i subvarianty existující v rámci těchto právních systémů.⁶⁴ Ostatně i v praxi se setkáváme s tím, že obchodní společnost má silné vazby na více než jeden stát a je těžké určit její „bydliště“ ve smyslu nejužšího spojení. Tvůrci úmluvy proto asi správně došli k závěru, že za bydliště jiné než fyzické osoby se považuje stát:

- a) ve kterém má své (statutární)⁶⁵ sídlo;
- b) podle jehož práva byla zapsána nebo založena;
- c) ve kterém má své správní ústředí; nebo
- d) ve kterém má svou hlavní provozovnu.⁶⁶

Určení bydliště stran má v rámci Haagské úmluvy význam spíše podružný, nicméně může hrát roli např. při určení, zda se jedná o „mezinárodní“ věc ve smyslu čl. 1 úmluvy,⁶⁷ či při určení vztahu úmluvy k jiným (mezinárodním) instrumentům.⁶⁸

---

jak jsem uvedl, slovenská verze Haagské úmluvy pojem „residence“ překládá jako sídlo, nikoliv jako „obvyklý pobyt“.

⁵⁹ Haťapka, M., Ešte raz k pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Justičná revue, 2011, č. 4, s. 505 an. Bělohávek 2009, s. 1657-1666.

⁶⁰ Srov. v podobném duchu Brand/Herrup 2008, s. 50, kde se lakonicky konstatuje, že „residence is undefined and may vary according to the legal test applied.“ DH Report tuto otázku opomíjí zcela.

⁶¹ Srov. Haťapka, M., Ešte raz k pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. Justičná revue, 2011, č. 4, s. 505 an.

⁶² „Za obvyklé bydliště fyzické osoby, která jedná při výkonu své podnikatelské činnosti, se považuje její hlavní místo podnikání.“

⁶³ Srov. např. čl. 10 CISG. Ohledně výkladu tohoto pojmu srov. např. Ferrari, Fletchner & Brand 2003, s. 26 an. nebo Bělohávek 2009, s. 1930-1931.

⁶⁴ Srov. velice přehledný rozbor těchto rozdílů a variant v DH Report, odst. 117-123.

⁶⁵ Český text čl. 4 odst. 2 používá pouze pojem „sídlo“, zatímco z anglického a francouzského originálního znění je zřejmé, že myšleno je „statutární“ sídlo, tj. sídlo zapsané ve společenské smlouvě či jiném zakládacím dokumentu. Srov. také DH Report, odst. 121-123.

⁶⁶ Srov. čl. 4 odst. 2 Haagské úmluvy.

⁶⁷ Srov. oddíl 3.5

⁶⁸ Srov. oddíl 3.6 a 3.7.

3.3.2 Pojem státu a neunitární státy s více právními systémy

„Státem,“ případně „smluvním státem“ se pro účely úmluvy může myslet unitární stát, neunitární (např. federální) stát, územní jednotka neunitárního státu, nebo dokonce i „organizace regionální hospodářské integrace“⁶⁹ (jako např. EU). Co se myslí státem v daném případě, to bude vždy třeba posuzovat ve vztahu ke konkrétní situaci, znění jurisdikční doložky, dotčenému ustanovení úmluvy a především státu, o něhož se jedná, a to z hlediska případných prohlášení (nebo i výhrad), která učinil.⁷⁰

Pokud má stát dvě nebo více územních jednotek, ve kterých platí různé právní systémy upravující věci, na které se vztahuje Haagská úmluva, může v okamžiku podpisu, ratifikace, přijetí, schválení nebo přistoupení prohlásit, že se úmluva vztahuje na všechny jeho územní jednotky nebo pouze na jednu či více z nich může toto prohlášení kdykoli změnit učiněním nového prohlášení.⁷¹ To znamená, že pokud ve všech územních jednotkách neplatí stejný právní řád z hlediska věcí spadajících do působnosti úmluvy (což je případ USA, ale i Kanady, naopak to nebude platit např. pro Německo),⁷² může dotčený stát vztáhnout působnost úmluvy jen na některou (některé) z nich. Podobně může takový stát úmluvu vypovědět jen pro některé územní jednotky.⁷³ Pro soudy, které se nacházejí na území jednotek, na něž nebyla působnost úmluvy vztážena, nebude Haagská úmluva závazná a z pohledu soudů jiných smluvních států nebudou tyto soudy považovány za soudy smluvního státu. Přitom platí, že územní jednotky, které smluvní stát prohlášením nevyloučil z působnosti úmluvy, budou pro účely aplikace úmluvy považovány za „stát“ v těchto ohledech:

- a) odkazem na právo nebo postup státu se rozumí odkaz na platné právo nebo postup v příslušné územní jednotce;
- b) odkazem na bydliště ve státě se rozumí odkaz na bydliště v příslušné územní jednotce;
- c) odkazem na soud nebo soudy státu se rozumí odkaz na soud nebo soudy v příslušné územní jednotce;
- d) odkazem na souvislost se státem se rozumí odkaz na souvislost s příslušnou územní jednotkou.⁷⁴

Stát přitom není povinen úmluvu uplatňovat v situacích, které zahrnují pouze jeho územní jednotky.⁷⁵ Např. USA tak nebudou povinny aplikovat úmluvu na vztahy mezi svými státy, tj. např. soudy v Alabamě by pak nebyly povinny posuzovat jurisdikční dohodu ve prospěch např. soudů státu Texas v režimu Haagské úmluvy. Soud v jedné územní jednotce není povinen uznat nebo vykonat rozhodnutí z jiného smluvního státu pouze z toho důvodu, že rozhodnutí bylo uznáno nebo vykonáno v jiné územní jednotce téhož smluvního státu podle úmluvy.⁷⁶

Pro úplnost připomínám, že EU není pro účely úmluvy považována za stát s více územními jednotkami, ale za organizaci regionální hospodářské spolupráce.

---

⁶⁹ Srov. čl. 29 odst. 4.

⁷⁰ Srov. např. ohledně výkladu pojmu „stát“ ve stěžejním článku úmluvy, čl. 5, *DH Report*, odst. 128-131.

⁷¹ Srov. čl. 28 odst. 1.

⁷² Srov. poznámku pod čarou č. 296 v *DH Report*.

⁷³ Srov. čl. 33 odst. 1.

⁷⁴ Srov. čl. 25 odst. 1.

⁷⁵ Srov. čl. 25 odst. 2.

⁷⁶ Srov. čl. 25 odst. 3. Vezmeme-li si tentokrát pro ukázkou praktických dopadů tohoto ustanovení příklad z Kanady, tak soudy provincie Alberta nebudou povinny uznat rozhodnutí jen proto, že bylo předtím uznáno či vykonáno podle Haagské úmluvy v jiné kanadské provincii, např. v Quebecu.

3.4. Časová působnost

Pokud jde o výlučné dohody o volbě soudu, Haagská úmluva je výslovně a důsledně postavena na zákazu retroaktivity. Čl. 16 v tomto směru stanoví zcela jednoznačné pravidlo, když působnost úmluvy vztahuje pouze na výlučné dohody o volbě soudu *uzavřené po jejím vstupu v platnost pro stát zvoleného soudu*.⁷⁷ Strany tak mohou svou výlučnou jurisdikční doložku podrobit režimu Haagské úmluvy jen tehdy, je-li v době jejího uzavření zvolený soud (soudy) na území státu, pro něhož je Haagská úmluva (již) závazná. Zároveň platí, že se Haagská úmluva nevztahuje na *řízení zahájená před jejím vstupem v platnost pro stát soudu, u kterého bylo řízení zahájeno*.⁷⁸ Zákaz retroaktivity se pak vztahuje i na prohlášení činěná smluvními státy podle čl. 19,⁷⁹ 20,⁸⁰ 21⁸¹ a 26,⁸² když se tato prohlášení nevztahují na jurisdikční dohody uzavřené před vstupem daného prohlášení v platnost.⁸³ To bude v praxi znamenat, že pokud by např. USA dodatečně po ratifikaci úmluvy učinily prohlášení podle čl. 21, kterým by pro sebe z působnosti úmluvy vyloučily např. franšízové smlouvy, veškeré jurisdikční doložky ve franšízových smlouvách uzavřené po vstupu v platnost úmluvy pro USA a před účinností tohoto prohlášení by se i nadále řídily režimem Haagské úmluvy (samozřejmě ve vztahu k soudům, pro něž je Haagská úmluva závazná).

Řešení, které Haagská úmluva zvolila, je třeba podle mého názoru vítat, protože podporuje právní jistotu stran, které v době uzavírání jurisdikční doložky budou vědět, zda se na ní režim Haagské úmluvy vztahuje či nikoliv a tomu mohou přizpůsobit i její podobu.⁸⁴

Právě řečené nicméně platí pouze pro výlučné jurisdikční dohody. Jak uvidíme níže, v rámci zvláštního režimu nevýlučných dohod se zákaz retroaktivity neuplatní.⁸⁵

3.5. Existence mezinárodního prvku

Haagská úmluva vyžaduje ke své použitelnosti existenci relevantního mezinárodního prvku, a to jak ve fázi posouzení platnosti jurisdikční doložky (kapitola II úmluvy), tak ve fázi uznání nebo výkonu rozhodnutí vzniklého z řízení u zvoleného soudu (kapitola III úmluvy).

Jak stanoví čl. 1 odst. 2, „*pro účely kapitoly II se jedná o mezinárodní věc, pokud strany nemají bydliště nebo sídlo v téže smluvním státě a vztah stran a veškeré další prvky týkající se sporu, bez ohledu na místo zvoleného soudu, nesouvisí pouze s tímto státem*.“ K aplikaci úmluvy tedy stačí, aby buď strany neměly bydliště ve stejném státě, nebo aby aspoň jeden relevantní prvek daného sporu (mimo umístění zvoleného soudu) měl vazbu na jiný stát.⁸⁶ Domnívám se, že by za dostatečně relevantní mezinárodní prvek nebyla považována volba práva, neboť podobně jako v případě volby soudu jde o subjektivní prvek tvořený vůlí stran a jak jsme viděli v případě Římských instrumentů,⁸⁷

---

⁷⁷ Srov. čl. 16 odst. 1.

⁷⁸ Srov. čl. 16 odst. 2. L. Zvolský ve svém článku (Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu : Část I. Právní fórum, 2009, č. 9, s. 375), vyjadřuje nad tímto pravidlem politování, protože soud neurčený dohodou stran nebude muset zastavit či přerušit řízení ve smyslu čl. 6 úmluvy ani tehdy, když úmluva po zahájení řízení vstoupí v jeho státě v platnost.

⁷⁹ Toto prohlášení se týká vynětí doložek, u nichž chybí objektivní vztah k soudu daného státu. Srov. oddíl 3.8.6.

⁸⁰ Toto prohlášení se týká odmítnutí uznání rozhodnutí v čistě vnitrostátních situacích. Srov. oddíl 3.5.

⁸¹ Toto prohlášení se týká omezení působnosti úmluvy. Srov. oddíl 3.2.

⁸² Toto prohlášení se týká předností některých mezinárodních smluv před Haagskou úmluvou. Srov. oddíl 3.6.

⁸³ Srov. čl. 32 odst. 5.

⁸⁴ Ztotožňuji se v tomto směru zcela s argumenty *Schulz 2006*, s. 258.

⁸⁵ Srov. oddíl 3.13.

⁸⁶ Srov. *DH Report*, odst. 41-43.

⁸⁷ Srov. kapitola II.A, oddíl 2.3.

ale i různých mezinárodních smluv,⁸⁸ jen volba soudu a volba práva obvykle nestačí k tomu, aby byla situace „mezinárodní“.⁸⁹

Text úmluvy ani důvodová zpráva nespécifikuje, ke kterému okamžiku se má „mezinárodnost věci“, tj. existence relevantního mezinárodního prvku zkoumat. Vzhledem k tomu, že text čl. 1 odst. 2 mluví o „sporů“, zdá se, že by rozhodným okamžikem měl být okamžik zahájení řízení u daného soudu (tedy okamžik vzniku (soudního) sporu). Takový výklad navíc podporuje co nejširší působnost úmluvy.⁹⁰ Na druhou stranu tento výklad omezuje právní jistotu stran při uzavírání jurisdikční doložky, neboť umožňuje, aby původně vnitrostátní situace se stala později situací mezinárodní a změnil se tak dodatečně právní režim uzavírané doložky. Zároveň by tento výklad umožnil i opačný postup, tj. změnu původně mezinárodní situace na situaci vnitrostátní, a to v případě, že by (při absenci jiných relevantních cizích prvků) strana v cizím státě přesunula své bydliště do stejného státu, v němž byla při uzavírání jurisdikční dohody. Jelikož by neměl být ignorován ani text úmluvy mluvící o „sporů“, ani právní jistota stran uzavírajících jurisdikční dohodu, domnívám se, že nejhodnější výklad by byl ten, podle něhož by k aplikaci Haagské úmluvy stačilo, když by existence mezinárodního prvku byla dána buď k okamžiku uzavření jurisdikční doložky, nebo k okamžiku zahájení soudního řízení. V zájmu právní jistoty by jedinou výjimkou byla situace, kdy by jedna ze stran původně čistě vnitrostátní situaci úmyslně a uměle změnila na situaci mezinárodní, a to primárně za tím účelem, aby tak podrobila režimu Haagské úmluvy doložku, která do něj původně nepatřila – v takovém případě by se Haagská úmluva použít podle mého názoru neměla, neboť se jedná o narušení právní jistoty a zneužívající výkon práva.

Pokud jde o uznání nebo výkon rozhodnutí podle Haagské úmluvy (kapitola III úmluvy), je kritérium mezinárodnosti splněno, jde-li o výkon „cizího“ rozhodnutí. Z toho plyne, že i původně vnitrostátní případ nespádající (pro účely kapitoly II) do působnosti Haagské úmluvy se může pro účely uznání a výkonu rozhodnutí stát mezinárodním a řídit se tak úmluvou. Stačí, aby rozsudek vyneseny v takovém „čistě vnitrostátním“ případě byl předložen k uznání nebo výkonu soudu jiného smluvního státu úmluvy.⁹¹ Účelem této dvojí definice mezinárodnosti bylo zajistit výkon rozhodnutí původně vnitrostátního případu v situacích, kdy žalovaný přesune svůj majetek do jiného státu.⁹²

Široká definice mezinárodnosti v oblasti uznání a výkonu rozhodnutí však může vést k tomu, že např. české soudy by mohly být v režimu Haagské úmluvy požádány o uznání rozsudku australského soudu, který si zvolily dva české subjekty pro spor, jehož všechny relevantní prvky jsou spojeny výlučně s Českou republikou.⁹³ Zatímco australský soud nemohl závaznost jurisdikční doložky posuzovat v režimu úmluvy (situace nebyla mezinárodní pro účely kapitoly II úmluvy), české soudy by uznání/výkon daného rozhodnutí musely posuzovat a provést v režimu úmluvy. Smluvní státy nicméně mohou prohlášením učiněným podle čl. 20 úmluvy⁹⁴ svým soudům umožnit, aby v takovýchto situacích vázaných čistě na tento stát mohly uznání a/nebo výkon rozhodnutí odmítnout.

---

⁸⁸ Srov. kapitolu II.B.

⁸⁹ Profesor Beaumont však naopak ze skutečnosti, že úmluva neuvádí výslovně (na rozdíl např. od nařízení Řím I), že volba práva nepředstavuje relevantní mezinárodní prvek, dovozuje, že volba práva jiného státu by měla činit situaci dostatečně mezinárodní – srov. *Beaumont 2009*, s. 150. Nezbyvá než počkat, jaký postoj k tomu zaujmou soudy.

⁹⁰ Srov. *Brand/Herrup 2008*, s. 51-52.

⁹¹ Srov. *DH Report*, odst. 44.

⁹² *DH Report*, odst. 45.

⁹³ Předpokladem všech zde uváděných příkladů je samozřejmě skutečnost, že úmluva je pro dané státy závazná.

⁹⁴ „Stát může prohlásit, že jeho soudy mohou odmítnout uznat nebo vykonat rozhodnutí vydané soudem jiného smluvního státu, jestliže strany měly bydliště v dožádaném státě a jestliže vztah stran a veškeré další prvky spojené se sporem, jiné než místo zvoleného soudu, souvisely pouze s dožádaným státem.“

3.6. Vztah Haagské úmluvy a jiných mezinárodních instrumentů

Vztah Haagské úmluvy a jiných mezinárodních instrumentů je podrobně upraven v čl. 26. Zatímco jeho prvních pět odstavců je věnováno vztahu úmluvy k mezinárodním nástrojům obecně a budou předmětem pojednání v tomto oddíle, odst. 6 upravuje vztah úmluvy k instrumentům organizace regionální hospodářské integrace, čímž je primárně míněno právo EU – odst. 6 bude proto rozebrán v následujícím oddíle.⁹⁵

Haagská úmluva se především snaží jakýmkoliv konfliktům s jinými mezinárodními instrumenty předejít, což odráží její příkaz vnitrostátním soudům, aby byla vykládána pokud možno tak, aby byla slučitelná s dalšími smlouvami platnými pro smluvní státy, ať již uzavřenými před Haagskou úmluvou či po ní.⁹⁶ Když už však ke konfliktu přesto dojde, obsahuje pravidla pro jejich řešení. I když totiž pro vztah Haagské úmluvy a jiných instrumentů se samozřejmě uplatní obecná pravidla mezinárodního práva kodifikovaná ve Vídeňské úmluvě o smluvním právu, Haagská úmluva využívá možnosti stanovit, že některé instrumenty mohou mít před ní přednost, i kdyby tomu jinak (jen na základě obecných pravidel mezinárodního práva, resp. Vídeňské úmluvy o smluvním právu) nebylo.⁹⁷

Haagská úmluva ustupuje všem mezinárodním smlouvám v případech, kdy žádná ze stran nemá bydliště ve smluvním státě, který není stranou dané smlouvy. Jde tedy o situace, kdy dotčeny jsou pouze státy, které jsou smluvními stranami s úmluvou nekompatibilní mezinárodní smlouvy. „Stranou“ se přitom myslí strany jurisdikční doložky, které se jí snaží dovolat v daném řízení. Příkladem je jurisdikční doložka uzavřené mezi švýcarským a norským rezidentem. Haagská úmluva se v takovém případě dostává do konfliktu s Luganskou úmluvou II, a protože obě zúčastněné strany mají bydliště ve státech, které jsou stranami Luganské úmluvy II, musí jí Haagská úmluva ustoupit. Pokud by ale jedna ze stran byla ze státu, který není vázán Luganskou úmluvou II, Haagská úmluva by jí automaticky neustupovala.⁹⁸

Haagská úmluva také ustoupí dříve sjednaným smlouvám (tedy před účinností Haagské úmluvy), pokud by se uplatňování Haagské úmluvy neslučovalo s povinnostmi daného smluvního státu vůči nesmluvnímu státu.⁹⁹ Jde tedy o ty případy, kdy by soud aplikací Haagské úmluvy porušil či nerespektoval povinnost plynoucí mu ze smlouvy uzavřené dříve, a to vůči státu, který není smluvní stranou Haagské úmluvy.¹⁰⁰

Haagská úmluva se také nedotýká smluv o uznávání a výkonu rozhodnutí, pokud jde o uznání či výkon rozsudku smluvního státu, který je také stranou dané smlouvy. Rozhodnutí však nebude uznáno nebo vykonáno v menším rozsahu než podle Haagské úmluvy.¹⁰¹

Konečně Haagskou úmluvou není dotčeno ani uplatňování smlouvy, která ve vztahu ke konkrétní věci upravuje soudní příslušnost nebo uznání či výkon rozhodnutí, smluvním státem, a to i v případě uzavření uvedené smlouvy po Haagské úmluvě a v případě, že všechny dotčené státy jsou stranami této úmluvy. Není přitom třeba, aby všechny dotčené státy byly i stranou Haagské úmluvy. Toto pravidlo se nicméně použije pouze v případě, že daný smluvní stát učinil o smlouvě prohlášení. V případě takového prohlášení nejsou ostatní smluvní státy povinny Haagskou úmluvu uplatnit na

---

⁹⁵ Srov. oddíl 3.7, zejména pak 3.7.2.

⁹⁶ Srov. čl. 26 odst. 1.

⁹⁷ Srov. *DH Report*, odst. 269.

⁹⁸ Srov. podrobněji *DH Report*, odst. 271-278.

⁹⁹ Srov. čl. 25 odst. 3.

¹⁰⁰ Srov., včetně konkrétních příkladů, *DH Report*, odst. 279-285.

¹⁰¹ Srov. čl. 25 odst. 4.

danou věc v rozsahu jakéhokoli nesouladu, pokud výlučná dohoda o volbě soudu určuje soudy nebo jeden či více konkrétních soudů smluvního státu, který učinil prohlášení. Ostatní smluvní státy tedy nejsou povinny uplatnit Haagskou úmluvu v míře, v jaké není zajištěna reciprocita.¹⁰²

3.7. Vztah Haagské úmluvy k EU a unijnímu právu, zejména nařízení Brusel I

3.7.1 EU jako strana Haagské úmluvy

EU je regionální organizací hospodářské integrace ve smyslu Haagské úmluvy. Ta počítá s tím, že organizace tohoto typu se může stát smluvní stranou úmluvy buď samostatně bez svých členských států, nebo společně s nimi. To závisí na tom, zda daná organizace požívá v oblasti působnosti úmluvy výlučné pravomoci či zda je sdílí s členskými státy. Organizace regionální hospodářské integrace má práva a povinnosti smluvního státu v rozsahu, ve kterém má pravomoc ve věcech upravených Haagskou úmluvou.¹⁰³ Organizace je povinna oznámit depozitáři věci, v nichž na ní přenesly členské státy pravomoc, stejně jako jejich změny.¹⁰⁴

Organizace může však také prohlásit, že vykonává pravomoc ve všech věcech upravených Haagskou úmluvou a že její členské státy nebudou stranami této úmluvy, ale budou jí vázány z titulu podpisu, přijetí, schválení nebo přistoupení organizace.¹⁰⁵ Právě takové prohlášení učinila EU, když 26. února 2009 rozhodla o svém podpisu Haagské úmluvy.¹⁰⁶ Že požívá pravomoc ve všech věcech upravených Haagskou úmluvou, bylo poměrně jasné ve světle stanoviska Soudního dvora, který výlučnou pravomoc EU „nalezl“ ve vztahu k Luganské úmluvě II.¹⁰⁷ V praxi to znamená, že členské státy s výjimkou Dánska, které ve světle svého speciálního protokolu na EU pravomoci v této oblasti nepřeneslo, nebudou smluvní stranou Haagské úmluvy, nicméně jí budou vázány jakožto členové EU, v případě, že se EU stane smluvní stranou. Pojem „státu“ ve smyslu Haagské úmluvy bude samozřejmě zahrnovat i je. Jakmile EU ratifikuje Haagskou úmluvu, tato se bez nutnosti další implementace stane ve smyslu judikatury Soudního dvora nedílnou součástí právního řádu EU.¹⁰⁸ EU nicméně Haagskou úmluvu zatím pouze podepsala, a to 1. dubna 2009.¹⁰⁹

3.7.2 Vztah Haagské úmluvy a unijního práva, zejména nařízení Brusel I

Pro vztah Haagské úmluvy a unijního práva, zejména tedy nařízení Brusel I (a jeho čl. 23) je rozhodující čl. 26 odst. 6. Pro přehlednost jej zde cituji v plném znění:

„Touto úmluvou není dotčeno uplatňování pravidel organizace regionální hospodářské integrace, která je smluvní stranou této úmluvy, přijatých před touto úmluvou či po ní:

a) pokud žádná ze stran nemá bydliště ve smluvním státě, který není členským státem organizace regionální hospodářské integrace;

---

¹⁰² Srov. čl. 25 odst. 5 a *DH Report*, odst. 288-290.

¹⁰³ Srov. čl. 29 odst. 1.

¹⁰⁴ Srov. čl. 29 odst. 2.

¹⁰⁵ Srov. čl. 30 odst. 1.

¹⁰⁶ Srov. přílohu II rozhodnutí Rady ze dne 26. února 2009 o podpisu Úmluvy o dohodách o volbě soudu jménem Evropského společenství, 2009/397/EC, Úř. věst. L 133, 29. 5. 2009, s. 1 an.

¹⁰⁷ Srov. posudek 1/03 ze dne 7. 2. 2006, Luganská úmluva, Sb. rozh., s. I-1145. Pro jeho kritiku srov. Bříza, P., *Evropský soudní dvůr: Posudek k nové Luganské úmluvě značně posiluje vnější pravomoci Společenství. Právní rozhledy*, 2006, č. 10, s. 385 an.

¹⁰⁸ Srov. např. rozsudek ze dne 11. 11. 2007, *Merck Genéricos*, C-431/05, Sb. rozh., s. I-7001, bod 31; rozsudek ze dne 10. 1. 2006, *IATA a ELFAA*, C-344/04, Sb. rozh., s. I-403, bod 36; rozsudek ze dne 30. 5. 2006, *Komise v. Irsko*, C-459/03, Sb. rozh., s. I-4635, bod 82.

¹⁰⁹ Podpis pod úmluvu připojil jménem EU český ministr spravedlnosti Jiří Pospíšil, neboť Česká republika v tu dobu předsedala Radě Evropské unie.

b) pokud jde o uznání nebo výkon soudních rozhodnutí mezi členskými státy organizace regionální hospodářské integrace.“

Jakkoliv tedy podle judikatury SDEU obecně platí, že mezinárodní smlouvy uzavřené EU mají přednost před sekundární legislativou (samozřejmě včetně nařízení Brusel I),¹¹⁰ Haagská úmluva sama v některých případech sekundární legislativě EU ustupuje. Jednak je tomu při uznávání a výkonu rozhodnutí mezi členskými státy EU a také v případech, kdy žádná ze stran jurisdikční doložky nemá bydliště ve smluvním státě Haagské úmluvy, který by nebyl členským státem EU. V praxi to bude znamenat, že Haagskou úmluvou se budou řídit doložky uzavřené mezi stranou s bydlištěm v EU a stranou s bydlištěm ve státě Haagské úmluvy, který není členským státem EU,¹¹¹ zatímco doložky uzavřené mezi stranami v rámci EU či mezi stranou v EU a stranou ve státě sice mimo EU ale i mimo Haagskou úmluvu se budou řídit nařízením Brusel I. Haagská úmluva by se tak uplatnila ve vztahu mezi německým a americkým subjektem v případě, kdy by USA byly stranou Haagské úmluvy, ale pokud by jí nebyly, použil by se i na tento vztah Brusel I (samozřejmě za předpokladu, že by byl jinak aplikovatelný).¹¹²

3.8. Základní náležitosti volby soudu podle Haagské úmluvy

Základní náležitosti volby soudu upravuje především čl. 3 písm. a), podle něhož „*se „výlučnou dohodou o volbě soudu“ rozumí dohoda uzavřená mezi dvěma nebo více stranami, která splňuje požadavky písmene c) [formální náležitosti dohody, pozn. aut.] a určuje, pro účely rozhodování sporů, které vznikly nebo mohou vzniknout v souvislosti s konkrétním právním vztahem, soudy jednoho smluvního státu nebo jeden či více konkrétních soudů jednoho smluvního státu, s vyloučením soudní příslušnosti všech ostatních soudů.*“ Hlavní body tohoto vymezení si nyní rozebereme blíže.

3.8.1 „Dohoda uzavřená mezi dvěma nebo více stranami“

Haagská úmluva vyžaduje k uzavření platné jurisdikční doložky „dohodu“ zúčastněných stran. Podstatné je, podle jakého práva se bude posuzovat, zda k dohodě došlo. V souvislosti s výkladem nařízení Brusel I jsme viděli, že se Soudní dvůr snažil nejasné určení pravidel pro materiální platnost „dohnat“ důrazem na formální náležitosti, na jejichž pozadí pak dovozoval existenci souhlasu (dohody). Jak ale uvidíme dále, Haagská úmluva stanoví kolizní normu pro otázky věcné platnosti jurisdikční dohody.¹¹³ Zdálo by se tedy, že posouzení toho, zda v daném případě existuje potřebný souhlas ve smyslu dohody zúčastněných stran, by měl dotčený soud provést podle práva stanoveného touto kolizní normou. Nicméně najdeme odlišné názory, a to i prominentních akademiků, dle nichž je otázka, zda vůbec jsou dány alespoň základní faktické náležitosti souhlasu (dohody), nutno řešit buď jako čistě skutkovou otázku (bez odkazu na jakýkoliv právní řád), nebo podle právního řádu státu soudu, před nímž tato otázka vyvstane, nikoliv tedy podle práva pro věcnou platnost dohody.¹¹⁴ Názor, že soud si musí sám, bez přihlédnutí k cizímu právu, posoudit, zda existují alespoň základní skutkové náležitosti souhlasu, navíc zastávají i autoři *DH Report*. Vycházejí přitom z úvahy, že nejdřív musí

---

¹¹⁰ Srov. např. rozsudek *IATA*, bod 35.

¹¹¹ Vzhledem k pravidlu čl. 26 odst. 2 diskutovanému výše však nesmí být ani smluvním státem jiné mezinárodní úmluvy typu Luganské úmluvy II nebo Úmluvy EU-DK.

¹¹² Srov. blíže k aplikaci tohoto pravidla *DH Report*, odst. 291-310; *Beaumont 2009*, s. 156-157; *Brand/Herrup 2008*, s. 172-173; *Schulz 2006*, s. 266-267; *Bříza 2009*, s. 555-556. Zjevně nesprávně toto pravidlo vykládá *Magnus/Mankowski 2007*, s. 375.

¹¹³ Jedná se právo určené normami mezinárodního práva soukromého státu soudu zvoleného stranami v jurisdikční doložce.

¹¹⁴ Srov. *Nygh 1999*, s. 83 a prameny tam citované v poznámce č. 53, srov. též s. 88-90. Podobný názor, tedy, že otázka existence souhlasu (dohody) je odlišná od otázky věcné platnosti zastávají i *Brand/Herrup 2008*, s. 40-41.

existovat nějaká dohoda o volbě soudu, aby se úmluva vůbec dala použít.¹¹⁵ Autoři přitom dávají poměrně extrémní příklad, kdy rezident Panamy X zašle rezidentovi v Mexiku nevyžádaný email s nabídkou smlouvy, která obsahuje volbu soudu ve prospěch Ruritanie (imaginární stát) a ustanovení, že smlouva se pokládá za uzavřenou, pokud adresát nabídky do 7 dnů neodpoví. Pokud by se X domáhal platnosti smlouvy a jurisdikční doložky u soudů Ruritanie, mexické (a logicky ani panamské) soudy by se tím nemusely řídit a považovat dohodu o volbě soudu za neexistující bez ohledu na jakékoliv ustanovení Haagské úmluvy včetně kolizní normy pro věcnou platnost.¹¹⁶

Toto oddělování otázky existence dohody od otázek její materiální platnosti ostře kritizoval profesor Beaumont, a to ve jménu toho, aby maximum otázek bylo řešeno jednotně, tedy podle pravidel úmluvy, nikoliv podle vnitrostátního práva smluvních států.¹¹⁷ Beaumont argumentuje tím, že výše citovaný příklad by se dal spravedlivě vyřešit i v rámci pravidel úmluvy, a to tak, že by uvedenou doložku soudy jiných smluvních států neuznaly z titulu zjevné nespravedlnosti či zjevného rozporu s veřejným pořádkem ve smyslu čl. 6 písm. c) úmluvy. Osobně se s postojem profesora Beaumonta ztotožňuji, neboť je v zájmu jednotné aplikace unifikačních úmluv, aby maximální množství otázek bylo řešeno autonomně, tedy v režimu úmluvy nikoliv dle vnitrostátního práva. Soudy by tedy podle mne měly i samu otázku existence souhlasu (dohody) řešit v rámci otázek materiální platnosti dané dohody na základě práva určeného kolizní normou stanovenou čl. 5 úmluvy,¹¹⁸ leda snad, že by šlo o extrémní situace, v nichž bude i bez přihlídnutí k jakýmkoliv právním standardům na první pohled naprosto zřejmé, že k žádné dohodě nemohlo v daném případě vůbec dojít.

Jak text úmluvy výslovně stanoví, stran doložky může být více než pouze dvě.¹¹⁹ Otázka nástupnictví do jurisdikční doložky, tj. zda mohou na jejím základě žalovat i osoby, které původně nebyly její stranou, je ponechána na vnitrostátním právu.¹²⁰

3.8.2 „Spory, které vznikly nebo mohou vzniknout v souvislosti s konkrétním právním vztahem“

Zde můžeme odkázat na pojednání k podobnému požadavku podle čl. 23 nařízení Brusel I.¹²¹ Požadavek, aby se doložka vztahovala k existujícím či budoucím sporům souvisejícím s konkrétním právním vztahem je motivován tím, aby dohoda byla konkrétní, nikoliv zcela neomezená. Dohoda se nemusí vztahovat jen ke smluvním nárokům, ale i k mimosmluvním závazkům, pokud je specifikován právní vztah, v jehož rámci vznikly nebo mohou vzniknout.¹²²

3.8.3 „Soudy jednoho smluvního státu nebo jeden či více konkrétních soudů jednoho smluvního státu, s vyloučením soudní příslušnosti všech ostatních soudů“

Aby se jednalo o výlučnou jurisdikční dohodu ve smyslu Haagské úmluvy, musí určovat buď soudy jednoho smluvního státu (např. „příslušné jsou soudy Slovenska“) nebo jeden či více konkrétních soudů jednoho smluvního státu („příslušný je Městský soud v Praze nebo Krajský soud v Ostravě“). Pokud jsou obecně určeny soudy jednoho smluvního státu, bude konkrétní příslušný soud

---

¹¹⁵ Srov. *DH Report*, odst. 95.

¹¹⁶ Srov. *DH Report*, odst. 96.

¹¹⁷ Srov. *Beaumont 2009*, s. 138-140.

¹¹⁸ Stejný názor má i *Schulz 2006*, s. 252. Srov. též oddíl 3.10.

¹¹⁹ Doložka může být obsažena ve stanovách či jiném zakládacím dokumentu obchodní společnosti nebo vázat všechny strany smlouvy o sdružení, apod.

¹²⁰ Srov. *DH Report*, odst. 97. Dle mého názoru by mělo být myšleno vnitrostátní právo včetně jeho pravidel mezinárodního práva soukromého.

¹²¹ Srov. kapitolu III.A, oddíl 1.8.3.

¹²² Srov. *DH Report*, odst. 101.

určen podle vnitrostátních norem tohoto státu.¹²³ Na rozdíl od nařízení Brusel I (kde takovou možnost dovodila judikatura),¹²⁴ výlučné doložky podle Haagské úmluvy nemohou určit soud či soudy více než jednoho smluvního státu (dohoda ve znění „příslušnými budou soudy Francie nebo soudy Německa“ tak nebude výlučnou dohodou podle Haagské úmluvy).¹²⁵ Za výlučné ve smyslu úmluvy nebudou považovány ani doložky, kde pouze jedna strana je povinna žalovat výlučně u jednoho soudu, zatímco strana druhá může žalovat i jinde (tzv. asymetrické doložky) – takovéto dohody budou jakožto nevýlučné podléhat režimu čl. 22 úmluvy.¹²⁶ Z toho je zřejmé, že Haagská úmluva v tomto konkrétním ohledu neposkytuje tak širokou ochranu smluvní vůle jako nařízení Brusel I.

Podobně jako nařízení Brusel I ani Haagská úmluva neumožňuje, aby strany svou dohodu měnily/zakládaly věcnou příslušnost soudů či jinak zasahovaly do vnitřního uspořádání soudního systému v dané zemi.¹²⁷ Toto poměrně jednoznačně plyne z čl. 5 odst. 3 úmluvy. Jestliže tedy strany určí jako příslušný krajský soud a vznikne spor, který má podle vnitrostátních pravidel věcné příslušnosti rozhodovat soud okresní, nebude moci krajský soud takovou doložkou založit svou příslušnost. Otázkou je, zda v takovém případě bude jurisdikční dohoda zcela neúčinná ve smyslu úmluvy, nebo zda ji lze považovat alespoň za výlučnou doložku ve prospěch soudů daného státu či dokonce specificky soudů v obvodu daného krajského soudu. Literatura se zdá se přiklání k první variantě,¹²⁸ nicméně podle mého názoru by v zájmu ochrany smluvní autonomie, k níž se úmluva hlásí, a podpory široké působnosti úmluvy měl být správný výklad, který takové doložce přizná jurisdikční účinek alespoň ve vztahu k soudům daného státu, přičemž nevidím důvod, aby to nemohly být v daném případě i přímo soudy v obvodu daného věcně nepřislušného soudu, pokud by věcně příslušné byly. Ve zbytku se pak uplatní vnitrostátní pravidla pro určení příslušnosti.¹²⁹

V případech, kdy zvolený soud má podle vnitrostátních pravidel o příslušnosti diskreci o postoupení věci jinému soudu, měl by přihlédnout k učiněné volbě stran a k postoupení přistupovat spíše zdrženlivě.¹³⁰ V případě, že k postoupení dojde, uznání nebo výkon rozhodnutí mohou být odmítnuty vůči straně, která včas podala námitku proti postoupení.¹³¹

3.8.4 *Presumpce výlučnosti jurisdikční dohody*

Podobně jako nařízení Brusel I i Haagská úmluva zavádí domněnku výlučnosti jurisdikční dohody, tj. dohoda „je považována za výlučnou, pokud se smluvní strany výslovně nedohodnou jinak.“¹³² V pochybnostech tak bude třeba doložku považovat za výlučnou. Nevýlučnost dohody musí z jejího textu jednoznačně plynout. Haagská úmluva je v tomto směru revoluční zejména ve vztahu k zemím common law, kde převažuje domněnka opačná, tj. že doložka je nevýlučná, nevyplyvá-li z ní výslovně opak.¹³³

---

¹²³ Srov. čl. 5 odst. 3 b); *DH Report*, odst. 139.

¹²⁴ Srov. kapitolu III.A, oddíl 1.8.4.

¹²⁵ Srov. *DH Report*, odst. 104.

¹²⁶ Srov. *DH Report*, odst. 32 a odst. 105-106. Srov. níže oddíl 3.13.

¹²⁷ Obecně platí, že pokud to úmluva výslovně nestanoví, neměla by být vykládána jako zásah do vnitrostátních procesních pravidel – srov. *DH Report*, odst. 138; *Brand/Herrup 2008*, např. s. 84-85.

¹²⁸ Důvodová zpráva v tomto směru mlčí, nicméně *Brand/Herrup 2008*, s. 86, zastávají, zdá se, názor, že taková volba soudu bude zcela mimo působnost úmluvy, pro tento příkrý závěr však nenabízejí žádné argumenty. Podobně *Schulz 2006*, s. 254, jen bez vysvětlení lakonicky konstatuje, že v těchto případech bude dohoda podle úmluvy neúčinná.

¹²⁹ Srov. obdobně u nařízení Brusel I, oddíl 1.8.4.

¹³⁰ Srov. čl. 5 odst. 3 písm. b); *DH Report*, odst. 140; *Brand/Herrup 2008*, 85-87; *Schulz 2006*, s. 254-255.

¹³¹ Srov. čl. 8 odst. 5.

¹³² Čl. 3 písm. b).

¹³³ Srov. *Nygh 1999*, s. 23 a s. 83 (země common law obecně a Německo mimo režim nařízení Brusel I); k existenci domněnky nevýlučnosti v USA srov. *Brand/Herrup 2008*, s. 42.

3.8.5 Oddělitelnost

Haagská úmluva výslovně (na rozdíl od nařízení Brusel I, kde to dovodil SDEU) zakotvuje oddělitelnost výlučné dohody od zbytku smlouvy. Podle čl. 3 písm. d) je „výlučná dohoda o volbě soudu, která tvoří součást smlouvy, [...] považována za dohodu nezávislou na ostatních ustanoveních této smlouvy. Platnost výlučné dohody o volbě soudu nemůže být popírána pouze na základě důvodu neplatnosti smlouvy.“¹³⁴

3.8.6 Absence objektivního spojení mezi situací a zvoleným soudem

Výlučná dohoda v režimu Haagské úmluvy nevyžaduje žádnou objektivní vazbu mezi daným právním vztahem, stranami a zvoleným soudem. Obecně je tedy možné, aby strany bez jakékoliv vazby k dané zemi zvolily její soud jako příslušný. To umožňuje volbu zcela neutrálního *fora*. Ne všechny státy však takovou možnost vítají, neboť mají obavu, že jejich soudní systém bude zbytečně zatížen spory, které s nimi nijak nesouvisí. Proto čl. 19 úmluvy umožňuje takovému státu prohlásit, „že jeho soudy mohou odmítnout rozhodovat spory, na které se vztahuje výlučná dohoda o volbě soudu, jestliže s výjimkou místa zvoleného soudu neexistuje žádná souvislost mezi daným státem a stranami nebo předmětem sporu.“¹³⁵

3.9. Formální náležitosti volby soudu

Náležitosti formy jurisdikční dohody upravuje čl. 3 písm. c) Haagské úmluvy následovně:

„[V]ýlučná dohoda o volbě soudu musí být uzavřena nebo zaznamenána
i) písemně nebo

ii) jiným komunikačním prostředkem, který umožňuje přístup k informacím tak, aby byly využitelné pro další potřebu[.]“

Na první pohled je zřejmé, že úprava je restriktivnější než v nařízení Brusel I, když není možné uzavřít doložku na základě předchozí praxe či zvyklostí v mezinárodním obchodě.¹³⁶ Důležité nicméně je, že podobně jako nařízení Brusel I zakazuje i úmluva ukládat další požadavky formy nad rámec čl. 3 písm. c). Jak výslovně stanoví *DH Report*, není například možné odmítnout vykonat jurisdikční dohodu jen proto, že je napsána v cizím jazyce nebo nikoliv ve stanoveném typu písma.¹³⁷ Stačí tedy, aby byly splněny formální náležitosti podle úmluvy, nic navíc si vnitrostátní právo přidávat nesmí.

Písemná forma nevyžaduje nutně podpis (i když se pak obtížněji prokazuje existence souhlasu dotyčné strany) a písemný záznam může (podobně jako u nařízení Brusel I) být učiněn i elektronickými prostředky (email, fax apod.), jestliže to umožňuje budoucí dohledání zaznamenaných informací.¹³⁸ Stejně jako v případě nařízení Brusel I je možné, aby písemná forma pouze stvrzovala ústní dohodu a toto písemné potvrzení může vyhotovit kterákoliv ze stran, tj. i ta, která se poté doložky dovolává.¹³⁹ Soudy se však nemohou inspirovat judikaturou k nařízení Brusel I v tom smyslu, že by podobně jako SDEU vykládaly formální náležitosti tak široce, aby to zasahovalo otázky materiální platnosti a existence souhlasu. Na rozdíl od nejasné situace u nařízení Brusel I¹⁴⁰ obsahuje úmluva kolizní pravidlo pro otázky materiální platnosti a není tedy žádný důvod vykládat

---

¹³⁴ Ohledně práva, podle něhož se bude platnost doložky posuzovat, srov. oddíl 3.10.

¹³⁵ Srov. k tomu *DH Report*, odst. 230.

¹³⁶ Srov. kapitolu III.A, oddíl 1.9.

¹³⁷ Srov. *DH Report*, odst. 110, též odst. 126.

¹³⁸ Srov. *DH Report*, odst. 112. Srov. blíže ke vztahu Haagské úmluvy a smluv uzavíraných online *Svantensson, D.*, *The Choice of Courts Convention: How Will it Work in Relation to the Internet and E-Commerce?* (2009) *Journal of Private International Law*, Vol. 5, No. 3, zejm. s. 532-533.

¹³⁹ Srov. *DH Report*, odst. 114.

¹⁴⁰ Srov. kapitolu III.A, oddíl 1.10.

formální požadavky extenzivně např. v tom smyslu, že by měly určovat i otázku, zda doložka obsažená ve všeobecných podmínkách na zadní straně smlouvy je platná či nikoliv.¹⁴¹

3.10. Materiální platnost volby soudu a právo pro ni rozhodné

Materiální platnost volby soudu v režimu úmluvy budou soudy vždy posuzovat podle práva zvoleného soudu.¹⁴² Právem státu zvoleného soudu se přitom myslí i pravidla mezinárodního práva soukromého.¹⁴³ Díky tomu se snižuje riziko odlišného posouzení platnosti stejné jurisdikční doložky u soudů v různých státech, neboť všechny soudy budou muset uplatnit stejné kolizní pravidlo a tedy i stejné právo pro rozhodnutí této otázky a měly by tedy alespoň teoreticky dojít ke stejnému závěru.¹⁴⁴

Jak jsme však již naznačili výše,¹⁴⁵ jsou určité dohady ohledně otázek, které by měl pojem materiální platnosti zahrnovat. Zejména jde o otázku, zda je třeba pod něj řadit i otázku existence souhlasu stran, tedy shodného projevu vůle. Z výše uvedených důvodů¹⁴⁶ se domnívám, že tato otázka by pod tento pojem v zásadě spadat měla. V každém případě není pochyb, že do oblasti věcné platnosti spadají např. otázky podvodu, omylu, nátlaku či tísně, nicméně je tam řazena i otázka způsobilosti uzavřít jurisdikční doložku.¹⁴⁷

3.11. Povinnost respektovat platnou jurisdikční doložku

Klíčovými ustanovení Haagské úmluvy jsou čl. 5 a 6, které stanoví jak zvolenému soudu, tak ostatním soudům zásadní povinnost respektovat vůli stran vtělenou do výlučné jurisdikční dohody. Zatímco čl. 5 se zabývá perspektivou zvoleného soudu, čl. 6 upravuje povinnosti a možnosti jiného než zvoleného soudu.

3.11.1 Perspektiva zvoleného soudu

Článek 5 stanoví, že pokud není jurisdikční dohoda neplatná podle práva rozhodného pro materiální platnost,¹⁴⁸ je zvolený soud příslušný a „nemůže odmítnout svou příslušnost na základě toho, že spor by měl být rozhodován soudem jiného státu.“¹⁴⁹ Z této povinnosti plyne, že zvolený soud nemůže v případě platné dohody odmítnout svou příslušnost ani na bázi doktríny *forum non conveniens* typické pro země common law, ani na základě pravidla *lis pendens*, tedy na základě toho, že u jiného soudu byla žaloba podána dříve.¹⁵⁰

Toto má zásadní význam zejména ve vztahu k výše diskutovanému problému „italského torpéda“ plynoucího z judikátu *Gasser* a striktně formulovaného litispendenčního pravidla čl. 27 Nařízení Brusel I. V mezích uplatnění působnosti úmluvy je tento problém vyřešen, neboť ve světle čl. 5 úmluvy bude zvolený soud v EU povinen zahájit v případě platné jurisdikční dohody řízení bez ohledu

---

¹⁴¹ Srov. *Schulz 2006*, s. 251-253.

¹⁴² Srov. čl. 5 odst. 1; čl. 6 písm. a).

¹⁴³ Srov. *DH Report*, odst. 125.

¹⁴⁴ Srov. *Schulz 2006*, s. 255-256.

¹⁴⁵ Srov. oddíl 3.8.1.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž.

¹⁴⁷ Srov. *DH Report*, odst. 126. Zařazení způsobilosti pod otázku materiální platnosti není podle mne až tak samozřejmou věcí, protože způsobilost se často posuzuje (a navazuje) samostatně, odděleně od právního řádu rozhodného pro (ne)platnost dotčeného právního úkonu. I v samotné Haagské úmluvě je však otázka (ne)způsobilosti řešena specificky, neboť v některých případech se může posuzovat (i) podle jiného práva než materiální platnost – srov. čl. 6 písm. b) a čl. 9 písm. b) a text v oddílech 3.11.2 a 3.12 je komentující.

¹⁴⁸ Tedy podle práva (včetně kolizních norem) zvoleného soudu, viz výše oddíl 3.10.

¹⁴⁹ Srov. čl. 5 odst. 1 a 2.

¹⁵⁰ Srov. *DH Report*, odst. 132-134.

na to, že jiný soud EU zahájil řízení dříve.¹⁵¹ Působnost úmluvy je však v tomto směru bohužel omezená jen na situace, kdy jedna ze stran bude mít bydliště ve smluvním státě jiném než v EU – jen tehdy má totiž úmluva před Nařízením přednost.¹⁵²

3.11.2 Povinnosti jiného než zvoleného soudu

Článek 6 ukládá všem soudům jiného smluvního státu, než je stát zvoleného soudu, aby přerušily nebo zastavily řízení, na které se vztahuje výlučná dohoda o volbě soudu. Tato povinnost nenastává pouze tehdy, pokud:

- a) je dohoda podle práva státu zvoleného soudu neplatná;
- b) některá ze stran nebyla způsobilá k uzavření dohody podle práva státu soudu, u kterého bylo řízení zahájeno;
- c) plnění dohody by vedlo ke zjevné nespravedlnosti nebo by bylo zjevně v rozporu s veřejným pořádkem státu soudu, u kterého bylo řízení zahájeno;
- d) dohoda nemůže být přiměřeně plněna z výjimečných důvodů, které nemohou smluvní strany ovlivnit; nebo
- e) zvolený soud rozhodl, že danou věc nebude projednávat.¹⁵³

Podobně jako v případě čl. 5 i čl. 6 vymezuje povinnost dotčených soudů pouze ve vztahu k soudu (soudům) *jiného* smluvního státu. To reflektuje skutečnost, že úmluva v zásadě nereguluje vztahy mezi soudy jednoho státu ani jiné interní situace. Článek 6 zajišťuje, aby výlučnost jurisdikční dohody byla respektována, a to ve vztahu k jakémukoliv řízení, které spadá do její působnosti. Není jasné, jaký právní řád by měl soud použít při výkladu toho, zda daný spor spadá do působnosti jurisdikční doložky. Domnívám se nicméně, že v rámci jednotného výkladu by bylo vhodné, aby bylo použito stejné pravidlo, které určuje právo rozhodné pro otázky materiální platnosti. Nastane-li některá z výše citovaných taxativně vypočtených výjimek, dotčený soud je ze své povinnosti přerušit či zastavit řízení liberován a může učinit cokoliv, co mu umožňuje/ukládá vnitrostátní právo. Úmluva mu sama o sobě však v žádném případě nepožaduje, že by se musel v případě existence některé z výjimek prohlásit za příslušný k rozhodnutí věci.¹⁵⁴

Pokud jde o jednotlivé výjimky, písm. a), tedy neplatnost jurisdikční doložky, je stejný důvod, pro který nemusí respektovat jurisdikční doložku ani zvolený soud.¹⁵⁵ Jak jsme již zmiňovali, rozhodné právo se určí stejným způsobem, tedy podle práva (včetně kolizních norem) státu zvoleného soudu. Výjimka podle písm. b), tedy nezpůsobilost strany uzavřít jurisdikční dohodu, se posuzuje podle práva státu (včetně kolizních norem), který o případném přerušení/zastavení řízení rozhoduje – vzhledem k tomu, že otázka způsobilosti je pro účely úmluvy řazena mezi aspekty materiální platnosti jurisdikční dohody, může být v režimu čl. 6 (ne)způsobilost přezkoumána dvakrát – jednou podle práva pro materiální platnost doložky, podruhé podle práva určeného rozhodujícím soudem (pokud se bude samozřejmě od práva pro materiální platnost lišit).¹⁵⁶ Výjimka podle písm. c) zahrnuje nejen klasický pojem veřejného pořádku, ale i „zjevnou nespravedlnost.“ a to kvůli těm státům, kde je

---

¹⁵¹ Ještě před publikací finálního znění *DH Report* vznesl závažné pochybnosti o takovémto účinku úmluvy prof. Fentiman – srov. *Fentiman, R., Parallel Proceedings and Jurisdiction Agreements in Europe*. In: *de Vareilles-Sommières, P. (ed.) Forum Shopping in the European Judicial Area*. Oxford : Hart Publishing, 2007, s. 48-49; nicméně finální verze *DH Report* tyto pochybnosti jednoznačně rozptyluje – srov. *DH Report*, odst. 26, odst. 133 a pozn. pod čarou č. 168; srov. též *Bříza 2009*, s. 554-555, nebo *Teitz 2006*, s. 554.

¹⁵² Srov. výše oddíl 3.7.2.

¹⁵³ Srov. čl. 6.

¹⁵⁴ Srov. *DH Report*, odst. 146.

¹⁵⁵ Srov. oddíl 3.11.1.

¹⁵⁶ Srov. *DH Report*, odst. 150.

koncept veřejného pořádku natolik úzký, že nezahrnuje individuální zájmy jednotlivce.¹⁵⁷ Je logické a v mezinárodním právu soukromém obecně přijímané, že tyto koncepty nelze vykládat příliš široce, protože nemohou a nesmějí nahrazovat prostý přezkum legality z pohledu práva soudu.¹⁵⁸ Písm. d) se snaží pokrýt extrémní situace, kdy dohoda nemůže být rozumně plněna v důsledku událostí mimo kontrolu stran. Jde o to, že strany nemohou jednoduše žalovat u zvoleného soudu, např. z důvodu války.¹⁵⁹ Písm. e) jednak brání tomu, aby došlo k situaci odepření spravedlnosti, tj. že by žádný soud nebyl příslušný k projednání dané věci, jednak se dotýká těch situací, kdy zvolený soud postoupí daný případ jinému soudu v rámci toho samého členského státu (což umožňuje čl. 5 odst. 3 úmluvy). V posléze uvedeném případě tak může soud jiného smluvního státu zahájit řízení a nerespektovat jurisdikční doložku.¹⁶⁰ Osobně nepovažuji tento důsledek za příliš šťastný, neboť to fakticky znamená dvojí „prohru“ smluvní autonomie – nejen, že není interně respektována jurisdikční doložka ke konkrétnímu soudu, ale v důsledku toho může být ignorována i mezinárodně, a to přesto, že řízení je stále alespoň ve státě soudu, k němuž dohoda stran směřovala. Z tohoto pohledu se zdá pro praxi vhodné, aby se strany omezovaly na určení jurisdikce konkrétního státu (např. „příslušné jsou soudy Finska), než „riskovaly“ určením konkrétního soudu,¹⁶¹ neboť pokud ten postoupí případ soudu jinému, garance závazných účinků jurisdikční dohody ve smyslu čl. 5, 6, ale i 8¹⁶² Haagské úmluvy se ztrácí.

3.12. Uznání a výkon rozsudků

Jedním z hlavních přínosů Haagské úmluvy je nejen skutečnost, že výlučné jurisdikční doložky by měly být respektovány napříč soudy smluvních států, ale i to, že úmluva v kapitole III (čl. 8-15) zajišťuje, aby rozsudky vydané v řízeních vedených na základě těchto doložek byly ve smluvních státech snadno uznány a vykonány. Jelikož ustanovení upravující uznání a výkon mají z hlediska tématu této práce (tedy volby práva a volby soudu) význam spíše sekundární, budeme se jim věnovat stručněji a v podrobnostech odkazujeme na existující literaturu.¹⁶³

Základním pravidlem je, že rozhodnutí vydané soudem smluvního státu určeného ve výlučné dohodě o volbě soudu musí být uznáno a vykonáno v ostatních smluvních státech; odmítnuto může být pouze z důvodů výslovně uvedených v Haagské úmluvě.¹⁶⁴ Tyto důvody jsou vypočteny především v čl. 9 úmluvy,¹⁶⁵ ale najdeme je i v jiných ustanoveních.¹⁶⁶ V zásadě se jedná o podobné důvody, pro

¹⁵⁷ Srov. *DH Report*, odst. 151; Jak uvádí *Teitz 2006*, s. 552-553, soudy některých zemí by pod tento důvod mohly zařadit případy, kdy je dohoda součástí formulářových (adhezních) smluv, jejichž ustanovení fakticky nebyla nikdy předmětem jednání mezi stranami.

¹⁵⁸ Proto lze vítat, že v obou případech se mluví o „zjevné“ nespravedlnosti, respektive „zjevném“ rozporu s veřejným pořádkem.

¹⁵⁹ Srov. *DH Report*, odst. 154. Podle autorů se jedná o aplikaci některé z doktrín (*frustration*, *Wegfall der Geschäftsgrundlage*), které způsobují zánik smlouvy v případě nepředvídatelné a zásadní změny okolností. V českém právu bychom to mohli přirovnat k dodatečné nemožnosti plnění (např. § 352 ObchZ) či zmaření účelu smlouvy (§ 356 ObchZ).

¹⁶⁰ Srov. i s praktickými příklady *DH Report*, odst. 155-158.

¹⁶¹ To nebude platit samozřejmě v případě, že strany budou mít jistotu, že dotyčný soud případ neodmítne/nepostoupí.

¹⁶² Srov. čl. 8 odst. 5 úmluvy.

¹⁶³ *Brand/Herrup 2008*, s. 98-139; *DH Report*, odst. 164-217; *Zvolský, L.*, Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu : Část II. Právní fórum, 2009, č. 10, s. 439 an.

¹⁶⁴ Srov. čl. 8 odst. 1.

¹⁶⁵ Čl. 9 zní: „Uznání nebo výkon mohou být odmítnuty, jestliže

a) dohoda byla podle práva státu zvoleného soudu neplatná, ledaže zvolený soud rozhodl, že dohoda je platná;

b) některá ze stran nebyla způsobilá k uzavření dohody podle práva dožádaného státu;

c) podání, na jehož základě bylo zahájeno řízení, nebo obdobný dokument obsahující základní náležitosti návrhu

kteřé nemusí jiné soudy respektovat jurisdikční doložku, dále se jedná o případy porušení práva na spravedlivý proces či případy překážky věci rozhodnuté. Rozhodnutí by nemělo být, alespoň nad rámec zjištění existence důvodů pro neuznání, přezkoumáváno ve věci samé. Soud, u něhož se uznání nebo výkon žádá, je vázán skutkovým zjištěním, na kterém soud původu založil svou příslušnost, ledaže rozhodnutí bylo vydáno pro zmeškání.¹⁶⁷ Podle čl. 8 odst. 3 platí, že „*soudní rozhodnutí bude uznáno pouze v případě, že je pravomocné ve státě původu, a bude vykonáno pouze v případě, že je vykonatelné ve státě původu.*“ Uznání nebo výkon mohou být odloženy nebo odmítnuty v případě, že rozhodnutí je ve státě původu podrobena přezkumu nebo ještě neuplynula lhůta pro podání řádného opravného prostředku.¹⁶⁸ „Soudní rozhodnutím“ se pro účely úmluvy rozumí veškerá rozhodnutí ve věci samé, včetně rozhodnutí o nákladech řízení, pokud se vztahuje k rozhodnutí ve věci samé. Předběžná a zajišťovací opatření nejsou soudním rozhodnutím.¹⁶⁹ Naproti tomu soudní smíry schválené zvoleným soudem a vykonatelné ve státě původu se vykonávají podle úmluvy stejně jako soudní rozhodnutí.¹⁷⁰ Čl. 13 odst. 1 úmluvy specifikuje dokumenty, které má předložit strana žádající o uznání či výkon – mezi jinými to musí být i sama jurisdikční dohoda, její ověřený opis nebo jiný důkaz o její existenci.¹⁷¹ Žádost o uznání může být doplněna formulářem (jehož vzor je přílohou úmluvy), který vyplní soud původu, což by mělo celou uznávací proceduru usnadnit.¹⁷² Samotná procedura uznání a výkon se jinak řídí právem dožádaného státu. Dožádaný soud je povinen jednat bez prodlení.¹⁷³ Lze uznat či vykonat jen část rozhodnutí, je-li o to žádáno nebo je-li jen část uznatelná či vykonatelná podle úmluvy.¹⁷⁴

3.12.1 Předběžné otázky a uznání rozhodnutí nepřímo se týkajících věcí vyloučených z působnosti úmluvy

Z čl. 10 plyne, že pokud zvolený soud rozhodl v rámci svého rozhodnutí jako o předběžné otázce o věci vyloučené (na základě čl. 2 odst. 2 či čl. 21) z působnosti úmluvy, rozhodnutí o této otázce nebude uznáno ani vykonáno v režimu úmluvy.¹⁷⁵ Podobně může být uznání nebo výkon odmítnut, pokud je rozhodnutí založeno na jiném rozhodnutí ve věci vyloučené na základě prohlášení učiněném dožádaným státem podle čl. 21.¹⁷⁶ To samé platí, pokud je toto rozhodnutí založeno na

---

i) nebyl žalovanému doručen v dostatečném předstihu a způsobem, který by mu umožnil si zajistit svou obhajobu, ledaže se žalovaný zúčastnil a svou věc hájil u soudu původu, aniž namítal, že mu nebylo řádně doručeno, a to za předpokladu, že právo státu původu umožňuje namítat nedostatek řádného doručení, nebo

ii) byl žalovanému doručen v dožádaném státě způsobem, který je neslučitelný se základními zásadami dožádaného státu týkajícími se doručování písemností;

d) soudního rozhodnutí bylo dosaženo podvodem procesní povahy;

e) uznání nebo výkon jsou zjevně neslučitelné s veřejným pořádkem dožádaného státu, zejména se jedná o případy, kdy konkrétní řízení vedoucí k soudnímu rozhodnutí bylo neslučitelné se základními zásadami tohoto státu týkajícími se spravedlivého procesu;

f) rozhodnutí je v rozporu s rozhodnutím vydaným v dožádaném státě ve sporu mezi týmiž stranami nebo

g) rozhodnutí je v rozporu s dřívějším rozhodnutím vydaným v jiném státě v téže věci mezi týmiž stranami za předpokladu, že dřívější rozhodnutí splňuje podmínky nezbytné pro jeho uznání v dožádaném státě.“

¹⁶⁶ Srov. např. čl. 8 odst. 5, čl. 10 odst. 2 apod.

¹⁶⁷ Srov. čl. 8 odst. 2.

¹⁶⁸ Srov. čl. 8 odst. 4.

¹⁶⁹ Srov. čl. 4 odst. 1.

¹⁷⁰ Srov. čl. 12.

¹⁷¹ Srov. *DH Report*, odst. 211.

¹⁷² Srov. čl. 13 odst. 3.

¹⁷³ Srov. čl. 14.

¹⁷⁴ Srov. čl. 15.

¹⁷⁵ Srov. čl. 10 odst. 1.

¹⁷⁶ Srov. čl. 10 odst. 2.

rozhodnutí ve věci vyloučené podle čl. 2 odst. 2.¹⁷⁷ Zvláštní režim platí pro rozhodnutí o platnosti práva duševního vlastnictví jiného než autorského či souvisejícího práva.¹⁷⁸

3.12.2 Uznání nekompensační náhrady škody

Jak známo, v některých státech lze i v soukromoprávních věcech přiznat nekompensační náhradu škody, která má do značné míry exemplární či represivní charakter. Jsou to např. z USA dobře známé tzv. *punitive damages*. Zvláště státy kontinentálního právního systému, kterým je tento nekompensační koncept náhrady škody většinou cizí, pohlížejí na tuto složku náhrady škody s nedůvěrou a cizí rozsudky ji přiznávající buď neuznávají vůbec, nebo jen do výše, v jaké má náhrada škody reparační (kompenzační) funkci.¹⁷⁹ Z toho důvodu byl do Haagské úmluvy vtělen čl. 11, podle něhož uznání nebo výkon rozhodnutí mohou být odmítnuty, „pokud toto rozhodnutí přiznává náhradu škody, včetně exemplární nebo represivní náhrady škody, která straně nenahrazuje skutečně vzniklou ztrátu nebo újmu, a to v rozsahu, v jakém se tak stalo.“¹⁸⁰ Dožádaný soud přitom přihlédně i k tomu, v jakém rozsahu výše náhrady škody slouží k pokrytí nákladů řízení.¹⁸¹

Stejně jako všechny ostatní důvody pro odmítnutí uznání, musí být i tento vykládán v maximální možné míře restriktivně.¹⁸² Čl. 11 by měl být použit jen v případech, kdy je očividné, že náhrada škody má represivní či exemplární charakter, že zkrátka zjevně překračuje meze pouhé kompenzace způsobené škody. Důležité je zdůraznit, že i když se soudy rozhodnou čl. 11 využít a v daném případě rozhodnutí neuznat, mohou tak učinit pouze v míře, v jaké jde náhrada škody za rámec skutečně vzniklé ztráty nebo újmy (včetně újmy budoucí).¹⁸³ Co je a co už není kompenzací, by si měl soud posoudit autonomně, tj. nezávisle na jeho právním řádu,¹⁸⁴ což bude v praxi nepochybně obtížné a jsem sám zvědav, jak moc se bude přístup soudů z různých států v tomto směru lišit.

3.13. Nevýlučné dohody

Jak jsme viděli výše, Haagská úmluva se primárně týká výlučných jurisdikčních dohod. Nevýlučné dohody by si vyžádaly výrazné úpravy hlavních článků Haagské úmluvy týkajících se respektu k jurisdikčním doložkám (čl. 5 a 6), a to s ohledem na princip *lis pendens* – v případě nevýlučné dohody totiž překážka věci zahájené zásadně vzniká, zatímco u dohody výlučné se zvolený soud nutně nemusí (alespoň ve filozofii úmluvy) na dřívější postup jiných soudů ve stejné věci ohlížet.¹⁸⁵ Proto nevýlučné dohody nakonec nebyly kapitole II úmluvy podřízeny. Nicméně vzhledem k jejich rozšířenosti v mezinárodních obchodních vztazích (zejména v oblasti bankovníctví, kde jsou běžné tzv. asymetrické dohody zmiňované výše) úmluva umožňuje, aby státy prostřednictvím prohlášení vztáhly na tento typ dohody alespoň režim uznávání a výkonu rozhodnutí podle kapitoly III (čl. 8-15 úmluvy).

Čl. 22 úmluvy, který nevýlučné dohody upravuje, požaduje, aby uvedené prohlášení učinil jak stát původu, tak stát, kde se žádá o uznání/výkon. K tomu, aby rozhodnutí mohlo být uznáno v režimu

---

¹⁷⁷ Srov. čl. 10 odst. 2.

¹⁷⁸ Srov. čl. 10 odst. 3. K čl. 10 srov. podrobněji *Schulz 2006*, s. 261-262.

¹⁷⁹ Srov. *Brand/Herrup 2008*, s. 126, pozn. pod čarou č. 32; *Schulz 2006*, s. 257-258; *Borchers, P.*, Punitive Damages, Forum Shopping, and the Conflict of Laws. (2010) *Louisiana Law Review*, Vol. 70, Issue 2, zejm. s. 540 an.

¹⁸⁰ Srov. čl. 11 odst. 1.

¹⁸¹ Srov. čl. 11 odst. 2.

¹⁸² Srov. *DH Report*, odst. 205.

¹⁸³ Srov. *DH Report*, odst. 205.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž. *Brand/Herrup 2008*, s. 129, správně uvádějí, že soudy budou muset vzít v úvahu různé přístupy právních řádů k tomu, co je ještě odpovídající kompenzace za danou újmu.

¹⁸⁵ Srov. *DH Report*, odst. 48; srov. také *Teitz 2006*, s. 555.

úmluvy, je třeba splnit následující kumulativní podmínky: (i) v nevýlučné dohodě musí být určen soud, který rozhodnutí vydal a nachází se ve státě původu; (ii) soud původu byl soudem, který zahájil řízení jako první,¹⁸⁶ a (iii) neexistuje rozhodnutí jiného soudu, u kterého by mohlo být zahájeno řízení v souladu s nevýlučnou dohodou o volbě soudu, ani (iv) mezi týmiž stranami neprobíhá v téže věci u tohoto jiného soudu řízení.¹⁸⁷ Jak je vidět, podmínky pro uznání v režimu úmluvy jsou nastaveny dosti restriktivně, jelikož jsou úzkostlivě chráněny zájmy jiných soudů příslušných podle nevýlučné dohody, a to bez ohledu na to, kdy bylo řízení zahájeno a zda bylo případně dokončeno. Na druhou stranu, prohlášení podle čl. 22 může mít retroaktivní účinek, a to v míře určené státem, který toto prohlášení činí.¹⁸⁸ Pokud míru retroaktivního účinku stát ve svém prohlášení neurčí, zdá se, že by měl být neomezený.¹⁸⁹

V každém případě platí, že skutečnost, že rozhodnutí nemůže být uznáno v režimu úmluvy, nebrání tomu, aby bylo uznáno podle vnitrostátního práva.

3.14. Další otázky

3.14.1 *Předběžná a zajišťovací opatření*

Úmluva deklaruje ve svém čl. 7, že se nijak nevztahuje na předběžná a zajišťovací opatření, nevyžaduje ani nevylučuje jejich vydání, odmítnutí nebo ukončení, ani se nedotýká možnosti strany o taková opatření požádat ani způsobilosti soudu tato opatření vydat, odmítnout nebo ukončit.¹⁹⁰ Tyto otázky jsou zcela mimo působnost úmluvy a musí se posuzovat podle vnitrostátního práva.

3.14.2 *Osvobození od formalit*

Podobně jako jiné úmluvy Haagské konference i tato úmluva zavádí zjednodušený režim předávání a doručování dokumentů, když v čl. 18 stanoví, že veškeré dokumenty předávané nebo doručované podle úmluvy jsou osvobozeny od ověřování nebo jiných obdobných formalit, včetně apostily. Toto ustanovení lze jen vítat, neboť stranám snižuje zbytečné transakční náklady.

3.15. Přednosti Haagské úmluvy (nejen) pro EU a její perspektiva

3.15.1 *Význam pro EU*

Haagská úmluva, pokud vstoupí v platnost, může pozitivně přispět celosvětově k posílení právní jistoty v mezinárodních transakcích, ale vzhledem k platnému znění nařízení Brusel I může být obzvláště přínosná pro EU. Může totiž alespoň částečně přispět k řešení (potenciálních) problémů plynoucích z judikátů *Gasser* a *Owusu*, které jsme diskutovali v oddíle věnovaném nařízení Brusel I.¹⁹¹ Problém *Owusu*, který spočíval v riziku, že by Soudní dvůr EU nemusel být nakloněn výkonu jurisdikčních dohod ve prospěch soudů třetích států, pokud by měly bránit možnosti žalovat v bydlišti žalovaného podle čl. 2 Nařízení, by Haagská úmluva řešila ve vztahu ke všem třetím státům, které se stanou její smluvní stranou. Výlučné doložky ve prospěch soudů smluvních států Haagské úmluvy totiž musí soudy ostatních smluvních států (včetně EU) plně respektovat (čl. 6 úmluvy)

---

¹⁸⁶ Tato podmínka je splněna i v případě, kdy soud, který zahájil řízení dříve než soud původu, nebyl soudem příslušným podle nevýlučné dohody. Srov. *DH Report*, odst. 252.

¹⁸⁷ Srov. čl. 22.

¹⁸⁸ Srov. *DH Report*, odst. 254.

¹⁸⁹ Srov. *Schulz 2006*, s. 264-265.

¹⁹⁰ Srov. čl. 7.

¹⁹¹ Srov. kapitolu III.A, oddíly 1.2.3.2 a 1.11.4.

a nemohou se odvolávat na vlastní pravidla příslušnosti.¹⁹² Čím více států bude smluvní stranou Haagské úmluvy, tím menší význam budou potenciální rizika z judikátu *Owusu* plynoucí mít.

Problém judikátu *Gasser*, tedy praktiky italského torpeda, řeší Haagská úmluva pouze ve vztahu k jurisdikčním doložkám, jejichž alespoň jednou stranou je rezident smluvního státu Haagské úmluvy, který není členským státem EU (nebo Luganské úmluvy II). I tak je to krok vpřed.

Haagská úmluva také v rozsahu své působnosti stanoví pravidlo pro určení materiální platnosti jurisdikční doložky, čímž by měla přispět k jednotnému posuzování této otázky a nenuť vnitrostátní soudy domýšlet si materiální náležitosti platnosti dohody skrze požadavky formy, jako to musel činit SDEU v případě nařízení Brusel I.

Haagská úmluva také nezavádí ochranný režim pro otázky pojištění, takže veškeré otázky z této oblasti spadají do normálního režimu výlučných doložek, samozřejmě s výjimkou pojišťovacích vztahů, jejichž stranou je spotřebitel, neboť spotřebitelské smlouvy (včetně pojišťovacích) jsou z působnosti úmluvy vyňaty.¹⁹³

3.15.2 Vstup v platnost a budoucí vyhlídky

Haagská úmluva potřebuje ke svému vstupu v platnost uložení alespoň dvou ratifikačních či jiných obdobných listin. Zatím tak učinilo pouze Mexiko. EU a USA však Haagskou úmluvu alespoň podepsaly.¹⁹⁴ Podle všeho je zřejmé, že je zájmem EU úmluvu ratifikovat, jakmile dokončí revizi nařízení Brusel I.¹⁹⁵ Ohledně USA je situace nejasná, zdá se, že se tam vedou diskuse na téma, jak moc úmluva zasáhne do pravomocí států, což by mohlo přinést značné problémy při její vnitrostátní implementaci.¹⁹⁶ V literatuře najdeme názory předkládající argumenty pro přistoupení dalších významných obchodních mocností jako např. Číny.¹⁹⁷

Haagská úmluva představuje podle mého názoru jeden z nejvýznamnějších unifikačních počínů v právu mezinárodního obchodu vůbec. Považuji ji za velice kvalitní dokument odrážející roky pečlivé práce delegátů Haagské konference mezinárodního práva soukromého. Myslím, že se podařilo dosáhnout vyváženého kompromisu ohledně mnoha citlivých otázek, a pokud bude úmluva opravdu ratifikována významnými světovými hráči typu USA či EU, má potenciál stát se v oblasti soudních sporů s mezinárodním prvkem tím, čím je Newyorská úmluva¹⁹⁸ v oblasti arbitráží.¹⁹⁹

---

¹⁹² Srov. Bříza 2009, s. 555.

¹⁹³ Srov. ke vztahu úmluvy a nařízení Brusel I v této oblasti *DH Report*, odst. 302-304 a odst. 307. Srov. též *Schulz 2006*, s. 262-263.

¹⁹⁴ Seznam států, které podepsaly, ratifikovaly či přistoupily k Haagské úmluvě lze najít na http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=98.

¹⁹⁵ Srov. např. prohlášení zástupkyně Komise na expertním setkání k návrhu revize nařízení Brusel I, které se uskutečnilo v Evropském parlamentu 20. září 2011 (odkaz na videozáznam je dostupný na <http://conflictoflaws.net/2011/european-parliament-workshop-on-brussels-i-reform/>).

¹⁹⁶ Srov. *Beaumont 2009*, s. 135, díla citovaná v pozn. č. 37.

¹⁹⁷ Srov. *Tu, G.*, *The Hague Choice of Court Convention: A Chinese Perspective*. (2011) *American Journal of Comparative Law*, Vol. 55, No. 2, s. 347 an.

¹⁹⁸ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, New York, 10. 6. 1958, vyhlášeno pod č. 74/1959 Sb.

¹⁹⁹ Což byla a je ostatně i ambice tvůrců Haagské úmluvy – srov. *DH Report*, odst. 1.

4. MEZINÁRODNÍ SMLOUVY, KTERÝMI JE VÁZÁNA ČR A MAJÍ PŘEDNOST PŘED BRUSELEM I

4.1. CMR

O Úmluvě o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě, sjednané 19. května 1956 v Ženevě („CMR“),²⁰⁰ jsme již hovořili jako o příkladu smlouvy, která má přednost před nařízením Brusel I ve smyslu jeho čl. 71 odst. 1. Jak již z názvu plyne, upravuje CMR náležitosti přepravní smlouvy v mezinárodní silniční nákladní dopravě,²⁰¹ zejména pokud jde o přepravní dokumenty a odpovědnost dopravce. Z našeho pohledu je klíčovým ustanovením čl. 31 odst. 1, který umožňuje, aby spory vzniklé z přeprav podléhajících CMR byly vedeny u soudů smluvních států určených dohodou stran.²⁰² CMR tak umožňuje učinit volbu soudu některého smluvního státu. Úmluva nestanoví žádné věcné ani formální náležitosti takovéto volby, takže je otázka, zda to znamená, že se mají určit podle rozhodného práva na základě kolizních norem státu soudu. Vzhledem k tomu, že unifikační úmluvy by se měly v rámci jednotného uplatnění vykládat maximálně autonomně a s předpokladem, že všechny jimi řešené instituty upravují, nestanoví-li výslovně jinak, cele,²⁰³ domnívám se, že vnitrostátnímu právu by zde měl být dán minimální prostor. Přejemnějším pokud jde o formální náležitosti, souhlasím tedy s názorem, že pokud CMR nestanoví speciální požadavky na formu jurisdikční dohody, znamená to, že žádné zvláštní formy není třeba a tuto dohodu lze uzavřít i ústně.²⁰⁴ Pokud jde o materiální platnost, tam bude subsidiární použití vnitrostátního práva nicméně nezbytné, alespoň co se týče otázek existence souhlasu, omylu, podvodu či tísně. Jak jsme již uvedli, podle české doktríny by se platnost jurisdikční doložky měla posuzovat podle *legis fori* (pokud se nezavede nějaký jednotný standard),²⁰⁵ takže české soudy by použily české právo.

Již v rámci pojednání o nařízení Brusel I jsme zmiňovali judikát *TNT*, jenž může ovlivňovat přednost úmluv jako je CMR ve vztazích mezi členskými státy. Připomínáme, že podle tohoto judikátu nesmí být použitím takové úmluvy dotčeny základní zásady Nařízení, respektive její použití nemůže vést k výsledkům, které budou méně příznivé pro dosažení řádného fungování vnitřního trhu, než jsou výsledky, ke kterým vedou ustanovení Nařízení. Dle mého názoru výklad CMR, který umožňuje uzavření jurisdikční doložky bez jakýchkoliv formálních náležitostí, není méně příznivý pro dosažení řádného fungování vnitřního trhu, neboť nezatěžuje obchodní transakce požadavkem formy. Na druhou stranu uznávám, že ústně uzavírané jurisdikční doložky mohou oslabovat právní jistotu, která je základní zásadou Nařízení. Nicméně vzhledem k tomu, že jednou ze základních zásad Nařízení je i zásada smluvní autonomie a že nic v úmluvě CMR stranám nebrání, aby svou právní jistotu posílily uzavřením jurisdikční doložky v písemné formě, domnívám se, že uvedené ustanovení CMR je přednostně použitelné před nařízením Brusel I i v intra-unijních vztazích, v souladu s požadavky judikátu *TNT*.

---

²⁰⁰ Vyhlášeno pod č. 11/1975 Sb.

²⁰¹ V čl. 1 odst. 1 je vymezena působnost úmluvy CMR takto: „*Tato Úmluva se vztahuje na každou smlouvu o přepravě zásilek za úplatu silničním vozidlem, jestliže místo převzetí zásilky a předpokládané místo jejího dodání, jak jsou uvedena ve smlouvě, leží ve dvou různých státech, z nichž alespoň jeden je smluvním státem této Úmluvy. Toto ustanovení platí bez ohledu na trvalé bydliště a státní příslušnost stran.*“

²⁰² Srov. čl. 31 odst. 1.

²⁰³ Srov. výše pozn. pod čarou č. 38 a text, který ji obklopuje.

²⁰⁴ Srov. *Magnus/Mankowski 2007*, s. 376.

²⁰⁵ Srov. kapitolu III.A, oddíl 2.1.

4.2. Varšavská úmluva

Varšavská úmluva²⁰⁶ je historickou předchůdkyní Montrealské úmluvy a vzhledem k tomu, že vznikla v době mezi světovými válkami, není EU, stejně jako v případě CMR, její smluvní stranou. Varšavská úmluva je nepochybně smlouvou o zvláště vymezených věcech ve smyslu čl. 71 odst. 1 nařízení Brusel I a má tedy před ním přednost ve stejné podobě jako CMR. Varšavská úmluva je postavena na úplně stejném principu jako Montrealská úmluva, když ve svém čl. 28 taxativně omezuje možná sudiště pro nároky z náhrady škody, které upravuje.²⁰⁷ Z toho plyne, že ani v mezích působnosti Varšavské úmluvy není možné učinit smysluplnou volbu soudu.²⁰⁸ V každém případě má dnes Varšavská úmluva význam jen ve vztahu k těm státům, které nejsou smluvní stranou Montrealské úmluvy.²⁰⁹

4.3. Dohody o právní pomoci

Podobně jako v oblasti volby práva i v případě volby soudu platí, že Česká republika je vázána dohodami o právní pomoci, které do této materie potenciálně zasahují. Dohody o právní pomoci však lze jen těžko kvalifikovat jako smlouvy „o zvláště vymezených věcech“ ve smyslu čl. 71 nařízení Brusel I,²¹⁰ a proto jejich přednost před nařízením Brusel I lze dovodit jen z čl. 351 SFEU (dříve čl. 307 SES), z něhož plyne, že mezinárodní závazky se třetími zeměmi, které členské státy uzavřely před přistoupením do Unie, nejsou právem EU dotčeny.²¹¹ Podle této úpravy se právo EU neaplikuje v případě, kdy by to ohrozilo provedení mezinárodních závazků členského státu vůči třetí zemi.²¹² Je na vnitrostátním soudu, aby posoudil, zda dané vnitrostátní pravidlo skutečně slouží k implementaci dotčeného mezinárodního závazku.²¹³ Soudní dvůr výslovně připustil, že čl. 351 SFEU umožňuje, jsou-li splněny podmínky pro jeho použití, odchytil se dokonce i od primárního práva EU.²¹⁴ Je třeba nicméně podotknout, že čl. 351 SFEU se vykládá v zájmu maximální účinnosti práva EU dosti restriktivně,²¹⁵ což je třeba vzít v úvahu i při výkladu vztahu dohod o právní pomoci a nařízení Brusel I. V každém případě platí, že tam, kde jsou podmínky pro užití čl. 351 SFEU splněny, skutečnost, že členské státy mají povinnost učinit vše, aby nesoulad svých mezinárodních závazků

---

²⁰⁶ Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě, Varšava, 12. 10. 1929, vyhlášeno pod č. 15/1935 Sb.

²⁰⁷ Jedná se v zásadě o čtyři stejná místa, jaká stanoví čl. 33 odst. 1 Montrealské úmluvy. Srov. čl. 28 Varšavské úmluvy, čl. 33 odst. 1 Montrealské úmluvy a oddíl 2 výše.

²⁰⁸ Je nicméně pravdou, že text Varšavské úmluvy nebyl ve vztahu k arbitrážní doložce tak striktní, respektive umožňoval výklad, že arbitrážní doložka se mohla od počátku omezit jen na jedno ze čtyř sudišť umožněných čl. 28 – srov. čl. 32. Nezdá se nicméně, že by striktnější znění Montrealské úmluvy mělo být změnou praxe podle Varšavské úmluvy – a nenabízí se proto ani žádný racionální důvod. Proto se domnívám, že by Varšavská i Montrealská úmluva měly v tomto ohledu být vykládány stejně.

²⁰⁹ Podle údajů na stránkách ICAO má Montrealská úmluva 102 smluvních stran a Varšavská úmluva 152 – srov. <http://www2.icao.int/en/leb/Lists/Current%20lists%20of%20parties/AllItems.aspx>, citováno 24. 9. 2011.

²¹⁰ Srov. *Rozehnalová 2010*, s. 49, pozn. č. 73.

²¹¹ Srov. čl. 351 SFEU. Srov. např. rozsudek ze dne 3. 3. 2009, *Komise v. Švédsko*, C-249/06, Sb. rozh., s. I-1335, bod 34; rozsudek ze dne 14. 10. 1980, *Burgoa*, 812/79, Recueil, s. 2787, bod 8; rozsudek ze dne 4. 7. 2000, *Komise v. Portugalsko*, C-84/98, Recueil, s. I-5215, bod 53; rozsudek ze dne 18. 11. 2003, *Budějovický Budvar*, C-216/01, Recueil, s. I-13617, body 144 a 145.

²¹² Srov. rozsudek ze dne 10. 3. 1998, *T. Port*, C-364/95 a C-365/95, Recueil, s. I-1023, body 60-61.

²¹³ Srov. rozsudek ze dne 2. 8. 1993, *Levy*, C-158/91, Recueil, s. I-4287, bod 21.

²¹⁴ Např. od čl. 207 SFEU (býv. čl. 133 SES), který upravuje společnou obchodní politiku – srov. rozsudek ze dne 14. 1. 1997, *Centro-Com*, C-124/95, Recueil, s. I-81, body 56-61.

²¹⁵ *Bobek, Bříza & Komárek 2011*, s. 14.

s unijním právem neprodleně odstranily,²¹⁶ nemá vliv na to, že dokud daný mezinárodněprávní závazek trvá, právo Unie jemu a vnitrostátním normám jej provádějícím musí při aplikaci v daném konkrétním případě ustoupit. Samozřejmě, aplikační orgán by se měl vždy snažit takovéto konfliktní situace řešit takovým způsobem, jenž by v maximální možné míře respektoval jak daný mezinárodní závazek, tak právo EU. Je-li možný výklad, který neporušuje ani jeden z dotčených předpisů, měl by být upřednostněn.²¹⁷

Ve světle těchto úvah mám za to, že jedinou dohodou o právní pomoci, která může relevantně ovlivnit aplikaci nařízení Brusel I, pokud jde o volbu soudu v mezinárodním obchodě, je smlouva o právní pomoci mezi Československem a Mongolskem.²¹⁸ Ta jediná explicitně upravuje volbu soudu relevantní pro mezinárodní obchod, a to v čl. 37 odst. 2. Podle něj se „[ú]častníci závazkového právního vztahu se mohou dohodnout o změně příslušnosti soudu ve věcech uvedených v čl. 36 odst. 1 této smlouvy. Není však přípustné touto dohodou měnit věcnou příslušnost soudů.“ Věcmi uvedenými v čl. 36 odst. 1 jsou „[s]mluvní závazky mezi fyzickými osobami, jakož i mezi fyzickými a právníckými osobami, s výjimkou závazků týkajících se nemovitého majetku [...]“ Forma dohody o volbě soudu není předepsána, nicméně čl. 35 odst. 1 uvádí, že „[f]orma právních úkonů se řídí právním řádem, kterým se řídí samotný právní úkon, avšak stačí, postupuje-li se podle právních předpisů platných v místě, v němž k právnímu úkonu došlo.“ Bude tedy zřejmě třeba dovodit, že dané ustanovení se vztahuje i na ujednání o volbě soudu. Podobně jako v případě CMR bude třeba posoudit otázku materiální platnosti volby soudu podle *legis fori*, pokud nebude zavedena jednotná unijní norma pro určení rozhodného práva pro platnost jurisdikční dohody, který by pak české soudy měly v zájmu jednotné aplikace převzít i pro oblasti mimo působnost nařízení Brusel I.²¹⁹

Pokud jde o působnost dotčené smlouvy o právní pomoci, lze odkázat na výklad učiněný ve vztahu k volbě práva.²²⁰ Smlouva by se tedy měla nepochybně aplikovat (přednostně před nařízením Brusel I) v situacích, kdy bude českými soudy posuzována jurisdikční dohoda uzavřená mezi subjekty s bydlištěm (sídlem) na území ČR a Mongolska, a to bez ohledu na zemi, jejíž soudy budou takovou dohodou určeny (může se jednat i o jiné státy než ČR nebo Mongolsko).²²¹ Za situace mající dostatečně silný vztah k oběma zemím, který by odůvodňoval použití této mezinárodní smlouvy lze podle mne považovat i případy, kdy jurisdikční dohoda bude určovat jako příslušný soud jednoho ze smluvních států a jednou ze stran této dohody bude osoba s bydlištěm na území druhého smluvního státu.

---

²¹⁶ Srov. čl. 351 SFEU. Srov. např. rozsudek ze dne 3. 3. 2009, *Komise v. Švédsko*, C-249/06, Sb. rozh., s. I-1335, bod 35; rozsudek ze dne 4. 7. 2000, *Komise v. Portugalsko*, C-84/98, Recueil, s. I-5215, bod 58. Akt o přistoupení České republiky (a dalších zemí z přístupové vlny v r. 2004) stanoví přísnější podmínky, když v čl. 5 odst. 10, druhém pododstavci, ukládá přistupujícímu členskému státu povinnost, v případě že nedosáhne změny smluvního závazku se třetí stranou, od tohoto závazku jednostranně odstoupit. Vzhledem k tomu, že v oblasti působnosti nařízení Brusel I má výlučnou pravomoc EU, musela by si Česká republika před vypovězením či renegociací neslučitelných ustanovení dotčených dohod o právní pomoci vyžádat souhlas EU.

²¹⁷ Podrobněji srov. *Bobek, Bříza & Komárek 2011*, s. 15.

²¹⁸ Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech, Ulánbátar, 15. 10. 1976, vyhlášeno pod č. 106/1978 Sb.

²¹⁹ Tím spíše to bude platit v tomto případě, kdy nařízení Brusel I pouze ustupuje mezinárodní smlouvě na základě čl. 351 SFEU a je třeba přistoupit k výkladu, který minimalizuje nesoulad mezi oběma instrumenty a maximalizuje možné použití nařízení Brusel I.

²²⁰ Srov. kapitolu II.B, oddíl 5.

²²¹ Jinou věcí samozřejmě je, zda dohodu jako platnou posoudí soud třetí země, jenž bude takovou dohodou určen. Pro české či mongolské smlouvy by však taková dohoda měla mít (při splnění všech ostatních podmínek) platné derogační účinky ve prospěch této třetí země.

IV. ZÁVĚREČNÉ SHRNUÍ

V závěrečné kapitole této práce nabízíme na základě předchozího pojednání shrnutí a porovnání významných aspektů úpravy volby práva a soudu v rámci EU a na mezinárodní úrovni a v úplně posledním oddíle se pokusíme i o stručný pohled do budoucna této oblasti práva mezinárodního obchodu.

1. VOLBA PRÁVA V KOMPATIVNÍM POHLEDU

Hlavním předmětem této práce v oblasti volby práva byla právní úprava EU, konkrétně Římské instrumenty, tedy Římská úmluva a nařízení Řím I. Naší snahou bylo nejen popsat základní aspekty těchto předpisů, relevantní pro volbu práva, ale blíže analyzovat i otázky dosud v literatuře či judikatuře příliš neřešené nebo řešené nejednoznačně. Jelikož se přitom často jedná o otázky pro praxi nikoliv nepodstatné (nevyužitelné), pokusil jsem se na ně nabídnout odpovědi, jež snad mohou otevřít prostor pro další diskusi a inspirovat k reflexi těchto myšlenek do každodenního života právníka řešícího obchodní transakce s mezinárodním prvkem. Zabýval jsem se proto například otázkou, zda je možné „zmrazit“ zvolené právo k určitému časovému okamžiku či zda si strany mohou určit, kterými právními řády se jejich vztah řídit nemá (negativní volba práva). Podobně jsem řešil otázku podmíněné volby práva či alternativní volby práva (*floating choice*). Ve světle velkého prostoru, který Římské instrumenty svobodné volbě práva poskytují, jsem zpravidla dospěl k závěru, že i tyto specifické formy volby práva budou většinou přípustné, jakkoliv obvykle jen za určitých podmínek a s různými omezeními co do jejich účinků.

Práce se mezi jinými zabývala i kontroverzní otázkou určení rozhodného práva pro samotné ujednání o volbě práva. V akademické obci na ni panují nejednoznačné názory, což je dle mého názoru zapříčiněno ne zcela jasným textem příslušných ustanovení Římských instrumentů. Osobně jsem se přiklonil k výkladu podporujícímu maximální smluvní autonomii, jehož zastáncem je např. profesor Kučera. Podle této interpretace je možné, aby si strany samy určily právo, jímž se bude platnost ujednání o volbě práva řídit. To nic nemění na tom, že úprava Římských instrumentů je v tomto směru nejasná a bylo by vhodné, pokud by se k této otázce mohl vyjádřit Soudní dvůr. Jak zmiňuji níže, mezinárodní instrumenty zkoumané v této práci řeší tuto otázku sice různě, ale mnohem jednoznačněji.

Práce se poměrně detailně věnovala i tzv. čistě domácím (vnitrostátním) situacím ve smyslu čl. 3 odst. 3 Římských instrumentů. V české teorii se objevují hlasy, které zpochybňují možnost volby práva v případech, které mimo tuto volbu nemají žádný vztah k zahraničí. Pokusil jsem se v tomto směru nabídnout argumenty, proč je tyto názory třeba považovat v režimu Římských instrumentů za mylné. Na druhou stranu jsem však musel zároveň připustit, že praktická využitelnost volby práva v čistě vnitrostátních situacích je dosti omezená, a to díky nemožnosti vyhnout se kogentním normám práva jinak rozhodného. Z pohledu principu smluvní autonomie nezbylo než kritizovat explicitní rozšíření režimu čistě vnitrostátních situací na čistě unijní situace, které přineslo nařízení Řím I. Podle jeho čl. 3 odst. 4 není možné vyhnout se ve vztahu, jehož všechny relevantní prvky jsou umístěny v EU, obyčejným kogentním normám práva EU. Taková úprava svobodné volbě práva v mezinárodním obchodu příliš neprospívá.

Nařízení Řím I však v porovnání s Římskou úmluvou výrazněji podporuje smluvní autonomii v oblasti tzv. imperativních norem. V tomto ohledu především zavádí jejich poměrně restriktivní definici, která by podle mého názoru měla zahrnovat pouze pravidla, která jsou především a hlavně

spojena s ochranou veřejného, nikoliv soukromého zájmu. Uznávám, že tento názor není rozhodně široce sdílen, nicméně jsem uvedl argumenty, pro něž nemohu se zastánci extenzivního výkladu této zjevně restriktivní definice souhlasit. I zde bude mít v každém případě konečné slovo Soudní dvůr. Druhým výrazným přínosem Římu I svobodné volbě práva je omezení vlivu imperativních norem třetích států. Nařízení nahradilo velice vágní a všeobjímající ustanovení čl. 7 odst. 1 Římské úmluvy čl. 9 odst. 3, který potenciální použití imperativních norem třetích států omezuje jen na předpisy země místa plnění, a to ještě jen na takové, které činí toto plnění protiprávním. Z toho plyne, že pokud si strany smlouvy s mezinárodním prvkem zvolí rozhodné právo v režimu nařízení Řím I, může být použití jimi zvoleného práva „ohroženo“ pouze imperativními normami *legis fori* a vedle něj už jen úzce vymezenými imperativními normami místa plnění. Taková úprava nepochybně posiluje právní jistotu těchto stran, což, jak jsem opakovaně zdůraznil v této práci, je pro mezinárodní obchodní praxi jedna z nejcennějších hodnot. Nástin judikatury soudů různých zemí EU navíc ukázal, že jak imperativní normy, tak výhrada veřejného pořádku jsou aplikovány v obchodních vztazích skutečně jen zcela výjimečně a i soudní praxe tedy v zásadě podporuje maximální smluvní autonomii v této oblasti.

Celkově lze jednoznačně říci, že pokud na úpravu volby práva nahlédneme právě z hlediska hodnot mezinárodními obchodníky nejvíce ceněných, tedy smluvní autonomie umožňující nastavit smluvní vztah flexibilně podle jejich potřeb a právní jistoty spočívající v předvídatelnosti právního režimu, v němž se bude případný spor řešit, představují Římské instrumenty úpravu, která snadno obstojí v porovnání s mezinárodními instrumenty upravujícími volbu práva. Alespoň to platí o těch, kterými se zabývala tato práce v kapitole II.B.

Římské instrumenty umožňují zřejmě nejširší možnost implicitní volby práva, kterou lze případně dovodit i z pouhých okolností případu, jakkoliv vždy se musí jednat o volbu skutečnou, nikoliv jen hypotetickou. Takto široce volbu práva nepojímá ani Úmluva 1955, ani Úmluva 1986 či Mexická úmluva. Je sice pravdou, že Úmluva 1955 vůbec neupravuje možnost použití imperativních norem třetích států, ale zase obsahuje širěji nastavenou výhradu veřejného pořádku, kterou lze uplatnit v případě jakéhokoliv rozporu, nikoliv jen „zjevného“, jak požadují Římské instrumenty. A jakkoliv např. profesor Juenger oslavuje ve svých dílech Mexickou úmluvu jako předpis (i z pohledu smluvní autonomie) zdařilejší než Římská úmluva,¹ nemohu s tímto názorem souhlasit a věřím, že předkládaná práce i jasně ukazuje důvody, které mne k tomu vedou. Mexická úmluva vedle restriktivnější úpravy implicitní volby práva má velmi omezeně nastavenou i svou působnost. Obsahuje také širší možnost použití imperativních norem třetích zemí, a to nejen v porovnání s nařízením Řím I, ale i s Římskou úmluvou. Navzdory tvrzením profesora Juengera je navíc více než sporné, zda skutečně umožňuje plnohodnotnou volbu nestátního práva (*lex mercatoria*), tedy možnost, kterou Římské instrumenty neumožňují. Na druhou stranu Mexická úmluva, podobně jako Úmluva 1955 a Úmluva 1986 obsahuje mnohem jasnější (jakkoliv odlišná) pravidla, pokud jde o určení rozhodného práva pro otázku materiální platnosti samotného ujednání o volbě práva. Inspirativní je v tomto ohledu zejména Úmluva 1986, která navíc vůbec neumožňuje použití imperativních norem třetích zemí, ale pouze *legis fori*. Zásadním nedostatkem této úmluvy však je, že nikdy nenabyla platnosti a může tak sloužit pouze jako komparativní materiál. Úmluva 1978 upravující specifickou oblast zprostředkování a zastoupení byla v tomto směru o něco úspěšnější (jakkoliv čtyřsmluvní strany také nepředstavují zrovna zásadní úspěch) a navíc na rozdíl od Římských instrumentů upravuje možnost volby práva pro vztah mezi

---

¹ Srov. např. Juenger 1997; Juenger, F., The Inter-American Convention on the Law Applicable to International Contracts. (1994) American Journal of Comparative Law, Vol. 42, No. 3, s. 381 an.; příp. Juenger, F., Two European Conflicts Conventions. (1998) Victoria University of Wellington Law Review, Vol. 28, No. 3, s. 527 an. Vzhledem k tomu, že profesor Juenger byl spoluvůrce této úmluvy, lze jistý nedostatek objektivitu do určité míry pochopit.

zmocnitelem a třetí osobou, jakkoliv za přísných formálních podmínek. Z hlediska smluvní autonomie je již méně vítaná skutečnost, že Úmluva 1978 umožňuje použití imperativních norem jakéhokoliv státu, který má k dané situaci významnou vazbu.

Práce pro úplnost připomněla i další mezinárodní smlouvy, které se dotýkají volby práva v mezinárodním obchodě a jež jsou pro českého čtenáře významné v tom, že váží soudy České republiky a mají před unijní úpravou přednost.

2. VOLBA SOUDU V KOMPATIVNÍM POHLEDU

Podobně jako v případě volby práva i u volby soudu byla hlavní pozornost soustředěna na úpravu platnou v EU, konkrétně nařízení Brusel I. Také v případě tohoto předpisu jsem se snažil analyzovat i otázky, na něž neexistují jednoznačné či jednoduché odpovědi. Významný prostor byl proto věnován působnosti nařízení, zejména pak jeho vlivu na jurisdikční dohody uzavírané ve prospěch soudů mimo EU. V souvislosti s případem *Owusu* a posudkem Soudního dvora ve věci nové Luganské úmluvy (v práci označované jako Luganská úmluva II) je zde nebezpečí, že ujednání ve prospěch soudů třetích států nebudou (smět) mít, alespoň v některých situacích, derogační účinek před soudy EU, což je jistě situace z pohledu mezinárodního obchodu nevídaná. Jak zmiňuji dále, jedná se bohužel o problém, který připravovaná revize nařízení Brusel I ve své současné podobě neřeší, nýbrž prohlubuje.

Zajímavou oblastí jsou temporální aspekty nařízení Brusel I. Práce nabízí řešení otázek, k jakému časovému okamžiku zkoumat splnění náležitostí jurisdikční dohody a kdy se má nařízení použít i na dohody uzavřené před vstupem nařízení v účinnost. Ve světle zásad smluvní volnosti a právní jistoty uvádím argumenty pro řešení, která mají (nejen) v akademické obci i své odpůrce, která však podle mne nejlépe konvenují realitě a potřebám obchodní praxe. Podrobně rozebrána je i otázka použití nařízení na ujednání o volbě soudu v čistě vnitrostátní situaci, na niž skutečně neexistuje zřejmá odpověď a bude ji muset vyřešit buď unijní zákonodárce nebo Soudní dvůr.

I v rámci dalších otázek se práce snaží nevyhýbat kontroverzním a komplexním tématům, ať se jedná o možnost zvolit platně soudy vícero států, problém italského torpéda a možné postihy za porušení jurisdikční dohody (tém je věnován samostatný oddíl), či (související) otázku charakteru jurisdikční dohody (procesní, hmotněprávní, smíšený?). I v tomto ohledu jsou obhajovány postoje, které ne vždy odráží hlavní názorový proud, ale podle mne nejlépe reflektují zásady smluvní autonomie, právní jistoty a (tím) i odpovídají reálným potřebám praxe mezinárodního obchodního styku.

V části věnované jurisdikčním doložkám ve prospěch ČR, u nichž „*podmínky místní příslušnosti chybějí nebo je nelze zjistit*“, navrhuji novelizaci OSŘ, která by odstranila zdlouhavou a dle mého názoru zbytečnou proceduru vyžadující zapojení Nejvyššího soudu.

Jelikož nařízení Brusel I obsahuje dva způsoby volby práva, neomezila se tato práce jen na „klasické“ ujednání ve smyslu čl. 23 Bruselu I, ale věnovala se také podstatným otázkám podřízení se (mezinárodní) příslušnosti ve smyslu čl. 24. Mezi jinými je zde řešena i sporná otázka použití čl. 24 na žalované s bydlištěm mimo EU. V tomto ohledu argumentuji proti vztahení tohoto ustanovení na žalované, kteří nemohou nařízení Brusel I považovat za úpravu, kterou by se jejich (zvláště ty zcela mimounijní) aktivity měly řídit.

Práce se zabývala i úpravou, která se použije v případech, na které nařízení Brusel I nedopadá, konkrétně v případě České republiky platným ZMPS a jeho navrhovaným nástupcem. Už v současné době však nedává Brusel I pro tuto úpravu velký prostor (zvláště s ohledem na případné negativní

konsekvence judikátu *Owusu*) a pokud bude přijata revize nařízení v podobě navrhované Komisí, stane se v tomto ohledu vnitrostátní úprava zcela obsoletní.

Právě připravovaná revize nařízení Brusel I nemohla zůstat stranou této práce, i když vzhledem k stále probíhajícím vyjednáváním byl analyzován pouze prvotní návrh předložený Komisí. Jak bylo demonstrováno v příslušném oddíle, tento návrh se sice snaží řešit problém tzv. italského torpéda, ale činí tak způsobem, který by mohl v praxi situaci spíše zhoršit než zlepšit. Návrh zároveň odmítá přiznat jakýkoliv respekt jurisdikčním dohodám ve prospěch třetích států, a to v zájmu toho, aby EU donutila třetí státy k ratifikaci Haagské úmluvy o dohodách o volbě soudu z r. 2005. Takové řešení jsem označil za „neospravedlnitelné“, a to nejen proto, že EU by jiné neměla nutit k něčemu, co sama ještě neudělala, ale zejména i proto, že Haagská úmluva se vztahuje jen na dohody uzavřené po jejím vstupu v platnost, což by mohlo v zásadě učinit nevymahatelnými veškeré dohody ve prospěch třetích států, které jsou či budou do její účinnosti uzavřeny.

Právě Haagská úmluva je v centru pozornosti kapitoly věnované mezinárodním instrumentům upravujícím volbu soudu. Tato dosud neúčinná mezinárodní smlouva je také hlavním komparátorem ve vztahu k unijní úpravě. Jakkoliv na jedné straně klade přísnější požadavky na formu jurisdikčního ujednání než Brusel I, vyhovuje v mnoha směrech požadavkům mezinárodního obchodního styku lépe než unijní nařízení ve své současné podobě. Haagská úmluva v prvé řadě jednoznačně řeší problém italského torpéda, když umožňuje, aby platnost jurisdikční doložky posoudil jak stranami určený soud, tak kterýkoliv jiný soud, u něhož byla podána žaloba. Zároveň úmluva stanoví jednotný způsob určení práva rozhodného pro materiální platnost jurisdikční dohody, takže by soudy z různých zemí měly postupovat podle stejného práva a dospět ke stejnému výsledku. Stejně řešení navrhla Komise i v návrhu revize nařízení Brusel I. Haagská úmluva by v případě své platnosti před unijními soudy také zajistila plný respekt k jurisdikčním dohodám ve prospěch (mimounijních) smluvních států této mezinárodní smlouvy.

Ostatní mezinárodní smlouvy v oblasti volby soudu nedosahují ani zdaleka potenciálu a významu Haagské úmluvy (pokud se stane účinnou). Dohoda EU a Dánska, stejně jako Luganská úmluva II pouze rozšiřují režim nařízení Brusel I na Dánsko (pro něž nařízení samo závazné není) a země ESVO, a to zjevně při zachování všech problémů, kterými se nařízení ve vztahu k volbě soudu ve své současné podobě vyznačuje. Další zmiňované úmluvy (Varšavská, Montrealská, CMR, dohoda o právní pomoci mezi ČR a Mongolskem) mají ve vztahu k volbě soudu jen nepřímý či jinak omezený význam.

3. VOLBA PRÁVA A VOLBA SOUDU V MEZINÁRODNÍM OBCHODĚ: JAK DÁL?

Na úplný závěr se logicky nabízí otázka, jaký další vývoj lze v EU a v mezinárodním prostoru obecně očekávat ve vztahu jak k volbě práva, tak volbě soudu. Aniž bych mohl s jistotou cokoli předvídat, jisté podle mne je, že výchozí pozice ve vztahu k oběma institutům je podstatně odlišná.

Volba práva je před unijními soudy upravena poměrně novým předpisem (na myslí mám samozřejmě Řím I), který považuji za mimořádně zdařilou úpravu, jež ve vztahu k volbě práva v mezinárodním obchodu nevykazuje podle mne zásadní nedostatky. V tomto ohledu nevidím (nejen) v nejbližší době zásadní potřebu a důvod pro změnu unijní úpravy. Pokud bude v nejbližší budoucnosti v unijním prostoru něco zajímavého ve vztahu k volbě práva, bude to vztah Římu I k volbě unijního předpisu upravujícího na volitelné bázi smluvní závazkové právo – tedy možnost předvídaná odst. 14

preambule nařízení Řím I.² Tato otázka se stává realitou s Komisí čerstvě předloženým návrhem nařízení o společné evropské právní úpravě prodeje.³

Na druhou stranu v mezinárodním měřítku neexistuje univerzální instrument, který by jednotně upravoval volbu práva ve všech smlouvách mezinárodního obchodního styku; ani regionální unifikace v podobě výše zmíněné Mexické úmluvy nemá více než dvě smluvní strany. Unifikační snahy činěné alespoň ve vztahu ke konkrétním smlouvám (kupní, zastoupení) nenalezly větší odezvy a úspěchu (viz výše zmiňované Úmluva 1955, Úmluva 1978, Úmluva 1986). To však může být zapříčiněno především tím, že předmětem unifikace nebyla pouze volba práva jako taková, ale i sjednocení hraničních určovateli v případě absence této volby, na nichž je obtížnější se shodnout, než na užitečnosti volby práva, jež je v oblasti mezinárodního obchodu akceptována prakticky univerzálně napříč právními řády. Proto si myslím, že by stálo přinejmenším za zvážení přijetí instrumentu, který by podobně jako Haagská úmluva v případě volby soudu univerzálně unifikoval režim volby práva v mezinárodním obchodě. Neřešil by určení rozhodného práva v případě absence volby, ale upravil by náležitosti volby práva, stanovil rozhodné právo pro otázky materiální a formální platnosti této volby, jakož i možná omezení zvoleného práva v podobě (např.) imperativních norem a výhrady veřejného pořádku. Mezinárodní obchodníci by tak měli zajištěno, že při dodržení určitých pravidel bude jejich ujednání o rozhodném právu respektováno u soudů všech smluvních států, a to v jednotném režimu. Nemyslím, že by takový instrument, zvláště v případě jeho univerzálního přijetí, byl pro praxi zbytečný.⁴

V případě volby soudu je situace podstatně odlišná. Současná unijní úprava v podobě nařízení Brusel I se ve vztahu k úpravě volby soudu vyznačuje nedostatky, které byly i jedním z důvodů navržené revize tohoto nařízení. Zde se tedy „budoucnost“ právě tvoří a nezbyvá než věřit, že konečný výsledek bude představovat opravdové zlepšení oproti současnému stavu. Na mezinárodní úrovni na rozdíl od volby práva potenciální univerzální úprava existuje, a to v podobě Haagské úmluvy, zatím však bohužel není platná. Jak jsem již v této práci uvedl, považuji tento předpis za velice zdařilý a pokud by se podařilo dosáhnout jeho univerzálního přijetí (v rozsahu instrumentů typu Newyorské úmluvy, Varšavské úmluvy či alespoň CISG), znamenalo by to nepochybně velký přínos pro právní jistotu v mezinárodních obchodních vztazích, a to nejen před soudy EU. V tomto směru si dovoluji být optimistou a vyjádřit víru, že nejen EU, ale i další významné státy jako USA, Čína či Austrálie budou Haagskou úmluvu v dohledné budoucnosti ratifikovat a mezinárodní obchodní transakce se tak stanou o něco předvídatelnější, levnější a méně rizikové.

---

² Srov. např. *Fornasier, M.*, 28. versus 2. Regime - Kollisionsrechtliche Aspekte eines optionalen europäischen Vertragsrechts. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law Max Planck Private Law Research Paper No. 11/10.

³ Srov. *Evropská komise*, Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law; COM(2011) 635 final, 11. 10. 2011; srov. též *Dickinson, A.*, EU Proposed Sales Law Hits the Shelves. Článek z 11. 10. 2011 dostupný na <http://conflictoflaws.net/2011/eus-proposed-sales-law-hits-the-shelves/>.

⁴ Zdá se, že podobným směrem se ubírají i úvahy představitelů Haagské konference, i když zatím jen v rovině přípravy nezávazného instrumentu – srov. popis vývoje aktivity nazvané „Choice of Law in International Contracts“ na http://www.hcch.net/index_en.php?act=text.display&tid=49.

LITERATURA

1. KNIHY

	zkrácená citace
<i>Bell, A.</i> Forum Shopping and Venue in Transnational Litigation. Oxford University Press, 2003.	ne
<i>Bělohávek, A.</i> Mezinárodní právo soukromé evropských zemí. Praha : C.H.Beck, 2010.	ne
<i>Bělohávek, A.</i> Římská úmluva a Nařízení Řím I. Praha : C.H.Beck, 2009.	„Bělohávek 2009“
<i>Bobek, M., Bříza, P., Komárek, J.</i> Vnitrostátní aplikace práva Evropské unie. Praha : C.H.Beck, 2011.	„Bobek, Bříza & Komárek 2011“
<i>Bobek, M., Komárek, J., Gillis, M., Passer, J.</i> Předběžná otázka v komunitárním právu. Praha : Linde, 2005.	ne
<i>Brand, R., Herrup, P.</i> The 2005 Hague Convention on Choice of Court Agreements : Commentary and Documents. Cambridge University Press, 2008.	„Brand/Herrup 2008“
<i>Briggs, A.</i> Agreements on Jurisdiction and Choice of Law. Oxford University Press, 2008.	„Briggs 2008“
<i>Carr, I.</i> International Trade Law. 3. vydání. London / Portland : Cavendish Publishing, 2005.	„Carr 2005“
<i>Esplugues, C., Iglesias, J., Palao, G. (eds.)</i> Application of Foreign Law. München : Sellier, 2011.	ne
<i>Ferrari, F., Fletchner, H., Brand, R. (eds.)</i> The Draft UNCITRAL Digest and Beyond : Cases, Analysis and Unresolved Issues in the U.N. Sales Convention. München / London : Sellier / Sweet & Maxwell, 2003.	„Ferrari, Fletchner & Brand 2003“
<i>Ferrari, F., Leible, S.</i> Rome I Regulation : The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe. München: Sellier, 2009.	„Ferrari/Leible 2009“
<i>Hill, J., Chong, A.</i> International Commercial Disputes. 4. vydání. Oxford : Hart, 2010.	„Hill/Chong 2010“
<i>Chase, O., Hershkoff, H. (eds.) a kol.</i> Civil Litigation in Comparative Context. Thomson West, 2007.	„Chase/Hershkoff 2007“
<i>Fawcett, J., Carruthers, J., North, P.</i> Cheshire, North, & Fawcett : Private International Law. 14. vydání. Oxford University Press, 2008.	„Cheshire, North & Fawcett 2008“
<i>Kropholler, J.</i> Internationales Privatrecht : einschliesslich der Grundbegriffe des internationalen Zivilverfahrensrechts. 4. vydání. Tübingen : Mohr Siebeck, 2001.	ne
<i>Kruger, T.</i> Civil Jurisdiction Rules of the EU and Their Impact on Third States. Oxford University Press, 2008.	ne
<i>Kučera, Z.</i> Mezinárodní právo soukromé. Brno : Doplněk, 1999.	ne
<i>Kučera, Z.</i> Mezinárodní právo soukromé. 7. opravené a doplněné vydání. Brno / Plzeň : Doplněk / Aleš Čeněk, 2009.	„Kučera 2009“
<i>Kučera, Z.</i> Oblast uplatnění přímých norem a vztah přímé metody úpravy občanskoprávních vztahů s mezinárodním prvkem k metodě kolizní. AUC Iuridica 1980/2.	ne
<i>Kučera, Z., Tichý, L.</i> Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním : Komentář. 1. vydání. Praha : Panorama, 1989.	„Kučera/Tichý 1989“

<i>Lookofsky, J., Hertz, K.</i> EU-PIL : European Union Private International Law in Contract and Tort. Juris Publishing, 2009.	„Lookofsky 2009“
<i>Lowenfeld, A.</i> Conflict of Laws : Federal, State and International Perspectives. 2. vydání. LexisNexis, 2002.	„Lowenfeld 2002“
<i>Lowenfeld, A.</i> International Litigation and Arbitration (American Casebook Series). 3. vydání. Thomson West, 2005.	ne
<i>Magnus, U., Mankowski, P. (eds.)</i> Brussels I Regulation. München : Sellier, 2007.	„Magnus/Mankowski 2007“
<i>Melzer, F.</i> Metodologie nalézání práva : úvod do právní argumentace. Praha : C.H.Beck, 2010.	ne
<i>Nygh, P.</i> Autonomy in International Contracts. Oxford University Press, 1999.	„Nygh 1999“
<i>Schulze, R., Stuyck, J.</i> Towards a European Contract Law. München : Sellier, 2011.	ne
<i>O'Hara, E., Ribstein, L.</i> Law Market. Rukopis knihy z 5. 7. 2007 určený studentům semináře „Jurisdictional Competition“ na NYU School of Law v podzimním semestru 2007; následně vydáno Oxford University Press, 2009. (Autor vycházel z rukopisu, který má k dispozici).	„O'Hara/Ribstein 2007“
<i>Pauknerová, M.</i> Evropské mezinárodní právo soukromé. Praha : C.H.Beck, 2008.	„Pauknerová 2008“
<i>Plender, R., Wilderspin, M.</i> European Private International Law of Obligations. London : Sweet & Maxwell, 2009.	„Plender/Wilderspin 2009“
<i>Pokorný, M.</i> Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním : Komentář. 2. vydání. Praha : C.H.Beck, 2004.	„Pokorný 2004“
<i>Polčák, R.</i> Praxe elektronických dokumentů. In: Karlovarské právnické dny. 1. vydání. Praha : Leges, 2011.	ne
<i>Pontier, J., Burg, E.</i> EU Principles on Jurisdiction and Enforcement of Judgments in Civil and Commercial Matters. Hague: T.M.C. Aster Press, 2004.	„Pontier/Burg 2004“
<i>Raphael, T.</i> The Anti-suit Injunction. Oxford University Press, 2008.	ne
<i>Rozehnalová, N.</i> Závazky ze smluv a jejich právní režim (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu). Brno : Masarykova univerzita, 2010.	„Rozehnalová 2010“
<i>Scoles, E. (ed.) a kol.</i> Conflict of Laws. 4. vydání. Thomson West, 2004.	ne
<i>Simon, P.</i> In <i>Drápal, L., Bureš, J. a kol.</i> Občanský soudní řád : Komentář. 1. vydání. Praha : C.H.Beck, 2009.	„Simon 2009“
<i>van Houtte, H.</i> The Law of Cross-border Securities Transaction. London : Sweet & Maxwell, 1999.	ne
<i>Vaške, V.</i> Uznání a výkon cizích rozhodnutí v České republice. Praha : C.H.Beck, 2007.	ne
<i>von Bar, Ch., Clive, E., Schulte-Noelke, H. (eds.)</i> Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law : Draft Common Frame of Reference. München : Sellier 2009.	ne

2. ČLÁNKY

	zkrácená citace
<i>Albornoz, M.</i> , Choice of Law in International Contracts in Latin American Legal Systems. (2010) Journal of Private International Law, Vol. 6, No. 1, s. 23 an.	„Albornoz 2010“
<i>Alferéz, F.</i> , Assignment of claims in the Rome I Regulation : Article 14. In: <i>Ferrari, F., Leible, S.</i> Rome I Regulation. München : Sellier, 2009.	„Alferéz 2009“

<i>Alvarez, S.</i> , The Spanish Tribunal Supremo grants damages for breach of a Choice-of-Court agreement. In: IPRax 2009, s. 529 an.	ne
<i>Bälz, K.</i> , Islamic Law as Governing Law under the Rome Convention : Universalist Lex Mercatoria v. Regional Unification of Law. (2001) Uniform Law Review, Vol. 6, s. 37 an.	ne
<i>Beale, J.</i> , What Law Governs the Validity of a Contract? (1909) Harvard Law Review, Vol. 23, Issue 2, s. 79 an.	ne
<i>Beaumont, P.</i> , Hague Choice of Court Agreements Convention 2005: Background, Negotiations, Analysis and Current Status. (2009) Journal of Private International Law, Vol. 5, No. 1, s. 125 an.	„Beaumont 2009“
<i>Bělohávek, A.</i> , Kolizní status započtení v mezinárodním právu soukromém. Právní fórum, 2010, č. 10, s. 484 an.	ne
<i>Bělohávek, A.</i> , Výhrada veřejného pořádku hmotněprávního a procesního ve vztazích s mezinárodním prvkem. Právník, 2006, č. 11, s. 1267 an.	ne
<i>Bonomi, A.</i> , Note - Article 7(1)of the European Contracts Convention: Codifying the Practice of Applying Foreign Mandatory Rules. (2001) Harvard Law Review, Vol. 114, No. 8, s. 2462 an.	„Bonomi 2001“
<i>Borchers, P.</i> , Punitive Damages, Forum Shopping, and the Conflict of Laws. (2010) Louisiana Law Review, Vol. 70, Issue 2, s. 529 an.	ne
<i>Bříza, P.</i> , ČEZ, a.s.: české jádro na rakouských zahrádkách, aneb výlučná mezinárodní příslušnost civilních soudů podle čl. 16 Bruselské úmluvy, Jurisprudence, 2006, č. 6, s. 51 an.	ne
<i>Bříza, P.</i> , Evropský soudní dvůr: Posudek k nové Luganské úmluvě značně posiluje vnější pravomoci Společenství. Právní rozhledy, 2006, č. 10, s. 385 an.	ne
<i>Bříza, P.</i> , Choice of Court Agreements : Could the Hague Choice of Court Agreements Convention and the Reform of the Brussels I Regulation Be the Way Out of the Gasser-Owusu Disillusion? (2009) Journal of Private International Law, Vol. 5, No. 3, s. 537 an.	„Bříza 2009“
<i>Bříza, P.</i> , (Ne)omezená volba práva ve smlouvách mezinárodního obchodního styku podle Římské úmluvy a nového nařízení Řím I. Právní rozhledy, 2009. č. 2, s. 39 an.	ne
<i>Bříza, P.</i> , Soudní dvůr EU: Smlouvu sjednanou v rozporu se stanovami neposuzují výlučně soudy sídla společnosti. In: <i>Havel, Holásek & Partners</i> . EU Legal News, 2011, č. 2 (červen), s. 4 an.	ne
<i>Bříza, P.</i> , Široké nůžky americké teorie a praxe při vynucování volby práva v obchodních smlouvách, aneb mají Evropané co závidět? Jurisprudence, 2008, č. 7, s. 19 an.	ne
<i>Bříza, P.</i> , Vybrané aspekty volby práva podle nařízení Řím I. Právní fórum, 2010, č. 10, s. 470 an.	ne
<i>Cafritz, E., Tene, O.</i> Conflict of Laws in International Loans to French Corporations: The Usury Question. Článek ze 7. října 2002 dostupný na http://library.findlaw.com/2002/Oct/7/132384.html .	„Cafritz/Tene 2002“
<i>Camilleri, S.</i> , Article 23: Formal Validity, Material Validity or Both? (2011) Journal of Private International Law, Vol. 7, No. 2, s. 297 an.	ne
<i>Clarke, A.</i> , The Differing Approach to Commercial Litigation in the European Court of Justice and the Courts of England and Wales. (2007) European Business Law Review, Vol. 18, Issue 1, s. 101 an.	ne
<i>Colón, J.</i> , Choice of Law and Islamic Finance. (2011) Texas International Law Journal, Vol. 46, Issue 2, s. 411 an.	ne
<i>Crha, M.</i> , Nařízení Řím I. - budoucí základ úpravy kolizních smluvních závazků. Právní rádce, 2009, č. 11, s. 34 an.	„Crha 2009“

<i>Dickinson, A.</i> , EU Proposed Sales Law Hits the Shelves. Článek z 11. října 2011 dostupný na http://conflictoflaws.net/2011/eus-proposed-sales-law-hits-the-shelves/ .	ne
<i>Dickinson, A.</i> , Third-country Mandatory Rules in the Law Applicable to Contractual Obligations : So Long, Farewell, Auf Wiedersehen, Adieu? (2007) <i>Journal of Private International Law</i> , Vol. 3, No. 1, s. 53 an.	„Dickinson 2007“
<i>Eisenberg, T., Miller, G.</i> , The Flight to New York : An Empirical Study of Choice of Law and Choice of Forum Clauses in Publicly-Held Companies' Contracts. New York University School of Law, New York University Law and Economics Working Papers, Paper No. 124 ze 31. března 2008 dostupný na http://lsr.nellco.org/nyu/lewp/papers/124 .	ne
<i>Fentiman, R.</i> , Case C-116/02, Erich Gasser GmbH v. MISAT Srl. (2005) <i>Common Market Law Review</i> , Vol. 42, Issue 1, s. 241 an.	ne
<i>Fentiman, R.</i> , Civil Jurisdiction and Third States: Owusu and After. (2006) <i>Common Market Law Review</i> , Vol. 43, Issue 3, s. 705 an.	ne
<i>Fentiman, R.</i> , Parallel Proceedings and Jurisdiction Agreements in Europe. In: <i>de Vareilles-Sommières, P. (ed.) Forum Shopping in the European Judicial Area</i> . Oxford : Hart Publishing, 2007.	ne
<i>Ferrari, F.</i> , International Sales Law and the Inevitability of Forum shopping : A Comment on Tribunale di Rimini. (2004) <i>Journal of Law and Commerce</i> , Vol. 23, Issue 2, s. 169 an.	ne
<i>Fornasier, M.</i> , 28. versus 2. Regime - Kollisionsrechtliche Aspekte eines optionalen europäischen Vertragsrechts. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law Max Planck Private Law Research Paper No. 11/10	ne
<i>Garcimartín Alférez, F.</i> , The Rome I Regulation: Much ado about nothing? (2008) <i>The European Legal Forum</i> , Issue 2-2008, s. 61 an.	„Garcimartín 2008“
<i>George, M.</i> , Should the UK opt in? Článek ze 3. dubna 2008, dostupný na http://www.conflictoflaws.net/2008/legislation/rome-i-should-the-uk-opt-in/ .	ne
<i>Gerrooms, S.</i> <i>Foreign Law in Civil Litigation : A Comparative and Functional Analysis</i> . Oxford University Press, 2004.	ne
<i>Gruber, U.</i> <i>Insurance Contracts</i> . In: <i>Ferrari, F., Leible, S. Rome I Regulation</i> . München : Sellier, 2009.	„Gruber 2009“
<i>Harris, J.</i> , Jurisdiction Clauses and Void Contracts. (1998) <i>European Law Review</i> , Vol. 23, Issue 3, s. 279 an.	ne
<i>Harris, J.</i> , Mandatory Rules and Public Policy under the Rome I Regulation. In: <i>Ferrari, F., Leible, S. Rome I Regulation</i> . München : Sellier, 2009.	„Harris 2009“
<i>Hartley, T.</i> , Choice of Law Regarding the Voluntary Assignment of Contractual Obligations Under the Rome I Regulation. (2011) <i>International and Comparative Law Quarterly</i> , Vol. 60, Issue 1, s. 29 an.	„Hartley 2011“
<i>Hartley, T.</i> , The European Union and the Systematic Dismantling of the Common Law of Conflict of Laws. (2005) <i>International and Comparative Law Quarterly</i> , Vol. 54, Issue 4, s. 813 an.	ne
<i>Haťapka, M.</i> , Ešte raz k pojmu „obvyklý pobyt“ v medzinárodnom práve súkromnom a procesnom. <i>Justičná revue</i> , 2011, č. 4, s. 505 an.	ne
<i>Heinze, C.</i> , Choice of Court Agreements, Coordination of Proceedings and Provisional Measures in the Reform of the Brussels I Regulation. (2011) Max Planck Institute for Comparative and International Private Law, Max Planck Private Law Research Paper No. 11/5.	„Heinze 2011“
<i>Heiss, H.</i> , Party Autonomy. In: <i>Ferrari, F., Leible, S. Rome I Regulation</i> . München : Sellier, 2009.	„Heiss 2009“

<i>Hellner, M.</i> , Third Country Overriding Mandatory Rules in the Rome I Regulation: Old Wine in New Bottles? (2009) <i>Journal of Private International Law</i> , Vol. 5, No. 3, s. 447 an.	„ <i>Hellner 2009</i> “
<i>Chong, A.</i> , The Public Policy and Mandatory Rules of Third Countries in International Contracts. (2006) <i>Journal of Private International</i> , Vol. 2, No. 1, s. 27 an.	„ <i>Chong 2006</i> “
<i>Jackson, D.</i> , Mandatory Rules and Rules of ‘Ordre Public’. In: <i>North, P. (ed.) Contract Conflicts, The E.E.C. Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations : A Comparative Study</i> . 1982.	ne
<i>Juenger, F.</i> , Contract Choice of Law in the Americas. (1997) <i>American Journal of Comparative Law</i> , Vol. 45, No. 1, s. 195 an.	„ <i>Juenger 1997</i> “
<i>Juenger, F.</i> , Marital Property and the Conflict of Laws : A Tale of Two Countries. (1981) <i>Columbia Law Review</i> , Vol. 81, No. 5, s. 1061 an.	ne
<i>Juenger, F.</i> , The Inter-American Convention on the Law Applicable to International Contracts. (1994) <i>American Journal of Comparative Law</i> , Vol. 42, No. 3, s. 381 an.	ne
<i>Juenger, F.</i> , Two European Conflicts Conventions. (1998) <i>Victoria University of Wellington Law Review</i> , Vol. 28, No. 3, s. 527 an.	ne
<i>Knight, C.</i> , The Damage of Damages: Agreements on Jurisdiction and Choice of Law. (2008) <i>Journal of Private International Law</i> , Vol. 4, No. 3, s. 501 an.	ne
<i>Knight, C.</i> , <i>Owusu and Turner: the Shark in the Water?</i> (2007) <i>Cambridge Law Journal</i> , Vol. 66, Issue 2, s. 288 an.	ne
<i>Knöfel, S.</i> , Mandatory Rules and Choice of Law: A Comparative Approach to Art. 7 odst. 2 of the Rome Convention. (1999) <i>Journal of Business Law</i> , s. 239 an.	„ <i>Knöfel 1999</i> “
<i>Králová, M.</i> , Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy. <i>Bulletin advokacie</i> , 2006, č. 9, s. 64 an.	ne
<i>Kučera, Z.</i> , Oblast uplatnění přímých norem a vztah přímé metody úpravy občanskoprávních vztahů s mezinárodním prvkem k metodě kolizní. <i>AUC Iuridica</i> 1980/2.	ne
<i>Lagarde, P.</i> , Le nouveau droit international privé des contrats apres l’entrée en vigueur de la Convention de Rome du 19 juin 1980. (1991) <i>Revue Critique de Droit International Privé</i> Vol. 80, s. 287 an.	ne
<i>Lagarde, P.</i> , Remarques sur la proposition de règlement de la Commission européenne sur la loi applicable aux obligations contractuelles (Rome I). (2006) <i>Revue Critique de Droit International Privé</i> , Vol. 95, s. 331 an.	ne
<i>Lando, O., Nielsen, P.</i> , The Rome I Proposal. (2007) <i>Journal of Private International Law</i> Vol. 3, No. 1, s. 29 an.	ne
<i>Magnus, U.</i> , Article 4 Rome I Regulation : The Applicable Law in the Absence of Choice. In: <i>Ferrari, F., Leible, S. Rome I Regulation</i> . München : Sellier, 2009	ne
<i>Mance, J.</i> , Is Europe Aiming to Civilise the Common Law? (2007) <i>European Business Law Review</i> , Vol. 18, Issue 1, s. 77 an.	ne
<i>Mann, F.</i> , Uniform Statutes in English Law. (1983) <i>Law Quarterly Review</i> , Vol. 94, s. 376 an.	ne
<i>Merrett, L.</i> , Article 23 of the Brussels I Regulation: A Comprehensive Code for Jurisdiction Agreements? (2009) <i>International and Comparative Law Quarterly</i> , Vol. 58, Issue 3, s. 545 an.	ne
<i>Mills, A.</i> , The Dimensions of Public Policy in Private International Law. (2008) <i>Journal of Private International Law</i> , Vol. 4, No. 2, s. 201 an.	„ <i>Mills 2008</i> “
<i>Panagopoulos, G.</i> , Substance and Procedure in Private International Law. (2005) <i>Journal of Private International Law</i> , Vol. 1, No. 1, s. 69 an.	ne

<i>Pauknerová, M.</i> , Mandatory rules and public policy in international contract law. (2010) ERA Forum, Vol. 11, No. 1, s. 29 an.	„ <i>Pauknerová 2010</i> “
<i>Pauknerová, M.</i> , Overriding Mandatory Rules and Czech Law. In Czech Yearbook of International Law. New York : Juris Publishing, 2010, s. 81 an.	„ <i>Pauknerová-Overriding</i> “
<i>Paulsen, M., Sovern, M.</i> , „Public Policy“ in the Conflict of Laws. (1956) Columbia Law Review, Vol. 56, No. 7, s. 969 an.	ne
<i>Pavic, V.</i> , Application of the Foreign Public Law and Article 7(1) of the Rome Convention. (1998) ELSA Selected Papers on European Law, Vol. 9, No. 2.	„ <i>Pavic 1998</i> “
<i>Peel, E.</i> , Introductory Report. In: <i>de Vareilles-Sommières, P. (ed.)</i> Forum Shopping in the European Judicial Area. Oxford : Hart Publishing, 2007.	ne
<i>Priest, G., Klein, B.</i> , The Selection of Disputes for Litigation. (1984) Journal of Legal Studies, Vol. 13, No. 1, s. 1 an.	ne
<i>Requejo, M.</i> , On the Value of Choice of Forum and Choice of Law Clauses in Spain. Článek z 24. dubna 2009, dostupný na http://conflictoflaws.net/2009/on-the-value-of-choice-of-forum-and-choice-of-law-clauses-in-spain/ .	ne
<i>Ribstein, L.</i> , From Efficiency to Politics in Contractual Choice of Law. (2003) Georgia Law Review, Vol. 37, No. 2, s. 363 an.	ne
<i>Rinze, J.</i> , The scope of the Party Autonomy under the 1980 Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations. (1994) Journal of Business Law, s. 412 an.	„ <i>Rinze 1994</i> “
<i>Rodger, B.</i> , Forum Non Conveniens Post-Owusu. (2006) Journal of Private International Law, Vol. 2, No. 1, s. 71 an.	ne
<i>Roth, W.</i> , Case C-381/98, Ingmar GB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc. judgment of the Court (Fifth Chamber) of 9 November 2000. [2000] ECR I-9305. (2002) <i>Common Market Law Review</i> , Vol. 39, Issue 2, s. 369.	„ <i>Roth 2002</i> “
<i>Rühl, G.</i> , Extending Ingmar to Jurisdiction and Arbitration Clauses : The End of Party Autonomy in Contracts with Commercial Agents? (2007) European Review of Private Law, Vol. 15, Issue 6, s. 891 an.	„ <i>Rühl-Extending Ingmar</i> “
<i>Rühl, G.</i> , Party Autonomy in the Private International Law of Contracts : Transatlantic Convergence and Economic Efficiency. (2007) Osgoode Hall Law School, Comparative Research in Law and Political Economy, Research Paper No. 4/2007.	„ <i>Rühl-Party Autonomy</i> “
<i>Růžička, K.</i> , Neaplikování „Římů“ v tuzemském rozhodčím řízení, Právní fórum, 2010, č. 10, s. 497 an.	ne
<i>Sambugaro, G.</i> , What „law“ to choose for international contracts? (2008) The European Legal Forum, Issue 3-2008, s. 126 an.	„ <i>Sambugaro 2008</i> “
<i>Schulz, A.</i> , The Hague Convention of 30 June 2005 on Choice of Court Agreements. (2006) Journal of Private International Law, Vol. 2, No. 2, s. 243 an.	„ <i>Schulz 2006</i> “
<i>Simon, P.</i> , Evropský soudní dvůr: Prolomení pravidel obligatorní příslušnosti v nařízení Brusel I. Právní rozhledy, 2010, č. 17.	ne
<i>Steinle, J., Vasiliades, E.</i> , The Enforcement of Jurisdiction Agreements Under the Brussels I Regulation: Reconsidering the Principle of Party Autonomy. (2010) Journal of Private International Law, Vol. 6, No. 3, s. 565 an.	„ <i>Steinle/Vasiliades 2010</i> “
<i>Svantensson, D.</i> , The Choice of Courts Convention: How Will it Work in Relation to the Internet and E-Commerce? (2009) Journal of Private International Law, Vol. 5, No. 3, s. 517 an.	ne
<i>Takahashi, K.</i> , Damages for Breach of a Choice-of-Court Agreement. (2008) Yearbook of Private International Law, Vol. X, s. 57 an.	ne
<i>Takahashi, K.</i> , Damages for Breach of a Choice-of-Court Agreement: Remaining Issues. (2009) Yearbook of Private International Law, Vol. XI, s. 73 an.	ne

<i>Teitz, L.</i> , The Hague Choice of Court Convention: Validating Party Autonomy and Providing an Alternative to Arbitration. (2006) American Journal of Comparative Law, Vol. 53, No. 3, s. 532 an.	„Teitz 2006“
<i>Tillman, Ch.</i> , The relation between party autonomy and mandatory rules in the Rome Convention. (2002) Journal of Business Law, s. 45 an.	„Tillman 2002“
<i>Tu, G.</i> , The Hague Choice of Court Convention: A Chinese Perspective. (2011) American Journal of Comparative Law, Vol. 55, No. 2, s. 347 an.	ne
<i>Verhagen, H.</i> , The Tension between Party Autonomy and European Union Law : Some Observations on Ingmar Gb Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc. (2002) International and Comparative Law Quarterly, Vol. 51, Issue 1, s. 135 an.	„Verhagen 2002“
<i>Wang, L.</i> , Mandatory Rules of the Rome I Regulation : Not „Old Wine in New Bottles“. (2011) Canadian Social Science, Vol. 7, No. 2, s. 166 an.	ne
<i>Yüksel, B.</i> , The Relevance of the Rome I Regulation to International Commercial Arbitration in the European Union. (2011) Journal of Private International Law, Vol. 7, No. 1, s. 149 an.	„Yüksel 2011“
<i>Zhang, M.</i> , Party Autonomy and Beyond : An International Perspective of Contractual Choice of Law. (2006) Emory International Law Review, Vol. 20, Issue 2, s. 511 an.	ne
<i>Zoll, F.</i> , The Draft Common Frame of Reference as an Instrument of the Autonomous Qualification in the Context of the Rome I Regulation. In: <i>Ferrari, F., Leible, S.</i> Rome I Regulation. München : Sellier, 2009.	ne
<i>Zvolský, L.</i> , Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu : Část I. Právní fórum, 2009, č. 9, s. 373 an.	ne
<i>Zvolský, L.</i> , Haagská úmluva o dohodách o volbě soudu : Část II. Právní fórum, 2009, č. 10, s. 439 an.	ne

3. ZPRÁVYA PODOBNÉ DOKUMENTY

	zkrácená citace
<i>Dogauchi, M., Hartley, T.</i> , Explanatory Report on the 2005 Hague Choice of Court Agreements Convention. Hague : HCCH Publications, 2007.	„DH Report“
<i>Evropská komise</i> , Green Paper on the conversion of the Rome Convention of 1980 on the law applicable to contractual obligations into a Community instrument and its modernization; COM(2002) 654 final, 14. 1 2003.	„Green Paper“
<i>Evropská komise</i> , Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech; KOM(2010) 748 v konečném znění, 14. 12. 2010.	ne
<i>Evropská komise</i> , Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law; COM(2011) 635 final, 11. 10. 2011	ne
<i>Evropská komise</i> , Zelená kniha Komise o možnostech politiky pro pokrok směrem k evropskému smluvnímu právu pro spotřebitele a podniky; KOM(2010) 348 v konečném znění, 1. 7. 2010.	ne
<i>Evropská komise</i> , Zpráva Komise Evropskému parlamentu, Radě a Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru o uplatňování nařízení Rady (ES) č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech; KOM(2009) 174 v konečném znění, 21. 4. 2009.	ne
<i>Giuliano, M., Lagarde, P.</i> , Report on the Convention on the law applicable to contractual obligations (1980 O. J. C 282, s. 1).	„Giuliano/Lagarde zpráva“

<i>Hess, B., Pfeiffer, T., Schlosser, P.</i> , Report on the Application of Regulation Brussels I in the Member States, Study JLS/C4/2005/03, 2007.*	„Heidelberská zpráva“
<i>Karsten, I.</i> , Explanatory Report on the Convention on the Law Applicable to Agency (1978 Hague Agency Convention); Hague : HCCH Publications, 1978.	„Karsten report“
<i>Max Planck Institute for Foreign Private and Private International Law</i> , Comments on the European Commission’s Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernisation; 2003.	„Max Planck“
<i>Magnus, U., Mankowski, P.</i> , Joint Response to the Green Paper on the Conversion of the Rome Convention of 1980 on the Law Applicable to Contractual Obligations into a Community Instrument and its Modernisation.	ne
<i>Nuyts, A.</i> , Study on Residual Jurisdiction. 3. 9. 2007, dostupná na http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm .	„Nuytova zpráva“
<i>Pocar, F.</i> , Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech podepsaná v Luganu dne 30. října 2007 – Důvodová zpráva profesora Fausta Pocara. Úř. věst. C 319, 23. 12. 2009.	„Pocarova zpráva“
<i>von Mehren, A.</i> , Explanatory Report on the 1986 Hague Sales Convention. Hague : Permanent Bureau of the Conference, 1987.	„86 Report“
Zpráva o Luganské úmluvě ze dne 16. září 1988. Úř. věst. C 189, 28. 7. 1990.	„Jenard-Möllerova zpráva“
Zpráva k úmluvě ze dne 9. října 1978 o přistoupení Dánska, Irska a Spojeného království. Úř. věst. C 59, 5. 3. 1979.	„Schlosserova zpráva“
Zpráva k úmluvě ze dne 25. října 1982 o přistoupení Řecka. Úř. věst. C 298, 24. 11. 1986.	„Evrigenis-Kerameusova zpráva“
Zpráva k úmluvě ze dne 26. května 1989 o přistoupení Portugalska a Španělska, Úř. věst. C 189, 28. 7. 1990.	„Almeida Cruz-Desantes Real-Jenardova zpráva“
Zpráva k úmluvě ze dne 27. září 1968 o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Úř. věst. C 59, 5. 3. 1979.	„Jenardova zpráva“

4. SEZNAM ROZHODNUTÍ SOUDNÍHO DVORA [♣]

	zkrácená citace
Posudek 1/03 ze dne 7. 2. 2006 ve věci Luganské úmluvy II, Sb. rozh., s. I-1145.	ne
Rozsudek ze dne 6. 10. 1976, <i>Industrie tessili italiana v. Dunlop AG</i> , 12/76, Recueil, s. 1473.	ne
Rozsudek ze dne 14. 12. 1976, <i>Estasis Salotti v. Ruewa</i> , 24/76, Recueil, s. 1831.	„Estasis“

* Upozorňuji, že číslování odstavců v této verzi Heidelberské zprávy, dostupné na http://ec.europa.eu/justice/civil/document/index_en.htm, se liší od knižní verze, která vyšla jako *Hess, B., Pfeiffer, T., Schlosser, P.*, The Brussels I Regulation 44/2001 Application and Enforcement in the EU. Munich :C.H. Beck, 2008.

*Všechna níže citovaná rozhodnutí jsou, s výjimkou některých starších stanovisek generálních advokátů, dostupná na <http://eur-lex.europa.eu>. Rozhodnutí jsou citována na základě standardu, který používá Soudní dvůr. Rozhodnutí z období před přistoupením České republiky k Evropské unii však nejsou zpravidla k dispozici v českém jazyce. Výjimkou je výběr zásadních rozsudků přeložených v rámci databáze historické judikatury a dostupných na http://curia.europa.eu/jcms/jcms/Jo2_12768/liste-des-57-arrets-de-1954-a-2000 (ten však neobsahuje žádný ze zde citovaných judikátů).

Rozsudek ze dne 14. 12. 1976, <i>Segoura v. Bonakdarian</i> , 25/76, Recueil, s. 1851.	„Segoura“
Rozsudek ze dne 9. 11. 1978, <i>Meeth v. Glacetal</i> , 23/78, Recueil, s. 2133.	„Meeth“
Rozsudek ze dne 13. 11. 1979, <i>Sanicentral SA v. Collin</i> , 25/79, Recueil, s. 3423.	„Sanicentral“
Rozsudek ze dne 17. 1. 1980, <i>Zelgerv. Salinitri</i> , 56/79, Recueil, s. 89.	ne
Rozsudek ze dne 14. 10. 1980, <i>Burgoa</i> , 812/79, Recueil, s. 2787.	ne
Rozsudek ze dne 24. 6. 1981, <i>Elefanten Schuh</i> , 150/80, Recueil, s. 1671.	„Elefanten Schuh“
Rozsudek ze dne 14. 7. 1983, <i>Gerling Konzern Speziale Kreditversicherung AG and others v. Amministrazione del Tesoro dello Stato</i> , 201/82, Recueil, s. 2503.	ne
Rozsudek ze dne 19. 6. 1984, <i>Tilly Russ v. Nova</i> , 71/83, Recueil, s. 2417.	ne
Rozsudek ze dne 7. 3. 1985, <i>Spitzley</i> , 48/84, Recueil, s. 787.	ne
Rozsudek ze dne 11. 7. 1985, <i>Berghoefer ASA</i> , 221/84, Recueil, s. 2699.	„Berghoefer“
Rozsudek ze dne 11. 11. 1986, <i>Iveco Fiat v. Van Hool</i> , 313/85, Recueil, s. 3337.	„Iveco Fiat“
Rozsudek ze dne 27. 6. 1991, <i>Overseas Union Insurance Ltd and others v. New Hampshire Insurance Company</i> , C-351/89, Recueil, s. I-3317.	ne
Rozsudek ze dne 10. 3. 1992, <i>Powell Duffryn v. Petereit</i> , C-214/89, Recueil, s. I-1745.	„Duffryn“
Rozsudek ze dne 2. 8. 1993, <i>Levy</i> , C-158/91, Recueil, s. I-4287.	ne
Rozsudek ze dne 14. 1. 1997, <i>Centro-Com</i> , C-124/95, Recueil, s. I-81.	ne
Rozsudek ze dne 20. 2. 1997, <i>MSG v. Les Gravières Rhénanes</i> , C-106/95, Recueil, s. I-911.	„MSG“
Rozsudek ze dne 3. 7. 1997, <i>Benincasa v. Dentalkit</i> , C-269/95, Recueil, s. I-3767.	„Benincasa“
Rozsudek ze dne 10. 3. 1998, <i>T. Port</i> , C-364/95 a C-365/95, Recueil, s. I-1023.	ne
Rozsudek ze dne 16. 3. 1999, <i>Trasporti Castelletti Spedizioni Internazionali SpA v Hugo Trumpy SpA</i> , C-159/97, Recueil, s. I-1597.	„Hugo Trumpy“
Rozsudek ze dne 1. 6. 1999, <i>Eco Swiss China Time Ltd v. Benetton International NV</i> , C-126/97, Recueil, s. I-3055.	„Eco Swiss China Time“
Rozsudek ze dne 23. 11. 1999, <i>Arblade and Others</i> , C-369/96 a C-376/96, Recueil, s. I-8453.	ne
Rozsudek ze dne 28. 3. 2000, <i>Krombach</i> , C-7/98, Recueil, s. I-1935.	„Krombach“
Rozsudek ze dne 11. 5. 2000, <i>Renault</i> , C-38/98, Recueil, s. I-2973.	„Renault“
Rozsudek ze dne 4. 7. 2000, <i>Komise v. Portugalsko</i> , C-84/98, Recueil, s. I-5215.	ne
Rozsudek ze dne 13. 7. 2000, <i>Group Josi</i> , C-412/98, Recueil, s. I-5925.	ne
Rozsudek ze dne 9. 11. 2000, <i>IngmarGB Ltd v. Eaton Leonard Technologies Inc</i> , C-381/98, Recueil, s. I-9305.	„Ingmar“
Rozsudek ze dne 9. 11. 2000, <i>Coreck Maritime GmbH v. Handelsveem BV and Others</i> , C-387/98, Recueil, s. I-9337.	„Coreck“
Rozsudek ze dne 18. 11. 2003, <i>Budějovický Budvar</i> , C-216/01, Recueil, s. I-13617.	ne
Rozsudek ze dne 9. 12. 2003, <i>Gasser</i> , C-116/02, Recueil, s. I-14693.	„Gasser“
Rozsudek ze dne 27. 4. 2004, <i>Turner</i> , C-159/02, Recueil, s. I-3565.	„Turner“
Rozsudek ze dne 1. 3. 2005, <i>Owusu</i> , C-281/02, Sb. rozh., s. I-1383.	„Owusu“
Rozsudek ze dne 10. 1. 2006, <i>IATA a ELFAA</i> , C-344/04, Sb. rozh., s. I-403.	„IATA“
Rozsudek ze dne 18. 5. 2006, <i>Land Oberösterreich proti ČEZ</i> , C-343/04, Sb. rozh., s. I-4557.	ne
Rozsudek ze dne 30. 5. 2006, <i>Komise v. Irsko</i> , C-459/03, Sb. rozh., s. I-4635.	ne

Rozsudek ze dne 13. 7. 2006, <i>GAT</i> , C-4/03, Sb. rozh., s. I-6509.	ne
Rozsudek ze dne 11. 11. 2007, <i>Merck Genéricos</i> , C-431/05, Sb. rozh., s. I-7001.	ne
Rozsudek ze dne 3. 9. 2008, <i>Kadi a Al Barakaat International Foundation v. Rada a Komise</i> , C-402/05 P a C-415/05 P, Sb. rozh., s. I-6351.	ne
Rozsudek ze dne 10. 2. 2009, <i>Allianz (Riunione Adriatica di Sicurtà)</i> , C-185/07, Sb. rozh., s. I-663.	„Allianz“
Rozsudek ze dne 3. 3. 2009, <i>Komise v. Švédsko</i> , C-249/06, Sb. rozh., s. I-1335.	ne
Rozsudek ze dne 2. 4. 2009, <i>Gambazzi</i> , C-394/07, Sb. rozh., s. I-2563.	„Gambazzi“
Rozsudek ze dne 28. 4. 2009, <i>Apostolides</i> , C-420/07, Sb. rozh., s. I-3571.	„Apostolides“
Rozsudek ze dne 14. 5. 2009, <i>Ilsinger</i> , C-180/06, Sb. rozh., s. I-3961.	ne
Rozsudek ze dne 16. 7. 2009, <i>Zuid-Chemie</i> , C-189/08, Sb. rozh., s. I-6917.	ne
Rozsudek ze dne 9. 10. 2009, <i>ICF</i> , C-133/08, Sb. rozh., s. I-9687.	ne
Rozsudek ze dne 4. 5. 2010, <i>TNT Express Nederland BV proti AXA Versicherung AG</i> , C-533/08, Sb. rozh., s. I-4107	„TNT“
Rozsudek ze dne 20. 5. 2010, <i>ČPP Vienna Insurance Group proti Michalu Bilasovi</i> , C-111/09, Sb. rozh., s. I-4545.	„Bilas“
Rozsudek ze dne 15. 3. 2011, <i>Koelzsch</i> , C-29/10, dosud nezveřejněno ve Sbírce rozhodnutí.	ne
Rozsudek ze dne 12. 5. 2011, <i>Berliner Verkehrsbetriebe (BVG) proti JPMorgan Chase Bank NA, Frankfurt Branch</i> , C-144/10, dosud nezveřejněno ve Sbírce rozhodnutí.	„BVG“

5. DALŠÍ VYBRANÉ DOKUMENTY

5.1. Vybrané evropské předpisy

	zkrácená citace
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Úř. věst. 2008, L 177, s. 6)	„Řím I“
Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 ze dne 11. července 2007 o právu rozhodném pro nesmluvní závazkové vztahy (Úř. věst. 2007, L 199, s. 40)	„Řím II“
Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (zvl. vyd. Úř. věst. 19/04, s. 42)	„Brusel I“

5.2. Vybrané mezinárodní úmluvy

	zkrácená citace
Budapešťská úmluva ze dne 22. června 2001 o smlouvě o přepravě zboží po vnitrozemských vodních cestách, vyhlášeno pod č. 32/2006 Sb. m. s.	„CMNI“
Haagská úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní koupi zboží, 15. června 1955	„Úmluva 1955“
Haagská úmluva o právu rozhodném pro smlouvy o mezinárodní koupi zboží, 22. prosinec 1986	„Úmluva 1986“
Haagská úmluva o právu rozhodném pro zprostředkování a zastoupení, 14. března 1978	„Úmluva 1978“

Mezi-americká úmluva o právu rozhodném pro mezinárodní smlouvy, Mexico City, 17. března 1994	„Mexická úmluva“
Úmluva o dohodách o volbě soudu, Haagská konference o mezinárodním právu soukromém, 30. června 2005	„Haagská úmluva“
Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, Řím, 19. června 1980, vyhlášeno pod č. 64/2006 Sb. m. s.	„Římská úmluva“
Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční nákladní dopravě, Ženeva, 19. května 1956, vyhlášeno pod č. 11/1975 Sb.	„CMR“
Úmluva o přepravní smlouvě v mezinárodní silniční přepravě cestujících a zavazadel, Ženeva, 1. března 1973, vyhlášeno pod č. 91/2006 Sb. m. s.	„CVR“
Úmluva o příslušnosti a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Lugano, 16. září 1988	„Luganská úmluva I“
Úmluva o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, Lugano, 30. října 2007	„Luganská úmluva II“
Úmluva o sjednocení některých pravidel o mezinárodní letecké dopravě, Varšava, 12. října 1929, vyhlášeno pod č. 15/1935 Sb.	„Varšavská úmluva“
Úmluva o sjednocení některých pravidel pro mezinárodní leteckou dopravu, Montreal, 28. května 1999	„Montrealská úmluva“
Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, Vídeň, 11. dubna 1980, vyhlášeno pod č. 160/1991 Sb.	„CISG“
Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, New York, 10. června 1958, vyhlášeno pod č. 74/1959 Sb.	„Newyorská úmluva“

5.3. Vybrané smlouvy o právní pomoci

	zkrácená citace
Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Mongolskou lidovou republikou o poskytování právní pomoci a o právních vztazích v občanských, rodinných a trestních věcech, Ulánbátar, 15. října 1976, vyhlášeno pod č. 106/1978 Sb.	ne
Smlouva mezi Československou socialistickou republikou a Socialistickou federativní republikou Jugoslávií o úpravě právních vztahů ve věcech občanských, rodinných a trestních, Bělehrad, 20. ledna 1964, vyhlášeno pod č. 207/1964 Sb.	ne
Smlouva mezi Českou republikou a Republikou Uzbekistán o právní pomoci a právních vztazích v občanských a trestních věcech, Taškent, 18. ledna 2002, vyhlášeno pod č. 133/2003 Sb. m. s.	ne
Smlouva mezi Českou republikou a Ukrajinou o právní pomoci v občanských věcech, Kyjev, 28. května 2001, vyhlášeno pod č. 123/2002 Sb. m. s.	ne